148619

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANA BİLİM DALI
GENEL SANAT TARİHİ BİLİM DALI

GÜMÜŞHANE'DEKİ TÜRK DÖNEMİ MİMARİ ESERLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Murat SARIHAN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Mehmet TOP

148619

VAN - 2004

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

VAN

Bu çalışma, jürimiz tarafından SANAT TARİHİ BİLİM DALI'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Osman AYTEKİN.....

Üye (Danışman) : Yrd. Doç. Dr. Mehmet TOP.....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Abdulhamit TÜFEKÇİOĞLU.....

Üye : .....

ONAY : Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

..../..../2004

Alpattin KARACA
Sos.Bil.Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER.....I
ÖNSÖZ.....V
KISALTMALAR.....VI

1.GİRİŞ.....1
1.1. Konunun Tanımı ve Sınırları.....1
1.2. Konunun Niteliği ve Önemi.....1
1.3. Kaynak ve Araştırmalar.....2
1.4.Materyal ve Metot.....3

2.GÜMÜŞHANE'NİN COĞRAFİ DURUMU VE TARİHÇESİ.....5
2.1.COĞRAFİ DURUM.....5
2.2.TARİHÇESİ.....6

3.KATALOG (GÜMÜŞHANE MERKEZ VE İLÇELER).....10
3.1.CAMİLER.....11

3.1.1.Gümüşhane Merkez (Eskişehir), Küçük Cami.....11
3.1.2.Gümüşhane Merkez, Mir Ahmet Raşit Cami.....13
3.1.3.Gümüşhane Merkez, (Eskişehir), Süleymaniye (Ulu) Cami.....15
3.1.4.Gümüşhane Merkez, Cami I.....18
3.1.5.Gümüşhane Merkez, Cami II.....19
3.1.6.Gümüşhane Merkez, Akgedik Köyü Cami.....20
3.1.7.Gümüşhane Merkez,Kabaköy Ayasofya Cami.....23
3.1.8.Gümüşhane Merkez, Tekke Köyü Cami.....25
3.1.9.Torul , Güzeloluk Köyü Cami.....28
3.1.10.Şiran, Seydibaba Köyü Cami.....33
3.1.11.Şiran, Seydibaba Köyü Namazgahı.....37

3.2.TÜRBELER.....39

3.2.12.Gümüşhane Merkez, Tekke Köyü Çağırgan Baba Türbesi.....39
3.2.13.Gümüşhane Merkez, Pir Ahmet Köyü Pir Ahmet Türbesi.....41
3.2.14.Kelkit, Çamur Köyü Kümbeti.....43
3.2.15.Şiran, Firdevs Hatun Türbesi.....44
3.2.16.Şiran, Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi.....46

3.3.HAMAMLAR.....47

3.3.17.Gümüşhane Merkez (Eskişehir), Çaput Hamamı.....47
3.3.18.Gümüşhane Merkez (Eskişehir), Kavaklık Hamamı.....49
3.3.19.Gümüşhane Merkez (Eskişehir), Paşa Hamamı.....51
3.3.20.Gümüşhane Merkez (Eskişehir), Hamam I.....52
3.3.21.Kelkit, Sadak Köyü Hamamı.....53

3.4. KÖPRÜLER.....54

3.4.22.Gümüşhane Merkez, Canca Köprüsü.....54
3.4.23.Gümüşhane Merkez, Gümüşhane Köprüsü.....55
3.4.24.Gümüşhane Merkez, Güzeller Mahallesi Köprüsü.....57
3.4.25.Gümüşhane Merkez, Tohumoğlu Köprüsü.....58
3.4.26.Gümüşhane Merkez, Eskişehir Köprü I.....59
3.4.27.Gümüşhane Merkez, Eskişehir Köprü II.....60
3.4.28.Gümüşhane Merkez, Söğütağıl Köyü Köprüsü.....61
3.4.29.Şiran, Çanakçı Köyü Köprüsü.....62
3.4.30.Torul, Merkez Köprü.....63
3.4.31.Torul, Hanlar Mevkii Köprüsü.....64
3.4.32.Torul, Altınpınar Köyü I. Köprü.....65
3.4.33.Torul, Altınpınar Köyü II. Köprü.....66
3.4.34.Torul, Çit Köyü I. Köprü.....67
3.4.35.Torul, Çit Köyü II. Köprü.....68

3.4.36.Torul, Gümüşkaya Köyü Köprüsü.....69
3.4.37.Torul, İkisu Köyü Köprüsü.....70
3.4.38.Torul, İlecik Köyü Köprüsü.....71
3.4.39.Torul, Kodil Köyü Köprüsü.....72
3.4.40.Torul, Kopuz Köyü Köprüsü.....73

3.5.ÇEŞMELER 74

3.5.41.Gümüşhane Merkez, Daldaban Çeşmesi 74
3.5.42.Gümüşhane Merkez, Eskişehir Süleymaniye Çeşmesi.....76
3.5.43.Gümüşhane Merkez, Mir Ahmet Raşit Çeşmesi.....77
3.5.44.Gümüşhane Merkez (Eskişehir), Çeşme I.....79
3.5.45.Gümüşhane Merkez, Kabaköy Köyü Ayasofya Çeşmesi.....80
3.5.46.Torul, Osman Ağa Çeşmesi.....82
3.5.47.Torul, Gümüştuğ Köyü Çeşmesi.....84
3.5.48.Torul, Güzeloluk Köyü Eski Çeşme.....85
3.5.49.Torul, Işık Köyü Çeşmesi.....86
3.5.50.Torul, Kopuz Köyü Çeşmesi.....88

3.6.HANLAR 89

3.6.51.Gümüşhane Merkez (Eskişehir), Sulu Han..... 89
3.6.52.Torul, Zigana Kervansarayı.....90

3.7.ARASTA (TAŞ MAĞAZALAR)..... 90

3.7.53.Gümüşhane Merkez, Arasta I (Taş Mağaza I)..... 91
3.7.54.Gümüşhane Merkez, (Taş Mağaza II).....92

4.DEĞERLENDİRME.....93

4.1. PLAN VE MEKAN ANLAYIŞI.....**93**
4.1.1. CAMİLER.....93
4.1.2. TÜRBELER.....95
4.1.3. HAMAMLAR.....96
4.1.4. KÖPRÜLER.....98
4.1.5. ÇEŞMELER.....102
4.1.6. HANLAR.....105
4.1.7. ARASTA (TAŞ MAĞAZALAR).....106
4.2. YAPI ELEMANLARI.....**106**
4.2.1. Strüktürel Elemanlar.....**106**
4.2.1.1. Destek ve Geçiş Unsurları.....106
4.2.1.2. Örtü Sistemleri.....108
4.2.2. Mimari Elemanlar.....**110**
4.2.2.1. Cephe Düzenleri, Kapılar ve Pencereler.....110
4.2.2.2. Korkuluklar.....111
4.2.2.3. Selyaranlar.....111
4.2.2.4. Su Yalakları.....112
4.2.2.5. Bardaklıklar ve Ayna Taşları.....112
4.3. MALZEME VE TEKNİK.....**112**
4.4. SÜSLEME VE YAZI.....**114**
5. SONUÇ.....**118**
6. KAYNAKLAR.....**122**
7. ÖZET.....**124**
8. SUMMARY.....**125**
9. ÇİZİM LİSTESİ.....**126**
10. RESİM LİSTESİ.....**128**

ÖNSÖZ

Yaptığımız işin en güzel tarafının çeşitli uygarlıkların izlerini taşıyan mimari eserleri yerinde görmek, incelemek ve yöredeki insanları tanımak, onların folklorik yaşantısını öğrenmek olduğunu düşünüyorum. Bu düşünceden hareketle, Karadeniz Bölgesi'nin, bu küçük ama güzel ve temiz iline yaptığım yolculuk sonunda sanat değeri taşıyan birçok eserin varlığını tespit etme olanağı buldum. Elde edilen bilgiler ışığında Gümüşhane'de bulunan mimari eserleri tanıtmaya çalıştım.

Çalışma boyunca olumlu eleştirileri ve desteği için danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet TOP'a, değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Osman AYTEKİN ve Yrd. Doç. Dr. Abdulhamit TÜFEKÇİOĞLU'na, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Merkezi Başkanlığı'na, destek ve yardımları için Van Vali Yardımcısı Hüseyin PARLAK'a, Gümüşhane'deki yardımlarından dolayı; Gümüşhane Valiliği'ne, Vali Yardımcısı Nihat KARABİBER'e, adeta çalışma ekibimizin bir üyesi gibi bütün özverisiyle bizlerden yardımını esirgemeyen Valilik Basın ve Halkla İlişkiler Müdürü Engin DOĞRU'ya, Torul Kaymakamı Birol KURUBAL'a, Kelkit Kaymakamı Metin KUBİLAY'a, Şiran Kaymakamı Yılmaz ŞİMŞEK'e, Şiran Belediye Başkanı Osman KARACA'ya, Torul'daki yardımları ve misafirperverliği için Torul Halk Eğitim Merkezi Müdürü Hayri BOSTAN'a, Kelkit Yazı İşleri Müdürü A.Kerim NAS'a, Şiran Belediye Fen İşleri Memuru Şinasi Şenol KAHRAMAN'a, araştırma esnasında ulaşımımızı sağlayan Pehlül Bey, İmdat Bey ve Salih Meral'e, Gümüşhane'nin eski fotoğrafları için Halim MISIRLIOĞLU'na, Eskişehir'deki yardımları için Ersoy BAŞER'e, Tekke Köyü'ndeki yardımları için Hüseyin SOYDAŞ'a, maddi ve manevi desteklerinin yanında gerek Gümüşhane'deki araştırma esnasında gerekse daha sonraki çizim ve yazım aşamasında hep yanımda olan değerli dostlarım Mimar Dilaver AKSOY'a, Uzman Sanat Tarihçi Zekai ERDAL'e ve Sanat Tarihçi Murat DELEN'e, iş arkadaşlarım ve değerli dostlarım Bayram HAYRAN ve Ercan BAKIRTAŞ'a, bilgisayar konusunda hep yanımda olan Özel İdare Bilgi İşlem Sorumlusu Özgür ÜNSAL'a, değerli arkadaşlarım Kadir ÇAĞAN, Celal OFLAS ve Bilen KIYLIK'a ve her aşamada benim yanımda olup destek sağlayan kardeşim Serap BÜK'e ve aileme teşekkür ederim.

VAN – 2004 Murat SARIHAN

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Ciz.	Çizim
H.	Hicri
km.	Kilometre
m.	Metre
M.	Miladi
M.Ö.	Milattan önce
M.S.	Milattan sonra
Lev.	Levha
Res.	Resim
S.	Sayı
s.	Sayfa
v.b.	ve benzeri

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Tanımı ve Sınırları

"Gümüşhane'deki Türk Dönemi Mimari Eserleri" adlı yüksek lisans çalışmasında Gümüşhane il merkezi ile Kelkit, Şiran, Torul, Köse ve Kürtün ilçeleri ve köylerini içine alan yerleşim yerlerinde bulunan Türk Dönemi mimari eserleri konu alınmıştır.

Tarih süreci içerisinde bölgede yaşam sürdüren Osmanlılar, Selçuklular, Danişmendliler, Mengücekler, Saltuklular, Akkoyunlular ve Karakoyunlular gibi Türk devletleri ve beylikleri bilinmektedir. Ancak bunlardan özellikle Osmanlı hakimiyeti uzun bir süreyi kapsamış ve buna bağlı olarak da medeniyetin bir ürünü olan mimari eserler çoğunlukla bu dönemde meydana getirilmiştir. Osmanlı döneminin dışında diğer devlet ve beyliklerin eserlerine fazla rastlanmamaktadır.

Araştırmaya konu olan yerlerde yapılan çalışmalar neticesinde; cami, köprü, çeşme, hamam, han, türbe, namazgah, arasta (taş mağaza), ev, değirmen, kale gibi Türk döneminde yapılmış olduğu tespit edilen eserlerden ev ve kale dışında kalan mimari eserler üzerinde detaylı incelemeler yapılarak bu yapıların mimarlık ve sanat değerlerinin tespit ve değerlendirilmesine çalışılmıştır.

1.2.Konunun Niteliği ve Önemi

Gümüşhane, gerek Trabzon – Erzurum arasında bir geçiş oluşturması gerekse gümüş ve altın madenlerinden dolayı birçok medeniyete sahne olmuştur. Coğrafi konumu itibariyle savunmaya elverişli bir yer olması buranın önemini bir kat daha artırmıştır. Özellikle derin vadilerin ve yüksek dağların olduğu Gümüşhane'nin kuzey kesimleri bir çok kaleyi barındırmaktadır. Geçiş unsuru oluşturması sebebiyle de ulaşımın rahatça sağlanması amacıyla çok sayıda köprü karşımıza çıkmaktadır.

Gümüşhane'de İslam ve Hıristiyan kültürün egemen olduğu ve bu yönde mimari eserlerin vücuda getirildiği görülmektedir. Ortaçağ boyunca şehirde Türkler, Rumlar ve Ermeniler yaşamışlardır. İslam kültürü ürünleri, Osmanlılar zamanında

döneminde, Hıristiyan kültürü örnekleri ise Rum-Pontos ve Bizans Devleti döneminde yapılmışlardır.

Madenlerin yörede bulunması, yerleşimi artırmış ve sonucunda ihtiyaçları karşılayabilmek adına cami, han, hamam, türbe, namazgah, çeşme ve köprü gibi mimari eserler vücuda getirilmiştir.

Gümüşhane'deki mimari eserler hakkında çok geniş çaplı bir çalışma yapılmamıştır. Gülyüz AKAGÜN (Uslu) tarafından yapılan çalışmada, Gümüşhane Eskişehir Mahallesi'nde bulunan eserlerin bir kısmı ile bazı köylerde yer alan birkaç eser değerlendirmeye alınarak anlatılmıştır. Murat YÜKSEL tarafından yapılan çalışmada ise, yörede bulunan kitabeler incelenmiştir. En son olarak ta, Volkan ŞENEL tarafından yapılan Gümüşhane Evleri ile ilgili bir çalışma söz konusudur.

Yörede yapılan bu çalışmalar, görüldüğü üzere, Gümüşhane'deki bütün mimari eserleri kapsamamaktadır. Ortaya çıkan bu eksikliği gidermek adına, yapılan bu çalışmada, yöredeki mevcut olan Türk dönemi mimari eserler incelenmiştir. Varlığı tespit edilen eserlerden; cami, namazgah, türbe, han, hamam, köprü, çeşme ve arasta (taş mağaza) ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu eserlerin dışında mevcut olan kale ve evler bu çalışmada ele alınmamıştır. Daha önce incelendiğinden dolayı evlere burada yer verilmemiştir. Ancak daha sonra yapılacak olan doktora çalışmasında eksik olan bu eserlerde incelemeye tabi tutulacak ve böylece eserler bir bütün halinde tek bir kaynakta toplanacaktır.

Özellikle bölgenin coğrafi şartları, buradaki eserleri incelemede teknik bir ekiple çalışma zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Çoğu sağlam olarak günümüze kadar gelebilen bu mimari eserleri inceleyerek sanat tarihi açısından değerlendirmek son derece önemli olacaktır.

1.3.Kaynak ve Araştırmalar

Gümüşhane ile ilgili olarak farklı dönemlerde çalışmalar yapılmıştır. Ancak yapılan bu çalışmalar genelde madenler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Mimari eserler ve Gümüşhane'nin tarihi ile ilgili olarak fazla bir çalışma yapılmamıştır. Bölgeye yapılan seyahatnamelerde Gümüşhane'ye de değinilmiştir.

1647 yılında Gümüşhane'ye uğrayan Evliya Çelebi "Seyahatname"de; 1869 'da bölgeye gelen Teophil Deyrolle ise "Trabzon'dan Erzurum'a" adlı eserinde Gümüşhane'den bahsetmektedirler. Mimari eserler üzerine yapılan en önemli çalışmalardan biri Gülyüz Akagün (Uslu) tarafından gerçekleştirilmiştir. "Gümüşhane'nin Tarihi ve Sanat Eserleri" adlı kitabında çeşitli tüdeki mimari eserlerden örnekler verilmiştir. A. Bryer ve D.Unsfield bölgede oldukça kapsamlı bir çalışma yapmış ve bazı mimari eserlerin özellikle de kilise ve kaleler ile bölge topoğrafyası ile ilgili bilgileri "The Byzantine Monoments and Topography of the Pontos" kitabında yayınlamışlardır. Yöredeki bir diğer önemli çalışma da Murat YÜKSEL'in kitabeler üzerine yayınladığı "Gümüşhane Kitabeleri" adlı eseridir. Sabri Özcan SAN'ın "Gümüşhane Kültür Araştırmaları ve Yöre Ağızları" ve "Rusların Gümüşhane İlini İşgali", Volkan ŞENEL'in "Gümüşhane Evleri" son zamanlarda yapılan çalışmalardır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izniyle, Erzurum Atatürk Üniversitesi'nden Doç. Dr. Hüseyin Yurttaş tarafından yapılan Gümüşhane ili yüzey araştırması halen devam etmektedir.

1.4. Materyal ve Metot

2001 yılındaki Gümüşhane'deki mimari eserlerin tespitine yönelik ön araştırma niteliğindeki Yüksek Lisans Seminer Çalışmamın akabinde "Gümüşhane'deki Türk Dönemi Mimari Eserleri" konulu yüksek lisans tez çalışmasında, tespit ettiğim eserlerin incelenmesine başlanılmıştır.

Öncelikli olarak çeşitli kütüphaneler ile Gümüşhane Valiliği ve İl Kültür Müdürlüğünden konu ili ilgili dokümanlar elde edilmeye çalışılmıştır.

Elde edilen veriler ışığında bir mimar ve üç sanat tarihçiden oluşan bir ekip ve gerekli tüm teknik cihazlarla çalışmalara başlanıldı. Eserlerin, mevcut durumları dahilinde planları çıkarıldı, fotoğraf ve diaları çekimi ile kamera çekimleri yapıldı.

Bilgiler ışığında ilk olarak Gümüşhane'nin "Coğrafi Durumu ve Tarihçesi" anlatılmıştır.

Konular "Katalog" başlığı altında , camiler, türbeler, hamamlar, köprüler,çeşmeler, hanlar, taş mağazalar ve alt başlıkları ile anlatılmıştır. Yapıların

sıralanması Gümüşhane merkezden başlayarak ilçelerin harf önceliklerine göre yapılmıştır.

Katalogda, eserler "Tarihçesi", "Kitabeleri" ve "Yapının Tanımı" başlıkları ile tanıtılmıştır.

Değerlendirme bölümünde yapılar ayrı ayrı ele alınmıştır. Sonuç bölümünün ardından özet, resim listesi, çizim listesi, resimler ve çizimler ile çalışma tamamlanmıştır.

En son olarak da konular değerlendirilmiş ve sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

2.GÜMÜŞHANE'NİN COĞRAFİ DURUMU VE TARİHÇESİ

2.1.Coğrafi Durum

Gümüşhane 38.45-40.12 doğu boylamları ile 39.45-40.50 kuzey enlemleri arasında, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü içerisinde bulunmaktadır.[1]

Büyük çoğunluğunu dağların ve engebeli arazilerin oluşturduğu ilin, doğusunda Bayburt, batısında Giresun, kuzeyinde Trabzon ve güneyinde Erzincan ili bulunmaktadır. [2]

İl, idari yapı olarak merkez ilçe dahil altı ilçeye ayrılmıştır. Trabzon İli'ne sınır olan kesim de, Merkez İlçe ile Torul ve Kürtün İlçeleri yer alır. Bu ilçeler oldukça dağlık bir araziye sahiptirler. Öte yandan alt kesimde, Erzincan İli'ne yakın olan ilçelerden, Köse, Şiran ve Kelkit ilçeleri daha düz arazi koşullarına sahiptirler.

Gümüşhane ili, yeryüzü şekilleri bakımından ele alındığında; ilin tamamen dağlarla kuşatılmış olduğu görülmektedir. Gümüşhane fiziki coğrafya özellikleri bakımından sınıflandırılacak olursa kuzeyden Zigana-Trabzon Dağları, güneyden Çimen Dağları, batıdan Giresun Dağları ile Kelkit ve Harşit Çayı vadilerinin daralma bölgeleri, doğudan ise Pulur Dağları ve Soğanlı Dağları ile bu iki dağlık kütlenin birbirine yaklaştığı kesimlerdeki eşiklerle çevrili olduğu gözlenir. İlin büyük bir bölümünü oluşturan dağlık alanlar genellikle il sınırları ile kuzey kesimlerini kapsarlar. Güney kısımda ise ilin en önemli iki yaylası olan Kelkit ve Şiran Yaylaları bulunur.[3]

İklim olarak Doğu Anadolu ile Doğu Karadeniz Bölümü arasında bir geçiş oluşturur. Hem karasal, hem de karadeniz iklimi görülür. Genel olarak yazları kurak, kış ve bahar ayları ise yağışlı geçer.

İlin en önemli akarsuları Kelkit Çayı ile Harşit Çayı'dır.

Günümüzde Harşit Çayı'nın iki yakasında, vadi içerisinde uzanan şehir, daha önceleri şu anki şehir merkezine yaklaşık 5 km mesafede bulunan ve Eskişehir olarak anılan yerdeydi.

---

[1] **Cumhuriyetin 75. Yılında Gümüşhane**, Gümüşhane, 1999,16.
[2] **Cumhuriyetin 75. Yılında Gümüşhane** , 16.
[3] **Cumhuriyetin 75. Yılında Gümüşhane**, 21-24.

Gümüş madeni bakımından oldukça zengin olan yörede, Tomara Şelalesi, Zigana Dağı, Buz Mağaraları gibi doğal güzelliklerin yanında tarihi değere haiz görülmeye değer birçok eser bulunmaktadır.

2.2.Tarihçesi

Gümüşhane yöresinin eski tarihi ve şehrin ne zaman kurulduğu hakkında kesin bir bilgi yoktur. Bununla birlikte şehrin, ilk kurulduğu yerin iki defa yer değiştirmesinden sonra bugünkü mevkide kurulduğu bilinmektedir. Gümüşhane ilk defa, günümüzde Canca adıyla bilinen ve bugünkü şehrin kuzeybatısında bulunan mahallenin olduğu yerde kurulmuştur. [4] Daha sonra şehir Harşit Vadisi'nin yukarısında Musalla Deresi'nin aktığı Süleymaniye Mahallesi'nin olduğu yerde gelişmiştir.[5]

Yörenin M.Ö. 1500'lerdeki ilk adı, burada yaşayan kavimlerden ötürü " Azzi-Hayaşa" ülkesi olarak geçer. Bu ad 5. yy.'da " Khaldia/Haldia/Khalda" olarak değişmiş Antik Çağ'da verilen " argiropolis" adıysa eski Yunanca'da "Gümüş" anlamına gelen argiros sözcüğünden kaynaklanmıştır. Sonradan " Canca" diye anılan yöre, Osmanlı egemenliğine geçtiğinde zengin maden yataklarından ötürü Gümüşhane adını almıştır. [6]

M.Ö. 2000 yıllarında Anadolu'ya yayılmaya başlayan Asurlular'ın maden yörelerinde kurdukları ticaret kolonilerinden biri de Gümüşhane olmuştur. M.Ö. 1750-1200 arasında Hitit döneminde de yöre önemini korumuş yoğun ticaret ilişkileri yaşanmıştır.[7] Ancak Hititler'in Gümüşhane ile olan ilişkileri netlik kazanmamıştır. [8]

Hitit devletinin yıkılışından sonra Urartu Krallığı, topraklarını Trabzon yakınlarına kadar genişletmiş, bu arada Gümüşhane'yi de yönetimlerine almışlardır. M.Ö. 331'de Urartular'ın Kimmer ve İskitler'in saldırılarından sonra zayıflaması sonucu bölge M.Ö. 560'lı yıllarda Medler, M.Ö. 550'de ise Pers Krallığının eline

---

[4] İslam Ansiklopedisi, **"Gümüşhane"** maddesi, 273.; G.Uslu, **Gümüşhane Çevresinin Tarihi ve Sanat Eserleri**, İstanbul, 1980, 13-14.
[5] R.Kutlutan, **"Geçmişten Bugüne Gümüşhane ve Geleceğe Ait Düşünceler"**, Geçmişte ve Günümüzde Gümüşhane Sempozyumu, Ankara, 1991, 55.
[6] Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, **"Gümüşhane"** maddesi, 726.
[7] Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, **"Gümüşhane"** maddesi, 726.
[8] S.Ö.San, **Gümüşhane Kültür Araştırmaları ve Yöre Ağızları**, Ankara, 1990, 25.

geçmiştir. İskender'in Pers İmparatorluğu'na son vermesi üzerine, Gümüşhane ve dolayları da bu defa Makedonyalılar'ın eline geçmiştir. [9]

M.Ö. 301 yılında Ege adalarından biri olan Kios Adası'nın tiranı Mitridates Ktistes Doğuda İris (Yeşilırmak) ve Lykos (Kelkit) havzasına dek uzanan toprakları ele geçirdi. Pontos Krallığı'nın kurucusu olan I.Mitridates öldükten sonra yerine geçen oğulları zamanında Pontos Krallığı'nın sınırları Gümüşhane'ye kadar uzandı. Krallık tahtına Mitridates Evpator'un geçmesiyle (M.Ö 169-120) devlet hızlı bir gelişmenin içine girdi. Pontos Krallığı'nın karşısındaki en önemli güç Romalılar oldu. Evpator döneminde yüzlerce kale yapıldı. Pontos Krallığı'nın üstünlüğü Kerona Savaş'ında sarsılınca iç çalkantılar başlamış Romalılarla yapılan ikinci büyük savaşta da yenilince Gümüşhane dağlarına çekilmişlerdir. Burada M.Ö. 66'ya kadar direnmiş, M.Ö. 64'te Roma'ya bağlı bir yasal krallık olmayı kabul etmek zorunda kalmışlardır. [10] Gümüşhane M.Ö. 64'ten M.S. 395'e kadar Roma egemenliğinde kaldı. M.S. 395'te Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesi sonucu, Gümüşhane yöresi Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) sınırları içinde kaldı. Bizans egemenliği zamanında bölge VII. yy. sonuna kadar Sasani-Bizans çarpışmalarına sahne olmuştur. [11]

VII. yy. sonlarıyla VIII. yy. başlarında yöreye Müslüman Araplar'ın akınları ulaştı. Şehir Müslümanlarla Bizanslılar arasında birkaç defa el değiştirdi. [12]

Selçuklu Sultanı Çağrı Bey'in 1016 yılında Anadolu'ya yaptığı ilk akın sırasında Gümüşhane'ye kadar geldiği bilinmektedir. 1058'de Tuğrul Bey'in ordusu Bayburt üzerinden Trabzon'a akınlar yapmış, onun üvey kardeşi İbrahim Yınal Bey Hasankale'de büyük bir Bizans ordusunu yenerek Erzurum'u geçip Haltiye Eyaleti'ne, yani Gümüşhane'ye girmiştir. Ancak, Tuğrul Bey'le İbrahim Yınal Bey'in arasının açılmasını fırsat bilen Bizanslılar'ın akınlarına karşı Tuğrul Bey, uç kuvvetler sevk ederek Bizanslılar'ı püskürtmüş, 1058'de Bayburt, Kelkit ve Gümüşhane'yi almıştır. [13]

1071 Malazgirt Savaş'ından sonra, Kelkit ve Gümüşhane, merkezi Erzincanda bulunup Trabzon, Harşit Çayı (Torul ve Gümüşhane dahil) ile Kelkit

---

[9] San, **a.g.e.**, Ankara, 1990, 26-27.
[10] **Cumhuriyetin 75. Yılında Gümüşhane**, 36-37.
[11] M.Yüksel, **Gümüşhane Kitabeleri**, İstanbul, 1997, 22.
[12] İslam Ansiklopedisi, **"Gümüşhane"** maddesi, Diyanet Yayınları, 273.
[13] Yüksel; **a.g.e.**, 22.; **Cumhuriyetin 75. Yılında Gümüşhane**, 40.

Çayı boyu hatta Tunceli ve Palu kesimi ile Divriği'yi ihtiva eden Mengücüklü Emirliği'ne bağlı Erzincan emaretine; Bayburt ise merkezi Erzurum olan ve Kars'tan Rize'ye kadar ki Yukarı-Aras ve Fırat ile Çoruh boylarını içine alan Saltukoğulları Emareti'ne bağlandı. Daha sonra Selçuklu Hükümdarı Süleyman Şah, her iki emarete de son vermiş yöre Selçuklu egemenliğine girmiştir. [14] 1074'lü yıllarda Bayburt, Alparslan'ın komutanlarından Ebul-Kasım Saltukca alınarak Başkent Erzurum'un yanı sıra Tercan, İspir, Oltu, Micingerd ve Koçmaz gibi kent ve kaleleri kapsayan Saltuklu Beyliği'nin sınırları içine katıldı. Danişmendliler 1160'a doğru eski güçlerini yitirdiler. 1164'te II.Kılıçaslan Danişmedli topraklarını ele geçirdi. 1202'de Bayburt Anadolu Selçukluları egemenliğine geçti. [15]

1243 Kösedağ Savaş'ında İlhanlılar, Selçuklular'ı yenerek yöreyi ele geçirdiler. İlhanlılar'ın son hükümdarı Ebusaid'in ölümü üzerine 1335'te Bayburt, Erzurum ile Erzincan ve Gümüşhane Celayirliler'in eline geçmiştir. 1345'te Eretnaoğulları, 1430'da Karakoyunlu hakimiyetine geçen bölgeye 1467'de Akkoyunlular hakim olmuştur. Bölge sık sık Trabzon Rum İmparatorluğunun da akınlarına uğramıştır.

Trabzon'un Fatih Sultan Mehmet tarafından 1461 yılında fethedilmesiyle birlikte Rum Pontos İmparatorluğu sona ermiş, bölgede Osmanlı etkisi görülmeye başlanmıştır. 1467'de Gümüşhane Akkoyunlular'ın hakimiyetine girmiş, bu hakimiyet 1473 yılında Fatih Sultan Mehmet ile Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan arasında vuku bulan Otlukbeli Savaşı'yla sona ermiştir. Gümüşhane İlinin kuzeyindeki Torul ve Canca kesimlerinde Akkoyunlulara tabi Ortodoks-Apkazlı (Abaza) Torul beyliği 1474'te (veya 1478) Fatih'in Amasya'dan gönderdiği bir ordu kolu tarafından fethedilmiştir. Bir ara bölge Safevi egemenliğine geçmişse de, Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmail arasında meydana gelen Çaldıran Savaşı'yla bölge tamamen Anadolu Türk Birliği'ne katılmıştır (1514). [16]

---

[14] F.Kırzıoğlu, **"Osmanlı Tapu-Tahrir ve Mühimme Defterlerinde Gümüşhane Bölgesi Türk Boy/ Oymak Hatıraları ve Madenler Üzerine Hükümlerden Örnekler"**, Geçmişte ve Günümüzde Gümüşhane Sempozyumu, Ankara, 1991, 69.

[15] Uslu, **"Gümüşhane'nin Tarihçesi ve Turistik Değerleri"**, Geçmişte ve Günümüzde Gümüşhane Sempozyumu, Ankara, 1991, 145.

[16] **Cumhuriyetin 75. Yılında Gümüşhane**; 44.; Yüksel; **a.g.e.**, 22.

Çeşitli kaynaklardan Kanuni Sultan Süleyman'ın İran seferi sırasında Gümüşhane'den geçtiği ve Eskişehir'e 50 ev ve bir cami yaptırılmasını emrettiği yazılıdır. Ancak Kanuni İran seferi sırasında Gümüşhane'ye uğramamıştır

Gümüşhane, XIX. yy'da, Trabzon Vilayeti'ne bağlı bir sancaktı. Doğu Karadeniz Bölgesi'nin, iç kısımlarında yer alan Gümüşhane Sancağı, kuzeyde Trabzon Merkez Sancağı, doğuda ve güneyde Erzurum Vilayeti, batıda da Sivas Vilayeti ile çevriliydi. Sancağın merkezi olan Gümüşhane kenti, Harşit Irmağı boyunca, ince dar bir şerit biçimindeydi. Bahçe ortasında bir-iki katlı evleriyle, XIX. yy'da, şirin bir kentti. Gümüşhane Sancağı bu dönemde Erzurum-Trabzon transit yolun yakın olmasına karşın canlı sayılabilecek bir ticaret yaşamı yoktu. Sancak merkezinde toplanan Rum nüfus, özellikle gümüş işlemeciliğine katkıda bulunmaktaydı. XIX. yy'ın başlarına değin oldukça iyi bir yaşam sürdüren Gümüşhane yöresi halkı, daha sonraki yıllarda savaş nedeniyle tüm Doğu Anadolu'yu saran tedirginlikten etkilenmiştir. Gümüş madenlerin eskisi gibi işletilmemesi, yöre halkının göç etmek zorunda kalması gibi nedenlerle bölge, eski canlılığını yitirmiş; bu arada Gümüşhane Kenti harap olmuş ve nüfusu azalmıştır. Gümüşhane, XIX. yy'ın başından itibaren Trabzon Vilayeti'ne bağlıydı. 1867 Vilayet Nizamnamesi'nde, Trabzon Vilayeti'ne bağlı Gümüşhane Sancağı, Gümüşhane Merkez, Kelkit ve Torul kazalarından oluşmaktaydı.[17] 1877'de yapılan yeni bir düzenlemede, Gümüşhane Sancağı'da Şiran Kazası da katılınca, sancağın toplam kaza sayısı dörde yükseldi. 1869 Trabzon Vilayet Salnamesi'ne göre, Gümüşhane Sancağı'nın toplam erkek nüfusu 36.588 idi. Bunun 24.328'i Müslüman, 11.542'si Rum Ortodoks ve 718'i Ermeni idi.[18] Osmanlı hakimiyeti içerisinde her dönem önemli bir merkez olan Gümüşhane 19 Temmuz 1916 tarihinde Rus işgaline uğramış ve bu işgalden 15 Şubat 1918'de kurtulmuştur. 20 Nisan 1924'te de il olmuştur.[19]

---

[17] Yurt Ansiklopedisi, **"Gümüşhane"** maddesi, 3222.
[18] K.Emiroğlu, **Trabzon Vilayeti Salnamesi/1869**, Ankara, 1983, I, 23.
[19] V.Şenel, **Gümüşhane Evleri**,Trabzon, 2003, 22.

3.KATALOG

3.1.CAMİLER

KATALOG NO : 3.1.1
YAPININ ADI : KÜÇÜK CAMİ
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE MERKEZ (ESKİŞEHİR)
RESİM : 3-10
ÇİZİM : 1
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001 – 02.08.2003

TARİHÇESİ

Üzerinde herhangi bir kitabe bulunmadığından kim tarafından yaptırıldığı ve yapım tarihi kesin belli değildir. Mimari özellikleri, yapının XII. yüzyıl ortalarında Danişmendliler'in yöreye gelişlerinden sonra yaptırıldığını göstermektedir.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane Merkez Eskişehir'de, Süleymaniye Camii'nin kuzeydoğusunda bir bahçe içerisinde bulunmaktadır. Kare planlı ve tek kubbeli bir camidir. Cami günümüzde ibadete açık değildir. Moloztaş ve düzgün kesme taş malzeme ile yapılmıştır (Çizim: 1,Resim: 3).

Batı cephe, araziye dayandığından dolayı sağır tutulmuştur (Resim: 4). Güney cephede ki biri mazgal üç pencereden ikisi yuvarlak kemer alınlıklı ve düz lentoludur. Alt kısımda yer alan iki pencere, yuvarlak kemerli alınlığa sahiptir (Resim: 5). Düzgün kesme taş malzemeden yapılarak diğerlerinden farklı tutulmuş olan doğu cephenin, güneye yakın kısmında dikdörtgen biçimli ve sivri kemer alınlıklı bir niş ile kuzeye yakın kısmında bir mazgal pencere yer almaktadır (Resim: 6). Kuzey cephenin ortasında, yuvarlak kemerli giriş kapısı vardır (Resim: 10). Kapının hemen üzerinde içi boş dikdörtgen kitabe boşluğu ile yuvarlak kemerli bir mazgal pencere bulunur. Giriş kapısının her iki yanında, düz lentolu birer pencereye

yer verilmiştir. Ancak bu pencerelerden batıdaki toprağın kayması sonucu kapanmıştır (Resim: 7).

Kuzey cephenin ortasından bir kapı ile girilen harim mekanı, içten ..... ölçülerinde kare planlı olup, üzeri tromp geçişli kubbe ile örtülmüştür. İç mekan kuzey ve güney duvarlarındaki açıklıklarla hareketlendirilmiş olup diğer duvarlar sağır tutulmuştur. Kapının her iki yanında ve üstünde birer pencere vardır. Güney duvarında, ortada mihrap nişi ve nişin her iki yanında ve üstünde birer pencere ile mihrap nişinin batısında dikdörtgen formlu küçük bir nişe yer verilmiştir (Resim: 8).

Harimin kuzeyinde boydan boya uzanan mahfile, kuzeybatıdaki ahşap bir merdivenle çıkılmaktadır. Mahfil alttan iki ahşap destekle taşınmaktadır. Mahfilin orta kısmı güneye doğru balkon biçiminde taşırılmıştır.[20]

Kıble duvarının ortasındaki mihrap, düzgün kesme taş malzeme ile yapılmıştır. Nişin yüzeyinde sivri kemerler içerisinde ve kavsarada dört sıra mukarnasa yer verilmiştir. Mukarnasın üzerinde iki sıra çiçek motifleri ve bunların üstünde iki sıra mukarnas dizisi bulunmaktadır (Resim: 9).

Ahşap minberi, Şehir Camii'ne nakledilmiş. Ancak camide çıkan yangın sonucu yanmıştır.[21]

[20] Uslu, **a.g.e.**, 11.
[21] Uslu, **a.g.e.**, 12.

KATALOG NO : 3.1.2
YAPININ ADI : MİR AHMET RAŞİT CAMİ
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE MERKEZ GÜZELLER MAHALLESİ
RESİM : 11-17
ÇİZİM : 2
İNCELEME TARİHİ : 03.08.2003

TARİHÇESİ

Üzerinde kim tarafından ve ne zaman yapıldığını gösteren bir kitabe mevcut değildir. Ancak yöre halkı, caminin kuzey batısındaki çeşmeyi yaptıran Mir Ahmet Raşit tarafından yaptırıldığını söylemektedir. Çeşme kitabesine göre, cami de 1202/1787-88 yıllarında yapılmış olmalıdır.

YAPININ TANIMI

Oldukça harap olan camii, kuzey-güney yönünde, dikdörtgen planlıdır. Üst örtüsü tamamen yıkılmıştır. Meyilli bir arazi üzerinde olduğundan batı beden duvarı araziye dayanmaktadır. Temelleri moloz taş beden duvarları ise kerpiç ve moloz taş malzemeden yapılmıştır (Çizim: 2 Resim: 11).

Tamamen sade olan cephelerde hareketliliği giriş kapısı ve pencerelerle, dört sıra halindeki ahşap hatıllar sağlamaktadır. Doğu ve güney cephede iki pencere, batı cephe tamamen sağır, kuzey cephede ise bir giriş kapısı ve bir pencere vardır (Resim: 12-13-14) .

Kuzey-güney yönünde uzanan dikdörtgen planlı olan camii 8.60 X 7.60 m ölçülerindedir (Resim: 15). Duvarlar sade olup yer yer sıva izleri görülmektedir (Resim: 16). İç mekanı aydınlatan pencereler düz lentoludur. Kıble duvarının ortasında mihrap yer almaktadır (Resim: 17).

Tamamen yıkık olan örtü sistemi gerek yapının dikdörtgen planlı olması gerekse kullanılan malzemenin kerpiç ve moloz taş olmasından dolayı düz dam şeklinde olmalıdır.

Kıble duvarının tam ortasında yer alan mihrap basit bir niş şeklindedir. Yarım daire planlı, sivriltilmiş bir kavsarayla sonlanmaktadır (Resim: 17).

KATALOG NO : **3.1.3**
YAPININ ADI : **SÜLEYMANİYE (ULU) CAMİ**
BULUNDUĞU YER : **GÜMÜŞHANE MERKEZ (ESKİŞEHİR) – SÜLEYMANİYE MAHALLESİ**
RESİM : **18-24**
ÇİZİM : **3**
İNCELEME TARİHİ : **27.04.2001 – 02.08.2003**

TARİHÇESİ

Üzerinde kitabesi bulunmamaktadır. Mimari özellikleri bakımından XIX.yy. yapılmış olmalıdır. Kaynaklarda Kanuni Sultan Süleyman'ın İran seferi sırasında, Harşit Vadisi'nden geçerken bugünkü Eskişehir'e Gümüşhane ismini verdiği ve buraya 50 kadar ev ve bir caminin yapılmasını emrettiği yazılıdır. Ayrıca bahsi geçen bu caminin Eskişehir'deki Süleymaniye Camii olduğu belirtilmektedir.[22] Ancak, Kanuni Sultan Süleyman'ın Irakeyn Seferi'ne katılan Matrakçı Nasuh tarafından yazılan Kitab-ı Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn'de Kanuni Sultan Süleyman'ın Gümüşhane'ye uğramadığı, en yakın yerleşim olarak Erzincan-Kelkit'e uğradığı belirtilmektedir.[23] Bu sebeple, bugünkü Eskişehir'de bulunan Süleymaniye Camii'nin, Kanuni Sultan Süleyman tarafından anlatıldığı şekilde yaptırılmadığı anlaşılmaktadır.

YAPININ TANIMI

Eskişehir'de yolların kesiştiği noktada, merkezi bir konumdadır. Sağlam bir vaziyette olup, ibadete açık tek camidir. Ahşap destekli, boyuna dikdörtgen planlı camilerdendir. Güneydoğu cephede sonradan eklenen bir çeşme ile doğusunda bir

[22] Yüksel, **a.g.e.**, 23.; Gümüşhane İl Yıllığı, 1998, ...; Uslu, **a.g.e.**, 7.
[23] Nasuhüs-Silahi (Matrakçı), **Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han**, (Çev.: Hüseyin G. Yurdaydın, Ankara, 1976, 76-78.

hazire bulunmaktadır. Yapımında kesme taş ve moloz taş malzeme kullanılmıştır (Çizim: 3, Resim: 18).

Arazinin eğiminden dolayı batı cephenin alt sırası sağır tutulmuş, üst sırada ise üç tane yuvarlak kemerli pencereye yer verilmiştir (Resim: 21). Güney cephesinde, alt sırada iki, üst sırada üç olmak üzere toplam beş adet yuvarlak kemerli pencere ile cephenin doğu köşesinde bir çeşme ve tek şerefeli minare bulunmaktadır (Resim: 19-243). Doğu cephe, iki katlı ve iki sıra halinde toplam sekiz adet yuvarlak kemerli pencereden oluşmaktadır (Resim: 22). Kuzey cephe de ise son cemaat yeri mevcuttur (Resim: 20-24) .

Harimin kuzeyinde yer alan son cemaat yeri iki katlı olarak düzenlenmiştir. Her iki kat dışarıya üç yuvarlak kemerle açılmaktadır. Kemerler ortada ahşap desteklere yanlardan ise beden duvarıan dayanmaktadır. Son cemaat yerinin alt katında orta kemer açıklığı giriş olarak değerlendirirken yan kemer gözleri kapatılarak birer pencere vardır. Son cemaat yerinin batı duvarı sağır doğu duvarı ise bir pencere ile hareketlendirilmiştir. Güney duvarındaki basık kemerli bir kapıyla harime girilmektedir (Resim: 23).

Cami, kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlıdır. Harim ortada bağımsız dört ahşap desteğin taşıdığı düz damla örtülüdür. Camii içten düz dam dıştan kırma çatıyla örtülüdür. Harimde üst örtüyü taş kaidelere oturan ortadakiler serbest ve çokgen duvara dayanalar ise kare kesitli ahşap desteklere oturan yuvarlak kemerlerin taşımaktadır. Duvarlar genelde sade olup tek hareketliliği pencereler ve kıble duvarındaki mihrap sağlamaktadır. Serbest çokgen ve duvarlara bitişik kare ahşap destekler birbirine yuvarlak kemerlerle bağlanmıştır. Destekler taş kaidelere oturmaktadır.Batı duvarında üst sırada üç tane, doğu duvarında iki katlı ve iki sıra halinde altı tane yuvarlak kemerli pencere bulunmaktadır. Güney duvarında ortada mihrap, mihrabın her iki yanında iki katlı ikişerden dört tane birde mihrabın üstünde olmak üzere toplam beş adet pencere, kuzey duvarında ise ortada giriş kapısı, kapının her iki yanında iki katlı ikişerden dört tane pencere ile mahfil yer almaktadır (Resim: 23).

Mahfil, harimin kuzeyinde boydan boya uzanmaktadır. Harime, iki ahşap desteğin taşıdığı üç yuvarlak kemerle açılmaktadır. Kemerlerin içinde altta ahşap

korkuluk, korkulukların üstünde de ahşap kafesler görülmektedir. Son cemaat yerinin ikinci katındaki bir kapıyla mahfile girilmektedir (Resim: 23).

Kıble duvarının ortasında yer alan mihrap, düzgün kesme taş ile yapılmış olup sade tutulmuştur. Dıştan silmelerle çerçevelenmiştir. Beş kenarlı yarım sekizgen nişi sivri kemerli kavsara tamamlamaktadır. Kavsara yüzeyinde basit geometrik motifler görülmektedir. Niş ve kavsara birbirinden bir kaval silmeyle ayrılmıştır (Resim: 23).

Orijinal olmayan ahşap minber sonradan eklenmiştir.

Güneydoğu köşedeki minare kare kaideli silindirik gövdeli olup tek şerefelidir. Düzgün kesme taş malzemeden yapılmıştır (Resim: 18).

KATALOG NO : **3.1.4**
YAPININ ADI : **CAMİ I**
BULUNDUĞU YER : **GÜMÜŞHANE MERKEZ (ESKİŞEHİR) – SÜLEYMANİYE MAHALLESİ**
RESİM : **25-26**
ÇİZİM : **4**
İNCELEME TARİHİ : **27.04.2001 – 02.08.2003**

TARİHÇESİ

Üzerinde herhangi bir kitabesi bulunmamaktadır. Muhtemelen XVII – XIX. yüzyıl arasında yapılmıştır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane Eskişehir'de, Süleymaniye Camii'nin güneyinde yer almaktadır. Cami kısmı tamamen yıkılmış olup günümüze sadece minare kısmı ulaşabilmiştir. Minare, kare kaideli olup silindirik bir gövdeye sahiptir. Tek şerefeli olan minare kesme taş malzeme ile yapılmıştır (Çizim: 4,Resim: 25-26).

KATALOG NO : **3.1.5**
YAPININ ADI : **CAMİ II**
BULUNDUĞU YER : **GÜMÜŞHANE MERKEZ (ESKİŞEHİR) – SÜLEYMANİYE MAHALLESİ**
RESİM : **27**
ÇİZİM : **5**
İNCELEME TARİHİ : **27.04.2001 – 02.08.2003**

TARİHÇESİ

Üzerinde herhangi bir kitabesi bulunmamaktadır. Muhtemelen XVII – XIX. yüzyıl arasında yapılmıştır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane Eskişehir'de, Süleymaniye Camii'nin güneyinde yer almaktadır. Cami kısmı tamamen yıkılmış olup günümüze sadece minare kısmı ulaşabilmiştir. Minare, kare kaideli olup çokgen bir gövdeye sahiptir. Tek şerefeli olan minare kesme taş malzeme ile yapılmıştır (Çizim : 5,Resim: 27).

KATALOG NO : 3.1.6.
YAPININ ADI : AKGEDİK KÖYÜ CAMİ
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE MERKEZ AKGEDİK KÖYÜ
RESİM : 28-52
ÇİZİM : 6
İNCELEME TARİHİ : 22.04.2001- 02.08.2003

TARİHÇESİ

Meskun mahal dışında kalan camide, kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığını gösteren herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. [24] Süsleme özellikleri bakımından, XIX. yüzyılın ikinci yarısında yapılmış olması muhtemeldir.

YAPININ TANIMI

Bugünkü köyün kuzeyinde, küçük bir tepenin eteğinde, meyilli bir arazidedir. Kuzey – güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı bir yapıdır. Oldukça harap olan yapının üst örtüsü tamamen yıkılmış olup, sadece duvarları ayaktadır. Harimdeki sıva ve süslemeler yağmur ve kar sularından dolayı yer yer dökülmüştür (Çizim: 6,Resim: 28).

Cepheler de hareketliliği kapı, pencereler ve ahşap hatıllar sağlamaktadır. Kuzey beden duvarı araziye yaslandığından dolayı cephe sağırdır. Batı cephedeki tek hareketlilik, güney tarafa kaydırılan içten ve dıştan düz lentolu bir pencere ile sağlanmıştır (Resim: 30). Güney cephede iki kat halinde ikişerden dört pencereye yer verilmiştir. Bunlardan doğu tarafın üst kısmında yer alan pencere, dıştan yuvarlak içten düz lentolu, diğer üç pencere ise içten ve dıştan düz lentoludur (Resim: 29). Doğu cephenin kuzeyine kaydırılmış olan giriş kapısı açıklığı, düz lentoludur. Kapı açıklığının kuzey tarafında bir, güney tarafında iki pencereye yer verilmiştir. Bu pencerelerden kapı açıklığının güney tarafında bulunanlar, dıştan yuvarlak kemerli, içten düz lentolu olup kuzey taraftaki içten ve dıştan düz lentoludur (Resim: 31).

---

[24] Yüksel, giriş kapısı üzerinde kitabeye ait bir boşluk olduğundan bahsetmektedir. Ancak yapılan incelemede kitabe boşluğuna rastlanmamıştır. Bkz. Yüksel, **a.g.e.**, 139.

11.10 X 6.30 m. ölçülerindeki harim, kuzey – güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır (Resim: 35). Duvarları beyaz badanalı harimin güney duvarının tamamında ve doğu ile batı duvarlarının güney taraflarında yoğun kalem işi süslemeler mevcuttur. Doğu duvarının güney kısmına açılan pencerelerden mihrap duvarına yakın olanının sövesinde, bir Kuran muhafazası, makas motifi ve bitkisel motifler ile lentonun üst kısmında iki hilal bir yıldız motifleri; giriş kapısı açıklığına yakın olan pencerenin sövesinde, üç kubbeli iki yapı ve lentonun üst kısmında iki hilal bir yıldız motiflerinden oluşan süslemeler bulunmaktadır (Resim: 36-37-38-39). İki pencere arasında kalan duvar yüzeyinde çift minareli ve kubbeli bir cami motifi; mihraba yakın pencerenin üst kısmında büyükçe bir sürahi motifi bulunmaktadır (Resim: 32-40). Batı duvarın en üst kısmında girlantla süslenmiş madalyonlar içinde 'Maşallah', 'Kelime-i Tevhid' ibareleri ve bunların altında asma dalları ile üzüm motifleri içinde dört halife isimleri bulunmaktadır (Resim: 33). Halife isimlerinin alt kısmında, dikdörtgen bir kartuş içinde kubbeli iki yapı ve bir vazodan çıkan büyük bir çiçek, bunun altında sarkaçlı bir saat ve büyük bir ağaç bulunur (Resim: 42-43). Saatin güneyinde, etrafı bitkisel süslemeli iki satırlık harfleri silinmiş bir kitabe görülmektedir (Resim: 44). Batı duvarının güneyinde ki pencerenin iç yüzünde, bir vazodan çıkan çiçek ile lentonun hemen üzerinde iki hilal ve bir yıldız motifi yer almaktadır (Resim: 41-45-46). Kıble duvarının ortasında mihrap ve her iki yanında ikişerden dört pencere vardır. Mihrap ve alt kat pencere içleri ile duvar yüzeylerinde çeşitli kalemişi süslemeler bulunmaktadır (Resim: 47). Güneydoğu duvarında üst kat pencere hizasında Kabe motifi ve hemen altında çiçek motifi bulunmaktadır (Resim: 48). Alt kat pencerelerin iç yüzeylerinde, ikişer adet, bir vazodan çıkan çiçeklerden oluşan süslemeler mevcuttur (Resim: 49-50-51-52). Kuzey duvarında herhangi bir süsleme bulunmamaktadır (Resim: 34).

Caminin üst örtüsü tamamen yıkıktır. Ancak yapının dikdörtgen planlı olması ve inşa malzemesi olarak kerpiç ve moloz taş malzeme kullanılmasından dolayı orijinalde düz dam örtülü olmalıdır.

Kıble duvarı ortasına yerleştirilen mihrap, duvar yüzeylerini kaplayan sıva ile oluşturulmuş, dikdörtgen görünüşlüdür. Yarım daire planlı mihrap hücresi, sivri kemerli bir kavsarayla nihayetlenmektedir. Mihrabı iki silme çevrelemektedir. İlk silme düz yüzeyli, İkinci silme kaval silme şeklinde olup, kavsara seviyesinde

kademelenme yaparak daralmaktadır. İki silme arasında, geniş bir yüzey aşağıya kadar devam etmektedir. Bunun üst köşelerine Kuran-ı Kerim muhafaza motifi yerleştirilmiştir. Yarım daire planlı mihrap yüzeyini üstte dalgalı perde motifi, yanlarda aşağı doğru sıralanan çiçekler ve ortada zincirle asılı bir kandil ile yanındaki serviler süslemektedir. Kavsaranın içerisini de bir çiçek ve etrafındaki yapraklar doldurmaktadır (Resim: 47).

KATALOG NO : **3.1.7**
YAPININ ADI : **KABAKÖY AYASOFYA CAMİ**
BULUNDUĞU YER : **GÜMÜŞHANE MERKEZ KABAKÖY KÖYÜ**
RESİM : **53-70**
ÇİZİM : **7-8**
İNCELEME TARİHİ : **02.08.2003**

TARİHÇESİ

Lerin Kilisesi adıyla VIII. yy'da, Ermeniler tarafından yaptırılan kilise bölgeye daha sonra hakim olan Rumlarca Hagia Sophia Kilisesi adı verilerek kullanılmıştır. XVIII. yy'da tümüyle Türkler tarafından iskan edilen köydeki bu kilise, 1737 yılında Aya Sofya adıyla camiye çevrilmiştir[25].

YAPININ TANIMI

Köyün içinde meyilli bir arazi üzerinde yer alan camii sağlam olup ibadete açık durumdadır. Doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen planlı olan yapı üç nefli bazilika planındadır. Apsis ve pastaforium hücreleri ahşap duvarla kapatılmıştır. Kuzeybatısında bir çeşme vardır. Tamamen düzgün kesme taş malzemeden inşa edilmiştir (Çizim: 7-8,Resim: 53-66).

Yapının cepheleri sade olup hareketliliği pencere ve giriş kapısı sağlamaktadır. Sadece güney cephede taş üzerine üç haç motifi yer almaktadır (Resim: 54-65). Kuzey, batı ve doğuda üçer, güneyde bir tane yuvarlak kemerli pencere iç mekanı aydınlatmaktadır. güneybatı cephede yuvarlak kemerli giriş kapısı yer almaktadır (Resim: 55-56-63-64).

---

[25] A. Bryer-D.Unsfield, **The Byzantine Monoments and Topography of the Pontos**, Washingtion, 1985, 313-316.

Kiliseden çevrilmiş olmasından dolayı apsis ve pastaforium hücreleri kapatılarak iç mekan doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen planlı ve yine aynı yönde uzanan ortadaki geniş yanlardaki dar üç sahından oluşmaktadır (Resim: 57-58-59). Sahınlar ikişer kare payeye oturan yuvarlak kemerlerle birbirinden ayrılmıştır.Her bir sahın yine aynı yönde uzanan beşik tonoz örtülüdür (Resim: 60-61). Duvarlar günümüzde beyaz badanalıdır. Ancak eski resimlerde batılılaşma dönemi özelliği gösteren kalem işi süslemeler görülmektedir.

Harim doğu-batı yönünde uzanan ortadaki daha geniş üç beşik tonozla örtülüdür. Sahınları örten tonozlar içten iki adet atkı kemeriyle desteklenmiştir (Resim: 61). Apsis yarım kubbeli, pastaforium hücreleri de beşik tonoz örtülüdür. Yapı dıştan ise saç kaplı beşik çatıyla örtülüdür.

Güney duvarının ortasındaki sade mihrap yarım daire planlı ve yuvarlak kemerlidir. Süsleyici bir unsur bulunmamaktadır ve tamamen sıvalıdır. Dıştan ters U biçiminde iki silme ile çerçevelenmiştir. Kavsara kısmı nişten daha yüksektir. Kavsara, yukarıya doğru kademelenme yaparak daralmaktadır. Kademelenmeler silmelerle vurgulanmıştır (Resim: 62).

Yapıda sonradan eklenmiş bir minber yer almaktadır.

KATALOG NO : 3.1.8
YAPININ ADI : TEKKE KÖYÜ CAMİ
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE MERKEZ TEKKE KÖYÜ
RESİM : 71-84
ÇİZİM : 9
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001 – 03.08.2003

TARİHÇESİ

Giriş kapısı üzerindeki kitabesine göre cami, Hacı Muhtar Ahmed tarafından 1288/1871 yılında yaptırılmıştır.

Kitabe

Kitabe 53x33cm boyutlarında, küfeki taşı üzerine sülüsle yazılmış, sonradan yazının üzeri siyah boya ile boyanmıştır (Resim: 72).

Okunuşu

1- Sünnet kitabda menşur ola.....
Döker mi padişah.....billah.....
2- Miftah olsun ana Besmele
.....her anşam sabah
3- Beytullah benzer.....
Senesi iki yüz seksen sekizdir
.....1288
Hacı Muhtar Ahmed

YAPININ TANIMI

Köy içinde olan cami sağlam olup ibadete açıktır. Düzgün kesme taş malzemeden yapılmıştır. Kuzey-güney yönünde uzanan, dikdörtgen planlıdır. Caminin kuzeyinde giriş mekanı, kuzeydoğusunda iki katlı misafirhane, kuzeybatısında da minare yer almaktadır (Çizim: 9,Resim: 71).

Cephelerde tek hareketliliği düz lentolu pencereler ile giriş kapısı sağlamaktadır. İki katlı pencere düzenlemesi görülmektedir. Doğu-batı ve güney cephelerde ikişer pencere iç mekanı aydınlatmaktadır (Resim: 73). Yapının kuzeyi misafirhaneden minareye doğru kademelenme yaparak daralmaktadır. Kuzey cephenin ortasındaki kapı, dikdörtgen kesitli, görünüşlüdür. Kapı yanlardan dikdörtgen taşıntı yapmayan plasterlerle sınırlandırılmıştır (Resim: 74). İki bölümden üstte inşa kitabesi yer almaktadır. Kitabenin her iki yanında geometrik bezemeler görülmektedir. Bu süslemeler ise yanlardan ana plasterin devamı olan iki küçük plasterlerle sınırlandırılmıştır.

Yapının son cemaat yeri bulunmamaktadır. Kuzey cephenin ortasında kısmında yaklaşık kare planlı ve düz dam örtülü bir giriş mekanı mevcuttur. Burası ayrıca misafirhanenin alt katı ve minare arasında olup minareye bir kapıyla bağlanmaktadır.

10.72 x 9.32 m ölçülerindeki iç mekan kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlıdır (Resim: 75-76) . Harim, ortada dört sütunla desteklenmiş, yuvarlak kemerlerle birbirinden ayrılan dokuz bölümden oluşmaktadır. Sütunların arasında kalan kısım pandantif geçişli bir kubbe, mihrap önü aynalı tonoz, girişin açıldığı mekan beşik tonoz, diğer bölümler ise çapraz tonoz örtülüdür (Resim: 81-82). Cami dıştan kırma çatıyla örtülmüştür. Duvarlar beyaz badanalı olup sadedir. İç mekandaki tek hareketlilik mihrap ve pencerelerle sağlanmıştır. Pencereler iki katlı bir düzenleme göstermektedir. Üst kat pencereleri mazgal olup daire biçimindedir ve içeriye doğru genişlemektedir.

Mihrap kıble duvarının ortasındadır. Dikdörtgen görünüşlü mihrabı iki yandan yarım silindirik sütunceler sınırlandırmaktadır (Resim: 78-80). İçten silmelerin çerçevelediği mihrap nişi, yarım daire planlı ve dıştan sivriltilmiş çeyrek kubbe kavsaralıdır (Resim: 79). Niş ve kavsara sade silmelerle kuşatılmıştır. Niş

yarım daire planlı ve sivri kemerlidir. Niş ve kavsara birbirinden silmelerle ayrılmıştır. Kavsaranın kemer köşeliklerinde ay-yıldız motifleri görülmektedir. Yapıdaki ahşap minber sonradan eklenmiştir.

Misafirhane caminin kuzeydoğusunda olup camiye bitişik olarak ele alınmıştır (Resim: 84). İki katlı olup alt kısmı Kur'an Kursu üst kısmı ise misafirhane olarak kullanılmaktadır. Alt kata kuzeybatıdaki düz lentolu bir kapıyla girilmektedir. Doğusunda iki pencere güneyinde ise bir niş yer almaktadır. Tamamen sade olup süsleme bulunmamaktadır. Üst kata sonradan yapılmış doğu cephedeki tek yönlü bir merdivenle çıkılmaktadır. Bu mekanda sonradan yapılmış basit süslemeler vardır. Doğuya iki pencere ile açılmaktadır.

Minare caminin kuzeybatı köşesindedir. Silindirik gövdeli ve tek şerefeli minarenin kaide ve pabuçluk kısmı sekizgendir. Petek kısmı kısa tutulmuş olup konik külahta örtülmüştür (Resim: 83-84) .

KATALOG NO : 3.1.9
YAPININ ADI : GÜZELOLUK CAMİ
BULUNDUĞU YER : TORUL MERKEZ GÜZELOLUK KÖYÜ
RESİM : 85-93
ÇİZİM : 10
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001- 31.07.2003

TARİHÇESİ

Giriş kapısı üzerinde yer alan kitabesine göre 1299/M.1881-1882 yılında, Hekim Hasan Ziver Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Kitabe

48x57 cm. boyutlarında mermer üzerine talikle yazılı kitabe, sekiz beyitten oluşan manzume olup, İsa adında bir şair tarafından yazılmıştır (Resim: 86).

1-Hazik-i yek-ta Hasan Ziver Efendi kim ana
Asrda el-hak seza Lokman-ı sani olsa nam
2-Asrının Sokrat hem Bukrat u Eflatun'udur
Himmetiyle sun'-ı tıbbın verdi pes hem-ta nizam
3-Nice bin bimara dermanı ile erdi şifa
Nice bin mecruh buldu merhemiyle iltiyam
4-Namını alemde ibka etmek içün hayr ile
Eyledi bir mescidin inşasını şimdi meram
5-Sa'y edüp oldu resa vü dest-rest itmamına
Bulsun ol ebniye-i paki cihanda ihtiram
6-Hak ede dünya ve hem ukbasını ma'mur anın
Her eda etdikçe ol mescide beş vakti enam
7-Her kazalardan kıla mahfuz ilahe'l-alemin

Eylesün baki anı İsa ila yevmi'l-kıyam
8-Sırr-ı Bi'smillah ile ..... tarihini
Avn-i Hakla mescidü'l-İslam oldu gör tamam
Sene, 1299

Açıklaması

1- Mesleğinizdeki uzmanlıkta eşsiz olan Doktor Ziver Efendi'ye, içinde bulunduğumuz yüzyılda ikinci Lokman Hekim namı verilse gerçekten ona yaraşır.
2- İçinde bulunduğu yüzyılın, hem Sokrat'ı, hem eski Yunan hekimi ünlü Hipokratis'i ve hem de Eflatun'udur. Bilgisi ve yaptığı güzel hizmetleriyle tıp ilmine onlar gibi düzen verdi.
3- Binlerce hasta onun dermanıyla şifaya kavuştu; binlerce yaralı onun merhemiyle iyileşti.
4- Adını bu dünyada hayırla sonsuza kadar yaşatmak için, şimdi bu mescidin yapılmasını arzu etti.
5- Çalışması sonucu mescidin yapımını tamamlamayı başardı, o temiz yapısı dünyada (daima) saygı görsün!
6- O mescitte halk beş vakit namazı kıldıkça, Allah onun dünya ve ahiretini şenlendirsin!
7- Alemlerin ilahı olan Allah onu kazalardan saklasın; Ey İsa, Allah onu kıyamet gününe kadar sağlam bir şekilde ayakta tutsun!
8- Besmele'nin sırrıyla onun tarihini söyle: Bak, Allah'ın yardımıyla Müslüman mescidi tamam oldu.
Sene, 1299 (1881-1882)

YAPININ TANIMI

Köyün içerisinde, çevreye hakim bir yerde bulunmaktadır. Kare planlı, tek kubbeli, kuzeyinde üç gözlü son cemaat yeri, kuzeybatısında sonradan eklenen tek şerefeli bir minaresi vardır. Günümüzde ibadete açık olan cami, sağlam durumdadır. (Çizim: 10,Resim: 85)

Tamamen sade olan cepheler, pencerelerle hareketlendirilmiştir. Doğu ve batı cephelerde birer, güney cephede iki pencere, kuzey cephede ise harim mekanına geçişi sağlayan kapı bulunmaktadır (Resim: 87-88-89).

Harimin kuzeyindeki son cemaat yeri üç gözlü ve üç kubbelidir. Sonradan yapılan eklemelerle orijinalliği bozulan mekanın yan kısımları eklenen duvarlarla kapatılmış ve kubbeler yeniden yapılmıştır. Akant yapraklı başlıklı dört sütunun taşıdığı üç yuvarlak kemerle dışarıya bakmaktadır. Ortadaki kemer diğerlerinden daha büyüktür.

Yanlarından başlıkları geometrik motiflerle süslü sütunçelerle sınırlandırılmış, yuvarlak kemerli kapıdan harime geçiş sağlanır. 5.70 x 5.70 m. ölçülerinde ki harimin duvarları sade olup, güney duvarının ortasında mihrap, duvarlarda içten yuvarlak kemerli, dıştan düz lentolu pencereler vardır. Harim tromp geçişli kubbeyle örtülüdür. Harim kubbe eteğinde ve göbeğinde orijinal kalem işi süslemeler görülmektedir (Resim: 93). Kasnak yüzeyinin tamamen saran ince bordürde kartuşlar içerisinde ortada bir çiçek ve yanlarda yapraklardan oluşan bitkisel süsleme vardır. Kubbe göbeğinde ki süsleme madalyon içindedir. Madalyonun göbeğinde bir daire içinde bir çiçek ve beş adet yarım daire formlu bir düzenleme vardır. Bunun etrafında nöbetleşe olarak sıralanan akant yapraklarından oluşan bitkisel kompozisyon süslemeyi tamamlamaktadır. Akantların ucunda yine birer çiçek motifi ve madalyonun en dışında ise yan yana sıralanan damla motifleri görülür (Resim: 92).

Kıble duvarının ortasındaki taş mihrap sivri kemerli olup dikdörtgen planlıdır (Resim: 90). Nişin her iki yanında giriş kapsında görülen başlıkları geometrik motiflerle bezeli sütunçeler görülmektedir. Niş ve kavsara tamamen sade olup her ikisi birbirinden bir diş sıralı bir kuşakla ayrılmıştır. Kavsara köşeliklerinde kıvrık dallardan oluşan bir süsleme yer almaktadır (Resim: 91).

Caminin kuzeybatısında ve yapıdan ayrı olan minare kare kaideli ve tek şerefelidir. Minare sonradan eklenmiştir (Resim: 85) .

KATALOG NO : 3.1.10
YAPININ ADI : SEYDİBABA KÖYÜ ESKİ CAMİ
BULUNDUĞU YER : ŞİRAN – SEYDİBABA KÖYÜ
RESİM : 94-115
ÇİZİM : 11
İNCELEME TARİHİ : 03.08.2003

TARİHÇESİ

İnşa kitabesine göre 1212/1798 yılında Ali adında bir ustaya yaptırılmıştır.

Kitabe

Giriş kapısının üstündeki kitabe, 0.49 x 0.30 m ölçülerindedir. Cel-i Sülüs hatla üç satır halinde Arapça olarak yazılmıştır. İlk satırın ortasında bir çiçek motifi üst köşelerinde ise birer hilal motifi vardır (Resim: 95).

1- Maşallah Sübhanallah
2-Nasrun minallahu fethen gariba
3- Kuşa fi sene 1212 amele Ali

YAPININ TANIMI

Köyün içinde olan cami sağlam olup yeni cami yapıldıktan sonra ibadete kapatılmıştır. Meyilli bir arazide inşa edilmiştir. 10.28 x 9.26 m dış ölçülerinde kuzey-güney yönünde uzanan dikdörtgen planlıdır. Ahşap destekli camilerdendir. Düz dam örtülü olup düzgün kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Girişin önünde küçük bir sundurma yer almaktadır (Çizim: 11,Resim: 94).

Pencerelerin altında tüm cepheleri dolanan bir ahşap hatıl görülmektedir. Kuzey cephede mahfil katına girmeyi sağlayan düz lentolu bir kapı, batı cephe ise

araziye yaslandığı için sağır, güney cephede ise batıdaki düz lentolu diğeri yuvarlak kemerli iki pencere, doğu cephede ise yuvarlak kemerli iki pencere ile yuvarlak kemerli giriş kapısı yer almaktadır (Resim: 96-97-98-99). Araziden dolayı, birkaç basamaklı bir merdivenle, cami girişin önündeki düzlüğe çıkılmaktadır. Giriş kapısı önünde, silindirik taş kaideye oturan, iki ahşap destekle taşınan bir sundurma bulunur (Resim: 99).

Kuzey-güney yönünde uzanan, dikdörtgen planlıdır (Resim: 100). Ortada dört ahşap destek üst örtüyü taşımaktadır. İç mekanı aydınlatan pencereler ise dıştan yuvarlak kemerli olmalarına karşın içten düz lentoludur. Duvarlar sıvalıdır. Güney duvarının ortasında mihrap, güneybatıda minber, güney doğuda vaaz kürsüsü kuzeyde de mahfil görülmektedir. İç mekanda, mihraptaki taş düzenleme, minberdeki kalem işi süsleme ile ahşap mahfil ve desteklerdeki ahşap süslemeler dikkat çekicidir. Kuzeydeki mahfil 'U' biçiminde olup orta kısmında yarım daire biçimli bir balkon görülmektedir. Giriş kapısından 2.20 m mesafede, 5.40 x 2.35 m ölçülerinde zeminden yüksek tutulmuş bir bölüm mevcuttur.

İç mekanda toplam 15 ahşap destek bulunmaktadır. Bunlardan ortadaki dört tanesi serbest olup üst örtüyü ve mahfili taşımaktadır. Kuzey duvarda iki, doğu duvarda iki, güney duvarda dört ve batı duvarda üç destek olmak üzere toplam 11 destek duvara dayalı bir şekilde düzenlenmiştir. Bu desteklerden güneydekiler hariç diğerleri aynı zamanda mahfili de taşımaktadırlar. Bu destekleri, mahfile kadar olan kısım ile mahfilden üst örtüye kadar olan bölüm olarak iki kısıma ayırmak mümkündür. Bu kısımlar arasında desteklerin yüzlerinde yer alan süslemelerde farklılık görülmektedir.

Güney duvarındaki mihrabın batısındaki ayak çokgen olup sadedir. Mihrabın doğusundaki desteğin kaide ve başlığı dikdörtgen biçimindedir. Başlık ve köşeliğin üst kısımları pahlanmıştır. Kaide yüzeyinde yaprakları anımsatan bitkisel bir bezeme, gövdeye geçişi sağlayan ince bordürlerde ise sırasıyla sade kaval silme, testere dişli bir silme, altlı-üstlü yarım daire motifli bir kuşak, tekrar testere dişli bir silme ile pahlı kısımlara geçilmektedir. Pahlardan sonra yarım altıgen kısımlara geçilir burada dört sıra halinde zikzaklı silme görülmektedir.bunlardan silindirik gövdeye geçilmektedir. Gövde yüzeyinde yıldız ve kaval silmelerden oluşan geometrik süsleme yer almaktadır. Başlık kısmı da kaide deki düzenlemeyi

yansıtmaktadır. Sadece başlık yüzeyindeki süsleme kaideden farklıdır. Başlık yüzeyinde, kıvrık dal ve yapraklardan oluşan bitkisel süsleme bulunur. Güney duvarının doğu ve batı köşelerinde, sade tutulmuş çokgen, yarım ahşap destek vardır.

Doğu duvarındaki iki ahşap destekten, mahfili taşıyan güneydeki ahşap destek, köşeleri pahlı kare formlu taş kaideye oturmaktadır. Kare planlı destek sade tutulmuş olup belli bir mesafeden sonra köşeler pahlıdır. Kapıya yakın olan ahşap desteğin alt kısmı kare planlı olup kaideyi anımsatmaktadır. Üst kısmı ise çokgen biçimlidir.

Kuzey duvarı sağır tutulmuş olup kare formlu süslemesiz iki ahşap destek ve mahfile çıkışı sağlayan ahşap merdiven bulunmaktadır .

Batı duvarı da sağır tutulmuştur. Batı duvarının kuzeyindeki kare diğer ikisi ise çokgen ve taş kaideli olmak üzere toplam üç ahşap destek görülmektedir (Resim: 108-109-110).

Harimin ortasındaki dört ahşap destekten, güneydoğudaki sade tutulmuş olup çokgen formludur. Güneybatıdaki destek de sade tutulmuş olup kare formludur. Kuzeybatı ve kuzeydoğudaki destekler tamamen süslü olup her iki destek, başlık kısımları hariç birbirinin aynısıdır. Kare kaidelerin köşeleri pahlanmıştır. Kaideler, zemin kaplamaları altında kaldığından dolayı süslemeleri görülmemektedir. Köşelerdeki pahlar arasında kalan yüzeylerde testere dişi süslemeler vardır. Kaidelerden gövdeye sade sekizgen bir kuşak ve küçük iki kaval silmeyle geçilmektedir. Gövdeler silindirik olup tamamen bezemelerle kaplanmıştır. Mihrabın doğusundaki desteğin gövdesinde görülen bezemenin aynısı burada da vardır. Gövdelerden de başlığa küçük üç kaval silme ve sade tutulmuş sekizgen bir kuşakla geçilmektedir. Başlıklarında köşeleri pahlıdır. Pahlar arasında kalan yüzeylerde testere dişi süslemeler görülmektedir. Ancak kuzeydoğudaki desteğin testere dişi süslemeleri daha fazladır. Her iki desteğin Başlıklarının her bir yüzünde farklı süslemeler vardır. Kuzeydoğudaki desteğin başlığının kuzey yüzünde mühr-ü Süleyman, doğu yüzünde ağaç motifleri, güney yüzünde rozet ve batı yüzünde çarkıfelek motifleri görülmektedir (Resim: 103-104-105-106). Kuzeybatıdaki desteğin başlığının kuzey yüzünde gemi çapasını anımsatan bir motif, batı yüzünde sürahiye benzeyen bir motif, güney yüzünde bir rozet, doğu yüzünde ise bir çarkıfelek motifi görülmektedir (Resim: 101-102).

Güney duvarında, mihrabın her iki yanında, düz lentolu birer pencere iç mekanı aydınlatmaktadır. Doğu duvarında, düz lentolu iki pencereye ve giriş kapısına yer verilmiştir.

Ahşap desteklerin taşıdığı düz dam ile örtülüdür (Resim: 115). Duvarlara bitişik olan desteklerle, ortadaki dört desteğe oturan profilli konsolların taşıdığı yatay ve dikey yerleştirilmiş ahşap merteklerin taşıdığı üst örtü dıştan kırma çatı ile örtülüdür.

Kıble duvarının ortasında ki mihrap, dikdörtgen görünüşlü olup, sivri kemerli yarım daire planlı bir niş düzenlemesine sahiptir. Mihrap, yanlardan sade birer bordürle sınırlandırılmıştır. Köşelerinde birer kaval silme vardır. Nişin iç yüzeyi tamamen sade olup hareketlilik kavsarada göze çarpar. Kavsara, nişten bir kaval silmeyle ayrılmıştır. Kavsarada püsküllerden oluşan süsleme kuşağı görülmektedir (Resim: 107).

Harimin kuzeyinde olan mahfil iç mekana doğru "U" biçiminde dolanmaktadır (Resim: 111-112-113). Ortasında da yarım daire biçiminde taşıntı yapan bir balkon yer almaktadır. Mahfile kuzeydoğudaki ahşap bir merdivenle çıkılmaktadır. Ayrıca kuzey duvarındaki bir kapıyla da dışarıdan mahfile girilmektedir. Mafildeki süslemeler, aynı zamanda mahfili de taşıyan ortadaki serbest desteklerden kuzeydoğu ve kuzeybatıdaki desteklerde yoğunlaşmıştır. Her iki destek, başlık kısımları hariç birbirinin aynısıdır. Kare kaidelerin köşeleri pahlanmıştır. Kaideler, zemin kaplamaları altında kaldığından dolayı süslemeleri görülmemektedir. Köşelerdeki pahlar arasında kalan yüzeylerde testere dişi süslemeler vardır. Kaidelerden gövdeye sade sekizgen bir kuşak ve küçük iki kaval silmeyle geçilmektedir. Gövdeler silindirik olup tamamen bezemelerle kaplanmıştır. Mihrabın doğusundaki desteğin gövdesinde görülen bezemenin aynısı burada da vardır. Ancak kuzeydoğudaki desteğin gövdesinde süslemeye yer verilmemiş, sadece bezemelerin konturları belirtilmiştir. Gövdelerden de başlığa küçük üç kaval silme ve sade tutulmuş sekizgen bir kuşakla geçilmektedir. Başlıklarında köşeleri pahlıdır. Pahlar arasında kalan yüzeylerde testere dişi süslemeler görülmektedir. Ancak kuzeydoğudaki desteğin testere dişi süslemeleri daha fazladır. Her iki desteğin başlıklarının her bir yüzünde farklı süslemeler vardır. Kuzeydoğudaki desteğin başlığının kuzey-doğu ve güney yüzlerinde çarkıfelek, batı yüzünde ise rozet

bulunmaktadır (Resim: 114). Kuzeybatıdaki desteğin başlığının kuzey yüzünde bitkisel bezeme, batı ve doğu yüzünde çarkıfelek, güney yüzünde ise rozet görülmektedir. Mahfili taşıyan destekler arasında kafes biçiminde ahşap korkuluklar bulunmaktadır.

Günümüzde mevcut olan minber orijinal olmayıp 1969 yılında camiye konulmuştur (Resim: 110).[26] Minber ahşap malzemeden yapılmış olup üzerinde kalem işinden geometrik ve bitkisel süslemeler vardır.

Harimin güneydoğusunda yer alan vaaz kürsüsü, yarım daire planlı olup taş malzemeden yapılmıştır.

[26] Minberin camiye konduğu tarih camii imamından alınmıştır.

KATALOG NO : **3.1.11**
YAPININ ADI : **SEYDİBABA KÖYÜ NAMAZGAHI**
BULUNDUĞU YER : **ŞİRAN – SEYDİBABA KÖYÜ**
RESİM : **116-120**
ÇİZİM : **12**
İNCELEME TARİHİ : **04.08.2003**

TARİHÇESİ

Üzerinde kim tarafından ne zaman yapıldığını gösteren bir kitabe bulunmamaktadır. Muhtemelen XVII. y.y.'a aittir. Yapının içerisinde kabri bulunan Seydi Baba'nında kim olduğu bilinmemektedir.

YAPININ TANIMI

Köyün girişinde bulunan mezarlık içerisinde yer almaktadır. Dıştan 8.31 X 6.02 m ölçülerinde düzgün olmayan dörtgen planlıdır (Çizim: 12,Resim: 116). Kuzeybatıdaki dikdörtgen kapı açıklığından iç mekana girilmektedir (Resim: 119). Girişin hemen güneyinde 2.93 X 2.17 m ölçülerinde Seydi Baba'nın kabri bulunmaktadır (Resim: 120). Beden duvarlarının yüksekliği 1.52 m yüksekliğindedir. Batı duvarı hariç diğer duvarlar semerdam çatı biçiminde sonlanmaktadır. Beden duvarları sade tutulmuş olup tek hareketlilik kıble duvarında gözlenmektedir (Resim: 117). Mihrap kıble duvarının ortasında düzgün kesme taş malzeme ile yapılmış, 1.52 X 1.48 m ölçülerindedir (Resim: 118). Ortadaki kaval, diğerleri düz üç sade bordür ters "U" biçiminde mihrap nişini kuşatmaktadır. Niş yarım daire planlı olup sivri kemer biçimli bir kavsaraya sahiptir. Kavsara kalın bir kaval silmeyle tamamen kuşatılmıştır. Mihrap nişinin batısında yer seviyesinde yuvarlak kemerli küçük bir niş bulunmaktadır.

Düzgün kesme taş, kaba yonu taş ve moloz taş malzemelerle inşa edilen yapı sağlam olup kısmen onarım görmüştür.

3.2.TÜRBELER

KATALOG NO : 3.2.12
YAPININ ADI : ÇAĞIRGAN BABA TÜRBESİ
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE MERKEZ - TEKKE KÖYÜ
RESİM : 121-135
ÇİZİM : 13
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001 – 03.08.2003

TARİHÇESİ

İç kapısı üzerinde yer alan kitabeye göre Recep 990/ Temmuz – 1582'de yapılmıştır. III. Murat'ın (1574 – 1595) İran seferi sırasında gördüğü bir rüya üzerine yapılmıştır.[27]

Kitabe

Sandukanın bulunduğu odanın giriş kapısı üzerinde 41x30 cm. boyutlarında mermer üzerine iki satır celi sülüsle yazılmış kitabesi yer almaktadır (Resim: 130).

Okunuşu

1-Hazihi mezaru'ş-şerifeti'l-merhum el-mağfur Baba Çağırgan
2-evliyau's-salikati harrarahu fi mahi Receb senete tis'ine ve tis'umie

[27] Yüksel, **a.g.e.**, s.126.

Açıklaması

Bu(rası) merhum, mağfur feryat eden Evliya Çağırgan Baba'nın şerefli mezarıdır. 990 yılının Receb ayında (temmuz, 1582) onu yazdı.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane-Erzurum yolu üzerinde Tekke Köyü'nde, yol kenarında yer almaktadır. Yol seviyesinden aşağıda olan türbe, ihata duvarı ile mezarlıktan ayrılmaktadır (Resim: 123). Doğu – batı doğrultusunda uzanan, 12.10 m X 6.25 m ölçülerinde dikdörtgen bir planlı türbe, biri sonradan eklenen iki mekandan oluşmaktadır (Çizim: 13,Resim: 121-122-128). Kuzey, doğu ve batı cepheleri sağır olan yapının, sadece güney cephesi üç pencere ve bir giriş kapısıyla hareketlendirilmiştir (Resim: 124-125-126-127). Düz lentolu bir kapıyla 5.10 m X 4.80 m ölçülerindeki dikdörtgen planlı, sonradan eklenen bölüme girilmektedir (Resim: 129). Bu mekan, içten düz dam dıştan kırma çatı ile örtülüdür. İç mekanda ahşap sandukalı, kime ait olduğu bilinmeyen bir mezar bulunmaktadır (Resim: 135). Duvarlar sıvalı olup sade tutulmuştur. Güney duvarın batıya yakın kısmında düz lentolu bir pencereye yer verilmiştir. Bu mekanın doğu duvarındaki düz lentolu, sivri kemer alınlıklı bir kapıyla asıl mekana girilir (Resim: 132). Kemer kilit taşında gülbezek motifi, kemer alınlığında ise kitabe bulunmaktadır (Resim: 131-130). Ana mekan 4.80 m X 4.80 m ölçülerinde kare planlı olup, tromp geçişli, içten kubbe dıştan piramidal bir külah ile örtülüdür (Resim: 133). İçerisinde Çağırgan Baba'ya ait ahşap sandukalı bir mezar bulunmaktadır (Resim: 134). İç mekanı düz lentolu iki pencere aydınlatmaktadır.

Ana mekan düzgün kesme taş, diğer bölüm ise kaba yonu kesme taş malzeme ile yapılmıştır.

KATALOG NO : 3.2.13
YAPININ ADI : PİR AHMED TÜRBESİ
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE MERKEZ - PİR AHMED KÖYÜ
RESİM : 136-141
ÇİZİM : 14
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001-02.08.2003

TARİHÇESİ

Üzerinde yer alan kitabesine göre 957/M.1550 yılında Kanuni Sultan Süleyman zamanında (1520-1566) yapılmıştır. Ancak bu kitabe yapıya ait olmayıp, bir imarete ait olması gereken bir kitabedir. Muhtemelen sonradan yapıya getirilmiştir. Bu sebeple yapının hangi tarihte ve kim tarafından yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Türbe; XVII. yy'da yapılmış olmalıdır.

Kitabe

Türbenin batı duvarı üzerinde sülüsle yazılı bir kitabesi vardır. Türbenin onarımı sırasında yer yer tahrip olmuştur (Resim: 139) .

Okunuşu

1-Haza zikru ma vafaka ..... sebil el-i'zaz el-kerem iftiharu's-sulaha.....murad el-merhum zi külli'l-Edhemi yevme la yenfe'u malun
2-ve la benune illa men etallahe bi-kalbin selimin.....
3-aziz Ahmed.....Sultan Süleyman bin Selim.....
4-.....seb'in ve hamsine ve tis'umie.

Açıklaması

1-2-Bu vakfın zikridir.....izzet ve ikram yolu, salihlerin övüncü.....merhumun muradı, bütün Edhemi'nin sahibi. Allah'a temiz bir kalple gelenden başka kimseye malın ve oğulların fayda vermeyeceği gün.
3-Aziz Ahmed.....Selim oğlu Sultan Süleyman
4-.....dokuz yüz elli yedi.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane'ye 21 km. uzaklıktaki Pir Ahmed Köyü'nde, bir mezarlık içerisinde bulunmaktadır. İki katlı kare planlı türbelerdendir (Çizim: 14, Resim: 136).

Doğu ve batı cepheleri sade olup, güney cephede bir mazgal pencere ile kuzey cephede basık kemerli bir giriş kapısına yer verilmiştir (Resim: 137-138). İç mekan duvarları sıvalı olup sade tutulmuştur. Ancak batı duvarında bir kitabeye yer verilmiştir. Köşelerdeki kademeli bingiler, içten kubbe dıştan piramidal külahı taşımaktadır. Giriş kapısının hemen önündeki zeminde yer alan dikdörtgen bir açıklıktan alt kata inilmektedir (Resim: 140-141). İçerisinde bir mezar bulunmaktadır.

Türbe kesme taş malzeme ile yapılmıştır.

KATALOG NO : **3.2.14**
YAPININ ADI : **ÇAMUR KÖYÜ KÜMBETİ**
BULUNDUĞU YER : **KELKİT ÇAMUR KÖYÜ**
RESİM : **142-148**
ÇİZİM : **15**
İNCELEME TARİHİ : **05.08.2003**

TARİHÇESİ

Üzerinde kitabe bulunmasına rağmen, tarih yoktur. Muhtemelen XVI-XVII. yüzyılda yapılmıştır.

YAPININ TANIMI

Kelkit ilçesi Çamur Köyü'ne giden yolun solunda, eski bir mezarlığın içinde bulunmaktadır. Mezarlık eğimli bir arazide bulunduğundan türbe de eğime uygun olarak inşa edilmiştir.

İçten daire, dıştan sekizgen planlı olan yapı, kubbe ile örtülüdür (Çizim: 15,Resim: 142-143-144). Tahrip edilmiş olan, güney cephede yer alan giriş açıklığı muhtemelen düz lentoluydu. Girişin batısında ki kenarda, üç parça halinde kitabe yer almaktadır (Resim: 145-146-147). Kitabelerin bir kısmı parçalanmış olup yerde bulunmaktadır (Resim: 148). Diger cepheler sade tutulmuştur.

Türbe, kesme taş ve moloz taş malzemeden yapılmıştır.

KATALOG NO : 3.2.15
YAPININ ADI : FİRDEVS HATUN TÜRBESİ
BULUNDUĞU YER : ŞİRAN MERKEZ
RESİM : 149-158
ÇİZİM : 16
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001-04.08.2003

TARİHÇESİ

Kitabesine göre 964/M.1556-1557 yılında yaptırılmıştır. Kubbesi onarım görmüştür.

Kitabe

Üzerinde yer alan kitabelerin yanında, buradan sökülen ve halen Yunus Emre İlköğretim Okulu bahçesinde bulunan bir kitabesi de mevcuttur (Resim: 154-155-156-157-158).[28]

Okunuşu

Fi erba'in ve sittine ve tis'umietin.
946H.(1556-1557M.)

[28] Yüksel, **a.g.e.**, s.249.

YAPININ TANIMI

Kelkit – Şiran yolu güzergahında, Şiran'a 6 km. mesafede, Çilhoroz Dağı üzerinde, yolun hemen kenarında yer almaktadır. İçten ve dıştan sekizgen planlı olup kubbeyle örtülüdür (Çizim: 16,Resim: 149).

Kuzey cephede düz lentolu giriş kapısı, güney, doğu ve batı yönlerindeki kenarlarda birer pencereye yer verilmiştir (Resim: 150-151-152). Diğer kenarlar sade tutulmuştur. Giriş, dikdörtgen bir niş içine alınmış olup, lentonun üzerinde dört kitabeye yer verilmiştir (Resim: 153). Beden duvarlarının üzerinde betondan geniş bir saçak yapılmıştır. İç mekanda duvarlar sade olup beyaz sıvalıdır. İçerisinde bir mezar bulunmaktadır.

Türbe düzgün kesme taş malzeme ile yapılmıştır.

KATALOG NO : 3.2.16
YAPININ ADI : GELİN EBE TÜRBESİ
BULUNDUĞU YER : ŞİRAN MERKEZ - SEYDİ BABA KÖYÜ
RESİM : 159-163
ÇİZİM : 17
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001-04.08.2003

TARİHÇESİ

Üzerinde yer alan kitabesinden 1227/M.1812 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır.

Kitabe

Türbenin kuzey cephesi duvarında iki ayrı kitabesi bulunmaktadır. Sağ tarafta yer alan kitabede 1227 tarihi bulunmaktadır (Resim: 162-163).

YAPININ TANIMI

Şiran Seydibaba Köyü içerisinde yer almaktadır. Lahit şeklinde düzenlenmiş olup dikdörtgen planlı, küçük boyutlu bir yapıdır (Çizim: 17,Resim: 159). Türbe 0.91 x 2.28 x 3.70 m boyunda bir kaide üzerine, 3.30 m. boyunda, 2.01 m. eninde ve 10.8 m. yüksekliğinde duvarlarla yükselmektedir (Resim: 160-161). Kaidenin batı yüzünde yuvarlak kemerli küçük bir açıklık bulunmaktadır. Üzeri külah ile örtülü yapı, düzgün kesme taş malzeme ile yapılmıştır.

3.3.HAMAMLAR

KATALOG NO : 3.3.17
YAPININ ADI : ÇAPUT HAMAMI
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE MERKEZ (ESKİŞEHİR)
RESİM : 164-171
ÇİZİM : 18
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001 – 02.08.2003

TARİHÇESİ

Kitabesi olmadığından, kim tarafından ve ne zaman yapıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, mimari özellikleri bakımından XIX. yy.'da yapılmış olmalıdır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane Merkez Eskişehir'de, Süleymaniye Camii'nin kuzeybatısında bulunmaktadır. Doğu – batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, üç eyvanlı, üç köşe halvetli bir düzenleme gösteren hamamın, soğukluk, ılıklık ve sıcaklık kısımları mevcuttur (Çizim: 18).

Batı taraftan araziye dayanmaktadır. Bu sebeple batı duvarının tamamı ile kuzey ve güney cephenin batıya yakın kısımları toprak altındadır. Soğukluk kısmının güney ve kuzey duvarları kısmen, doğu duvarı ise tamamen yıkılmıştır. Soğukluk kısmı 7.70 m. X 7.70 m. boyutlarında olup, üzeri muhtemelen, yuvarlak kemerlerle taşınan, ancak bugün yıkılmış olan bir kubbe ile örtülüdür (Resim: 164-165) .

Ilıklığa, soğukluğun batı duvarının ortasına açılan bir kapı ile geçilmektedir (Resim: 166). Ilıklık kısmı kare planlı olup, buradan bir kapı ile geçiş sağlanan, muhtemelen tıraşlık ya da tuvalet olan mekana geçiş sağlanır. Ilıklığın kuzeydoğu köşesinden bir koridorla ulaşılan bir mekan bulunmaktadır. Ancak bu mekana girilememiştir.

Ilıklığın batı duvarının güney kısmına açılan bir kapı vasıtasıyla sıcaklık bölümüne ulaşılır (Resim: 171). Sıcaklık; merkezi kubbeli, üç eyvanlı ve üç halvetli bir düzenlemeye sahiptir. Aslında dört eyvanlı, dört köşe halvetli bir plan arz etmektedir (Resim: 167-168). Ancak güneydoğu köşedeki halvet, tıraşlık mekanı, doğu eyvan kolu ise ılıklık olarak düzenlenmiştir. Sıcaklık kısmında, güneydoğu köşe hariç diğer üç köşede simetrik olarak düzenlenmiş üç köşe halvet bulunmaktadır (Resim: 169-170) . Köşe halvetler kubbe ile örtülüdür. Sıcaklığın orta kısmı ise büyük bir kubbe ile örtülü olup eyvan kolları ise beşik tonoz ile örtülmüştür. Köşe halvetlerde küçük boyutlu nişlere yer verilmiştir.

Hamam, kesme taş, moloz taş ve tuğla gibi malzemelerden yapılmıştır. Günümüzde ahır olarak kullanılmaktadır.

KATALOG NO : **3.3.18**
YAPININ ADI : **KAVAKLIK HAMAMI**
BULUNDUĞU YER : **GÜMÜŞHANE MERKEZ (ESKİŞEHİR)**
RESİM : **172-177**
ÇİZİM : **19**
İNCELEME TARİHİ : **27.04.2001 – 02.08.2003**

TARİHÇESİ

Kitabesi olmadığından ne zaman ve kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir. X. yy.'da yaptırılmış olması muhtemeldir.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane Merkez Eskişehir'de, Süleymaniye Camii önündeki yolların kesiştiği kavşağın güney tarafında, bir tepe üzerinde inşa edilmiştir. Hamam, batı taraftan araziye dayanmaktadır. Merkezi kubbeli, dört eyvanlı, dört köşe halvetli bir plan özelliğindedir (Çizim: 19-173).

Kuzey – güney istikametinde dikdörtgen bir düzenleme gösteren hamam, soyunmalık, ılıklık ve sıcaklık kısımlarından oluşmaktadır. Soğukluğun güney ve doğu duvarları yıkılmıştır. Muhtemelen soğukluğa güney taraftan giriş sağlanmaktaydı. Kare planlı soğukluk kısmının üzerin, tromp geçili bir kubbe ile örtülü olduğu anlaşılmaktadır. Soğukluğu örten kubbe günümüzde yıkılmış durumdadır (Resim: 172) .

Soğukluktan küçük bir kapı ile ılıklığa geçiş sağlanmaktadır (Resim: 172). Doğu – batı doğrultusunda dikdörtgen bir planlama gösteren ılıklık kısmı, doğu duvarı hariç, sağlam vaziyette olup üzeri, büyük bir kısmı yıkık olan beşik tonozla örtülmüştür. Ilıklığın batı tarafındaki bir kapı ile muhtemelen tıraşlık veya tuvalet olabilecek bir kısma ulaşılır. Bu oda, kare planlı olup üzeri Türk üçgeni ile geçiş sağlanan bir kubbe ile örtülüdür. Bu odanın güney duvarının doğu tarafında bir nişe yer verilmiştir.

Ilıklıktan bir kapı ile sıcaklığa ulaşılır. Sıcaklık, merkezi kubbeli, dört eyvanlı, dört köşe halvetli bir plana sahiptir (Resim: 174-175-176). Sıcaklığın dört köşesinde, simetrik olarak düzenlenmiş halvetler yer almaktadır. Halvetlerin tümü kare planlı olup üzerleri Türk üçgeni ile geçiş sağlanan kubbelerle örtülmüştür (Resim: 177). Sıcaklığın orta kısmı büyük bir kubbe ile eyvan kolları ise beşik tonozla örtülmüştür. Eyvan kollarının alt duvarlarında ve halvetlerde, yuvarlak kemerli sathi nişler görülür. Kuzeydoğu köşedeki halvetin kuzeydoğu ve doğu duvarının kuzeye yakın kısmı yıkılmıştır.

Düzgün bir taş işçiliği gösteren hamam, Eskişehir'deki en sağlam hamam durumundadır.

KATALOG NO : **3.3.19**
YAPININ ADI : **PAŞA HAMAMI**
BULUNDUĞU YER : **GÜMÜŞHANE MERKEZ (ESKİŞEHİR)**
RESİM : **178-181**
ÇİZİM : **20**
İNCELEME TARİHİ : **27.04.2001 – 02.08.2003**

TARİHÇESİ

Üzerinde herhangi bir kitabe bulunmadığından, kim tarafından ve ne zaman yapıldığı kesin olarak belli değildir. XIX. yy.'da yaptırılmış olması muhtemeldir.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane Merkez Eskişehir'de, Süleymaniye Camii'nin hemen güneybatısında bulunan tepenin üzerinde yer alır. Tek bölüm halinde düzenlenmiş özel hamam şeklindedir. Kare planlı, üzeri kubbe ile örtülü, küçük boyutlu sade bir hamamdır (Çizim:20,Resim: 178).

Günümüzde bir toprak tabakası içinde bulunan hamamın muhtemelen giriş kapısının da bulunduğu doğu duvarı büyük ölçüde yıkık vaziyettedir (Resim: 179-180). Hamam, tromp geçişli bir kubbe ile örtülü durumdadır (Resim: 181).

Bir konak hamamı olması muhtemeldir.

Hamam, taş ve tuğla kullanılarak yapılmıştır.

KATALOG NO : 3.3.20
YAPININ ADI : HAMAM I
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE MERKEZ (ESKİŞEHİR)
RESİM : 182
ÇİZİM : 21
İNCELEME TARİHİ : 02.08.2003

TARİHÇESİ

Kitabesi bulunmadığından yapım tarihi ve kimin tarafından yapıldığı belli değildir. Muhtemelen XIX. yy.'da yaptırılmıştır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane Merkez Eskişehir'de, Cami I'in hemen yukarısında yer alan tepenin üzerinde bulunmaktadır. Tek bölüm halinde düzenlenmiş özel hamam şeklindedir (Çizim: 21,Resim: 182).

2.53 X 2.53 m. ölçülerinde, kare planlı, küçük boyutlu bir hamamdır. Hamam batı taraftan toprağa dayalı olduğundan batı cephesinin tamamı, kuzey ve güney cephelerinin batı kısımları toprak altındadır. Cephe duvarları oldukça harap bir durumdadır. Güneybatı kısmında bulunan 0.51 m. boyutundaki bir kapı ile hamama giriş sağlanır. Doğu duvarının güney kısmı ile kuzey duvarının ortasında, 0.32 m. genişliğinde, 0.18 m. derinliğinde birer niş yer almaktadır. Güney duvarında ise, 0.62 m. eninde, 0.25 m. derinliğinde bir nişe yer verilmiştir. Duvarlar harap bir vaziyette olduğundan, herhangi bir pencere açıklığına yer verilip verilmediği belirlenememiştir. Üst örtü tamamıyla yıkılmıştır. Muhtemelen hamamın üzeri kubbe ile örtülüdür. 0.90 m. kalınlığa sahip olan duvarlar, moloz taş malzeme ile yapılmıştır. Hamamın külhan kısmı tespit edilememiştir. Hamamın bir konak hamamı olması muhtemeldir.

KATALOG NO : 3.3.21
YAPININ ADI : SADAK KÖYÜ HAMAMI
BULUNDUĞU YER : KELKİT – SADAK KÖYÜ
RESİM : 183-184
ÇİZİM : 22
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001 – 05.08.2003

TARİHÇESİ

Ne zaman ve kim tarafından yapıldığı, üzerinde bir kitabesi olmadığından kesin olarak bilinememektedir. Muhtemelen XIX. yy.'da yaptırılmıştır.

YAPININ TANIMI

Kelkit ilçesine bağlı Sadak Köyü'nde, caminin batısında bulunmaktadır. Kare planlı bir sıcaklığı ve buna bağlı iki halvetten ibaret bir planlama göstermektedir (Çizim:22).

Hamama giriş güney duvarın doğuya yakın kısmında açılan bir kapı ile sağlanmaktadır (Resim: 183).[29] Kare bir plana sahip olan sıcaklık bölümü, tromp geçişli bir kubbe ile örtülü iken kubbenin taşları sökülerek, bugün için üzeri basit bir şekilde örtülmüştür.[30] Sıcaklık kısmı ile batı tarafta bulunan halvetler arasında güney – kuzey doğrultusunda dikdörtgen formlu bir koridor bulunmaktadır. Bu koridordan halvetlere ulaşılmaktadır. Ancak burada bulunması gereken kapı kapatılmıştır. İki kare mekandan oluşan halvetler, bir sivri kemerle birbirlerinden ayrılmaktadır (Resim: 184). Halvetlerin üzeri basık birer kubbe ile örtülüdür.

Hamam, kesme taş ve moloz taş malzeme ile yapılmıştır.

---

[29] G.Uslu, hamama girişin doğu duvardan sağlandığını, ancak buranın kapatılarak güney duvarına kapı açıldığını belirtmektedir. Bkz. **a.g.e.**, İstanbul, 1980, 84.
[30] Uslu, **a.g.e.**, 84.

3.4.KÖPRÜLER

KATALOG NO : 3.4.22
YAPININ ADI : CANCA KÖPRÜSÜ
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE MERKEZ
RESİM : 185-187
ÇİZİM : 23
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001 – 01.08.2003

TARİHÇESİ

İnşa kitabesi bulunmadığından, kim tarafından ve ne zaman yapıldığı kesin olarak belli değildir. Muhtemelen XIX. yy.'da yaptırılmıştır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane – Torul yol güzergahında, Harşit Çayı üzerinde, kuzeydoğu – güneybatı doğrultusunda uzanmaktadır.

Döşeme uzunluğu 28.74 m, yol genişliği 6.30 m, kemer yüksekliği 6.90 m ve kemer açıklığı 11.20 m olup tek gözlü ve yolunun eğimli olduğu köprüler gurubuna girmektedir (Çizim: 23,Resim: 185-186-187).

Köprü gözü, sivri kemerle belirlenmiş olup, iki kademeli bir düzenlemeye sahiptir.

Yolun iki yanında devam eden ve yolun eğimine uygun biçimde ortaya doğru yükselen 0.40 m. boyundaki bir korkuluk da taş duvar şeklinde yapılmıştır. Yol hizasında iki yandaki korkuluklar dışa taşıntılı taş sıraları şeklindedir.

Köprü, kemerinde kesme taş, diğer kısımlarda moloz taş malzeme kullanılmıştır.

Köprü, günümüzde sağlam ve kullanılır vaziyettedir.

KATALOG NO : 3.4.23
YAPININ ADI : GÜMÜŞHANE KÖPRÜSÜ
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE (MERKEZ) KÖPRÜBAŞI MEVKİİ
RESİM : 188-190
ÇİZİM : 24
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001 – 03.08.2003

TARİHÇESİ

Kitabesine göre Recep 938 / Ekim 1575'te Ferruh Zad oğlu Halebi tarafından yaptırılmıştır.

Kitabe

Yaklaşık 40x30 cm boyutlarında mermer üzerine sülüsle yazılı bir kitabesi bulunmaktadır(Resim: 190).

Okunuşu

1-Fi hazihi'l-cisri teseyyelallahu sahibuhu Halebi bin Ferruh-zad
2-(Kırıktır)....fi şehri Receb, senete selasin ve semanine ve tis'umie

Açıklaması

1-Allah bu köprüden su akıtsın, Sahibi; Ferruh-zaad oğlu Halebi
2-.....Dokuz yüz seksen üç senesinin Receb ayında
(Receb 983/Ekim 1575)[31]

[31] Yüksel, **a.g.e.**

YAPININ TANIMI

Gümüşhane merkez Köprübaşı Mevkii'nde, Harşit Çayı üzerinde, yaklaşık kuzey – güney istikametinde kurulmuştur.

Döşeme uzunluğu 27.50 m. ve yol genişliği 4.20 m. ölçülerinde, biri büyük biri küçük olmak üzere iki gözlü ve yolunun eğimli olduğu köprüler grubuna girmektedir (Çizim: 24,Resim: 188-189).

13.10 m. kemer açıklığına sahip büyük gözün yüksekliği 7.00 m. iken 5.60 m. kemer açıklığına sahip küçük gözün yüksekliği 2.25 m.'dir. Köprü gözleri, sivri kemerle belirlenmiş olup, iki kademeli bir düzenlemeye sahiptir.

Tabliyesi asfaltlanmış olup, taştan korkuluğu bulunmaktadır.

Menba yönünde üçgen formunda, taban genişliği 3.80 m. ölçülerinde, üzeri üçgen prizma formunda taştan örtü ile kaplanan selyarana sahiptir.

Tempan duvarları ve kemer yüzeylerinde düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır.

Köprü günümüzde kullanılır bir vaziyettedir.

KATALOG NO : **3.4.24**
YAPININ ADI : **GÜZELLER MAHALLESİ KÖPRÜSÜ**
BULUNDUĞU YER : **GÜMÜŞHANE MERKEZ - GÜZELLER MAHALLESİ**
RESİM : **191-192**
ÇİZİM : **25**
İNCELEME TARİHİ : **27.04.2001 – 03.08.2003**

TARİHÇESİ

Üzerinde kitabesi bulunmadığından kim tarafından ve hangi tarihte yaptırıldığı bilinmemektedir. Muhtemelen XIX. yy.'da yapılmıştır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane Merkez, Güzeller Mahallesi'nde, Devlet Hastanesi'nin kuzeybatısında bulunmaktadır. Kuzey – güney istikametinde olup, döşeme uzunluğu kuzeyde sonradan inşa edilen betonarme duvar ile sınırlandırıldığından dolayı daha uzun olması gerekirken şu anda 11.20 m. ölçüsüne sahiptir.

Yol genişliği 3.00 m., kemer yüksekliği 3.85 m. ve kemer açıklığı 6.30 m. olan tek gözlü ve yolunun eğimli olduğu köprüler grubuna girmektedir (Çizim: 25,Resim: 191-192) .

Köprü gözü, iki kademeli bir düzenlemeye sahip bir sivri kemer ile belirlenmiştir.

Tempan duvarlarında moloz taş, kemerinde ise kesme taş malzeme kullanılmıştır.

Köprü, günümüzde kullanılmamaktadır.

KATALOG NO : 3.4.25
YAPININ ADI : TOHUMOĞLU KÖPRÜSÜ
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE (MERKEZ)
RESİM : 193-196
ÇİZİM : 26
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001 – 02.08.2003

TARİHÇESİ

İnşa kitabesi olmadığından, kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, plan ve mimari özellikleri bakımından Selçuklu döneminde yaptırıldığı sanılmaktadır.[32]

YAPININ TANIMI

Gümüşhane – Erzurum yolu üzerinde, Harşit Çayı üzerinde, kuzey – güney istikametinde kurulmuştur.

Döşeme uzunluğu 61.00 m. ve yol genişliği 5.20 m. ölçülerinde, biri büyük biri küçük olmak üzere iki gözlü ve yolunun eğimli olduğu köprüler grubuna girmektedir (Çizim: 26,Resim: 193-194-196).

15.70 m. kemer açıklığına sahip büyük gözün yüksekliği 7.60 m. iken 14.00 m. kemer açıklığına sahip küçük gözün yüksekliği 8.70 m.'dir (Resim: 195). Köprü gözleri, iki kademeli bir düzenlemeye sahip olup sivri kemer şeklindedir.

Her iki yönden üçgen prizma formunda taştan örtü ile kaplanan selyarana sahiptir.

Kemer ve kemer iç yüzeylerinde kesme taş, tempan duvarlarında moloz taş malzeme ile yapılmıştır.

Köprü, günümüzde kullanılmamaktadır.

---

[32] Uslu, **a.g.e.**, 151.

KATALOG NO : **3.4.26**
YAPININ ADI : **ESKİŞEHİR KÖPRÜ I**
BULUNDUĞU YER : **GÜMÜŞHANE MERKEZ (ESKİŞEHİR)**
RESİM : **197-198**
ÇİZİM : **27**
İNCELEME TARİHİ : **27.04.2001 – 02.08.2003**

TARİHÇESİ

Kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı, üzerinde inşa kitabesi bulunmadığından kesin olarak bilinmemektedir. XIX. yy.'da yaptırılmış olması muhtemeldir.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane merkez Eskişehir'de, Sulu Han'nın güneydoğu ucunda, kuzey – güney doğrultusunda uzanmaktadır.

Döşeme uzunluğu 6.10 m., yol genişliği 3.40 m'dir. Kemer yüksekliği dere yatağı toprakla dolduğundan 1.00 m'lik kısmı mevcuttur. 3.40 m.'lik kemer açıklığına sahip olan köprü, tek gözlü ve yolunun düz olduğu köprüler grubuna girmektedir (Çizim: 27,Resim: 197-198).

Köprü gözü, iki kademeli bir sivri kemerle belirlenmiştir.

Kemer kesme taş, tempan duvarları moloz taş malzeme ile yapılmıştır. Köprü, günümüzde kullanılmamaktadır.

KATALOG NO : **3.4.27**
YAPININ ADI : **ESKİŞEHİR KÖPRÜ II**
BULUNDUĞU YER : **GÜMÜŞHANE MERKEZ (ESKİŞEHİR)**
RESİM : **199-201**
ÇİZİM : **28**
İNCELEME TARİHİ : **27.04.2001 – 02.08.2003**

TARİHÇESİ

Kitabesi bulunmadığından, ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı belli değildir. XIX. yy.'da yaptırılmış olmalıdır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane merkez Eskişehir'de Taş Mağaza I'in güneydoğusunda, doğu – batı doğrultusunda uzanmaktadır.

Döşeme uzunluğu 14.00 m., yol genişliği 3.40 m., kemer yüksekliği 3.70 m. ve kemer açıklığı 4.90 m. olup tek gözlüdür (Çizim: 28,Resim: 199-200-201) . Üzerine sonradan beton yeni bir köprü yapıldığından yolun ne şekil olduğu bilinememektedir.

Köprü gözü, iki kademeli bir sivri kemer şeklindedir.

Günümüzde kullanılmayan köprü, kemer yüzeylerinde kesme taş, tempan duvarlarında moloz taş malzeme ile yapılmıştır.

KATALOG NO : 3.4.28
YAPININ ADI : SÖĞÜTAĞIL KÖYÜ KÖPRÜSÜ
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE MERKEZ – SÖĞÜTAĞIL KÖYÜ
RESİM : 202-203
ÇİZİM : 29
İNCELEME TARİHİ : 02.07.2003

TARİHÇESİ

Kitabesinin bulunmaması nedeniyle. Hangi tarihte ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir.vXIX. yy.'da yaptırılmış olmalıdır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane merkeze bağlı Söğütağıl Köyü'nün girişinde, yeni köprünün yanında, kuzey – güney doğrultusunda uzanmaktadır.

Döşeme uzunluğu 11.40 m, yol genişliği 3.00 m, kemer yüksekliği 4.35 m ve kemer açıklığı 7.55 m olup tek gözlü ve yolunun eğimli olduğu köprüler gurubuna girmektedir (Çizim: 29,Resim: 202-203) .

Köprü gözü, yuvarlak kemerli olup iki kademeli bir düzenlemeye sahiptir.

Günümüzde kullanılan köprünün, kemerinde kesme taş, diğer kısımlarında moloz taş malzeme kullanılmıştır.

KATALOG NO : 3.4.29
YAPININ ADI : ÇANAKÇI KÖYÜ KÖPRÜSÜ
BULUNDUĞU YER : ŞİRAN – ÇANAKÇI KÖYÜ
RESİM : 204-205
ÇİZİM : 30
İNCELEME TARİHİ : 04.08.2003

TARİHÇESİ

Kim tarafından ve hangi tarihte yaptırıldığı bilinmemektedir. Muhtemelen XIX. y.y.'da yapılmıştır.

YAPININ TANIMI

Şiran ilçesine bağlı Çanakçı Köyü'nde yer alan köprü, kuzeybatı – güneydoğu doğrultusunda uzanmaktadır.

Döşeme uzunluğu 17.70 m, yol genişliği 3.90 m, kemer yüksekliği 4.00 m ve kemer açıklığı 6.00 m olup tek gözlü ve yolunun eğimli olduğu köprüler gurubuna girmektedir (Çizim: 30,Resim: 204-205).

Köprü gözü, 0.45 m kalınlığında yuvarlak kemerle belirlenmiştir. Kemer kilit taşı yüksekliği 0.60 m olup dışa taşıntılı bir şekildedir.

Köprü yolunun 8.90 m'lik bölümü köprünün genel eğilimine oranla daha eğilimli bir görünüme sahiptir.

Kesme taş malzeme ile yapılan köprü, günümüzde kullanılmaktadır.

KATALOG NO : 3.4.30
YAPININ ADI : TORUL KÖPRÜSÜ
BULUNDUĞU YER : TORUL MERKEZ
RESİM : 206-207
ÇİZİM : 31
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001 – 31.07.2003

TARİHÇESİ

Kitabesi bulunmamaktadır. 1905 yılında hazineden alınan yardımla yapılmıştır.[33]

YAPININ TANIMI

Torul İlçe Merkezinde, Harşit Çayı üzerinde kuzey – güney doğusunda kurulmuştur.

Döşeme uzunluğu 68.80 m, yol genişliği 6.00 m, kemer yüksekliği 6.95 m ve ortadaki 12.70 m iki yandaki 9.50 m ölçülerinde kemer açıklıklarına sahip olan köprü, üç gözlü ve yolunun düz olduğu köprüler grubuna girmektedir (Çizim: 31,Resim: 206-207).

Tabliyesi asfaltlanmış olup, her iki yandan 0.85 m yüksekliğinde ve 0.41 m genişliğinde taştan korkuluğu bulunmaktadır.

Suyun içinde kalan her iki ayağın genişliği 2.90 m'dir. Menba ve mansab yönlerinden, su hizasından itibaren yaklaşık 0.50 m kadar sabit genişlikte olup bu kısmın üzerinde yer alan silmeden başlayarak yukarıya doğru daralan ve daha sonra 'V' şeklinde genişleyen üzeri konik külahla sonlanan selyaranları bulunmaktadır.

Köprü gözleri 0.70 m. kalınlığında basık kemerlerle belirlenmiştir. Bunların üzerinde döşeme hizasında dışa taşıntılı silme yol boyunca uzanmaktadır.

Günümüzde kullanılan köprünün, kemerinde ve tempan duvarında kesme taş malzeme kullanılmıştır.

---

[33] **Gümüşhane İl Yıllığı**, 151.

KATALOG NO : 3.4.31
YAPININ ADI : HANLAR MEVKİİ KÖPRÜSÜ
BULUNDUĞU YER : TORUL
RESİM : 208-211
ÇİZİM : 32
İNCELEME TARİHİ : 01.08.2003

TARİHÇESİ

Kitabesi bulunmadığından, kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Muhtemelen XIX. yy.'da yaptırılmıştır.

YAPININ TANIMI

Torul ilçesi Çamlıca Mah. ile Köprübaşı Mah. arasında, Hanlar Mevki denilen yerde, kuzey- güney doğrultusunda, Harşit Çayı üzerinde uzanmaktadır.

Döşeme uzunluğu 72.60 m, yol genişliği 6.60 m, kemer yüksekliği 12.00 m ve kemer açıklığı 21.10 m olup tek gözlü ve yolunun düz olduğu köprüler grubuna girmektedir (Çizim: 32,Resim: 208-209-210-211).

Köprü gözü, sivri kemerle belirlenmiştir. Kemer iki kademeli bir düzenlemeye sahiptir. 0.70m yüksekliğinde 0.37m kalınlığında ki taş korkuluk, yer yer tahrip olmakla birlikte yolun iki kenarında uzanmaktadır.

Köprü yolunun kuzey ucu, kuzeydoğuya doğru 12.00m, geney ucunun 16.10m'lik güneydoğu ve güneybatı yönlerine doğru genişlemektedir.

Kemer kısmı ile tempan duvarlarında kesme taş malzemenin kullanıldığı köprü, günümüzde kullanılmaktadır.

KATALOG NO : 3.4.32
YAPININ ADI : ALTINPINAR KÖYÜ I. KÖPRÜ
BULUNDUĞU YER : TORUL – ALTINPINAR KÖYÜ
RESİM : 212-215
ÇİZİM : 33
İNCELEME TARİHİ : 31.07.2003

TARİHÇESİ

Kitabesi bulunmadığından, ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı kesin olarak belli değildir. XIX. yy.'da yapılmış olmalıdır.

YAPININ TANIMI

Torul İlçesi Altınpınar Köyü'nde, Avliyana Deresi üzerinde, doğu – batı doğrultusunda uzanmaktadır.

Döşeme uzunluğu 20.00 m, yol genişliği 3.20 m, kemer yüksekliği 6.30 m ve kemer açıklığı 14.00 m olup tek gözlü ve yolunun eğimli olduğu köprüler gurubuna girmektedir (Çizim: 33,Resim: 212-213-214-215).

Köprü gözü, iki kademeli bir düzenlemeye sahip olup, sivri kemer şeklindedir.

Köprü, kemer ve kemer iç yüzeyinde kesme taş, diğer kısımlarda moloz taş malzeme ile yapılmıştır.

Hemen yakınında yeni bir köprü yapıldığından dolayı, günümüzde kullanılmamaktadır.

KATALOG NO : 3.4.33
YAPININ ADI : ALTINPINAR KÖYÜ II. KÖPRÜ
BULUNDUĞU YER : TORUL – ALTINPINAR KÖYÜ
RESİM : 216-217
ÇİZİM : 34
İNCELEME TARİHİ : 31.07.2003

TARİHÇESİ

Kim tarafından ve hangi tarihte yapıldığı, kitabesi olmadığından kesin olarak bilinmemektedir. Muhtemelen XIX. yy.'da yaptırılmıştır.

YAPININ TANIMI

Torul İlçesi Altınpınar Köyü'nde, Avliyana Deresi üzerinde, doğu – batı doğrultusunda uzanmaktadır. Üzeri beton ile kaplanmıştır.

Döşeme uzunluğu 17.20 m, yol genişliği 3.00 m, kemer yüksekliği 7.70 m ve kemer açıklığı 9.30 m olup tek gözlü ve muhtemelen yolunun eğimli olduğu köprüler gurubuna girmektedir (Çizim: 34,Resim: 216-217).

Köprü gözü, 0.40 m kalınlığında yuvarlak kemerle belirlenmiş olup, iki kademeli bir düzenlemeye sahiptir.

Köprü, kemer ve üzerindeki silmede kesme taş, diğer kısımlarda moloz taş malzeme ile yapılmıştır.

Köprü, günümüzde kullanılmaktadır.

KATALOG NO : **3.4.34**
YAPININ ADI : **ÇİT KÖYÜ I. KÖPRÜ**
BULUNDUĞU YER : **TORUL – ÇİT KÖYÜ**
RESİM : **218-219**
ÇİZİM : **35**
İNCELEME TARİHİ : **31.07.2003**

TARİHÇESİ

Kitabesi bulunmadığından, kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. XIX. yy.'da yaptırılmış olmalıdır.

YAPININ TANIMI

Torul ilçesi Çit Köyü'nde, Çit Deresi üzerinde, kuzeybatı – güneydoğu doğrultusunda uzanmaktadır.

Döşeme uzunluğu 21.20 m, yol genişliği 3.50 m, kemer yüksekliği 7.90 m ve kemer açıklığı 15.00 m olup tek gözlü ve yolunun eğimli olduğu köprüler gurubuna girmektedir (Çizim: 35,Resim: 218-219).

Köprü gözü, sivri kemerle belirlenmiş olup, kemer iki kademeli olarak düzenlenmiştir.

Yolu kademeli bir şekilde 12 basamaklı olarak düzenlenen köprünün, kemeri kesme taş, tempan duvarları moloz taş malzeme ile yapılmıştır.

Köprü günümüzde kullanılmaktadır.

KATALOG NO : **3.4.35**
YAPININ ADI : **ÇİT KÖYÜ II. KÖPRÜ**
BULUNDUĞU YER : **TORUL – ÇİT KÖYÜ**
RESİM : **220-221**
ÇİZİM : **36**
İNCELEME TARİHİ : **31.07.2003**

TARİHÇESİ

Üzerinde inşa kitabesi bulunmadığından, ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Muhtemelen XIX. yy.'da yaptırılmıştır.

YAPININ TANIMI

Torul ilçesi Çit Köy'ünde, Çit Deresi üzerinde, doğu – batı doğrultusunda uzanmaktadır.

Döşeme uzunluğu 25.00 m, yol genişliği 3.60 m, kemer yüksekliği 6.30 m ve kemer açıklığı 12.40 m olup tek gözlü ve yolunun eğimli olduğu köprüler gurubuna girmektedir (Çizim: 36,Resim: 220-221) .

Köprü gözü, iki kademeli bir yuvarlak kemerle belirlenmiştir.

Batı ayağı doğu ayağından 6.00 m daha fazla olan köprünün, kemer kısmında kesme taş, tempan duvarlarında moloz taş kullanılmıştır.

Köprü, günümüzde kullanılmaktadır.

KATALOG NO : 3.4.36
YAPININ ADI : GÜMÜŞKAYA KÖYÜ KÖPRÜSÜ
BULUNDUĞU YER : TORUL – GÜMÜŞKAYA KÖYÜ
RESİM : 222-223
ÇİZİM : 37
İNCELEME TARİHİ : 01.08.2003

TARİHÇESİ

Kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı üzerinde kitabesi bulunmadığından kesin olarak bilinmemektedir. XIX. yy.'da yaptırılmış olmalıdır.

YAPININ TANIMI

Torul ilçesi Gümüşkaya Köyü girişinde, Musalla Deresi üzerinde, yaklaşık kuzey – güney doğrultusunda uzanmaktadır.

Döşeme uzunluğu 34.40 m, yol genişliği 3.50 m, kemer yüksekliği 5.90 m ve kemer açıklığı 12.30 m olup tek gözlü ve yolunun eğimli olduğu köprüler gurubuna girmektedir (Çizim: 37,Resim: 222-223).

Köprü gözü, sivri kemerle belirlenmiş olup, iki kademeli bir düzenleme gösterir.

Kemer açıklığı boyunca devam eden ve kısmen yıkık olan 0.53 m. genişliğinde bir korkuluğa sahiptir.

Günümüzde kullanılan köprünün, kemerinde kesme taş, tempan duvarlarında moloz taş malzeme kullanılmıştır.

KATALOG NO : **3.4.37**
YAPININ ADI : **İKİSU KÖYÜ KÖPRÜSÜ**
BULUNDUĞU YER : **TORUL – İKİSU KÖYÜ**
RESİM : **224-229**
ÇİZİM : **38**
İNCELEME TARİHİ : **01.08.2003**

TARİHÇESİ

Üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Muhtemelen XIX. yy.'da yaptırılmıştır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane – Torul güzergahında, eski yolda, Harşit Çayı üzerinde, kuzeybatı – güneydoğu istikametinde kurulmuştur.

Döşeme uzunluğu 47.00 m. ve yol genişliği 4.10 m. ölçülerinde, biri büyük biri küçük olmak üzere iki gözlü ve muhtemelen yolunun eğimli olduğu köprüler grubuna girmektedir (Çizim: 38,Resim: 224-225).

11.80 m. kemer açıklığına sahip büyük gözün yüksekliği 2.30 m. iken 10.40 m. kemer açıklığına sahip küçük gözün yüksekliği 2.00 m.'dir (Resim: 226-227). Köprünün büyük gözü, yuvarlak kemerli iki kademeli iken, küçük göz ise, iki kademeli sivri kemerli bir düzenleme gösterir (Resim: 228-229) .

Tabliyesi asfaltlanmış olup, beton korkuluğu bulunmaktadır. Köprü kemer üzengisine kadar toprakla dolmuştur. Köprü, kemer kısımlarında düzgün kesme taş, tempan duvarlarında moloz taş malzeme kullanılmıştır.

Köprü, günümüzde kullanılmamaktadır.

KATALOG NO : 3.4.38
YAPININ ADI : İLECİK KÖYÜ KÖPRÜSÜ
BULUNDUĞU YER : TORUL – İLECİK KÖYÜ
RESİM : 230-232
ÇİZİM : 39
İNCELEME TARİHİ : 31.07.2003

TARİHÇESİ

Kitabesi bulunmadığından. Kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı bilinmemektedir. Muhtemelen XIX. yy.'da yaptırılmıştır.

YAPININ TANIMI

Torul ilçesi İlecik Köyü'nde, doğu – batı doğrultusunda uzanmaktadır.

Döşeme uzunluğu 22.10 m, yol genişliği 3.60 m, kemer yüksekliği 7.90 m ve kemer açıklığı 12.30 m olup tek gözlü ve yolunun eğimli olduğu köprüler gurubuna girmektedir (Çizim: 39,Resim: 230-231-232).

Köprü gözü, iki kademeli bir sivri kemerle belirlenmiştir.

Köprü, kemer ve üzerindeki silmede kesme taş, diğer kısımlarda kabayonu ve moloz taş malzeme ile yapılmıştır.

Günümüzde kullanılmamaktadır.

KATALOG NO : 3.4.39
YAPININ ADI : KODİL KÖYÜ KÖPRÜSÜ
BULUNDUĞU YER : TORUL – KODİL KÖYÜ
RESİM : 233
ÇİZİM : 40
İNCELEME TARİHİ : 01.08.2003

TARİHÇESİ

Kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı, üzerinde inşa kitabesi olmadığından bilinmemektedir. XIX. yy.'da yaptırılmış olması muhtemeldir.

YAPININ TANIMI

Torul ilçesi Kodil Köyü'nde, Musalla Deresi üzerinde, doğu – batı doğrultusunda uzanmaktadır.

Döşeme uzunluğu 26.00 m, yol genişliği 4.00 m, kemer yüksekliği 6.90 m ve kemer açıklığı 8.30 m olup tek gözlü ve yolunun eğimli olduğu köprüler gurubuna girmektedir (Çizim: 40,Resim: 233).

Köprü gözü, iki kademeli yuvarlak kemerli bir düzenleme gösterir.

Yol boyunca devam eden 0.35 m. genişliğinde bir korkuluğa sahiptir.

Batı ayağı doğu ayağından daha uzun olan köprünün, kemerinde kesme taş, tempan duvarlarında moloz taş malzeme kullanılmıştır.

Köprü, günümüzde kullanılmaktadır.

KATALOG NO : 3.4.40
YAPININ ADI : KOPUZ KÖYÜ KÖPRÜSÜ
BULUNDUĞU YER : TORUL – KOPUZ KÖYÜ
RESİM : 234-235
ÇİZİM : 41
İNCELEME TARİHİ : 31.07.2003

TARİHÇESİ

Üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu sebeple hangi tarihte kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Muhtemelen XIX. yy.'da yaptırılmıştır.

YAPININ TANIMI

Torul ilçesi Kopuz Köyü'nün çıkışında, kuzeybatı – güneydoğu doğrultusunda uzanmaktadır.

Döşeme uzunluğu 11.30 m., yol genişliği 2.47 m., kemer yüksekliği 3.50 m. ve kemer açıklığı 5.60 m. olup tek gözlü ve yolunun eğimli olduğu köprüler grubuna girmektedir (Çizim: 41,Resim: 234-235).

Köprü gözü, 0.40 m. kalınlığında sivri kemerle belirlenmiş olup, iki kademeli bir düzenleme gösterir.

günümüzde kullanılan köprünün; kemerinde kesme taş, tempan duvarında ise moloz taş malzeme kullanılmıştır.

3.5.ÇEŞMELER

KATALOG NO : 3.5.41
YAPININ ADI : DALDABAN ÇEŞMESİ
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE (MERKEZ) DALDABAN MAHALLESİ
RESİM : 236-242
ÇİZİM : 42
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001 – 03.08.2003

TARİHÇESİ

Birinci Dünya Savaşı sırasında " Cihad-ı Ekber" hatırasına yaptırılmıştır. Güney cephedeki kitabesine göre 1331 – 1333 (Rumi) / 1915 – 1917 tarihleri arasında yaptırılmıştır.

Kitabeler

Üç cephesinde de kitabe bulunmaktadır. Dördüncü cephesinde ise kitabe yeri boştur. Kuzey cephesinde 1331-1333 tarihli kitabesi yer almaktadır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane merkezde, Daldaban Mahallesi'nde bulunmaktadır. Meydan çeşmesi olarak inşa edilen çeşme, kaide ve gövde kısmından oluşmaktadır. Kaide kısmı, 1.00 m. yüksekliğinde mermerden yapılmış sekizgen bir kısım ile bunun üzerinde yer alan iki kademeli küp şeklindeki bölümlerden oluşmaktadır. Küp şeklindeki bu bölümlerden üstte yer alanı yalak biçiminde düzenlenmiştir (Çizim: 42,Resim: 236-237-238-239-240) .

Gövde kısmı, birbiri üzerine oturan kübik şekildeki iki bölüm ve silindirik bölüm ile üzerindeki demirden yapılmış alemden oluşmaktadır. Kaidenin hemen

üzerinde yer alan kübik şekildeki bölüm 1.00 m yüksekliğe sahiptir. Bu bölümün üzerinde 0.70 m. yüksekliğindeki kübik ikinci bölüm yer alır. Silindirik kısım, 0.66 m yüksekliğinde, 0.16 m kenar uzunluğuna sahip sekizgen ile 0.80 m yüksekliğinde ve 0.33 m çapında dairesel iki bölüm halindedir. Silindirik bölümün hemen üzerinde 1.70 m yüksekliğindeki demirden yapılmış alem yer almaktadır.

Kaidenin hemen üzerinde yer alan, muslukların olduğu bölümün her bir cephesinde yapraklardan oluşan girlandlı bir bezeme ile üst köşelerde birer yıldız motifi bulunmaktadır. Kübik ikinci bölüm dört cepheli olup, bu cephede yer alan doğu ve kuzeydeki mermer madalyonlar yerindeyken , diğerleri bugün mevcut değildir (Resim: 241-242). Bölümler birbirlerinden sırasıyla bir kaval silme, bir oluk silme ve bir diş dizisinden oluşan bir düzenlemeyle ayrılmaktadır.

Düzgün kesme taş malzeme ile yapılan çeşme, sağlam olup günümüzde kullanılmaktadır.

KATALOG NO : **3.5.42**
YAPININ ADI : **ESKİŞEHİR SÜLEYMANİYE ÇEŞMESİ**
BULUNDUĞU YER : **GÜMÜŞHANE MERKEZ - SÜLEYMANİYE ÇEŞMESİ**
RESİM : **243**
ÇİZİM : **43**
İNCELEME TARİHİ : **31.07.2003**

TARİHÇESİ

Üzerinde herhangi bir kitabe bulunmadığından inşa tarihi belli değildir. Muhtemelen XIX. yüzyılda yapılmıştır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane merkez Eskişehir'de, Süleymaniye Camii'nin güney duvarına bitişik vaziyette inşa edilen çeşme, ... m dışa taşıntılı, kareye yakın dikdörtgen görünümlü ve eyvan şeklindedir (Çizim: 43,Resim: 243).

Düzgüm kesme taş malzeme ile yapılan çeşmenin, duvar örgüsü ile derzleri bozulmuştur.

Çeşme, 2.35 m genişliğinde, 2.44 m yüksekliğinde olup 0.82 m niş derinliğine sahiptir. Üst kısım düz tutulmuştur. 1.53 x 0.49 m ölçülerindeki nişi örten sivri kemer 0.20 m kalınlığındadır. Kemer zeminden 1.17 m yüksekliğinde kesme taştan örülen iki ayak üzerine oturmaktadır. Ayakların kemerle birleştiği kısımda genişçe bir silme dışa taşıntı yaparak çeşmenin kemerli nişinde de devam etmektedir. Aynalığı olmayan çeşmenin kemer alınlığında 0.37 x 0.30 m ebatlarında, 0.30 m derinliğinde çok dilimli kemerli bir adet niş bulunmaktadır.

Yalağı orijinal özellik göstermemektedir.

Çeşmenin suyu akmamaktadır.

KATALOG NO : **3.5.43**
YAPININ ADI : **MİR AHMED RAŞİT ÇEŞMESİ**
BULUNDUĞU YER : **GÜMÜŞHANE MERKEZ - GÜZELLER MAHALLESİ**
RESİM : **244-248**
ÇİZİM : **44**
İNCELEME TARİHİ : **27.04.2001 – 03.08.2003**

TARİHÇESİ

Üzerinde yer alan kitabesinden 1207 / 1787 – 1788 yılında Mir Ahmed Raşid tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Kitabe

0.45 X 37,5 m boyutlarında küfeki taşı üzerine sülüsle yazılı kitabenin dışında çeşmenin sağ ve sol üst köşelerinde de yazılar bulunmaktadır (Resim: 246-247-248) .

Okunuşu

1-Eyledi ihya bu Rüstem Mahlesin
Hazret-i Mihr-i mükerrem nur-ı ayn
2-Sahibü'l-hayrat cari meskene
Salik olup erdi icdad aferin
3-Düştü bir tarih, doğru kurnadan
Mir Ahmed Raşid'indir ma-i ayn

Açıklaması

1-Sevgili, saygıdeğer ve göz nuru olan (Mir Ahmed Raşid) bu Rüstem Mahallesini ihya eyledi.

2-Hayırlar sahibi o kişi, yola çıkıp bu çeşmeyi yeniden yaparak konutlara su akıttı; aferin ona

3-Kurnadan doğru bir tarih düştü; (bu) kaynak suyu Mir Ahmed Raşid'indir.

Sene, 1202 (1787-1788)

YAPININ TANIMI

Güzeller Mahallesinde, Mir Ahmet Raşit Camii'nin kuzeybatısında bulunmaktadır. Çeşme meyilli arazi üzerinde kurulduğundan arkası toprağa dayalı bir şekilde inşa edilmiştir. Dikdörtgen görünüşlü çeşme, eyvan şeklindedir (Çizim: 44,Resim: 244-245).

Yatay dikdörtgen bir düzenleme gösteren çeşme, 4.70 m. boyunda, 2.20 m. yüksekliğindedir.

Çeşme nişi, 3.50 m. eninde, 0.95 m. derinliğinde ve 2.64 m. yüksekliğinde bir yuvarlak kemerle vurgulanmıştır. Çeşmenin tabanında bulunması gereken yalak yıkılmıştır.

0.34 m. kalınlığa sahip yuvarlak kemer, yerden yüksekliği 0.80 m. olan üzengi taşı üzerine oturmaktadır. Üzengiler ve kilit taşı dışarıya taşıntı yapmaktadır.

Herhangi bir süslemesi bulunmayan yapı, moloz yığma duvar üzerine düzgün kesme taş kaplama ile inşa edilmiştir. Düzgün işçilik gösteren bu kaplamalardan kemerin üst tarafındakiler dökülmüştür. Kemer köşeliklerindeki kitabelerde kuzeydeki yerinde olmasına rağmen, güneydeki sökülmüştür.

Çeşmenin suyu akmamaktadır.

KATALOG NO : 3.5.44
YAPININ ADI : ÇEŞME I
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE MERKEZ (ESKİŞEHİR)
RESİM : 249-250
ÇİZİM : 45
İNCELEME TARİHİ : 02.08.2003

TARİHÇESİ

Üzerinde herhangi bir kitabe bulunmadığından kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı belli değildir. Muhtemelen XIX. yy.'da yaptırılmıştır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane Merkez Eskişehir'de, Süleymaniye Camii'nin güneybatısında, Kız Mektebi önünde bulunmaktadır.

Arka kısımdan toprağa dayalı biçimde inşa edilen çeşme, yatay dikdörtgen görünüşlüdür. Çeşme, 2.30 m. genişliğinde ve 1.80 m. yüksekliğindedir (Çizim: 45,Resim: 249-250).

1.44 m X 0.06 m. ölçülerindeki çeşme nişini örten sivri kemer, iki kademeli olarak düzenlenmiştir ve dışa taşıntı yapmaktadır. Sivri kemer, zeminden 0.90 m yüksekliğinde kesme taştan örülen yığma ayaklar üzerine oturmaktadır. Aynalığı olmayan çeşmenin kemer alınlığında yuvarlak kemer biçiminde içi boş kitabelik bulunmaktadır. Çeşmenin yalağı, betondan yapılmış olup, 1.44 m X 0.43 m. boyutundadır.

Herhangi bir süslemesi bulunmayan yapı, kaba yonu taş ile inşa edilmiştir.

Çeşmenin suyu akmamaktadır.

KATALOG NO : 3.5.45
YAPININ ADI : KABAKÖY AYASOFYA ÇEŞMESİ
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE MERKEZ KABAKÖY KÖYÜ
RESİM : 251-256
ÇİZİM : 46
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001 – 02.08.2003

TARİHÇESİ

Kitabesi bulunmayan çeşmenin kimin tarafından ve ne zaman yaptırıldığı bilinmemektedir. Ancak çeşmenin XIX. yüzyılda yapıldığı sanılmaktadır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane Merkez'e bağlı Kabaköy Köyü'nde, Ayasofya Camii'nin kuzeybatısında bulunmaktadır.

Ayasofya Camii'nin kuzeybatı köşesine bitişik olarak inşa edilen çeşme, iki açıklığı olan bir bölüm içerisinde yer almaktadır. Çeşme, dikey dikdörtgen bir düzenlemeye sahip olup, eyvan şeklinde düzenlenmiştir (Çizim: 46,Resim: 251-252-253-254).

Çeşme bulunduğu kısım, 4.11 m. genişliğinde, 3.10 m. yüksekliğinde ve 3.86 m. derinliğindedir. Yapının planlama ve düzenleme açısından yörede bir benzeri yoktur. Çeşmenin yer aldığı bölüm, kuzeydoğudan ve doğudan sağır tutulmuştur. Kuzeybatı ve batıdan yuvarlak kemerli açıklık görülmektedir. Üstü düz dam şeklinde örtüye sahiptir.

1.64 m X 0.40 m. ölçülerindeki çeşme nişi .....m derinliğe sahiptir. Nişi örten sivri kemer, 0.21 m kalınlıkta olup iki kademeli bir düzenleme göstermektedir. Sivri kemer, zeminden 1.21 m yüksekliğinde kesme taştan örülen yığma ayaklar üzerine oturmaktadır. Aynalığı olmayan çeşmenin kemer alınlığında dilimli kemer biçiminde iki tane küçük niş bulunmaktadır (Resim: 256). Nişlerin üzerinde de 0.38 m X 90.28 m ölçülerinde kitabe yer almaktadır (Resim: 255). Çeşmenin "L"

biçimindeki yalağı, betondan yapılmış olup, 3.30 m X 0.34 m. 3.09 m X 0.34 m boyutundadır. Sivri kemerin kuzeyinde kemerin başlangıç seviyesinde küçük bir niş daha vardır. Herhangi bir süslemesi bulunmayan yapı, düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir.

Çeşmenin suyu akmaktadır.

KATALOG NO : 3.5.46
YAPININ ADI : OSMAN AĞA ÇEŞMESİ
BULUNDUĞU YER : TORUL MERKEZ - SOĞUKSU MAHALLESİ
RESİM : 257-258
ÇİZİM : 47
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001 – 31.07.2003

TARİHÇESİ

Kemer alınlık kısmında yer alan iki satırlık celi sülüs tarzında yazılmış, 0.31 x 0.21 m ölçülerindeki mermer kitabesine göre, 1264 / 1848 yılında Korkudaş-zâde Osman Ağa tarafından yaptırılmıştır[34].

Kitabe

31x21 cm boyutlarında mermer üzerine iki satır sülüsle yazılı kitabesi mevcuttur.

Okunuşu

1-Sahibü- I hayrat ve'I – hasenat
2-Korkudaş – zade Osman Ağa
1264

Açıklaması

1-2 (Hayırlar ve iyilikler sahibi Korkutaş oğlu Osman Ağa 1264 / 1848)

[34] Yüksel, **a.g.e.**, 151.

YAPININ TANIMI

Torul İlçesi Soğuksu Mahallesi'nde yer almaktadır.

Çeşme, dikey dikdörtgen görünüşlü, eyvan şeklindedir. 1.96 m genişliğinde, 2.33 m yüksekliğinde olan çeşmenin 1.06 m derinliği bulunmaktadır. Üst kısım kırma çatı şeklindedir (Çizim: 47,Resim: 257-258).

1.66 x 0.40 m ölçülerindeki çeşme nişini örten sivri kemer 0.23 m kalınlığındadır. Sivri kemer iki kademeli olup zeminden 0.72 m yüksekliğinde kesme taştan örülen iki ayak üzerine oturmaktadır. Bu ayakların cepheye bakan yüzeyleri iç içe geçmiş altta ve üstte sivri kemerle sonlanan dikdörtgen şeklindeki dört adet silmeli panolarla hareketlendirilmiştir. Bu panoların iç kısımları boş bırakılmıştır. Aynalığı olmayan çeşmenin kemer alınlığındaki dikdörtgen kitabenin iki yanında 0.16x0.20 m ebatlarında, 0.15 m derinliğinde yuvarlak kemerli birer adet niş bulunmaktadır.

1.30 x 0.79 ebatlarında, 0.35 m derinliğindeki dikdörtgen yalağı orijinal özellik göstermemektedir. Kesme taş malzemeden inşa edilen çeşmenin sivri kemerini ve ön yüzeyini çevreleyen kaval silmeler ile ayaklardaki panolar dışında süslemesi bulunmamaktadır.

Çeşmenin üç adet demir oluğundan gelen suyu halen akmaktadır.

KATALOG NO : 3.5.47
YAPININ ADI : GÜMÜŞTUĞ KÖYÜ ÇEŞMESİ
BULUNDUĞU YER : TORUL MERKEZ – GÜMÜŞTUĞ KÖYÜ
RESİM : 259-262
ÇİZİM : 48
İNCELEME TARİHİ : 31.07.2003

TARİHÇESİ

Kitabesi bulunmayan çeşmenin kimin tarafından ve ne zaman yaptırıldığı bilinmemektedir. Ancak çeşmenin XIX. yüzyılda yapılmış olması muhtemeldir.

YAPININ TANIMI

Torul İlçesi Gümüştuğ Köyü, Yayıkçılar Mahallesi'nde, kiliseden çevrilen köy camisinin kuzeydoğusunda bulunmaktadır.

Çeşme, yatay dikdörtgen görünüşlü olup eyvan şeklinde düzenlenmiştir. 3.75 m genişliğinde, 3.30 m yüksekliğindeki çeşmenin derinliği ise 1.66 m'dir. Üst kısım yekpare sal taşlarından yapılmış kırma çatı şeklindedir (Çizim: 48,Resim: 259-260-261).

İç içe iki nişten meydana gelmektedir. 2.85 x 1.20 m ölçülerindeki dış nişi örten yuvarlak kemer, iki kademeli bir düzenlemeye sahiptir . İç niş ise 1.67 X 0.46 m ölçülerinde olup sivri kemer biçimlidir. Her iki kemerde zeminden 1.35 m yüksekliğinde kesme taştan örülen iki ayak üzerine oturmaktadır. Aynalığı olmayan çeşmenin kemer alınlığındaki 0.20 x 0.19 m ebatlarında, 0.18 m derinliğinde sivri kemerli iki adet niş bulunmaktadır.

''L'' biçimindeki yalağı orijinal özellik göstermemektedir. Kesme taş malzemeden inşa edilmiş olan çeşmenin solundaki ayağında geometrik süslemeli bir devşirme malzeme bulunmaktadır (Resim: 262) .

Çeşmenin iki adet demir oluğundan gelen suyu halen akmaktadır.

KATALOG NO : **3.5.48**
YAPININ ADI : **GÜZELOLUK KÖYÜ ESKİ ÇEŞME**
BULUNDUĞU YER : **TORUL MERKEZ - GÜZELOLUK KÖYÜ**
RESİM : **263-266**
ÇİZİM : **49**
İNCELEME TARİHİ : **31.07.2003**

TARİHÇESİ

Üzerinde inşa kitabesi bulunmadığından ne zaman yapıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak çeşmenin XIX yüzyılda yapıldığı sanılmaktadır.

YAPININ TANIMI

Torul İlçesi Güzeloluk Köyü'nün girişinde, kilisenin kuzeyinde bulunmaktadır.

Çeşme, yatay dikdörtgen bir görünüme sahip olup, eyvan şeklinde düzenlenmiştir. 2.56 m genişliğinde, 2.19 m yüksekliğindeki çeşmenin derinliği ise 0.47 m'dir. Üst kısım yekpare sal taşlarından yapılmış kırma çatı şeklindedir (Çizim: 49,Resim: 263-264-265) .

İç içe iki nişten meydana gelmektedir. 2.03 x 0.17 m ölçülerindeki dış nişi örten yuvarlak kemer 0.18 m kalınlığındadır. İç niş ise 1.67 X 0.46 m ölçülerinde olup yuvarlak kemer biçimlidir. Çeşme niş kemerlerini üç adet silme kuşatmaktadır. Çeşme nişlerini örten bu iki kemeri oluşturan kesme taşların iç yüzeyi düzgün yontulmadığından kemerler dairesel formdan çok, çokgen form oluşturmaktadır. Her iki kemerde zeminden 0.77 m yüksekliğinde kesme taştan örülen iki ayak üzerine oturmaktadır. Aynalığı olmayan çeşmenin kemer alınlığındaki 0.20 x 0.15 m ebatlarında, 0.19 m derinliğinde sivri kemerli iki adet niş bulunmaktadır. İçteki nişin üst kısmında muhtemelen kitabeye ait bir boşluk bulunmaktadır (Resim: 266).

''L'' biçimindeki yalağı orijinal özellik göstermemektedir.

Çeşmenin üç adet demir oluğundan gelen suyu halen akmaktadır.

KATALOG NO : **3.5.49**
YAPININ ADI : **IŞIK (BAYANA) KÖYÜ ÇEŞMESİ**
BULUNDUĞU YER : **TORUL MERKEZ – IŞIK (BAYANA) KÖYÜ**
RESİM : **267-270**
ÇİZİM : **50**
İNCELEME TARİHİ : **31.07.2003**

TARİHÇESİ

Kemer alınlık kısmında yer alan celi sülüs tarzında yazılmış, 0.47 x 0.38 m ölçülerindeki küfeki taşından kitabesi kırılmış olmakla birlikte okunabilen yerinden anlaşıldığına göre, 1171/1757 yılında yaptırılmıştır[35]. Daha önce yerinden sökülmüş olan kitabe yerine son yerleştirilmesi sırasında ters olarak konulmuştur.

Kitabe

48x38 cm boyutlarında, sülüsle yazılı bir kitabesi vardır (Resim: 270).

Okunuşu:

1- (Siliktir)
2- 1171.....
3- Sene
4- İbrahim
5- Ma- şa- Allah
6- Her kaçan geldikçe
7- (Siliktir)

[35] Yüksel, **a.g.e.**, 153.

YAPININ TANIMI

Torul İlçesi Işık (Bayana) köyünde bulunmaktadır. Ancak daha sonra bu çeşmeyi örtecek şekilde bir ev inşa edilmiştir.

Çeşme, dikey dikdörtgen bir düzenlemeye sahip olup eyvan şeklindedir. 2.52 m genişliğinde, 2.38 m yüksekliğinde olan çeşmenin derinliği ise değişmektedir. Üst kısım kırma çatı şeklindedir (Çizim: 50,Resim: 267-268-269).

1.53 x 0.39 m ölçülerindeki çeşme nişini örten sivri kemer 0.30 m kalınlığındadır. Sivri kemer zeminden 0.85 m yüksekliğinde kesme taştan örülen iki ayak üzerine oturmaktadır. Ayakların kemerle birleştiği kısımda genişçe bir silme dışa taşıntı yaparak çeşmenin kemerli nişinde de devam etmektedir. Aynalığı olmayan çeşmenin kemer alınlığındaki dikdörtgen kitabenin sağında 0.20 x 0.19 m ebatlarında, 0.18 m derinliğinde yuvarlak kemerli bir adet niş bulunmaktadır.

''U'' biçimindeki yalağı orijinal özellik göstermemektedir. Kesme taş malzemeden inşa edilmiş olan çeşmenin süslemesi bulunmamaktadır.

Çeşmenin iki adet demir oluğundan gelen suyu halen akmaktadır.

KATALOG NO : **3.5.50**
YAPININ ADI : **KOPUZ KÖYÜ ÇEŞMESİ**
BULUNDUĞU YER : **TORUL MERKEZ – KOPUZ KÖYÜ**
RESİM : **271-272**
ÇİZİM : **51**
İNCELEME TARİHİ : **27.04.2001 – 31.07.2003**

TARİHÇESİ

Yapının kitabesi bulunmamaktadır. Gerek malzeme gerekse mimari form açısından Torul'daki diğer çeşmelere benzerlikleri göz önüne alındığında çeşmenin XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIX. yüzyılın birinci yarısı arasındaki bir tarihe ait olabileceği tahmin edilmektedir.

YAPININ TANIMI

Torul İlçesi Kopuz Köyü'nde yer almaktadır.

Yatay dikdörtgen bir görünüme sahip olan çeşme eyvan şeklinde düzenlenmiştir. 2.30 m genişliğinde, 2.29 m yüksekliğindeki çeşme 0.86 m derinliğindedir. Muhtemelen kırma çatı şeklindeki üst örtüsü daha sonradan betonarme tabliye ile kapatılmıştır (Çizim: 51,Resim: 271-272) .

1.66 x 0.29 m ölçülerindeki çeşme nişini örten sivri kemer iki kademelidir. Sivri kemer zeminden 0.67 m yüksekliğinde kesme taştan örülen iki ayak üzerine oturmaktadır. Ayakların kemerle birleştiği kısımda üç adet silme dışa taşıntı yaparak çeşmenin kemerli nişinde de devam etmektedir. Aynalığı olmayan çeşmenin kemer alınlığında 0.19 x 0.15 m ebatlarında, 0.25 m derinliğinde yuvarlak kemerli birer adet niş bulunmaktadır.

2.39 x 0.96 ebatlarındaki dikdörtgen yalağı orijinal özellik göstermemektedir. Kesme taş malzemeden inşa edilen çeşmenin sivri kemerini çevreleyen kaval silme ile kemer üzengi taşı hizasından kemer nişi boyunca devam eden silmeler dışında süslemesi bulunmamaktadır.

Çeşmenin halen akan suyu bir adet demir oluğundan gelmektedir.

3.6.HANLAR

KATALOG NO : 3.6.51
YAPININ ADI : SULU HAN
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE MERKEZ (ESKİŞEHİR)
RESİM : 273-274
ÇİZİM : 52
İNCELEME TARİHİ : 27.04.2001 – 02.08.2003

TARİHÇESİ

Üzerinde herhangi bir kitabe bulunmadığından, ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Muhtemelen XIX. yy.'da yaptırılmıştır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane Merkez Eskişehir'de Süleymaniye Camii'nin güneydoğusunda yer alır. Bugün sadece çevre duvarlarının bir kısmı ayakta olan han, yıkılmış durumdadır. 22.00 m. X 26.30 m. ölçülerine sahip olan hanın, batı duvarı araziye yaslanmaktadır. Zemin bugünkü yolun aşağısında kalmaktadır (Çizim: 52,Resim: 273-274).

KATALOG NO : 3.6.52
YAPININ ADI : ZİGANA KERVANSARAYI
BULUNDUĞU YER : TORUL – ZİGANA KÖYÜ
RESİM : 275-278
ÇİZİM : 53
İNCELEME TARİHİ : 01.08.2003

TARİHÇESİ

Üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Muhtemelen XVIII yy.da yapılmıştır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane-Trabzon güzergahında, Zigana Köyü'nün yakınlarında, vadi içerisindeki bahçeler arasında bulunmaktadır. Oldukça harap olan yapının, beden duvarları, payeler ve üst örtüsünün büyük bir kısmı yıkılmıştır. Kapalı hanlar grubuna girmektedir. Moloz taş, tuğla ve düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır (Çizim: 53,Resim: 275-276-277-278).

Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı olan yapı, ortadaki geniş yanlardaki dar üç dikey sahın ile bir yatay sahından oluşmaktadır. Sahınlar birbirine bağımsız sekiz kare payeye oturan yuvarlak kemerlerle bağlanmaktadır. Dikey sahınlar kuzey-güney doğrultusunda uzanan beşik tonozla, yatay sahın ise doğu-batı doğrultusunda uzanan beşik tonozla örtülüdür. Güneybatı köşede kemerli kapı açıklığı görülmektedir. İç mekanın güney duvarında biri dikdörtgen diğeri yarım altıgen iki niş bulunmaktadır. Doğu cephenin köşelerinde kısmen devam eden beden duvar izleri görülmektedir.

3.7. ARASTA (TAŞ MAĞAZALAR)

KATALOG NO : 3.7.53
YAPININ ADI : ARASTA I (TAŞ MAĞAZA I)
BULUNDUĞU YER : GÜMÜŞHANE MERKEZ (ESKİŞEHİR)
RESİM : 279
ÇİZİM : 54
İNCELEME TARİHİ : 02.08.2003

TARİHÇESİ

Üzerinde kitabe bulunmaması nedeniyle, hangi tarihte ve kim tarafından yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak yapı, muhtemelen XIX. yüzyılda yapılmıştır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane Merkez Eskişehir'de, Süleymaniye Camii'nin güneydoğusunda yol kenarımda bulunmaktadır.

Giriş cephesi açıkta olup diğer kısımlar arazinin oyulmasıyla yapılmıştır. İçten 5.43 X 4.42 m ölçülerinde dikdörtgen planlı bir yapıdır (Çizim: 54,Resim: 279). Giriş cephesi kalan izlerden anlaşıldığı kadarıyla üç yuvarlak kemerli bir düzenleme gösterir. Bunlardan ortadaki giriş kapısı olarak kullanılmakta iken bunun iki yanında yer alan pencere açıklıkları sonradan kapatılmıştır. Giriş kapısının üzerinde tonoz seviyesinde bir mazgal pencere bulunmaktadır.

İç mekanda yan duvarlardaki mertek boşluklarından anlaşıldığı kadarıyla yapının içten iki katlı olduğu ve yine bu kata ahşap merdivenle çıkıldığı anlaşılmaktadır. İç mekanı güneybatı – kuzeydoğu istikametinde uzanmaktadır. Yapı, basık beşik tonozla örtülü olup, tonoz içten tonoz üzengi seviyesinde başlayan üç atkı kemer ile desteklenmiştir.

Yer yer yıkılmış olan yapı, kaba yonu ve moloz taş malzeme ile inşa edilmiştir.

KATALOG NO : **3.7.54**
YAPININ ADI : **ARASTA II (TAŞ MAĞAZA II)**
BULUNDUĞU YER : **GÜMÜŞHANE MERKEZ (ESKİŞEHİR)**
RESİM : **280-281**
ÇİZİM : **55**
İNCELEME TARİHİ : **02.08.2003**

TARİHÇESİ

Kitabesi olmadığından, kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı bilinmemektedir. Muhtemelen XIX yüzyılda yapılmıştır.

YAPININ TANIMI

Gümüşhane Merkez Eskişehir'de, Süleymaniye Camii'nin güneyinde, Cami I'in yanında yer almaktadır.

Oldukça harap olan yapının kuzey ve doğu beden duvarları günümüze gelebilmiştir. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen bir planlama gösteren yapı, doğu taraftan toprağa dayalı bir vaziyettedir (Çizim: 55,Resim: 280-281). Üst örtüsü yıkıktır. Ancak kalan izlerden, yapının beşik tonoz ile örtülü olduğu anlaşılmaktadır.

Yapı, kaba yonu ve moloz taş malzeme ile inşa edilmiştir.

4-DEĞERLENDİRME

4.1.PLAN VE MEKAN ANLAYIŞI

4.1.1.CAMİLER

İnceleme neticesinde 11 adet cami tespit edilmiş, ancak bunlardan üç tanesinin cami kısmı yıkılmış olup minareleri günümüze gelebilmiştir. Süleymaniye Cami, Tekke Köyü Cami, Kabaköy Ayasofya Cami ve Torul Güzeloluk Köyü Cami sağlam bir vaziyette olup ibadete açıktır. Şiran Seydibaba Köyü Eski Cami sağlam olmasına rağmen yeni cami yapıldığından; Gümüşhane Merkez Eskişehir'deki Küçük Cami'de sağlam olmasına karşın metruk yerde olmasından dolayı, bu iki cami ibadete kapatılmıştır. Akgedik Köyü Eski Cami ve Gümüşhane Merkez Güzeller Mahallesi'ndeki Mir Ahmet Raşit Cami harap bir vaziyettedirler.

Yapılan araştırma sonucunda camilerde;

a-Ahşap destekli düz damlı

b-Kare planlı tek kubbeli

c-Kare planlı çok bölümlü

d-dikdörtgen planlı

I-Boyuna dikdörtgen planlı

II-Enine dikdörtgen planlı

Olmak üzere dört plan tipi uygulandığı belirlenmiştir.

Ahşap Destekli Düz Damlı plan tipine uygun iki cami tespit edilmiştir. Bunlar; Gümüşhane Merkez Eskişehir Süleymaniye Cami ve Şiran Seydibaba Köyü Eski Camii'dir. Süleymaniye Camii planlama itibariyle boyuna dikdörtgen formda olup harim mihraba dikey üç sahından oluşmaktadır. Sahınlar, ortada dört ahşap serbest desteğe oturan kemerlerle birbirinden ayrılmıştır. Destekler ve kemerler düz dam olan üst örtüyü taşımaktadır. Harimin kuzeyindeki iki katlı son cemaat yeri doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı tek mekandan oluşmaktadır. Bu kısma merdivenlerle çıkılmaktadır. Şiran Seybibaba Köyü Eski Cami, boyuna dikdörtgen planlı ve ahşap destekli olan yapı düz damlıdır. Ortada serbest dört ahşap destek ile beden duvarlarına yaslanmış on ahşap destek ile, düz dam olan üst örtü taşınmaktadır. Ahşap destekler ayrıca "U" biçimindeki mahfili de taşımaktadır. Anadolu'da ahşap destekli camiler Selçuklular zamanından başlayarak Osmanlı'nın

son dönemine kadar inşa edilmiştir. ilk örneklerini Anadolu Selçuklu Devleti zamanında görmekteyiz. Ahşap destekli ve düz damlı camilere örnek olarak; Konya Sahip Ata Cami, Sivrihisar Ulu Cami, Afyon Ulu Cami, Ankara Arslanhane Cami gösterilir. XIV-XV.yy Beylikler Dönemi camilerinde ahşap tavanlı örneklerin arttığı görülmektedir. Konya ve Ankara'daki örneklerden başka, Candaroğulları döneminde, Kastamonu ve çevresindeki 21 camiden 17 tanesi bu tarzda inşa edilmiştir.[36] Ahşap malzemenin bol olduğu Karadeniz Bölgesi'ne bu plan tipinde yapılmış bir çok cami görülmektedir. Bunlar: Giresun Bulancak İlçesi Kızılot Köyü Camii[37], Artvin Arhavi Ortacalar Merkez Camii[38], Trabzon İli Araklı İlçesi Turnalı Köyü Camii, Asrin İlçesi Çatak Beldesi Büyük Camii, Dernekpazarı İlçesi Taşçılar Köyü Merkez Camii, Köprübaşı İlçesi Beşköy bucağı Yılmazlar Mahallesi Camii, Of İlçesi Yemişalan Köyü Merkez Camiidir.[39] İç Anadolu Bölgesi'nden ise Aksaray İli Eskil İlçesi Ulu Camii Eşmekaya Köyü Camii, Böget Köyü Camii[40] örnek olarak verilebilir.

Kare Planlı Tek Kubbeli plan tipine uygun iki cami tespit edilmiştir. Bunlar; Gümüşhane Merkez Eskişehir Küçük Cami ve Torul Güzeloluk Köyü Camii'dir. Küçük Cami, kare planlı, tromp geçişli tek kubbeli bir yapıdır. Son cemaat yeri bulunmamaktadır. Torul Güzeloluk Köyü Camii, Kare planlı, tromp geçişli tek kubbeli bir yapı olup üç gözlü kubbeli son cemaat yeri bulunmaktadır. Anadolu Selçuklu Dönemi mescitleri, Beylikler Devri cami ve mescitleri ile Eken Osmanlı Devri cami ve mescitlerinde bu plan tipi sıklıkla uygulanmıştır. Bu plan tipine örnek olarak; Konya Taş Mescit, Konya Sırçalı Mescit, Konya Hacı Hasan Mescidi, Akşehir Ayasofya Mescidi,[41] Milas Firuz Bey Cami, İznik Hacı Hazma Cami, İznik Hacı Özbek Cami gösterilir.

Tekke Köyü Camii, Kare planlı çok bölümlü plan tipinde yapılmış Gümüşhane'deki tek örnektir. Kare planlı harim, ortada serbest 4 silindirik payeye oturan sivri kemerlerin ayırdığı 9 bölümden oluşmaktadır. Mihrap ekseni, ortada kubbe yanlarda beşik tonoz ile örtülüdür. Diğer kısımlar ise çapraz tonoz ile

---

[36] A.Durmuş; **Giresun ve İlçelerindeki Türk Dönemi Mimari Eserleri** (Y.Y.Ü. Sos.Bil. Ens. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van, 2002, 149.
[37] Durmuş, **a.g.e.**, 101.
[38] Aytekin, **a.g.e.**, 322 vd.
[39] Sümerkan-Okman, **a.g.e.**, 1-78.
[40] Z. Erdal, **Aksaray'daki Türk Dönemi Eserler**, (Y.Y.Ü. Fen-Edeb. Fak. Bit. Çal.), Van, 1999,
[41] O.Aslanapa; **Anadolu'da İlk Türk Mimarisi Başlangıcı ve Gelişimi**, Ankara, 1991, 55-61.

örtülüdür. Anı Menuçerh Cami ile görülen bu özellik Divriği Ulu Camii ile doruk noktasına ulaşmıştır.

Dikdörtgen Planlı Camiler; Boyuna Dikdörtgen Planlı Camiler ve Enine Dikdörtgen Planlı Camiler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Gümüşhane'deki Boyuna Dikdörtgen Planlı Cami plan tipine tek örnek, Gümüşhane Merkez'e bağlı Akgedik Köyü'nde bulunan Cami'dir. Üst örtüsü yıkık olan caminin örtüsü düz dam olmalıdır. Çoğunlukla ihtiyaçları karşılamak için yerel üslupta yapılan bu plan tipini Anadolu'nun her yerinde görmek mümkündür. Gümüşhane Merkez Kabaköy Köyü Ayasofya Camii ile Merkez Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Camii, Enine Dikdörtgen Planlı Camilere örnektir.Mir Ahmet Raşit Camii harap bir durumda olup üst örtüsü yıkılmıştır. Muhtemelen orjinalde düz dam örtülüdür. Ayasofya Camii ise kiliseden çevrildiği için planlama açısından ortada iki serbest payeye oturan kemerlerin ayırdığı üç sahınlı bir düzenlemeye sahiptir. Sahınlar mihraba paralel uzanmaktadır. Kiliseye ait olan apsis ve apisidiyoller sonradan kapatılarak harimin doğusu sağır bir duvar olarak değerlendirilmiştir. Yapı dıştan orjinalde semerdam bir çatıyla örtülüdür. Günümüzde ise semerda çatı kiremit kaplıdır. Kiliseden çevrilmiş camiler yörede görülen bir özelliktir. Kelkit Kayapınar Köyü Cami'de kiliseden çevrilmiş olup planlama açısından da Ayasofya Camisi'ne benzemektedir.

Gümüşhane İli'nde sadece Şiran Seydibaba Köyü'nde tespit edilen bir tane namazgâh tespit edilmiştir. Köyün girişindeki mezarlığın içinde olan yapı planlama açısından dikdörtgen planlı olan yapı oldukça sadedir. Namazgâhı oluşturan beden duvarları ile kıble duvarındaki mihraptan oluşan yapının zemininde Seydibaba'ya ait olduğu söylenen bir mezar bulunmaktadır. Üzeri tamamen açıktır.

4.1.2.TÜRBELER

Gümüşhane Merkez Pir Ahmet Köyü Pir Ahmet Türbesi, Tekke Köyü Çağırgan Baba Türbesi, Kelkit Çamur Köyü Kümbeti, Şiran Firdevs Hatun Türbesi ve Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi olmak üzere il genelinde beş tane türbe tespit edilmiştir.

Pir Ahmet Köyü Pir Ahmet Türbesi İki katlı olup her iki katı da kare planlıdır. Alt kat örtüsü ters kubbe biçiminde olup iç mekana doğru bombelenmiştir. Bu özellik Cizre Ahmet el Cezeri Türbesi alt katında da uygulanmıştır. Zeminde bir mezar yer almaktadır.

Tekke Köyü Çağırgan Baba Türbesi iki ayrı mekandan oluşmaktadır. Esas ana yapı içten ve dıştan kare planlıdır.

Kelkit Çamur Köyü Kümbeti Köyün dışında eski mezarlığın içindedir. Yapı içten ve dıştan sekizgen planlıdır.

Şiran Firdevs Hatun Türbesi Şiran İlçesi'ne girişte Çil Horoz Tepesi"ndedir. Onarım gören yapı içten ve dıştan sekizgen planlıdır.

Şiran Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi yapı her ne kadar türbe olarak anılsa da aslında bir mezardır. Düzgün kesme taştan sanduka biçiminde yapılan mezar köyün içindedir.

4.1.3.HAMAMLAR

Hamam, halkın yıkanma ihtiyacını karşılamak amacıyla inşa edilen kamusal yapılar olarak tanımlanır.[42]

Gümüşhane Merkez Eskişehir Kavaklık Hamamı, **Dört Eyvanlı Köşe Halvetli Plan Tipindedir**. Kısmen sağlam olan yapı tek hamam olup terk edilmiştir. Hamam batıdan kayalık araziye dayanmaktadır. Soğukluk, ılıklık ve sıcaklık bölümlerinden oluşmaktadır. soğukluk kısmının büyük bir kısmı yıkılmıştır. Kalan izlerinden tromp geçişli kubbeli olan soğukluk kare planlıdır. Sıcaklığın bir eyvanı ılıklık bölümüne bir kapıyla bağlanmaktadır. Haçvari planlama gösteren eyvanların köşelerinde halvetler vardır. Halvet ve eyvanlar eş büyüklüktedir. Eyvanlar tonoz, halvetler ise kubbeyle örtülüdür. Anadolu'da Selçuklulardan Osmanlının sonuna kadar dört eyvanlı plan tipinde pek çok hamam inşa edilmiştir. Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamı, [43]Artvin Merkez Hamamı[44], Tokat Pervane Hamamı[45],

---

[42] M.Sözen-U.Tanyeli, **Sanat Kavram ve Terimler Sözlüğü**, İstanbul, 1986, 99.
[43] Y. Önge, **Anadolu'da XII. XIII. Yüzyıl Türk Hamamları**, Ankara, 1995, 262.
[44] Aytekin, **a.g.e.**, 239-240.
[45] Önge, **Anadolu'da XII.-XIII. Yüzyıl Türk Hamamları**, Ankara, 1995, 248.

Mardin Yenikapı Hamamı[46], Kayseri Setenönü[47] ve Hunad Hamamları[48], Erzurum Boyahane Hamamı[49], Ermenek Karamanoğlu Mahmut Hamamı[50], Konya Sahip Ata Hamamı[51], Akşehir Yukarı Hamam[52], Kars-Ani Menuçerh Hamamı[53], Ahlat Çifte Hamam[54], Bitlis ve Van Hüsrev Paşa Çifte Hamamları[55] bu plan tipinin Anadolu'da görülen örnekleridir.

Üç Eyvanlı Köşe Halvetli Plan Tipine tek örnek Gümüşhane Merkez Eskişehir Çaput Hamamı'dır. Harap olan yapı tek hamam olup toprak içinde kalmıştır. Planlama itibariyle dört eyvanlı ve dört köşe halvetli plan şemasını hatırlatmasına karşın üç eyvanlı ve üç köşe halvetlidir.Genel şema bakımından Kavaklık hamamına benzemektedir. Kare planlı soğukluktan iki mekan halindeki ılıklığa oradan da sıcaklığa geçilmektedir. Soğukluk kısmı tromp geçişli kubbeli iken halvetler kubbe, eyvanlar tonoz örtülüdür.

Gümüşhane Merkez Eskişehir Paşa Hamamı ile Hamam I, **Kare Planlı Tipinde** yapılmıştır. Küçük boyutta olan bu yapılar halka açık olan hamamlarda olmayıp konak hamamı şeklindedir. İncelenen her iki yapı konakların bahçeleri içinde bulunmaktadır. Kare planlı ve tek mekandan oluşmaktadırlar. Hamam I'in sadece beden duvarları günümüze gelebilmişti.r kare planı olan yapı muhtemelen kubbeyle örtülüdür. Paşa Hamamı ise kare planlı olup üzeri tromp geçişli kubbeyle örtülüdür.

Sadak Köyü Hamamı **Dikdörtgen Plan Tipindedir.** Harap olan yapı tek hamamdır. G. Akagün (Uslu) 1970 yılında yapıyı inceleyerek planını çıkarmıştır. Günümüzde ise yapının sadece sıcaklık kısmı ayaktadır. Akagün (Uslu)'nun incelemesine göre yapı, kare planlı tromp geçişli büyük bir soğukluk kısmı ile kuzey-güney yönünde uzanan sıcaklık kısmından oluşmaktadır. Sıcaklık ortadan bir sivri kemerle ikiye ayrılmıştır. Her bir bölüm kubbeyle örtülüdür. Sıcaklığın kuzeyindeki

---

[46] Önge, **a.g.e.**, 249.
[47] M. Denktaş, **Kayseri'deki Tarihi Su Yapıları**, Kayseri, 2000,193.
[48] Denktaş, **a.g.e.**, 167.
[49] M. Elgin, "Erzurum Boyahane Hamamı ve Camii", **Rölöve ve Restorasyon Dergisi**, 5, Ankara, 1983, 65-76.
[50] Önge, **a.g.e.**, 34.
[51] Önge, **a.g.e.**, 229-236.
[52] Y. Demiralp, **Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları**, Ankara, 1996, 101.
[53] Önge, **a.g.e.**, 112.
[54] Öztürk, **a.g.e.**,97-99.
[55] Öztürk, **a.g.e.**,107-109, 113-115.

kapı orijinal olmayan kapı köy halkı tarafından sonradan farklı ihtiyaçlar için açılmış olmalıdır.

4.1.4.KÖPRÜLER

"Köprü, bir dere, nehir veya iki tarafı yüksek olan bir vadi üzerinden geçmek için ahşap, kagir veya demir ayaklar ve kemerler üzerine yapılan yol" olarak tanımlanır.[56] Sarp dağların ve ormanlık arazilerin yoğun bir şekilde yer aldığı Gümüşhane Merkez, Torul ve Kürtün ilçelerinde yeryüzü şekillerinden dolayı ulaşım güçlükle sağlanmıştır. Ayrıca, Tebriz – Erzurum – Bayburt üzerinden gelip Trabzon'da son bulan Tarihi İpek Yolu'nun Gümüşhane'den geçmesinden dolayı arazinin geçit vermediği yerlerde köprüler yapılmıştır. Araştırma sonucunda, Gümüşhane merkez ve köylerinde 7, Şiran İlçesi'nde 1 ve Torul İlçesi'nde 11 adet köprü tespit edilmiştir.

Anadolu'nun çeşitli dönemlerinde, farklı formlarda inşa edilen köprüler araştırmacılar tarafından şu şekilde plan tiplerine ayrılmıştır; F.İlter, Köprüleri, ortadaki geniş ve yüksek ana kemere doğru, her iki yanda güçlü bir çıkışla yükselen, Dik Köprüler ve iki yada daha çok sayıdaki kemerler arasında , yükseklik ve genişlik bakımından, büyük fark göstermeyen, köprü yolu düz olan Düz Köprüler olarak ikiye ayırmıştır. [57] E.Herzfeld, köprünün araziye kuruluşuna göre, üstü çok eğimli ve iki yanı da alçak köprüler ile orta yükseklikteki sahilleri bağlayan köprüler olmak üzere ikiye ayırmıştır. [58] G. Tunç ise köprüleri uzunluklarına göre tek gözlü yada çok gözlü olarak sınıflandırarak kendi arasında düz ve eğimli köprüler olarak sınıflandırmaktadır.[59] Gümüşhane ilinde tespit edilen taş köprüler plan tipolojisi olarak G.Tunç tarafından yapılan gruplandırmaya daha uygun olup hem göz açıklıklarına hem de yol durumlarına göre iki ayrı grupta değerlendirilmiştir.

---

[56] C.Esat Arseven, "Köprü" **Sanat Ansiklopedisi**, C.III, İstanbul, 1988, 1127-1128.
[57] F. İlter, **Osmanlılara Kadar Anadolu Türk Köprüleri**, Ankara, 1978, 30.
[58] F.Sarre-E.Herzfeld, **Archaologische, Reise im Euphrat und tigis Gebiet**, Berlin, 1920, 324.
[59] G.Tunç, **Taş Köprülerimiz**, Ankara, 1978, 6.

Gümüşhane ili dahilinde toplam 15 adet tek gözlü köprü tespit edilmiştir. Bunlardan 4 tane Gümüşhane Merkezde, 1 tane Şiran ilçesinde, 10 tane de Torul ilçesinde bulunmaktadır.

Toplam 11 adet tek gözlü ve sivri kemerli köprülerden, 4 tanesi Gümüşhane merkezde, 1 tanesi Şiran ilçesinde, 6 tanesi de Torul ilçesinde yer almaktadır. Köprülerin tamamı iki kademeli bir düzenlemeye sahiptir. Genel olarak 0.50 m kalınlığındaki iç kemeri, dıştan yaklaşık 0.15 m kalınlığındaki ince hafifletme kemeri kuşatmaktadır. İç kemerden ayrılan dış kemer 0.05 m'lik çıkma yapmaktadır. Sivri kemerli ve tek gözlü köprüler: Gümüşhane Merkezde, Canca Köprüsü, Suluhan Yanındaki Köprü, Taş Mağaza I yanındaki Köprü ve Güzeller Mahallesi Köprüsü. Şiran İlçesinde, Çanakçı Köyü Köprüsü.Torul İlçesinde, Altınpınar Köyü I. Köprü, Çit Köyü I. Köprü, Gümüşkaya Köprüsü, İlecik Köyü Köprüsü, Kopuz Köyü Köprüsü, Hanlar Mevkii Köprüsü. Anadolu'nun değişik yörelerinde bu tipte inşa edilen köprü örnekleri; Elazığ - Ağın Karamağara Köprüsü, Tunceli – Çemişkezek Yusuf Ziya Paşa Köprüsü, Mersin – Tarsus Karageçit Köprüsü, Nahcıvan Kazancı Köyü Köprüsü[60], Trabzon Araklı İlçesi Pervane Köyü Köprüsü, Trabzon Maçka Esiroğlu Beldesi Teraziler Mevkii Köprüsü [61]ile benzerlik göstermektedir.

Toplam 4 adet tek gözlü ve yuvarlak kemerli köprülerden, 1 tanesi Gümüşhane merkezde, 3 tanesi de Torul ilçesinde yer almaktadır. Tek gözlü ve yuvarlak kemerli köprüler: Gümüşhane merkezde, Söğütağıl Köyü Köprüsü. Torul ilçesinde, Altınpınar II. Köprü, Çit Köyü II. Köprü, Kodil Köyü Köprüsü. Bu tipte Anadolu'da inşa edilen köprü örnekleri: Trabzon Akçaabat ilçesi, Karaman Köyü Köprüsü, Oğulkaya Köyü Köprüsü; Araklı ilçesi, Değirmencik Köyü Köprüsü, Erenler Beldesi Merkez Mahallesi Köprüsü, Yeşilyurt Beldesi Hafızlar Mevkii Köprüsü, Yeşilyurt Beldesi Merkez Köprüsü; Asrin ilçesi, Başdurak Köyü I. Köprü; Beşikdüzü ilçesi, Dutgulu Köyü Çapnaloğlu Köprüsü, Duygulu Köyü Kayaslı Mahallesi Köprüsü, Şahmelik Köyü Köprüsü; Düzköy ilçesi, Çayırbağı Beldesi Köprüsü; Maçka ilçesi Ardıçyayla Köyü Köprüsü, Bağışlı Köyü Köprüsü, Coşandere Köyü Köprüsü; Of ilçesi, Aşağı Sugeldi Köyü Köprüsü, Darı Köyü Köprüsü, Erenköy Köyü Işıklı Mahallesi Köprüsü; Sürmene ilçesi, Çamburnu Beldesi Gökçesu

---

[60] C. Çulpan, **Türk Taş Köprüleri**, Ankara, 1975, Lev. IV, IX, CXXXV, CLIV.

[61] M.R.Sümerkan-İ.Okman, **Kültür Varlıklarıyla Trabzon**, I, Trabzon, 1999, 137,145.

Mahallesi I. Köprü, Dirlik Köyü I.-II.-III. Köprüleri; Şalpazarı ilçesi, Merkez Kısık Köprüsü, Çetrik Köyü Köprüsü, Dereköy Köyü Köprüsü, Gökçeköy Köyü Alaca Köprü, Karaağaç Köprüsü, Simenli Köyü Köprüsü, Cüruğun Köprüsü; Tonya ilçesi, İskenderli Beldesi Merkez Mahallesi Köprüsü, Karasu Köprüsü, Kozluca Mahallesi Köprüsü, Karaağaçlı Köyü Köprüsü; Yorma ilçesi, İkisu Köyü Köprüsü, Ocaklı Köyü Köprüsü,[62] Rize Çamlıhemşin İlçesi Çat Köprüsü, Hala Köprüsü, Mikrun Köprüsü, Ortan Köprüsü, Şenyuva Köprüsü, Yukarışimşirli Köprüsü; Hemşin İlçesi Apso Köprüsü, Hodoloskuri Köprüsü.[63]

Toplam 4 tane olan çok gözlü köprülerden, 3 tanesi Gümüşhane merkezde, 1 tanesi de Torul ilçe merkezinde bulunmaktadır. Gümüşhane Köprüsü, Tohumoğlu Köprüsü, İkisu Köprüsü ve Torul Merkez Köprü ilde yer alan çok gözlü köprülerdir. Bunlardan Torul Merkez Köprü 3 kemer gözlü, diğerleri ise 2 kemer gözlüdür. Gümüşhane Köprüsü ve Tohumoğlu Köprüsü sivri kemer açıklıklıdır. Torul Merkez Köprü ise basık kemerli bir açıklığa sahiptir. İkisu Köprüsü'nün büyük gözü yuvarlak, küçük gözü ise sivri kemer açıklıklıdır. Bayburt Korgan Köprüsü, iki gözlü ve sivri kemer açıklığıyla, Gümüşhane merkezdeki Tohumoğlu Köprüsü ile benzer özellikler gösterir.[64] Artvin'de ki Merkez Berta Köprüsü ile Kars Merkezdeki Köprü, Torul Merkez Köprü ile benzerdir.[65] Kayseri Tek Göz Köprü, Gümüşhane Köprüsü'ne benzemektedir.[66]

Yolu düz olan köprüler genellikle aralarında fazla seviye farkı olmayan iki kıyıyı birbirine bağlayan akarsu yada vadiler üzerinde inşa edilmiştir. Bu türden köprüler arazinin uygun olmamasından dolayı fazla uygulanmamıştır. Gümüşhane'de sadece 3 tane yolu düz olan köprü bulunmaktadır. Bunlardan; Hanlar Mevkii'ndeki Köprü (tek gözlü) ile Torul Merkez Köprü (üç gözlü) Torul İlçesi'nde, Suluhan Yanındaki Köprü (tek gözlü) ise Gümüşhane merkezde yer almaktadır. Yolu düz olan köprülere örnek olarak; Tek gözlü ve yolu düz köprülerden, Trabzon Sürmene İlçesi Dirlik Köyü I. – II. – III. Köprüleri [67]; üç gözlü ve yolu düz Artvin merkez

---

[62] Sümerkan-Okman, a.g.e., 135-155.
[63] E.Altınsapa, **Tek Kemer Gözlü Rize Köprüleri**, Eskişehir, 2001, 152-175.
[64] İtler, **a.g.e.**, 93.
[65] O. Aytekin, Ortaçağdan Osmanlı Dönemi Sonuna Kadar Artvin'deki Mimari Eserler, Ankara, 1999, 260.
[66] Çulpan, **a.g.e.**, 55-58.
[67] Sümerkan-Okman, **a.g.e.**, 148.

Berta Köprüsü[68] ile Kars Merkez Köprü Van Hoşap Evliya Bey Köprüsü[69] gösterilebilir.

Yolu eğimli olan köprüler Aralarında fazla seviye farkı olan iki kıyıyı birbirine bağlayan akarsu yada vadiler üzerinde inşa edilmiştir. Bu türden köprüler arazinin uygun olmasından dolayı fazla kullanılmıştır. Toplam 15 adet bu tipteki köprülerden, 5 tane Gümüşhane merkezde, 1 tane Şiran ilçesinde, 9 tane Torul ilçesinde bulunmaktadır. Gümüşhane merkezde, Gümüşhane Köprüsü (iki gözlü), Tohumoğlu Köprüsü (iki gözlü), Canca Köprüsü (tek gözlü), Söğütağıl Köyü Köprüsü (tek gözlü) ve Güzeller Mahallesi Köprüsü (tek gözlü); Şiran ilçesinde, Çanakçı Köyü Köprüsü (tek gözlü); Torul ilçesinde, Altınpınar Köyü I. Ve II. Köprü (tek gözlü), Çit Köyü I. Ve II. Köprü (tek gözlü), Gümüşkaya Köyü Köprüsü (tek gözlü), İkisu Köprüsü (iki gözlü), İlecik Köyü Köprüsü (tek gözlü), Kodil Köyü Köprüsü (tek gözlü) ve Kopuz Köyü Köprüsü (tek gözlü) yer alır. Anadolu'da yolu eğimli birçok köprü bulunmaktadır. Bu köprüler kemer sayıları bakımından birbirlerinden farklılık gösterirler. Anadolu'da Nahçıvan Kazancı Köyü Köprüsü, tek gözlü ve yolunun eğimli olmasından dolayı Canca Köprüsü'ne[70]; Kayseri Tek Göz Köprü, yolunun eğimli olması ve biri büyük diğeri küçük iki gözlü olmasından dolayı Gümüşhane Köprüsü'ne[71]; Bayburt Korgan Köprüsü, yolunun eğimli ve iki gözlü olmasından dolayı Gümüşhane Tohumoğlu Köprüsü ile Torul İkisu Köprüsü'ne[72] Rize Çamlıhemşin Hala Köprüsü (tek gözlü), Ham Köprü (tek gözlü), Konaklar Köprüsü (tek gözlü), Mikrun Köprüsü (tek gözlü), Ortan Köprüsü (tek gözlü), Şenyuva Köprüsü (tek gözlü), Yukarışimşirli Köprüsü (tek gözlü), Fındıklı Çağlayan Köprüsü (tek gözlü), Hemşin Apso Köprüsü (tek gözlü)[73] Gümüşhane İli'ndeki tek gözlü ve yolu eğimli köprülere benzemektedir. Trabzon Araklı İlçesi Erenler Beldesi Merkez Mahallesi Köprüsü (tek gözlü), Pervane Köyü Köprüsü (tek gözlü); Asrin ilçesi Başdurak Köyü I. Ve II. Köprü (tek gözlü), Yolüstü Köyü Köprüsü (tek gözlü); Beşikdüzü ilçesi, Duygulu Köyü Çapnaloğlu Köprüsü (tek gözlü), Aydınlı Mahallesi Köprüsü (tek gözlü), Kayaslı Mahallesi Köprüsü (tek

---

[68] Aytekin, a.g.e., 260.
[69] Ş.Öztürk, **Vangölü Havazsı Ortaçağ ve Sonrası Su Mimarisi**, (Y.Y.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), Van, 2002,71.
[70] Çulpan, **a.g.e.**, Lev.IX.
[71] Çulpan, **a.g.e.**, 55-58.
[72] İtler, **a.g.e.**, 93.
[73] Altınsapan, **a.g.e.**, 152-175.

gözlü), Şahmelik Köyü Köprüsü (tek gözlü); Köprübaşı İlçesi, Arpalı Köyü Köprüsü (tek gözlü); Maçka İlçesi, Coşandere Köyü Köprüsü (tek gözlü), Şimşirli Köyü Köprüsü (tek gözlü); Of ilçesi, Aşağı Sugeldi Köyü Köprüsü (tek gözlü); Sürmene İlçesi, Çamburnu Beldesi Gökçesu Mahallesi I. Köprü (tek gözlü); Şalpazarı İlçesi Kısık Köprü (tek gözlü), Çetrik Köyü Köprüsü (tek gözlü), Değirmen Yanı Köprüsü (tek gözlü), Alaca Köprü (tek gözlü), Karaağaç Köprüsü (tek gözlü), Sugören-Ağırtaş Köyleri Köprüsü (tek gözlü); Tonya ilçesi, İskenderli Beldesi Merkez Mahalle Köprüsü (tek gözlü), Kozluca Mahallesi Köprüsü (tek gözlü) Gümüşhane'deki tek gözlü yolu eğimli köprülere benzemektedir.[74] Torul Çit Köyü I. Köprü'sünün eğimli yolu yaklaşık 1.40 m. ölçülerindeki, toplam 12 basamaklı bir düzenlemeye sahiptir. Benzer uygulama Bitlis Ahlat Bayındır Köprüsü'nde de görülmektedir.

Gümüşhane Merkez Eskişehir'de bulunan Taş Mağaza I yanındaki köprünün üzerine yol yapıldığından dolayı ne tür bir yol formuna sahip olduğu tespit edilememiştir.

4.1.5.ÇEŞMELER

Arazinin yüksek ve su kaynağının bol olduğu, Gümüşhane Merkez ve Torul İlçesi'nde çeşmeler yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu çeşmelerden 5 tanesi Gümüşhane Merkez ve köylerinde, 5 tanesi de Torul İlçe Merkezi ve köylerinde bulunmaktadır.

Çeşmeler farklı araştırmacılar tarafından çeşitli biçimlerde sınıflandırılmıştır. Ayhan Aytöre[75], Celal Esat Arseven[76], Semavi Eyice[77], Yılmaz Önge[78] ve Ayla Ödekan[79] çeşmeleri farklı biçimde ele almışlardır. Bunlardan Ayla Ödekan, çeşmeleri konum ve biçimlerine göre iki gruba ayırmıştır.

---

[74] Sümerkan-Okman, **a.g.e.**, 135-155.
[75] A.Aytöre, "Türklerde Su Mimarisi", **I.Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi Tebliğler**, Ankara, 1962, 45-69.
[76] C.E.Arseven, "Çeşme", **Sanat Ansiklopedisi**, I, İstanbul, 1988, 389-390.
[77] S.Eyice, "İstanbul", **İslam Ansiklopedisi**, V, İstanbul, 1968, 1214-1289
[78] Y.Önge, a.g.e., 222.
[79] A.Ödekan, "Kent İçi Çeşme Tasarımında Tipolojik Çözümler", **Semavi Eyice'ye Armağan**, İstanbul Yazıları, İstanbul, 1992, 248.

İncelemeye konu olan çeşmelerden Gümüşhane İlin'de bulunan çeşmeler, bulundukları yere göre, Bağımlı ve Bağımsız olmak üzere iki grupta incelenmiştir. Ancak Gümüşhane Merkez'de bulunan Daldaban Çeşmesi belirtilen plan tipolojisi içinde bağımsız olarak ele alınmasına karşın, bu çeşmenin bir meydan çeşmesi özelliği göstermesi bakımından, Meydan Çeşmesi başlığı altında incelenmiştir.

Bağımlı Çeşme, herhangi bir başka mimari yapıyla birlikte inşa edilen çeşmedir. Araştırma neticesinde 2 tane bağımlı çeşme tespit edilmiştir. Bunlar; Gümüşhane Merkez Eskişehir Süleymaniye Çeşmesi ile Gümüşhane Kabaköy Köyü Ayasofya Çeşmesi'dir. Ancak bu çeşmelerin bağlı bulundukları yapıyla birlikte inşa edilip edilmedikleri belli değildir. Anadolu'da birçok örneği bulunan, bu tip çeşmelere, örnek olarak; Karaman'da, Hancı Zade Çeşmesi, Külhan Sokağı Çeşmesi, Hacı Yahya Çeşmesi[80]; Niksar Hoca Sultan Çeşmesi[81], Konya Yavuz Sultan Çeşmesi[82], Manisa Ulu Cami Çeşmesi[83], Kayseri Sahabiye Medresesi Çeşmesi, Kayseri Talas Hacı Ahmet Efendi Çeşmesi, Kayseri Talas Esma Hanım Çeşmesi[84], Şebinkarahisar Müftü Çeşmesi[85], Erzurum Hatuniye Çeşmesi[86], Selçuk İsa Bey Camii Çeşmesi[87], Sivas Gök Medrese Çeşmesi[88], İstanbul Rumeli Hisarı Çeşmesi[89], İstanbul Mehmet Paşa Çeşmesi[90] ile Bitlis'teki, Zeydan Çeşmesi, Alemdar I.Çeşmesi, Koç Çeşmesi, Sinan Bey Çeşmesi, Kuru Çeşme, Mermer Çeşmesi, Han Çeşmesi, Şeyh Tahir-i Gürgi Çeşmesi, Atlar Çeşmesi, Sütlü Çeşme[91]; Amasya'da, Dere Mahallesi Çeşmesi, Hatuniye Mahallesi Enderun Çeşmesi, Alakadı Köyü Çeşmesi[92] gösterilir.

Gümüşhane İli'nde toplam 8 adet bağımsız çeşme bulunmaktadır. Bunlardan 3 tanesi Gümüşhane Merkez'de, 5 tanesi de Torul Merkez ve köylerinde yer alır.

---

[80] M.Denktaş, **Karaman Çeşmeleri**, Kayseri, 2000, 58,103,150.
[81] H.Çal, **Niksar'da Türk Devri Eserleri**, Ankara, 1989, 78.
[82] M.Sönmez-H.Akmaydalı, "Konya Çeşmeleri", **Rölöve ve Restorasyon Dergisi**, 6, Ankara, 1987, 135-143.
[83] **Manisa İl Yıllığı**, 1997, İzmir, 93.
[84] Denktaş, **Kayseri'deki Tarihi Su Yapıları**, Kayseri, 2000, 119-124.
[85] H.Karpuz, **Şebinkarahisar**, Ankara, 1989, 42.
[86] Önge, **Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları**, Ankara, 1995, 46-47.
[87] Önge, **Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı** ...., 55-56.
[88] Önge, **Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı** ...., 49-50.
[89] N.K. Pilehvarian-N.Urfalıoğlu-L.Yazıcıoğlu, **Osmanlı Başkenti İstanbul'da Çeşmeler**, İstanbul, 2000, 34.
[90] N.K. Pilehvarian-N.Urfalıoğlu-L.Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, 48.
[91] Öztürk, **a.g.e.**, 226.
[92] M.Doğanbaş, "Geleneksel Amasya Çeşmeleri", **Artitekt**, 468, İstanbul, 1999, 63-64.

Araştırma neticesinde tespit edilen çeşmeler şunlardır; Gümüşhane Merkez Daldaban Çeşmesi, Gümüşhane Merkez Eskişehir Kız Mektebi Önündeki Çeşme, Gümüşhane Merkez Mir Ahmet Raşit Çeşmesi, Torul Merkez Osman Ağa Çeşmesi, Torul Gümüştuğ Köyü Çeşmesi, Torul Güzeloluk Köyü Çeşmesi, Torul Işık (Bayana) Köyü Çeşmesi, Torul Kopuz Köyü Çeşmesi. Anadolu'da çeşitli dönemlerde yapılan çeşmelerin büyük bir çoğunluğu bağımsız olarak yapılmıştır. Bu tipte yer alan çeşmelere birkaç örnek olarak; İstanbul'da, Bostancı Çatal Çeşme, Ortaköy İbrahim Paşa Çeşmesi, Kadıköy Ahmet Ağa Çeşmesi[93];Karaman'da Çarşı Çeşmesi, İsmail Ağa Çeşmesi[94], Konya Karapınar II. Selim Çeşmesi[95], Konya Köprübaşı Çeşmesi[96], Kayseri'de Hacı Veled Çeşmesi, Mıhlım I. Çeşmesi[97], Şebinkarahisar Hüseyin Efendi Çeşmesi[98], Trabzon'da; Akaçaabat İlçesi'nde, Merkez Çolaklı Mahallesi I. Ve II Çeşme, Akçakale Beldesi Tekke Mahallesi Çeşmesi, Yıldızlı Köyü Güney Mahallesi Çeşmesi; Asrin İlçesi'nde, Merkez Güzelyalı Mahallesi Çeşmesi, Merkez Yeni Mahalle Çeşmesi, Harmanlı Köyü Kalyoncuoğlu Çeşmesi, Harmanlı Köyü Sarıoğlu Köyü Çeşmesi; Beşikdüzü İlçesi'nde, Anbarlı Köyü Çeşmesi, Duygulu Köyü Çeşmesi, Nefsişallı Köyü Çeşmesi, Resullu Köyü I. Ve II. Çeşme, Şahmelik Köyü Düz Mahalle Çeşmesi, Türkeldi Beldesi Atatürk Mahallesi I. Ve II. Çeşme, Vardalı Köyü Çeşmesi; Çaykara İlçesi'nde, Ataköy Köyü Işıklar Mahallesi I. Ve II. Çeşme, Eğridere Köyü Çeşmesi, Kayran Köyü Çeşmesi; Maçka İlçesi'nde, Esiroğlu Beldesi Esentepe Mahallesi Çeşmesi, Esiroğlu Beldesi Yeniköy Mahallesi Çeşmesi, Esiroğlu Beldesi Işıklar Köyü Çeşmesi, Esiroğlu Beldesi Temelli Köyü Çeşmesi, Şahinkaya Beldesi Arıkaya Mahallesi I. Ve II. Çeşme, Şahinkaya Beldesi Fatih Mahallesi çeşmesi, Yeşilyurt Köyü Merkez Mahalle Çeşmesi; Of İlçesi'nde, Gürpınar Beldesi Fatih Mahallesi Çeşmesi; Sürmene İlçesi Aksu Köyü Orta Mahalle Çeşmesi, Çamburnu Beldesi Kutlular Mahallesi Çeşmesi, Gültepe Köyü Aşağı Mahalle Çeşmesi, Gültepe Köyü Kirazlık Mahallesi Çeşmesi, Petekli Köyü Sırt Mahallesi Çeşmesi, Üstündağ Köyü Çeşmesi; Vakfikebir İlçesi'nde, Körez Mahallesi

---

[93] N.K. Pilehvarian-N.Urfalıoğlu-L.Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, 42,92,106.
[94] Denktaş, **Karaman Çeşmeleri....**, 35, 43
[95] M. Bildirici, **Tarihi Su Yapıları**, Ankara, 1994, 257.
[96] Sönmez-Akmaydalı, **a.g.e.**, 139.
[97] Denktaş, **Kayseri'deki Tarihi Su....**, 39,91.
[98] Karpuz, **Şebinkarahisar....**,43.

Çeşmesi, Yaylacık Köyü Çeşmesi[99] verilir. Bu tip çeşmelerin anıtsal örnekleri İstanbul'da; III.Ahmet Çeşmesi, Kabataş Hekimoğlu Ali Paşa Çeşmesi, Tophane Çeşmesi'dir.[100]

Meydan çeşmesi tipinde tek örnek, Gümüşhane Merkez Daldaban Mahallesi'nde bulunan Daldaban Çeşmesidir.

Yörede pek fazla görülmeyen **İç İçe İki Kemerli Çeşme Tipinden,** iki örnek tespit edilmiştir. Bunlar Torul Gümüştuğ Köyü Çeşmesi ile Torul Güzeloluk Köyü Eski Çeşmedir. İç içe inşa edilen çeşmelerin kemerlerinde dıştaki büyük, içteki ise küçüktür. Gümüştuğ Köyü Çeşmesi, dıştaki yuvarlak kemer, içteki ise sivri kemerdir. Güzeloluk Köyü Eski Çeşme ise ikisi de sivri kemerlidir. Ancak burada kemeri oluşturan düzgün keme taşların dış konturları kemerin formuna uygun biçimde yontulmadığından dolayı sivri kemerler kırık şekilde gözükmektedir. Bu iki yapı özellikle Hıristiyan halkın yaşadığı yerlerde olması dikkat çekicidir. İç içe iki kemer çeşme tipi Anadolu'da pek yaygın değildir. Bitlis İl merkezinde Müftüler Evi Çeşmesi, Kuru Çeşme, Sinan Bey Çeşmesi, Han Çeşmesi ve Şor Çeşmesi'dir.[101] Kayseri'de Hacı Mehmet Çeşmesi, Kabasakal Müftü Çeşmesi[102] Anadolu'da görülen örnekleridir.

4.1.6.HANLAR

İnceleme neticesinde yörede sadece iki tane han tespit edilmiştir. Bu yapılar, Tebriz üzerinde gelip Erzurum-Bayburt üzerinden Gümüşhane'den geçip Trabzon'a ulaşan İpek Yolu üzerindedir. Ancak günümüzde, Zigana Han'ı oldukça harap bir halde iken Sulu Han Tamamen yıkılmıştır.

Zigana Hanı, Zigana Kalesi'nin hemen eteğinde vadi içinde ve bir derenin kenarındadır. Planlama itibariyle kapalı hanlar grubuna girmektedir. İç mekan iki sıra halindeki dörderden sekiz payenin ayırdığı ortadaki daha geniş üç dikey sahın ile bunların güneyinde yer alan ve yatay düzenlenmiş tek sahından oluşmaktadır. Girişi

---

[99] Sümerkan-Okman, **a.g.e.**, 79-98.
[100] N.K. Pilehvarian-N.Urfalıoğlu-L.Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, 96, 100, 102.
[101] Öztürk, **a.g.e.**, 228.
[102] Denktaş, **Kayseri'deki Tarihi Su....**, 71,109.

güneybatıdadır. Hanın doğusunda muhtemelen hana ait başka mekanların duvar kalıntıları vardır.

Gümüşhane Merkez Eskişehir Sulu Han ise tamamen yıkık olduğu için plan tipolojisi tespit edilememiştir. Ancak şehir içi hanlar grubuna girmektedir.

Sulu Han yıkılmış olduğu için üst örtüsü bilinmemektedir. Zigana Hanı'nın sahınlarının her biri beşik tonozlarla örtülüdür. Ancak ortadaki sahının tonozu çok daha dik ve kesin olup üçgen biçimindeki görünümüyle diğerlerinden farklıdır.

4.1.7. ARASTALAR (TAŞ MAĞAZALAR)

Gümüşhane Merkez Eskişehir'de iki tane taş mağaza tespit edilmiştir. Bunlar planlama itibariyle dikdörtgen planlıdır. Üzerleri ise tonoz üzengi seviyesinde başlayan atkı kemerlerle desteklenmiş beşik tonozla örtülüdür. Yapılar arazinin eğimli olmasından dolayı bir taraftan araziye dayanmaktadır. Kalan mertek izlerinden anlaşıldığı kadarıyla yapılar içten iki katlıdır.

4.2.YAPI ELEMANLARI

4.2.1.Strüktürel Elemanlar

4.2.1.1.Destek ve Geçiş Unsurları

Paye, Sütunlar

Gümüşhane'deki camilerde destek ve taşıyıcı unsur olarak ahşap destek, paye ve sütun kullanılmıştır. Gümüşhane Merkez Eskişehir Süleymaniye Camii ile Şiran Seydibaba Köyü Eski Camii'nde taşıyıcı eleman olarak ahşap destekler kullanılmıştır. Seydibaba Köyü Camii'nde taş kaideler oturan ahşap destekler kare ve silindiriktir. Bezemeli desteklerdeki başlıklar kaval ve oluk silme ile köşelerdeki pahlarla gövdeden ayrılarak belirginleştirilmiştir. Cami girişindeki sundurmayı da ahşap destekler taşımaktadır. Bu destekler küreye benzer taş kaideye oturmaktadır.

Süleymaniye Camii'nde ortada serbest olan payeler silindirik olup köşeleri pahlı taş kaidelere oturmaktadır. Başlıklar ile sadece gövdenin devamı olup sadece bir kaval silme ile gövdeden ayrılmıştır. Diğer destekler ise kare kesitlidir. Gümüşhane Tekke Köyü Camii'nde ise ortadaki serbest dört sütun üst örtüyü taşımaktadır. Sütunlara köşeleri pahlı kare başlıklar oturmaktadır. Mihrabın her iki yanındaki sütunçelerin başlıkları ise bezemelidir. Başlıkta akant yaprakları ile köşelerde püsküller görülmektedir. Caminin giriş kapısının her iki yanındaki plasterlerde de püskül ve akant süslemeler vardır. Torul Güzeloluk Köyü Camii'nin mihrap ve giriş kapısının her iki yanındaki sütunçelerin başlıklarında akant yapraklarını anımsatan bitkisel bezeme görülmektedir. Caminin son cemaat yerinin üst örtüsünü silindirik sütunlar taşımaktadır. Başlıkları ise palmet ve rumiye benzer bitkisel süslemelere sahiptir. Gümüşhane Kabaköy Ayasofya Camii'nde üst örtüyü kare kesitli dört paye taşımaktadır. Başlık ve kaideleri sade olup kare planlıdır.

Kısmen Sağlam olan Zigana Hanı'nın üst örtüsünü taşıyan kemerler kare payelere oturmaktadır.

Kemerler

Gümüşhane'deki camilerde sivri kemer, yuvarlak kemer ve basık kemer uygulaması görülmektedir. Gümüşhane Merkez Eskişehir Süleymaniye Camii'nde, Tekke Köyü Camii'nde, üst örtüyü yuvarlak kemerler taşımaktadır. Giriş kapıları basık kemerlidir. Tekke köyü Camii penceleri yuvarlak kemerli iken Süleymaniye Camii pencereleri basık kemerlidir. Eskişehir Küçük Camii'de de yuvarlak kemerli mazgal pencereler vardır. Düz lentolu giriş ve pencerelerin üstlerinde yuvarlak kemerli ve sivri kemerli pencere alıkları yer almaktadır. Kabaköy Ayasofya Camii'nde üst örtü yuvarlak kemerlerle taşınmaktadır. Giriş kapısı basık kemerli iken pencereler yuvarlak kemerlidir. Şiran Seydibaba Köyü Eski Camii'nde pencereler yuvarlak kemerlidir. Torul Güzeloluk Köyü Camii'nin tromp ve tromplar arasındaki kemerler ile son cemaat yerindeki kemerler yuvarlaktır.

Türbeler içinde, sadece Pir Ahmet Köyü Pir Ahmet Türbesi'nin girişi basık kemerlidir.

Çeşme cephe kurgusunda en önemli eleman olan ve çeşme nişini örten unsur kemerlerdir. Gümüşhane Merkez'de Eskişehir Kız Mektebi Önündeki Çeşme, Kabaköy Küyü Ayasofya Çeşmesi; Torul İlçesi'ndeki Gümüştuğ Köyü Çeşmesi, Kopuz Köyü Çeşmesi, iki kademeli olup dıştaki daha ince tutulmuş ve cepheden dışa taşıntı yapmamıştır. Gümüşhane Merkez Eskişehir Süleymaniye Çeşmesi, Güzeller Mahallesi Mir Raşit Ahmet Çeşmesi; Torul Işık Köyü Çeşmesi, Güzeloluk Köyü Eski Çeşme kemerleri tek kademelidir. Torul Osmanağa Çeşmesi, Güzeloluk Köyü Eski Çeşme'de kemerin üzerinde yine kemerin formuna uygun biçimde yivli silmeler vardır.

Zigana Hanı'nda payelere oturan yuvarlak kemerler üst örtüyü taşımaktadır.

Tromp-Pandantif ve Üçgenler

Üst örtüsü sağlam kalan camilerden sadece Gümüşhane Merkez Eskişehir Küçük Camii ile Torul Güzeloluk Köyü Camilerindeki bingiler tromptur. Gümüşhane Tekke Köyü Camii'ndeki kubbe ise pandantif geçişlidir.

Pir Ahmet Köyü Pir Ahmet Türbesi kubbesine pandantiflerle geçilmektedir. Tekke Köyü Çağırgan Baba Türbesi'nin kubbesine tromplarla geçilmektedir. Şiran Firdevs Hatun Türbesi ile Kelkit Çamur Köyü Kümbeti'nin kubbeleri doğrudan beden duvarlarına oturmaktadır.

Soğukluk kısmı tromp geçişli olan hamamlar; Kavaklık Hamamı, Çaput Hamamı ve Sadak Köyü Hamamı'dır; tek mekandan oluşan Paşa Hamamı'da tromp geçişlidir. Sadak Köyü Hamamı sıcaklığındaki kubbelerin bingileri pandantiftir. Eskişehir Kavaklık ve Çaput Hamamı sıcaklık kısımlarındaki halvetlerin bingileri üçgenler şeklindedir.

4.2.1.2.Örtü Sistemleri

Osmanlı mimarisinin önemli örtü elemanı olan kubbeye Gümüşhane'deki camilerde rastlanmaktadır. Gümüşhane Merkez Eskişehir Küçük Camii, Torul Güzeloluk Camii ile Gümüşhane Tekke Köyü Camii'nde kubbe uygulanmıştır.

Ayrıca Torul Güzeloluk Köyü Camii Son cemaat yeri günümüzde yenilenmiştir. Ancak orjinalde de kubbeyle örtülü olduğu anlaşılmaktadır. İncelenen camilerden sadece Gümüşhane Merkez Kabaköy Ayasofya Camii ile Tekke Köyü Camii'nde tonoz uygulaması görülmektedir. Ayasofya Camii'nde mihraba paralel sahınlar beşik tonozla örtülü iken, Tekke Köyü Camii'nde sütunlarla bölünen harim ise beşik ve çapraz tonozla örtülüdür. Tespit edilen Camilerden Gümüşhane Merkez Eskişehir Süleymaniye Camii ile Şiran Seydibaba Köyü Eski Camii'de üst örtü ahşap desteklerle taşınan düz tavan tamamen ahşaptan yapılmıştır. Ahşap tavan, Süleymaniye Camii'nde kemerlerle taşınırken; Seyydibaba Köyü Eski Camii'nde doğruda desteklere oturmaktadır.

Pir Ahmet Köyü Pir Ahmet Türbesi"nin üst katı içten kubbe dıştan kırma çatı biçiminde örtülüdür. Tekke Köyü Çağırgan Baba Türbesi"nin üzeri içten tromplu kubbe dıştan piramidal külahla örtülüdür. Önündeki mekan ise dikdörtgen planlı olup düz dam şeklinde örtülüdür. Her iki mekanın içinde birer sandukalı mezar yer almaktadır. Kelkit Çamur Köyü Kümbeti"nin üzeri doğrudan beden duvarına oturan kubbeyle örtülüdür. Şiran Firdevs Hatun Türbesi"nin üzeri doğrudan beden duvarlarına oturan kubbeyle örtülüdür. Şiran Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi"nin üzeride külahla örtülüdür.

Tespit edilen çeşmelerde beş tipte örtü sistemi görülmektedir. Bunlar:

a- Gümüşhane Merkez Eskişehir Kız Mektebi Önündeki Çeşmesi duvar içine gömülü olduğu için örtüsü yoktur.

b- Torul Kopuz Köyü Çeşmesi, Torul Işık Köyü Çeşmesi'nin üst örtüsü düz dam biçiminde betondan yapılmıştır.

c- Güzeloluk Köyü Eski Çeşme ile Gümüştuğ Köyü Çeşmesi yekpare sal taşlarının diagonal olara yerleştirilmesiyle elde edilmiş bir çatıyla örtülmüştür.

d- Gümüşhane Kabaköy Köyü Ayasofya Çeşmesi ise önünde yer alan düz damlı revakla birlikte değerlendirilmiştir.

e- Gümüşhane Merkez Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Çeşmesi ile Süleymaniye Çeşmesi düz damlıdır.

Sulu Han yıkılmış olduğu için üst örtüsü bilinmemektedir. Zigana Hanı'nın sahınlarının her biri beşik tonozlarla örtülüdür. Ancak ortadaki sahının tonozu çok daha dik ve kesin olup üçgen biçimindeki görünümüyle diğerlerinden farklıdır.

4.2.2.Mimari Elemanlar

4.2.2.1.Cephe Düzenleri, Kapılar ve Pencereler

Namazgâhın cepheleri tamamen sadedir. Portal özelliği gösteren bir taç kapısı bulunmamaktadır. Kuzeybatıdaki düz lentolu bir kapı açıklığıyla iç mekana girilmektedir. Beden duvarlarının üstten semerdam çatı biçiminde sonlanmaktadır.

Türbelerin giriş kapıları sade olup taç kapı özelliğinde değildir. Çamur Köyü Kümbeti, Pir Ahmet Köyü Pir Ahmet Türbesi, Çağırgan Baba Türbesi giriş kapıları düz lentoludur. Firdevs Hatun Türbesi'nin girişi de düz lentoludur ancak dıştan birkaç basamakla çıkılan bir niş içine alınmıştır. Cepheleri ise sade olup açılan pencerelerle hareketlilik sağlanmıştır. Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi ise türbeden daha çok sandukalı mezara benzemektedir.

Hamamların dış duvar kalınlıkları yaklaşık 1.00-1.20 m. ile iç duvar kalınlıkları 0.50 -0.75 m. arasında değişmektedir. Hamamların cepheleri sağır olup tek hareketlilik kapı ve pencerelerle sağlanmıştır. Cepheler genelde sıvasızken iç mekanda duvarlarda sıva izlerinin kalıntıları görülmektedir. Kavaklık hamamı batıdan kayalık araziye yaslanmaktadır.

Tespit edilen çeşmelerin her iki yan cepheleri ile topraktan bağımsız serbest olan çeşmelerin arka cepheleri duvarlarla sınırlandırılmıştır. Ancak arka cepheleri, toprağa dayanmış olan çeşmelerin bu cephelerinin özellikleri tam olarak görülemediği için tespit edilememiştir. Çeşme nişini örten kemerler, yanlardan düzgün kesme taş malzemeyle örülmüş ayaklar üzerine oturmuştur. Duvarlar kademeli ve düz silmeli bir saçakla örtülmüştür. Ancak, Torul Kopuz Köyü Çeşmesi, Torul Işık Köyü Çeşmesi'nin saçağı betondan yapılmıştır.

Hanların taç kapıları tamamen yıkılmış olduğundan özellikleri hakkında bilgi vermek mümkün değildir. Sadece Zigana Hanı'nın beden duvarlarının sağlam olan kısımlarından cephelerinin sade olduğu anlaşılmaktadır.

Mağazalardan sadece Taş Mağaza I'in cephesi sağlam durumdadır. Cephede ortada yuvarlak kemerli giriş kapısı ile her iki yanında orijinalde yuvarlak kemerli birer pencere vardır. Ancak bu pencereler sonradan kapatılmıştır.

4.2.2.2 Korkuluklar

Korkuluk, tabliyenin her iki yanında ve tempan duvarının üstünde yükselen geçişte güvenliği sağlayan bölümlerdir.[103] Korkulukların tümü sade olup, dikdörtgen kesitli ve üst bölümü düz biçimdedir. İncelenen köprülerden; Gümüşhane Köprüsü, Canca Köprüsü, Torul Gümüşkaya Köyü Köprüsü, Torul Hanlar Mevkii Köprüsü, Torul Kodil Köyü Köprüsü ve Torul Merkez Köprü korkuluğa sahiptir. Ancak Gümüşhane Köprüsünün bugün mevcut olan korkuluğu orijinal değildir. Canca Köprüsü korkuluğu ile Gümüşkaya Köyü Köprüsü korkuluğu diğer köprü korkuluklarından farklı olarak, yolun eğimine uygun biçimde yapılmışlardır.

4.2.2.3 Selyaranlar

Selyaranlar, su taşkınları sırasında köprünün su basıncından zarar görmemesi için, silindirik veye üçgen pirizma şeklinde inşa edilen yapı elemanıdır. İncelenen köprülerden, Gümüşhane Köprüsü, Tohumoğlu Köprüsü ve Torul Merkez Köprü'nün selyaranlara sahip olduğu tespit edilmiştir. Gümüşhane Köprüsü'nün selyaranı, menba yönünde olup üçgen prizma biçimindedir. Tohumoğlu Köprüsü'nün hem menba hem de mansab tarafında, üçgen prizma biçiminde selyaranı bulunmaktadır. Torul merkez Köprü'nün ise su içindeki iki ayağının menba ve mansab tarafındaki selyaranları silindirik bir düzenlemeye sahiptir. Torul Merkez Köprü'nün selyaran düzenlemesine benzer olarak Kars Merkez Köprü ve Artvin Merkez Berta Köprüsü gösterilebilir. Tohumoğlu Köprüsü'nün selyaran düzenlemesine, Bayburt Korgan Köprüsü örnek olarak verilebilir.

---

[103] Ş.Öztürk, **a.g.e.**, 206.

4.2.2.4 Su Yalakları

Gerek insanlar, gerekse hayvanlar ve bağ-bahçe sulamak için kullanılan su yalaklarının orijinalliği sonradan betonla kaplandığından dolayı bozulmuştur.

4.2.2.5 Bardaklıklar ve Ayna Taşları

Çeşmede bulunan su içme kabının veya küçük eşyaların konulduğu bardaklıklar çeşmenin ana cephesinde bir yapı elemanı olarak değerlendirilmiştir. Tespit edilen çeşmelerdeki bardaklıklar çift veya tek olarak yapılmışlardır. Genelde dilimli veya kaş kemer biçiminde yapılan bardaklıklar fazla büyük değildir. Gümüşhane Merkez Kız Mektebi Önündeki Çeşme, Mir Raşit Ahmet Çeşmesi ve Daldaban Çeşmesi'nde bardaklık bulunmamaktadır. Gümüşhane Merkez Süleymaniye Çeşmesi'nde çok dilimli kemerli, Kelkit Sadak Köyü Çeşmesi'nde kaş kemerli, Torul Işık Köyü Çeşmesi'nde dilimli kemerli, Kopuz Köyü Çeşmesi'nde kaş kemerli 1 tane bardaklık vardır. Torul İlçesi Gümüştuğ Köyü Çeşmesi'nde kaş kemerli, Güzeloluk köyü Eski Çeşme'de sivri kemerli, Osman Ağa Çeşmesi'nde kaş kemerli iki tane bardaklık bulunmaktadır. Sadece Gümüşhane Kabaköy Köyü Ayasofya Çeşmesi'nde iki tanesi –çok dilimli kemerli- çeşme cephesinde bir tanesi çeşmenin batısında cephe dışında –sivri kemerli- olmak üzere 3 tane bardaklık bulunmaktadır.

4.3.MALZEME VE TEKNİK

Yörenin dağlık ve ormanlık olmasından dolayı ahşap ve taş malzemenin bolluğu görülmektedir. Gümüşhane'deki eserlerin çoğunluğundaki ana malzeme taştır. Yerine göre düzgün kesme taş, yerine göre de kaba yonu veya moloz taş olarak kullanılmıştır. Akgedik Köyü Camii ile Güzeller Mahallesi Mir Ahmed Raşit Camii'nde moloz taş, Şiran Seydibaba Köyü Eski Camii, Torul güzeloluk Köyü Camii, Gümüşhane Merkez Kabaköy Ayasofya Camii düzgün kesme taş malzemeden yapılmışlardır. Gümüşhane Merkez Eskişehir Süleymaniye ve Küçük

Camii'de kaba yonu taş ile düzgün kesme taş bir arda kullanılmıştır. Mermer sadece yapıların kitabelerinde görülmektedir. Torul Güzeloluk Köyü Camii kitabesinde kullanılmıştır. Ahşap destekli camilerden olan Gümüşhane Merkez Süleymaniye Camii ile Şiran Seydibaba Köyü Eski Camii'nin destekleri ve tavanları tamamen ahşap malzemeden yapılmıştır. Gümüşhane Merkez Akgedik Köyü Camii ile Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Camii'nde kerpiç malzeme kullanılmıştır. Namazgâhta malzeme olarak düzgün kesme taş ve moloz taş malzeme kullanılmıştır.

İncelenen türbelerde kullanılan malzeme düzgün kesme taş ve moloz taş malzemedir.

Hamamların hepsinde ana malzeme taştır. Kesme taş ve moloz taş malzeme yoğun olarak kullanılmıştır. Kemerlerde ve giriş kapılarında düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Sadak Köyü Hamamı hariç diğer hamamların üst örtüsü mevcut olanlarda, kubbe tamamen tuğla malzemeden yapılmıştır.

İncelenen köprülerde ana malzeme olarak düzgün kesme taş kullanılırken, yardımcı malzeme olarak da moloz taş ve kaba yonu taş kullanılmıştır. Kesme taş, köprülerin büyük bir bölümünün kemerinde, tempan duvarlarında, selyaranlarında, kemer ayaklarında, korkuluklarda ve tabliye döşemelerinde kullanılmıştır. Moloz taş ve kaba yonu taşa, bazı köprülerin tempan duvarlarında ve tabliye döşemelerinde yer verilmiştir.

Gümüşhane İli'nde tespit edilen çeşmelerde kullanılan ana malzeme taştır. Özellikle, çeşmelerin ana cephelerinde düzgün kesme taş malzeme kullanılırken, diğer kısımlarda kaba yonu ve moloz taş malzeme kullanılmıştır. Gümüşhane merkez Daldaban Çeşmesi'ndeki madalyonlar mermerdendir. İncelenen çeşmelerin tamamının su yalakları sonradan betonlanmıştır.

Hanlarda malzeme olarak düzgün kesme taş, moloz taş Zigana Hanı'nın tonozlarında yer yer tuğla malzeme kullanılmıştır.

Taş mağazalarda Düzgün kesme taş ve moloz taş malzemem kullanılmıştır.

4.4.SÜSLEME VE YAZI

Yörede incelenen camilerin mibrap, taç kapı ve destek elemanlarında taş süsleme görülmektedir. Ahşap süsleme incelenen camilerden ahşap destekli olanların destek unsurlarında yoğun olarak yapılmıştır. Gümüşhane Merkez Akgedik Köyü Camii, Tekke Köyü Camii, Kabaköy Ayasofya Camii, Eskişehir Küçük Camii, Süleymaniye Camii, Torul Güzeloluk Köyü Camii ile Şiran Seydibaba Köyü Eski Camii'nde bitkisel bezemeler görülmektedir. Akgedik Köyü Camii süslemenin en yoğun olduğu yapıdır. Harim duvarlarında ve mihrapta beyaz badana üzerine kalemişinden, naturalist bitkisel süslemeler yapılmıştır. Vazodan çıkan tek veya çift çiçek demetleri, çiçek, kıvrık dal ve yapraklar, natürmortlar tamamen naturalist bir özellik göstermektedir. Bezemelerde, üzüm salkımı, sama yaprağı ve dalı, elma, nar, karanfil, gonca gül ve tamamen açmış gül, karanfil, selvi gibi motifler bulunmaktadır. Dini metinleri kuşatan süslemeler ise "S" ve "C" biçiminde ele alınmış asma dalı ve yaprağı ile üzüm salkımlarından oluşmaktadır. Tekke Köyü Camii'ndeki süslemeler taş malzemeden yapılmıştır. Mihrabın kavsara köşeliklerindeki karşılıklı duran hilallerin içlerinde yıldız gibi duran çiçek motifi, mibrabı sınırlayan sütunçelerin başlıklarında akant yaprakları yer almaktadır. Kabaköy Ayasofya Camii'ndeki süslemeler günümüzde sıva altında kalmıştır. Eski resimlerinde Akgedik Köyü Camii'ndeki dini ifadeleri kuşatan süslemelere benzer kalemişi bezemelerin olduğu görülmektedir. Eskişehir Küçük Camii'deki süslemeler sadece mihraptadır. Taş malzemeden yapılmış olan bezemeler kavsaradaki mukarnas dilimleri içinde ve kavsara köşeliklerinde çarkıfelek olarak karşımıza çıkmaktadır. Eskişehir Süleymaniye Camii'nin mihrabında kalemişinden basit bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Torul Güzeloluk Köyü Camii'nin kubbe göbeğinde, kubbe eteğinde ve mihrapta kalemişinden, mihrap, giriş kapısı ile son cemaat yerindeki sütunların başlıklarında taş malzemeden süslemeler görülmektedir. Mihrapta kavsara köşeliklerinde "S" ve "C" biçiminde kalem işinden süsleme, mihrabın her iki yanındaki sütunçelerin başlıklarında yaprakları anımsatan taş bezeme yer almaktadır. Kubbe eteğinde, eteği tamamen dolanan ince bordürde iki ince şerit arasında nöbetleşe düzenlenmiş çiçek ve yapraklardan oluşan kalemişi bezeme yeşil, kırmızı, lacivert ve sarı renkte oluşmaktadır. Kubbe göbeğindeki madalyonda da yan yana

düzenlenmiş çiçek ve yapraklardan oluşan bir kompozisyon vardır. Kalemişinden yapılan bu madalyonda sarı, yeşil, kırmızı ve lacivert renkler görülmektedir. Giriş kapısının her iki yanındaki sütunçelerde yaprakları anımsatan taş bezeme ile son cemaat yerindeki sütun başlıklarında palmet ve rumilerden oluşan bezemeler yer almaktadır. Şiran Seydibaba Köyü Eski Camii'deki süslemeler ahşap malzeme üzerine yapılmıştır. Çiçek, kıvrık dal ve selvilerden oluşan bu bezemeler üst örtüyü taşıyan destekler de yer almaktadır. Giriş kapısı üstündeki taş kitabede bir çiçek motifi bulunmaktadır.

Gümüşhane Merkez Akgedik Köyü Camii, Tekke Köyü Camii, Torul Güzeloluk Köyü Camii, Şiran Seydibaba Köyü Eski Camilerinde geometrik bezeme görülmektedir. Akgedik Köyü Camii harim duvarlarında beyaz badana üzerine kalemişinden hilal, yıldız, dikdörtgen kartuşlar biçiminde motifler vardır. Tekke Köyü Camii'de taş malzemeden, mihrap kavsarasının köşeliklerinde karşılıklı birer hilal motifi, giriş kapısında üstteköşeleri içbükey olarak düzenlenmiş yatay ve dikey içleri boş kare ve dikdörtgen panolar yer almaktadır. Yine giriş kapısının her iki yanındaki plasterlerin başlıklarında kum saati biçiminde ikiz motifler bulunmaktadır. Bunlarında üstünde dikey yerleştirilmiş üçgenler vardır. Torul Güzeloluk Köyü Camii'nin taş süslemeleri mihrapta, niş ve kavsarayı ayıran kaval silmede testere dişine benzer bir süsleme yer almaktadır. Bu düzenlemenin aynısı giriş kapısının üstünde de vardır. Şiran Seydibaba Köyü Eski Camii'ndeki geometrik bezemelerin hepsi ahşap malzeme üzerinde yoğunlaşmıştır. Üst örtüyü taşıyan silindirik ana destekler ise mihrabın doğusundaki destekte, yıldız, kare, mühr-ü Süleyman, Çarkıfelek, küçük üçgen, eşkenar dörtgen, testere dişi motifleri dikkati çekmektedir. Giriş kapısının üstündeki taş kitabede de iki hilal motifi görülmektedir.

Özellikle Akgedik Köyü Camii'nde beyaz badana üzerinde kalemişinden, sarkaçlı saat, vazo, ili kulplu vazo, tek kubbli, üç kubbeli yapılar, kubbeli cami, üç zincirle asılmış kandil, perde ve püskül, makas, Kur'an muhafazaları, Mesci-i Haram tasvirleri yer almaktadır. Merkez tekke Köyü Camii ile Şiran Seydibaba Köyü Eski Camii'nde taş malzemeden püskül motifleri, Torul Güzeloluk Köyü Camii'nde Kubbe eteğinde kalemişinden korkuluk babalarına benzer motiflerle perde motifleri görülmektedir. Namazgahta süsleme ve yazı bulunmamaktadır.

Pir Ahmet köyü Pir Ahmet Türbesi'nde dört satır halinde cel-i sülüs hatla Yazılmış Arapça vakıf kitabesi yer almaktadır. Bu kitabenin yapıya ait olup olmadığı belli değildir. Şiran Firdevs Hatun Türbesi girişinin üstünde cel-i sülüs hatla Arapça olarak yazılmış dört tane kitabe görülmektedir. Tekke Köyü Çağırgan Baba Türbesi'nde Arapça iki satır halinde cel-i sülüs hatla yazılmış inşa kitabesi vardır. Bu kitabeninde üstünde bir gülbezek motifi yer almaktadır

İncelenen çeşmelerin genelinde süsleme yoktur. Ancak en yoğun süsleme Gümüşhane Merkez Daldaban Çeşmesi'nde görülmektedir. Bir meydan çeşmesi olan Daldaban Çeşmesi'nde akant yapraklarından oluşan girlandlı bezeme dört cephede görülmektedir. Girlandların üst kısmında yıldız motifleri vardır. Mermer madalyonlarda ise padişah tuğrası, davul, bayrak ve alemden oluşan bir motif görülmektedir. Torul Gümüştuğ Köyü Çeşmesi'ndeki ayakta üzerinde geometrik bir motif bulunan devşirme bir malzeme görülmektedir. Torul Osman Ağa Çeşmesi'nin ayağında ise iç içe silmelerden oluşan bir kartuş yer almaktadır.

. Gümüşhane Merkezde yer alan Gümüşhane Köprüsü'nün dışında kalan köprülerde herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Gümüşhane Köprüsü'ndeki kitabe, köprü ayağının menba cephesinde, selyaranın üstünde yer almaktadır.

Tespit edilen çeşmelerden, Gümüşhane Merkezde Daldaban Çeşmesi, Güzeller Mahallesi Mir Raşit Ahmet Çeşmesi, Torul ışık Köyü Çeşmesi'nde Osmanlı Türkçesi'yle yazılmış kitabeler görülmektedir. Gümüşhane Merkez Kabaköy Ayasofya Çeşmesi'ndeki kitabe ise Latin alfabesiyle Türkçe olarak yazılmıştır.

Yazı camilerin kitabelerinde karşımıza çıkmaktadır. Gümüşhane Merkez Akgedik Köyü Camii'nde harim duvarlarında beyaz badana üzerine kalemişinden cel-i sülüs hatla yazılmış Arapça kelime-i tevhid, Allah, dört Halide isimleri, Maşallah ibareleri görülmektdir. Ayrıca batı duvarında dikdörtgen bir kartuş içinde iki satır halinde cel-i talik hatla yazılmış ayetin izleri kısmen okunmaktadır. Merkez Kabaköy Ayasofya Camii'nde günümüzde sıva altında kalan ancak eski resimlerinde tespit edilebilen ve Akgedik Köyü Camii'ndeki yazıları anımsatan yazılar görülmektedir. Tekke Köyü Camii giriş kapısı üstündeki kitabe köşeleri pahlı dikdörtgen kartuşlar içinde iki sıra halinde yedi satırdan oluşmaktadır. Osmanlı Türkçe'si ile cel-i sülüs hatla yazılmıştır. Son satır iki sıranın tam ortasına yerleştirilmiştir. Torul Güzeloluk Köyü Camii kitabesi mermer malzemedendir. Cel-

i talik yazıyla Osmanlı Türkçe'siyle yalmıştır. İki sıra halinde sekizerden on altı satırdan oluşmaktadır. Şiran Seydibaba Köyü Camii kitabesi de taş malzmeden olup giriş kapsı üzerindedir. Üç satır halinde cel-i sülüs hatla Arapça olarak yazılmıştır. İlk satırın istifi bir hilal içine Arapça bir ifade gelecek biçimde düzenlenerek diğerlerinden farklılık göstermektedir.

.Kelkit çamur Köyü Kümbeti'nde iki tanesi yapının cephesinde iki tanesi de yerde olmak üzere toplam dört tane cel-i sülüs hatla yazılmış tek satırlık Arapça kitaber vardır. Şiran Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi'nde de yerel üslüpta yazılmış okunması oldukça zor iki ayrı kartuş içinde birer satırlık iki kitabe görülmektedir.

5. SONUÇ

Gümüşhane Merkez, Torul, Şiran ve Kelkit İlçeleri ile bunlara bağlı köylerde cami, köprü, türbe, çeşme, han, hamam, namazgah, taş mağaza tespit edilmiştir.

Gümüşhane'de tespit edilen Türk dönemi mimari eserler Osmanlı Devrinden kalmadır. 11 cami, 5 türbe, 10 çeşme, 19 köprü, 2 han, 2 arasta (taş mağaza), 1 namazgah ve 6 hamam olmak üzere toplam 56 eser incelenmiştir.

İnceleme neticesinde tespit edilen 11 adet camiden üç tanesinin cami kısmı yıkılmış olup minareleri günümüze gelebilmiştir. Süleymaniye Cami, Tekke Köyü Cami, Kabaköy Ayasofya Cami ve Torul Güzeloluk Köyü Cami sağlam bir vaziyette olup ibadete açıktır. Şiran Seydibaba Köyü Eski Cami sağlam olmasına rağmen yeni cami yapıldığından; Gümüşhane Merkez Eskişehir'deki Küçük Cami'de sağlam olmasına karşın metruk yerde olmasından dolayı, bu iki cami ibadete kapatılmıştır. Akgedik Köyü Eski Cami ve Gümüşhane Merkez Güzeller Mahallesi'ndeki Mir Ahmet Raşit Cami harap bir vaziyettedirler.

Yapılan araştırma sonucunda camilerde;

a-Ahşap destekli düz damlı

b-Kare planlı tek kubbeli

c-Kare planlı çok bölümlü

d-Dikdörtgen planlı

I-Boyuna dikdörtgen planlı

II-Enine dikdörtgen planlı

Olmak üzere dört plan tipi uygulandığı belirlenmiştir.

Ahşap Destekli Düz Damlı plan tipine uygun iki cami tespit edilmiştir. Bunlar; Gümüşhane Merkez Eskişehir Süleymaniye Cami ve Şiran Seydibaba Köyü Eski Camii'dir. Kare Planlı Tek Kubbeli plan tipine uygun iki cami tespit edilmiştir. Bunlar; Gümüşhane Merkez Eskişehir Küçük Cami ve Torul Güzeloluk Köyü Camii'dir. Tekke Köyü Camii, Kare planlı çok bölümlü plan tipinde yapılmış Gümüşhane'deki tek örnektir. Gümüşhane'deki Boyuna Dikdörtgen Planlı Cami plan tipine tek örnek, Gümüşhane Merkez'e bağlı Akgedik Köyü'nde bulunan Cami'dir. Gümüşhane Merkez Kabaköy Köyü Ayasofya Camii ile Merkez Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Camii, Enine Dikdörtgen Planlı Camilere örnektir. Gümüşhane

İli'nde sadece Şiran Seydibaba Köyü'nde tespit edilen bir tane namazgâh tespit edilmiştir.

Gümüşhane Merkez Pir Ahmet Köyü Pir Ahmet Türbesi, Tekke Köyü Çağırgan Baba Türbesi, Kelkit Çamur Köyü Kümbeti, Şiran Firdevs Hatun Türbesi ve Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi olmak üzere il genelinde 5 tane türbe tespit edilmiştir. Pir Ahmet Köyü Pir Ahmet Türbesi iki katlı olup her iki katı da kare planlıdır. Bu özelliği ile yöredeki tek örnektir. Tekke Köyü Çağırgan Baba Türbesi iki ayrı mekandan oluşmaktadır. Esas ana yapı içten ve dıştan kare planlıdır. Kelkit Çamur Köyü Kümbeti ve Şiran Firdevs Hatun Türbesi, içten ve dıştan sekizgen planlıdır. Şiran Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi yapı her ne kadar türbe olarak anılsa da aslında bir mezardır.

Toplam 6 hamam tespit edilmiş, ancak bunlardan Gümüşhane Merkez Eskişehir'de bulunan bir hamam kalıntısı içine girilemediğinden incelenememiştir. Gümüşhane Merkez Eskişehir Kavaklık Hamamı, Dört Eyvanlı Köşe Halvetli Plan Tipindedir. Üç Eyvanlı Köşe Halvetli Plan Tipine tek örnek Gümüşhane Merkez Eskişehir Çaput Hamamı'dır. Gümüşhane Merkez Eskişehir Paşa Hamamı ile Hamam I, Kare Planlı Tipinde yapılmıştır. Sadak Köyü Hamamı Dikdörtgen Plan Tipindedir. Bu hamamlardan Hamam I yıkık, diğerleri harap bir vaziyettedir.

Araştırma sonucunda, Gümüşhane merkez ve köylerinde 7, Şiran İlçesi'nde 1 ve Torul İlçesi'nde 11 adet olmak üzere toplam 19 köprü tespit edilmiştir.

Gümüşhane ili dahilinde toplam 15 adet tek gözlü köprü tespit edilmiştir. Bunlardan 4 tane Gümüşhane Merkezde, 1 tane Şiran ilçesinde, 10 tane de Torul ilçesinde bulunmaktadır.

Toplam 11 adet tek gözlü ve sivri kemerli köprülerden, 4 tanesi Gümüşhane merkezde, 1 tanesi Şiran ilçesinde, 6 tanesi de Torul ilçesinde yer almaktadır. Sivri kemerli ve tek gözlü köprüler: Gümüşhane Merkezde, Canca Köprüsü, Suluhan Yanındaki Köprü, Taş Mağaza I yanındaki Köprü ve Güzeller Mahallesi Köprüsü. Şiran İlçesinde, Çanakçı Köyü Köprüsü.Torul İlçesinde, Altınpınar Köyü I. Köprü, Çit Köyü I. Köprü, Gümüşkaya Köprüsü, İlecik Köyü Köprüsü, Kopuz Köyü Köprüsü, Hanlar Mevkii Köprüsü'dür. Toplam 4 adet tek gözlü ve yuvarlak kemerli köprülerden, 1 tanesi Gümüşhane Merkez'de, 3 tanesi de Torul ilçesinde yer almaktadır. Tek gözlü ve yuvarlak kemerli köprüler: Gümüşhane Merkez'de,

Söğütağıl Köyü Köprüsü. Torul ilçesinde, Altınpınar II. Köprü, Çit Köyü II. Köprü, Kodil Köyü Köprüsü'dür. Toplam 4 tane olan çok gözlü köprülerden, 3 tanesi Gümüşhane merkezde, 1 tanesi de Torul ilçe merkezinde bulunmaktadır. Gümüşhane Köprüsü, Tohumoğlu Köprüsü, İkisu Köprüsü ve Torul Merkez Köprü ilde yer alan çok gözlü köprülerdir. Bunlardan Torul Merkez Köprü 3 kemer gözlü, diğerleri ise 2 kemer gözlüdür. Gümüşhane Köprüsü ve Tohumoğlu Köprüsü sivri kemer açıklıklıdır. Torul Merkez Köprü ise basık kemerli bir açıklığa sahiptir. İkisu Köprüsü'nün büyük gözü yuvarlak, küçük gözü ise sivri kemer açıklıklıdır. Gümüşhane'de sadece 3 tane yolu düz olan köprü bulunmaktadır. Bunlardan; Hanlar Mevkii'ndeki Köprü (tek gözlü) ile Torul Merkez Köprü (üç gözlü) Torul İlçesi'nde, Suluhan Yanındaki Köprü (tek gözlü) ise Gümüşhane Merkez'de yer almaktadır. Toplam 15 adet yolu eğimli köprülerden, 5 tane Gümüşhane Merkez'de, 1 tane Şiran ilçesinde, 9 tane Torul ilçesinde bulunmaktadır. Gümüşhane Merkez'de, Gümüşhane Köprüsü (iki gözlü), Tohumoğlu Köprüsü (iki gözlü), Canca Köprüsü (tek gözlü), Söğütağıl Köyü Köprüsü (tek gözlü) ve Güzeller Mahallesi Köprüsü (tek gözlü); Şiran ilçesinde, Çanakçı Köyü Köprüsü (tek gözlü); Torul ilçesinde, Altınpınar Köyü I. Ve II. Köprü (tek gözlü), Çit Köyü I. Ve II. Köprü (tek gözlü), Gümüşkaya Köyü Köprüsü (tek gözlü), İkisu Köprüsü (iki gözlü), İlecik Köyü Köprüsü (tek gözlü), Kodil Köyü Köprüsü (tek gözlü) ve Kopuz Köyü Köprüsü (tek gözlü) yer alır. Gümüşhane Merkez Eskişehir'de bulunan Taş Mağaza I yanındaki köprünün üzerine yol yapıldığından dolayı ne tür bir yol formuna sahip olduğu tespit edilememiştir. Köprüler arazisi dağlık olan Torul ilçesinde yoğunlaşmıştır. Köprüler çoğunlukla kesme taş malzemeden yapılmış olup iki yolu eğimlidir. İki ve üç gözlü olanları da genelde kent içindedir. Köprüler Karadeniz yöresindeki diğer köprülere benzer.

Arazinin yüksek ve su kaynağının bol olduğu, Gümüşhane Merkez ve Torul İlçesi'nde çeşmeler yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu çeşmelerden 5 tanesi Gümüşhane Merkez ve köylerinde, 5 tanesi de Torul İlçe Merkezi ve köylerinde bulunmaktadır.

Araştırma neticesinde 2 tane bağımlı çeşme tespit edilmiştir. Bunlar; Gümüşhane Merkez Eskişehir Süleymaniye Çeşmesi ile Gümüşhane Kabaköy Köyü Ayasofya Çeşmesi'dir. Gümüşhane İli'nde toplam 8 adet bağımsız çeşme bulunmaktadır. Bunlardan 3 tanesi Gümüşhane Merkez'de, 5 tanesi de Torul Merkez

ve köylerinde yer alır. Araştırma neticesinde tespit edilen çeşmeler şunlardır; Gümüşhane Merkez Daldaban Çeşmesi, Gümüşhane Merkez Eskişehir Kız Mektebi Önündeki Çeşme, Gümüşhane Merkez Mir Ahmet Raşit Çeşmesi, Torul Merkez Osman Ağa Çeşmesi, Torul Gümüştuğ Köyü Çeşmesi, Torul Güzeloluk Köyü Çeşmesi, Torul Işık (Bayana) Köyü Çeşmesi, Torul Kopuz Köyü Çeşmesi. Meydan çeşmesi tipinde tek örnek, Gümüşhane Merkez Daldaban Mahallesi'nde bulunan Daldaban Çeşmesidir. Yörede pek fazla görülmeyen İç İçe İki Kemerli Çeşme Tipinden, iki örnek tespit edilmiştir. Bunlar Torul Gümüştuğ Köyü Çeşmesi ile Torul Güzeloluk Köyü Eski Çeşmedir.

İnceleme neticesinde yörede sadece iki tane han tespit edilmiştir. Bu yapılar, Tebriz üzerinde gelip Erzurum-Bayburt üzerinden Gümüşhane'den geçip Trabzon'a ulaşan İpek Yolu üzerindedir. Ancak günümüzde, Zigana Han'ı oldukça harap bir halde iken Sulu Han Tamamen yıkılmıştır. Zigana Hanı, planlama itibariyle kapalı hanlar grubuna girmektedir. Gümüşhane Merkez Eskişehir Sulu Han ise tamamen yıkık olduğu için plan tipolojisi tespit edilememiştir. Ancak şehir içi hanlar grubuna girmektedir.

Gümüşhane Merkez Eskişehir'de iki tane arasta (taş mağaza) tespit edilmiştir. Bunlar planlama itibariyle dikdörtgen planlıdır. Üzerleri ise tonoz üzengi seviyesinde başlayan atkı kemerlerle desteklenmiş beşik tonozla örtülüdür.

6.KAYNAKLAR

ALTINSAPAN, Erol; **Tek Kemer Gözlü Rize Köprüleri**, Eskişehir, 2001.

ASLANAPA, Oktay; **Anadolu'da İlk Türk Mimarisi**, Ankara, 1991.

AYDIN, Mustafa; **"Gümüşhane Tarihi"**, YDA, S.56, 1988, 61-79.

AYTEKİN, Osman; **Ortaçağdan Osmanlı Dönemi Sonuna Kadar Artvin'deki Mimari Eserler**, Ankara,1999.

BRYER, A-WİNFİELD, D.;**The Byzantine Monuments and Topography Of the Pontos**, Washington, 1985.

ÇUBUKÇU, Salih; **"Gümüşhane ve Çevresindeki Tarihi Kalıntıların Korunmaları ve Restorasyonları İle İlgili Düşünceler"**, DTCFD, XXXIV/1-2 (1990), 387-393.

ÇULPAN,Cevdet; **Türk Taş Köprüleri**, Ankara, 1975.

DURMUŞ, Ayben; **Giresun ve İlçelerindeki Türk Dönemi Mimari Eserleri**, (Y.Y.Ü. Sos.Bil.Enst. yayınlanmamış yüksek lisans tezi),Van, 2000.

Evliya Çelebi; **Seyahatname**, II, 34.

Geçmişte Ve Günümüzde Gümüşhane Sempozyumu; Ankara, 1991.

Gümüşhane İl Yıllığı; Gümüşhane, 1999.

İNCE, Kasım; "Gümüşhane'de Pek Bilinmeyen İki Mezar Anıtı", **Belleten**, LXIV, 241, Ankara, 2000,827-843.

_____; "Gümüşhane Pir Ahmet Köyü'nde Anonim Kümbet", **Aynur Durukan'a Armağan**, Ankara, 2002, 307-322.

Katib Çelebi; **Cihannüma**, 423.

Nasuhu's Silah, **Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han**, (Çev. H.G. Yurdaydın), Ankara, 1976

ÖNKAL, Hakkı; **Anadolu Selçuklu Türbeleri,**Ankara, 1996.

ÖZTÜRK, Şahabettin; Van Gölü Havzası Ortaçağ ve Sonrası Su Mimarisi (Y.Y.Ü. Sos.Bil. Enst. Yayınlanmamış doktora tezi)Van, 2002.

REFİK, Ahmed; **Osmanlı Devrinde Türkiye Madenleri**, İstanbul, 1931, VIII, 27-36-41.

Rize, Ankara, 1997.

SAN, Özcan Sabri; **Rusların Gümüşhane İlini İşgali**, Ankara, 1987.

SÜMERKAN, R.- OKMAN, İ.; **Kültür Varlıklarıyla Trabzon,** Trabzon, 1999.

Şiran, Ankara, 1999

TAĞUDAR, Namık; **Gümüşhane Vilayeti**, Gümüşhane, 1936.

Trabzon Vilayet Salnameleri I-XII, Ankara, 1991.

Trabzon, Ankara, 1996.

TUNCER, O. Cezmi; **Anadolu Kümbetleri I-II-III,** Ankara, 1991.

TURAN, Osman; **Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi,** İstanbul, 1993.

Türkiye'nin Kuzey Ucundaki Cennet Sinop, Ankara.

T. Deyrolle; **Trabzon'dan Erzurum'a** (trc.R.Ekrem KOÇU), İstanbul, 27-34.

USLU, Gülyüz; **Gümüşhane Çevresinin Tarihi ve Sanat Eserleri**, İstanbul, 1980.

YALÇIN, Osman; **Erzincan-Gümüşhane**, İstanbul, 1961.

YURTTAŞ, H.- ÖZKAN, H.; Tarihi Erzurum Çeşmeleri ve Su Yolları, Erzurum, 2002.

YÜKSEL, Murat; **Gümüşhane Kitabeleri**, Gümüşhane, 1997.

7. ÖZET

Gümüşhane, gerek Trabzon – Erzurum arasında bir geçiş oluşturması gerekse gümüş ve altın madenlerinden dolayı birçok medeniyete sahne olmuştur. Coğrafi konumu itibariyle savunmaya elverişli bir yer olması buranın önemini bir kat daha artırmıştır.

"Gümüşhane'deki Türk Dönemi Mimari Eserleri" adlı yüksek lisans çalışmasında Gümüşhane il merkezi ile Kelkit, Şiran, Torul, Köse ve Kürtün ilçeleri ve köylerini içine alan yerleşim yerlerinde bulunan Türk Dönemi mimari eserler konu alınmıştır.

Araştırmaya konu olan yerlerde yapılan çalışmalar neticesinde; cami, köprü, çeşme, hamam, han, türbe, namazgah, arasta (taş mağaza), ev, değirmen, kale gibi Türk döneminde yapılmış olduğu tespit edilen eserlerden ev ve kale dışında kalan mimari eserler üzerinde detaylı incelemeler yapılarak bu yapıların mimarlık ve sanat değerlerinin tespit ve değerlendirilmesine çalışılmıştır.

Gümüşhane'de tespit edilen Türk dönemi mimari eserler Osmanlı Devrinden kalmadır. 11 cami, 5 türbe, 10 çeşme, 19 köprü, 2 han, 2 arasta (taş mağaza), 1 namazgah ve 6 hamam olmak üzere toplam 56 eser tespit edilmiş, bu eserlerden 54 tanesi incelenmiştir.

Çalışma sonucunda her yapının planları çıkartılmış, fotoğrafları çekilmiştir. Daha sonra yapılar hakkında ayrıntılı bilgiler verilerek eserler tanıtılmaya çalışılmıştır. Yapılan bu çalışma ile, Gümüşhane'deki mimari eserlerin incelenerek tek bir eserde toplanmasına çalışılmıştır.

8. SUMMARY

Becouse of being a transition between Trabzon and Erzurum, having gold and silver mines and having suitable geographical position for defence, many civilizations have been seen in Gümüşhane.

In this master thesis, named "Turkish Architectural Remains in Gümüşhane", the Turkish architectural remains were studied, those are situated in the center of Gümüşhane, Kelkit, Şiran, Torul, Kürtün and also in their villages.

During this studying, mosques, bridges, fountains, public baths, khans, tombs, open-air prayer place, stores, houses, mills, citadels were determined which were built during Turkish period. These architectural remains except houses and citadels, were studied in detail for giving knowledges about their architectural characteristics.

In the scope of these thesis, 11 mosques, 5 tombs, 10 fountains, 19 bridges, 2 khans, 2 stores, 1 open-air prayer place and 6 public baths were determined, which were built during Ottoman Period. But 54 of these total 56 architectural remains were studied.

At the result of this study, plans and photographs of these remains were taken and then konwledges about this remains were given in detail. With this study, Turkish architectural remains in Gümüşhane tried to present and explain in one study.

9. ÇİZİM LİSTESİ

Çizim-1 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Küçük Camii planı (G. AKAGÜN'den)
Çizim-2 Gümüşhane Merkez, Mir Ahmet Raşit Camii planı
Çizim-3 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Süleymaniye (Ulu) Camii planı (G. AKAGÜN'den)
Çizim-4 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Cami I Minaresi planı
Çizim-5 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Cami II Minaresi planı
Çizim-6 Gümüşhane Merkez, Akgedik Köyü Camii planı
Çizim-7 Gümüşhane Merkez, Kabaköy Ayasofya Camii planı (A.BRYER – D.WİNFİELD'den)
Çizim-8 Gümüşhane Merkez, Kabaköy Ayasofya Camii doğu, batı, kuzey kesitleri (A.BRYER – D.WİNFİELD'den)
Çizim-9 Gümüşhane Merkez, Tekke Köyü Camii planı
Çizim-10 Torul, Güzeloluk Köyü Camii planı
Çizim-11 Şiran, Seydibaba Köyü Eski Camii planı
Çizim-12 Şiran, Seydibaba Köyü Namazgahı planı ve mihrap kısmı görünüşü
Çizim-13 Gümüşhane Merkez, Tekke Köyü Çağırgan Baba Türbesi planı
Çizim-14 Gümüşhane Merkez, Pir Ahmet Köyü Pir Ahmet Türbesi planı
Çizim-15 Kelkit, Çamur Köyü Kümbeti planı
Çizim-16 Şiran, Firdevs Hatun Türbesi planı
Çizim-17 Şiran, Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi plan ve görünüşleri
Çizim-18 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Çaput Hamamı planı
Çizim-19 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Kavaklık Hamamı planı (G. AKAGÜN'den)
Çizim-20 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Paşa Hamamı planı (G. AKAGÜN'den)
Çizim-21 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Hamam I planı
Çizim-22 Kelkit, Sadak Köyü Hamamı planı (G. AKAGÜN'den)
Çizim-23 Gümüşhane Merkez, Canca Köprüsü plan ve görünüşü
Çizim-24 Gümüşhane Merkez, Gümüşhane Köprüsü plan ve görünüşü
Çizim-25 Gümüşhane Merkez, Güzeller Mahallesi Köprüsü plan ve görünüşü
Çizim-26 Gümüşhane Merkez, Tohumoğlu Köprüsü plan ve görünüşü

Çizim-27 Gümüşhane Merkez Eskişehir, I. Köprü plan ve görünüşü
Çizim-28 Gümüşhane Merkez Eskişehir, II. Köprü plan ve görünüşü
Çizim-29 Gümüşhane Merkez, Söğütağıl Köyü Köprüsü plan ve görünüşü
Çizim-30 Şiran, Çanakçı Köyü Köprüsü plan ve görünüşü
Çizim-31 Torul, Merkez Köprü planı ve görünüşü
Çizim-32 Torul, Hanlar Mevkii Köprüsü planı ve görünüşü
Çizim-33 Torul, Altınpınar Köyü I. Köprü planı ve görünüşü
Çizim-34 Torul, Altınpınar Köyü II. Köprü planı ve görünüşü
Çizim-35 Torul, Çit Köyü I. Köprü planı ve görünüşü
Çizim-36 Torul, Çit Köyü II. Köprü planı ve görünüşü
Çizim-37 Torul, Gümüşkaya Köprüsü plan ve görünüşü
Çizim-38 Torul, İkisu Köyü Köprüsü planı ve görünüşü
Çizim-39 Torul, İlecik Köyü Köprüsü planı ve görünüşü
Çizim-40 Torul, Kodil Köyü Köprüsü planı ve görünüşü
Çizim-41 Torul, Kopuz Köyü Köprüsü plan ve görünüşü
Çizim-42 Gümüşhane Merkez, Daldaban Çeşmesi plan ve görünüşü
Çizim-43Gümüşhane Merkez Eskişehir, Süleymaniye Camii Çeşmesi plan ve görünüşü
Çizim-44 Gümüşhane Merkez, Mir Ahmet Raşit Camii Çeşmesi plan ve görünüşü
Çizim-45 Gümüşhane Merkez Eskişehir, I No'lu Çeşme plan ve görünüşü
Çizim-46 Gümüşhane Merkez, Kabaköy Köyü Ayasofya Çeşmesi plan ve görünüşü
Çizim-47 Torul, Osman Ağa Çeşmesi plan ve görünüşü
Çizim-48 Torul, Gümüştuğ Köyü Çeşmesi plan ve görünüşü
Çizim-49 Torul, Güzeloluk Köyü Eski Çeşme plan ve görünüşü
Çizim-50 Torul, Işık Köyü Çeşmesi plan ve görünüşü
Çizim-51 Torul, Kopuz Köyü Çeşmesi plan ve görünüşü
Çizim-52 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Sulu Han planı
Çizim-53 Torul Merkez, Zigana Kervansarayı planı (G. AKAGÜN'den)
Çizim-54 Gümüşhane Merkez, Arasta I (Taş Mağaza I) planı
Çizim-55 Gümüşhane Merkez, Arasta II (Taş Mağaza II) planı
Çizim-56 Gümüşhane İli Haritası

10.RESİM LİSTESİ

Resim 1 : Gümüşhane şehir merkezi genel görünümü
Resim 2 : Gümüşhane Eskişehir genel görünümü
Resim 3 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Camii
Resim 4 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Cami Batı Cephesi
Resim 5 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Cami Güney Cephesi
Resim 6 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Cami Doğu Cephesi
Resim 7 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Cami Kuzey Cephesi
Resim 8 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Cami Harim Mekanı
Resim 9 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Cami Mihrabı
Resim 10 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Cami Giriş Kapısı ve Pencere
Resim 11 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Cami
Resim 12 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Cami Güney Cephesi
Resim 13 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Cami Doğu Cephesi
Resim 14 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Cami Kuzey Cephesi
Resim 15 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Cami harim mekanı ve doğu duvarı
Resim 16 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Cami kuzey duvarı
Resim 17 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Cami mihrabı
Resim 18 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Süleymaniye Cami
Resim 19 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Süleymaniye Cami Güney Cephesi
Resim 20 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Süleymaniye Cami Kuzey Cephesi
Resim 21 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Süleymaniye Cami Batı Cephesi
Resim 22 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Süleymaniye Cami Doğu Cephesi
Resim 23 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Süleymaniye Cami Güney Duvarı
Resim 24 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Süleymaniye Cami mahfil ve giriş kapısı
Resim 25 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Cami I

Resim 26 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Cami I
Resim 27 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Cami II
Resim 28 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Camii genel görünümü
Resim 29 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami Güney Cephesi
Resim 30 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami Batı Cephesi
Resim 31 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami Doğu Cephesi
Resim 32 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami doğu duvarı
Resim 33 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami batı duvarının, güneyde yer alan kısmı
Resim 34 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami kuzey duvarı
Resim 35 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami harim mekanı
Resim 36 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami doğu duvarının, güney kısmında bulunan pencere sövesinde yer alan makas motifi
Resim 37 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami doğu duvarının, güney kısmında bulunan pencere sövesinde yer alan Kuran Muhafazası ve Bitkisel Motifler
Resim 38 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami doğu duvarının, girişe yakın kısımda bulunan pencere sövesinde yer alan Üç Kubbeli Yapı Tasvirleri
Resim 39 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami doğu duvarındaki güneye yakın pencerenin üst kısmında yer alan Sürahi Motifi ile İki Hilal ve Yıldız Motifi
Resim 40 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami doğu duvarında bulunan iki pencere arasında yer alan Çift Minareli ve Kubbeli Cami Motifi
Resim 41 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami batı duvarında yer alan süslemeler
Resim 42 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami batı duvarında bulunan, dikdörtgen kartuş içindeki kubbeli iki yapı tasviri
Resim 43 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami batı duvarında bulunan, vazodan çıkan çiçek motifi ile sarkaçlı saat ve ağaç motifi
Resim 44 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami batı duvarında bulunan, bitkisel motiflerle süslenmiş iki satırlık kitabe
Resim 45 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami batı duvarında bulunan

lentonun üzerinde yer alan iki hilal ve yıldız motifi

Resim 46 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami batı duvarında bulunan pencerenin sövesinde yer alan vazodan çıkan çiçek motifi
Resim 47 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami Mihrab Nişi
Resim 48 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami güney duvarının doğu kısmındaki üst kat pencere hizasındaki Kabe motifi
Resim 49 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami pencere sövesinde yer alan vazodan çıkan çiçek motifi
Resim 50 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami pencere sövesinde yer alan vazodan çıkan çiçek motifi
Resim 51 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami pencere sövesinde yer alan vazodan çıkan çiçek motifi
Resim 52 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami pencere sövesinde yer alan vazodan çıkan çiçek motifi
Resim 53 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami
Resim 54 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami güney cephesi
Resim 55 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami doğu cephesi
Resim 56 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami batı cephesi
Resim 57 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami, mihrap önündeki sahın
Resim 58 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami, orta sahın
Resim 59 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami, kuzey tarafta yer alan sahın
Resim 60 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami, üst örtüyü taşıyan destekler
Resim 61 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami, orta sahını örten beşik tonoz
Resim 62 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami, mihrabı
Resim 63 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami giriş kapısı
Resim 64 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami giriş kapısı
Resim 65 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami güney cephesinde yer alan haç motifleri

Resim 66 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami eski fotoğrafi
Resim 67 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami eski fotoğrafi
Resim 68 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami eski fotoğrafi
Resim 69 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami eski fotoğrafi
Resim 70 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami eski fotoğrafi
Resim 71 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami
Resim 72 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, giriş kapısı üzerinde yer alan kitabe
Resim 73 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, güney cephesi
Resim 74 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, giriş kapısı
Resim 75 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, harim mekanı
Resim 76 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, harim mekanının kuzeydoğu tarafi
Resim 77 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, sütun başlığı
Resim 78 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, mihrabı
Resim 79 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, mihrap kavsara kısmı
Resim 80 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, mihrap sütunçe başlığı
Resim 81 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, kubbe ve aynalı tonoz üst örtüsü
Resim 82 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, çapraz tonoz üst örtüsü
Resim 83 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, minare kaidesi
Resim 84 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, misafirhane kısmı ve minaresi
Resim 85 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami
Resim 86 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, giriş kapısı üzerindeki kitabe
Resim 87 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, kuzey cephesi
Resim 88 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, giriş kapısı
Resim 89 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, giriş kapısı (içten)
Resim 90 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, mihrabı
Resim 91 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, mihrap kavsarası
Resim 92 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, kubbe göbeğindeki kalemişi süslemeler
Resim 93 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, kubbe eteğinde yer alan süslemeler
Resim 94 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami

Resim 95 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, doğu cephesinde bulunan kitabe
Resim 96 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, kuzey cephesi
Resim 97 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, batı cephesi
Resim 98 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, güney cephesi
Resim 99 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, doğu cephesi
Resim 100 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, harim mekanı
Resim 101 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, mahfili taşıyan kuzeybatıdaki destek
Resim 102 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, mahfili taşıyan kuzeybatıdaki desteğin doğu yüzünde yer alan ağaç motifi
Resim 103 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, mahfili taşıyan kuzeydoğudaki destek
Resim 104 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, mahfili taşıyan kuzeydoğudaki desteğin güney yüzünde yer alan rozet motifi
Resim 105 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, mahfili taşıyan kuzeydoğudaki desteğin doğu yüzünde yer alan çarkıfelek motifi
Resim 106 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, mahfili taşıyan kuzeydoğudaki desteğin kuzey yüzünde yer alan gemi çapası motifi
Resim 107 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami mihrabı
Resim 108 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, kuzeybatı taraftaki duvara gömülü destek
Resim 109 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, kuzeybatı taraftaki duvara gömülü desteğin kaidesi ve süslemeleri
Resim 110 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami minberi ve destekler
Resim 111 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami mahfil kısmı
Resim 112 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami mahfilinin batıdaki kısmı
Resim 113 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami mahfilinin doğudaki kısmı
Resim 114 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami mahfil kısmındaki kuzeydoğu desteğin güney yüzünde yer alan çarkıfelek motifi
Resim 115 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami mahfil kısmındaki kuzeybatı destek ve ahşap üst örtü
Resim 116 : Şiran – Seydibaba Köyü Namazgahı

Resim 117 : Şiran – Seydibaba Köyü Namazgahı doğudan görünümü
Resim 118 : Şiran – Seydibaba Köyü Namazgahı mihrabı
Resim 119 : Şiran – Seydibaba Köyü Namazgahı batıdan görünümü
Resim 120 : Şiran – Seydibaba Köyü Namazgahı kuzeybatı bölümde yer alan mezar bölümü
Resim 121 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi
Resim 122 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi
Resim 123 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi ve yanındaki mezarlık
Resim 124 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi güney cephesi
Resim 125 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi kuzey cephesi
Resim 126 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi batı cephesi
Resim 127 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi doğu cephesi
Resim 128 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi
Resim 129 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi ana mekana giriş kapısı
Resim 130 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi kitabesi
Resim 131 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi iç giriş kapısı kilit taşı üzerindeki süsleme
Resim 132 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi ana mekana giriş kapısı
Resim 133 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi ana mekan üst örtüsü
Resim 134 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi ana mekanda bulunan sanduka
Resim 135 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi dikdörtgen mekanda bulunan sanduka
Resim 136 : Gümüşhane Merkez – Pir Ahmet Türbesi
Resim 137 : Gümüşhane Merkez – Pir Ahmet Türbesi
Resim 138 : Gümüşhane Merkez – Pir Ahmet Türbesi
Resim 139 : Gümüşhane Merkez – Pir Ahmet Türbesi kitabesi
Resim 140 : Gümüşhane Merkez – Pir Ahmet Türbesi alt kata geçiş kısmı
Resim 141 : Gümüşhane Merkez – Pir Ahmet Türbesi cenazelik kısmı
Resim 142 : Kelkit – Çamur Köyü Kümbeti
Resim 143 : Kelkit – Çamur Köyü Kümbeti
Resim 144 : Kelkit – Çamur Köyü Kümbeti

Resim 145 : Kelkit – Çamur Köyü Kümbeti kitabeleri

Resim 146 : Kelkit – Çamur Köyü Kümbeti kitabelerinden duvar yüzeyinde bulunanlardan üstte yer alanı

Resim 147 : Kelkit – Çamur Köyü Kümbeti kitabelerinden duvar yüzeyinde bulunanlardan altta yer alanı

Resim 148 : Kelkit – Çamur Köyü Kümbeti kitabelerinden yerde bulunanı

Resim 149 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi

Resim 150 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi

Resim 151 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi

Resim 152 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi

Resim 153 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi giriş cephesi

Resim 154 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi giriş cephesi üzerinde yer alan kitabeler

Resim 155 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi üzerinde yer alan kitabelerden sağda yer alanı

Resim 156 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi üzerinde yer alan kitabelerden ortada yer alanı

Resim 157 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi üzerinde yer alan kitabelerden solda yer alanı

Resim 158 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi üzerinde yer alan kitabelerden altta yer alanı

Resim 159 : Şiran – Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi

Resim 160 : Şiran – Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi

Resim 161 : Şiran – Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi

Resim 162 : Şiran – Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi kitabesi

Resim 163 : Şiran – Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi üzerindeki yazı

Resim 164 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı Soğukluk kısmının batı tarafi

Resim 165 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı soğukluk kısmının kuzey tarafi

Resim 166 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı, soğukluk kısmından ılıklığa geçiş kapısı

Resim 167 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı batı eyvanı
Resim 168 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı güney eyvanı
Resim 169 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı kuzey eyvanı ve halvet girişleri
Resim 170 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı kuzeybatı halvet girişi
Resim 171 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı sıcaklıktan ılıklığa geçiş kapısı ile kuzeybatı halvet girişi
Resim 172 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Kavaklık Hamamı Soğukluk kısmı ve ılıklığa geçiş kapısı
Resim 173 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Kavaklık Hamamı doğu cephesi
Resim 174 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Kavaklık Hamamı batı eyvanı
Resim 175 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Kavaklık Hamamı kuzey eyvanı
Resim 176 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Kavaklık Hamamı doğu eyvanı
Resim 177 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Kavaklık Hamamı kuzeybatı halvet girişi
Resim 178 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Paşa Hamamı
Resim 179 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Paşa Hamamı
Resim 180 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Paşa Hamamı
Resim 181 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Paşa Hamamı iç mekanı ve üst örtüsü
Resim 182 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Hamam I
Resim 183 : Kelkit – Sadak Köyü Hamamı güney cephesi
Resim 184 : Kelkit – Sadak Köyü Hamamı sıcaklık kısmı
Resim 185 : Gümüşhane Merkez – Canca Köprüsü
Resim 186 : Gümüşhane Merkez – Canca Köprüsü
Resim 187 : Gümüşhane Merkez – Canca Köprüsü
Resim 188 : Gümüşhane Merkez – Gümüşhane Köprüsü
Resim 189 : Gümüşhane Merkez – Gümüşhane Köprüsü
Resim 190 : Gümüşhane Merkez – Gümüşhane Köprüsü kitabesi
Resim 191 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Köprüsü
Resim 192 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Köprüsü
Resim 193 : Gümüşhane Merkez – Tohumoğlu Köprüsü
Resim 194 : Gümüşhane Merkez – Tohumoğlu Köprüsü

Resim 195 : Gümüşhane Merkez – Tohumoğlu Köprüsü büyük kemer gözü
Resim 196 : Gümüşhane Merkez – Tohumoğlu Köprüsü yolu
Resim 197 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Köprü I
Resim 198 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Köprü I
Resim 199 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Köprü II
Resim 200 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Köprü II
Resim 201 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Köprü II
Resim 202 : Gümüşhane Merkez – Söğütağıl Köyü Köprüsü
Resim 203 : Gümüşhane Merkez – Söğütağıl Köyü Köprüsü
Resim 204 : Şiran – Çanakçı Köyü Köprüsü
Resim 205 : Şiran – Çanakçı Köyü Köprüsü
Resim 206 : Torul Merkez Köprü
Resim 207 : Torul Merkez Köprü
Resim 208 : Torul – Hanlar Mevkii Köprü
Resim 209 : Torul – Hanlar Mevkii Köprü
Resim 210 : Torul – Hanlar Mevkii Köprü
Resim 211 : Torul – Hanlar Mevkii Köprü
Resim 212 : Torul – Altınpınar Köyü I. Köprü
Resim 213 : Torul – Altınpınar Köyü I. Köprü
Resim 214 : Torul – Altınpınar Köyü I. Köprü
Resim 215 : Torul – Altınpınar Köyü I. Köprü yolu
Resim 216 : Torul – Altınpınar Köyü II. Köprü
Resim 217 : Torul – Altınpınar Köyü II. Köprü
Resim 218 : Torul – Çit Köyü I. Köprü
Resim 219 : Torul – Çit Köyü I. Köprü yolu
Resim 220 : Torul – Çit Köyü II. Köprü
Resim 221 : Torul – Çit Köyü II. Köprü
Resim 222 : Torul – Gümüşkaya Köyü Köprüsü
Resim 223 : Torul – Gümüşkaya Köyü Köprüsü yolu
Resim 224 : Torul – İkisu Köyü Köprüsü
Resim 225 : Torul – İkisu Köyü Köprüsü menba tarafı
Resim 226 : Torul – İkisu Köyü Köprüsü büyük kemer gözü

Resim 227 : Torul – İkisu Köyü Köprüsü büyük kemer gözü
Resim 228 : Torul – İkisu Köyü Köprüsü küçük kemer gözü
Resim 229 : Torul – İkisu Köyü Köprüsü küçük kemer gözü
Resim 230 : Torul - İlecik Köyü Köprüsü
Resim 231 : Torul - İlecik Köyü Köprüsü
Resim 232 : Torul - İlecik Köyü Köprüsü
Resim 233 : Torul - Kodil Köyü Köprüsü
Resim 234 : Torul – Kopuz Köyü Köprüsü
Resim 235 : Torul – Kopuz Köyü Köprüsü
Resim 236 : Gümüşhane Merkez – Daldaban Çeşmesi
Resim 237 : Gümüşhane Merkez – Daldaban Çeşmesi güney cephesi
Resim 238 : Gümüşhane Merkez – Daldaban Çeşmesi kuzey cephesi
Resim 239 : Gümüşhane Merkez – Daldaban Çeşmesi batı cephesi
Resim 240 : Gümüşhane Merkez – Daldaban Çeşmesi doğu cephesi
Resim 241 : Gümüşhane Merkez – Daldaban Çeşmesi doğu cephede yer alan madalyon
Resim 242 : Gümüşhane Merkez – Daldaban Çeşmesi güney cephede yer alan madalyon
Resim 243 : Gümüşhane Merkez – Süleymaniye Çeşmesi
Resim 244 : Gümüşhane Merkez – Mir Ahmet Raşit Çeşmesi
Resim 245 : Gümüşhane Merkez – Mir Ahmet Raşit Çeşmesi
Resim 246 : Gümüşhane Merkez – Mir Ahmet Raşit Çeşmesi üzerinde yer alan yapım kitabesi
Resim 247 : Gümüşhane Merkez – Mir Ahmet Raşit Çeşmesi, kuzey köşede yer alan kitabe
Resim 248 : Gümüşhane Merkez – Mir Ahmet Raşit Çeşmesi, güney köşede yer alması gereken, ancak bahçe içerisinde yerde bulunan kitabe
Resim 249 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çeşme I
Resim 250 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çeşme I
Resim 251 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Çeşmesi
Resim 252 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Çeşmesi
Resim 253 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Çeşmesi

Resim 254 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Çeşmesi
Resim 255 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Çeşmesi üzerinde yer alan kitabe
Resim 256 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Çeşmesi bardaklık kısımları
Resim 257 : Torul – Osman Ağa Çeşmesi
Resim 258 : Torul – Osman Ağa Çeşmesi
Resim 259 : Torul – Gümüştuğ Köyü Çeşmesi
Resim 260 : Torul – Gümüştuğ Köyü Çeşmesi
Resim 261 : Torul – Gümüştuğ Köyü Çeşmesi
Resim 262 : Torul – Gümüştuğ Köyü Çeşmesi, üzerinde yer alan devşirme taş
Resim 263 : Torul – Güzeloluk Köyü Eski Çeşme
Resim 264 : Torul – Güzeloluk Köyü Eski Çeşme
Resim 265 : Torul – Güzeloluk Köyü Eski Çeşme
Resim 266 : Torul – Güzeloluk Köyü Eski Çeşme üzerindeki kitabe boşluğu ve kilit taşı
Resim 267 : Torul – Işık (Bayana) Köyü Çeşmesi
Resim 268 : Torul – Işık (Bayana) Köyü Çeşmesi
Resim 269 : Torul – Işık (Bayana) Köyü Çeşmesi
Resim 270 : Torul – Işık (Bayana) Köyü Çeşmesi kitabesi
Resim 271 : Torul – Kopuz Köyü Çeşmesi
Resim 272 : Torul – Kopuz Köyü Çeşmesi
Resim 273 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Sulu Han
Resim 274 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Sulu Han
Resim 275 : Torul – Zigana Hanı
Resim 276 : Torul – Zigana Hanı
Resim 277 : Torul – Zigana Hanı
Resim 278 : Torul – Zigana Hanı
Resim 279 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Arasta (Taş Mağaza I)
Resim 280 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Arasta (Taş Mağaza II)
Resim 281 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Arasta (Taş Mağaza II)

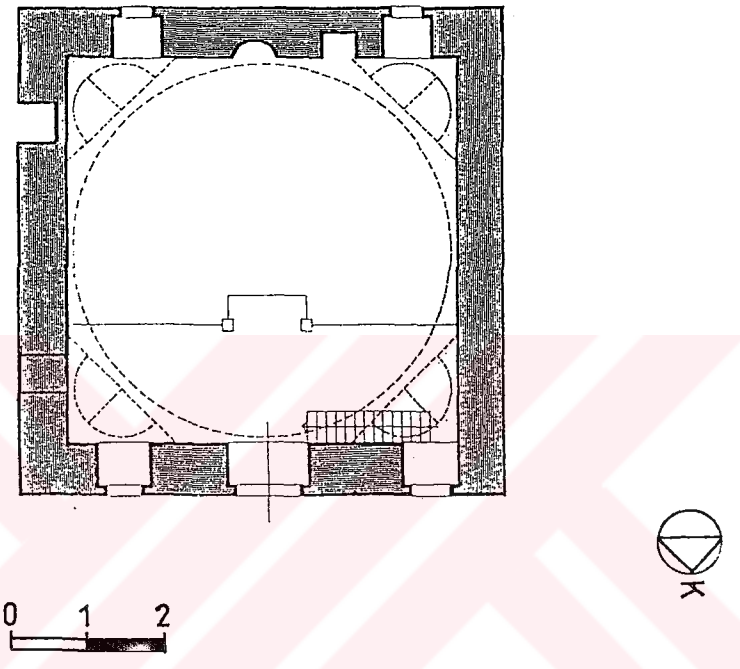

Çizim-1 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Küçük Camii planı (G. AKAGÜN'den)

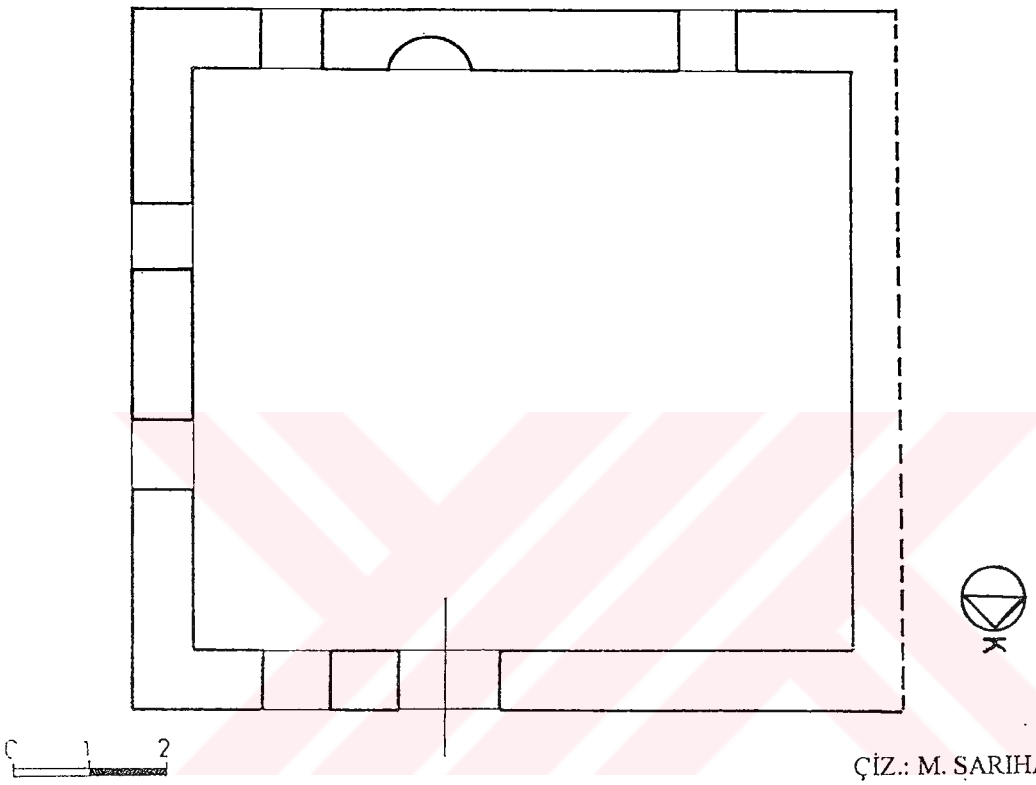

Çizim-2 Gümüşhane Merkez, Mir Ahmet Raşit Camii planı

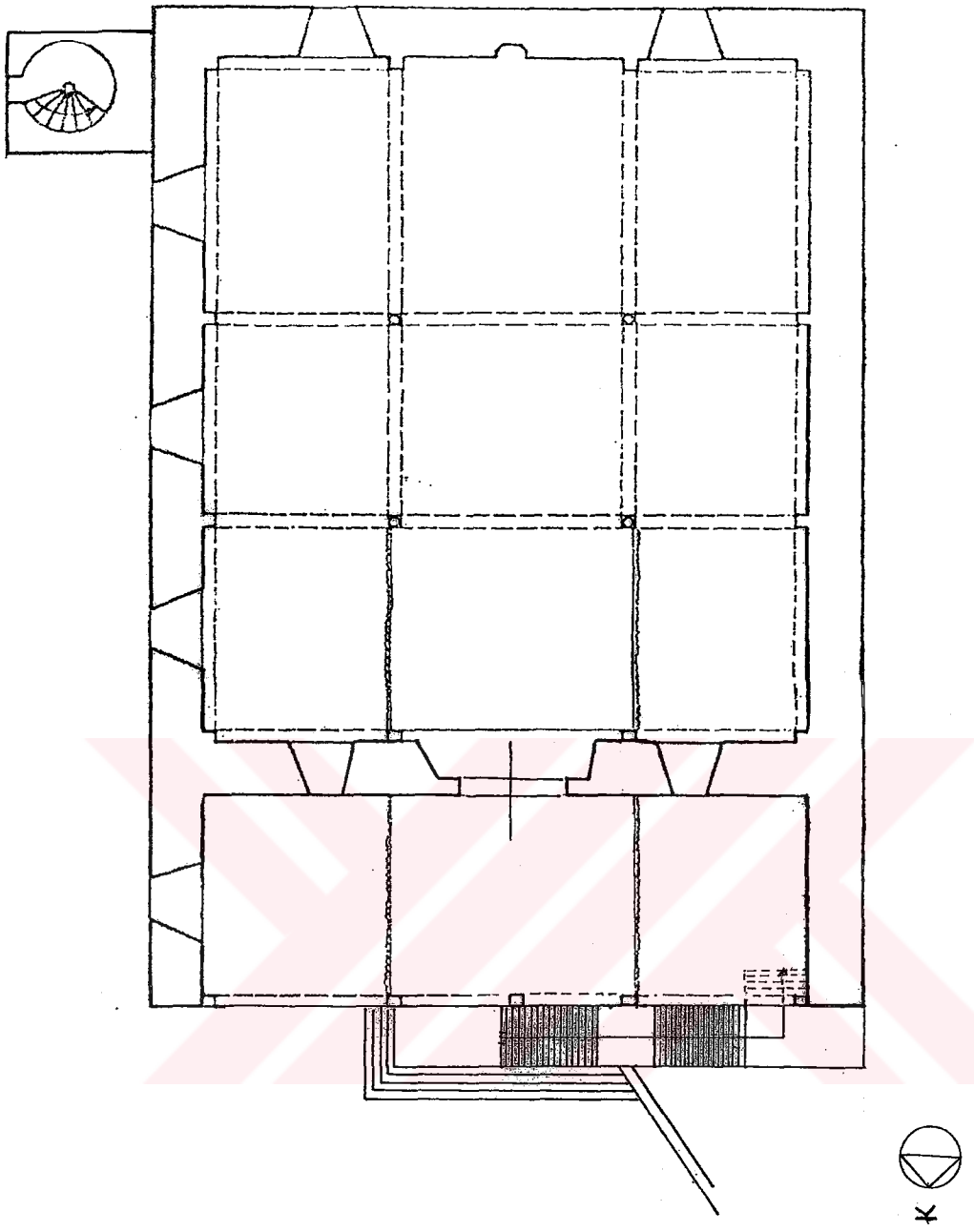

Çizim-3 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Süleymaniye (Ulu) Camii planı
(G. AKAGÜN'den işlenerek)

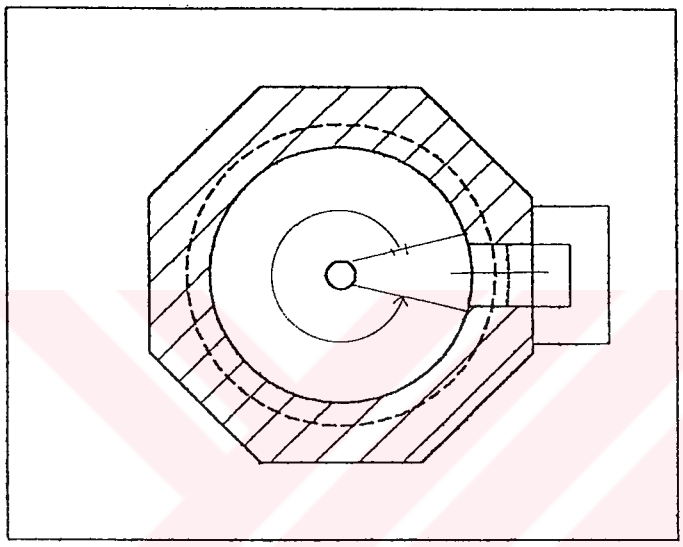

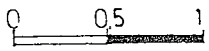

ÇİZ.: M. SARIHAN

02.08.2003

Çizim-4 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Cami I Minaresi planı

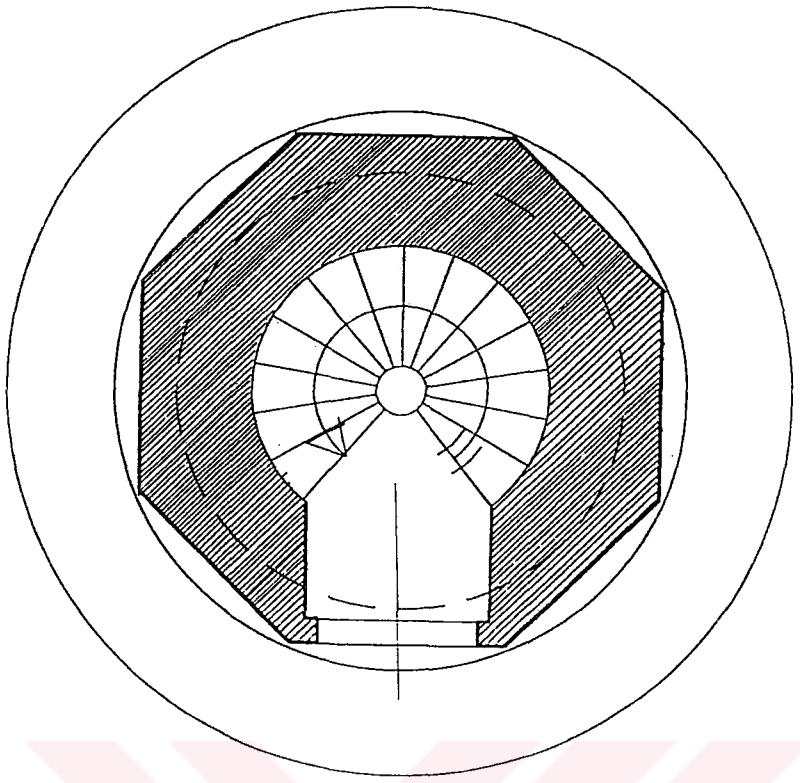

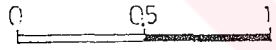

ÇİZ.: M. SARIHAN
02.08.2003

Çizim-5 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Cami II Minaresi planı

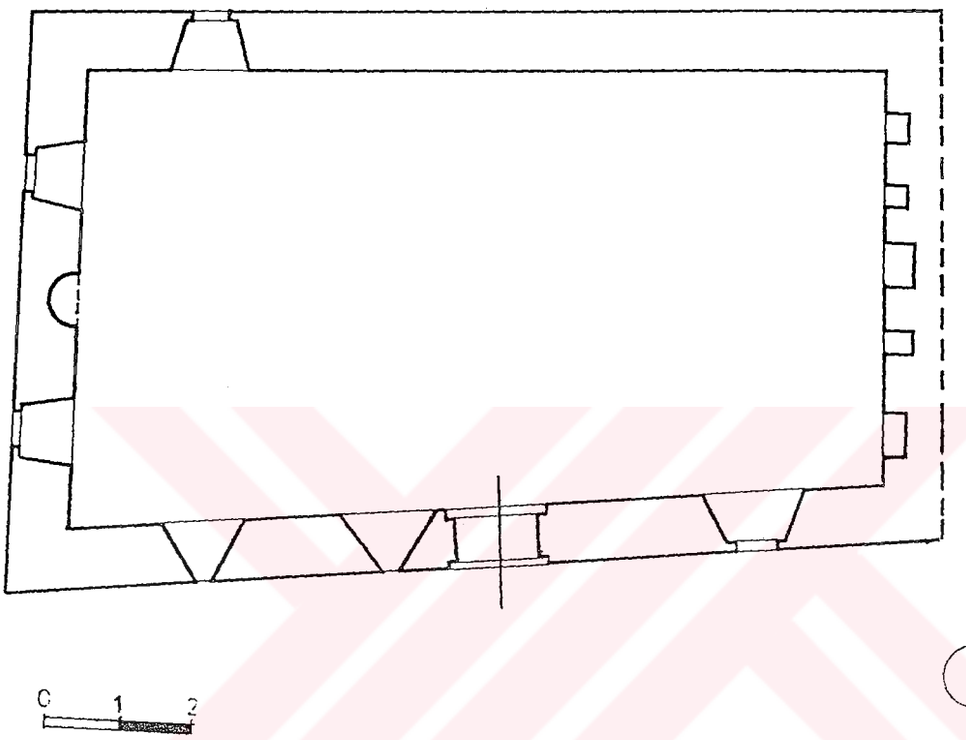

ÇİZ.: M. SARIHAN
02.08.2003

Çizim-6 Gümüşhane Merkez, Akgedik Köyü Camii planı

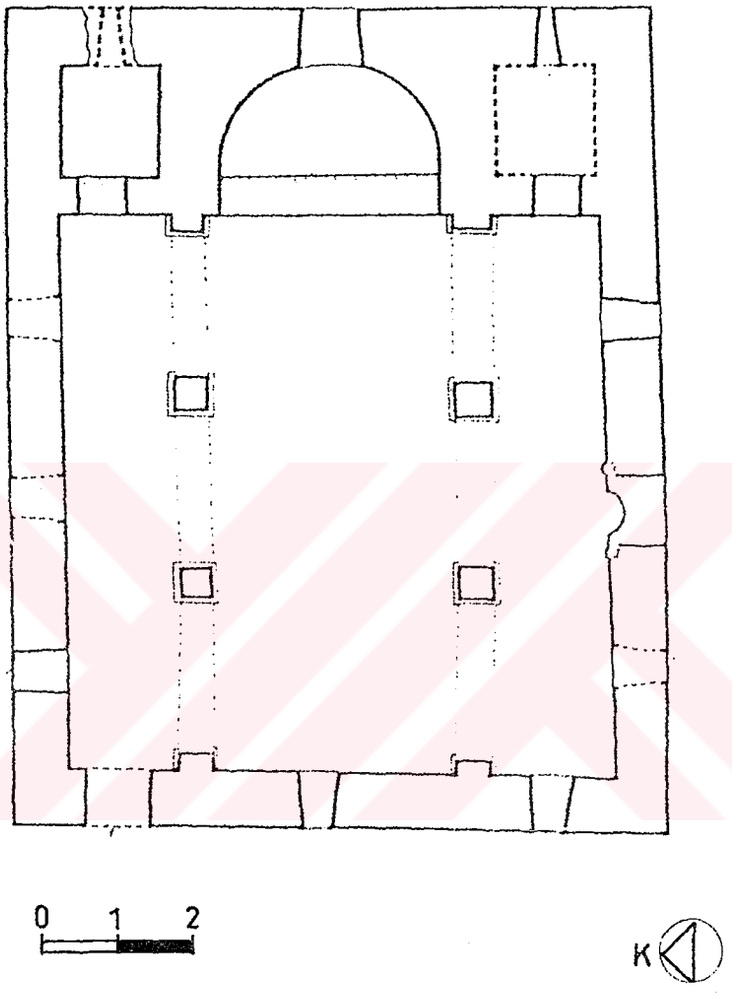

Çizim-7 Gümüşhane Merkez, Kabaköy Ayasofya Camii planı

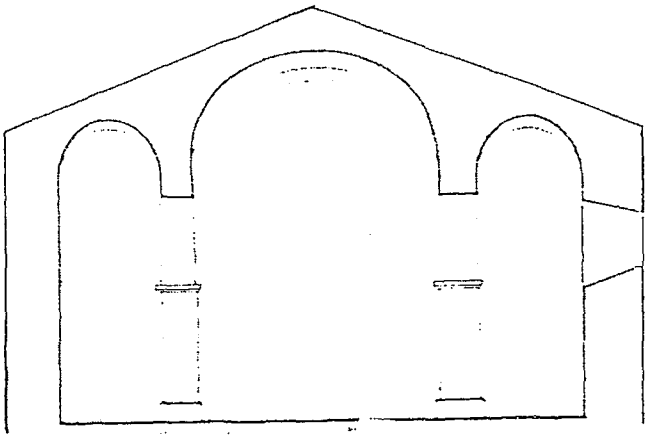

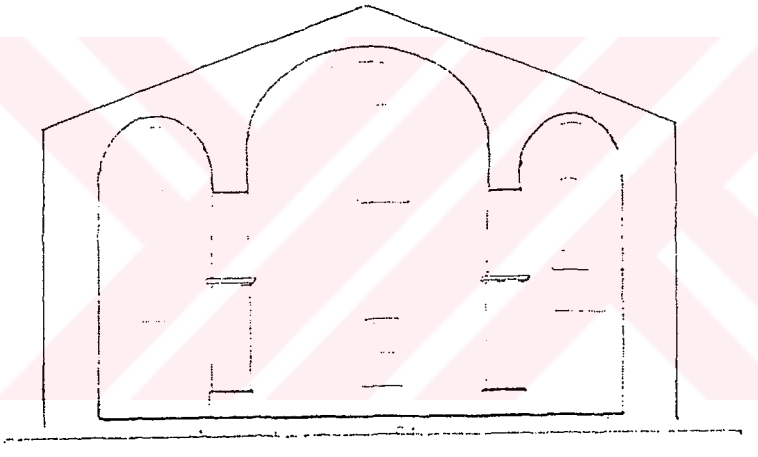

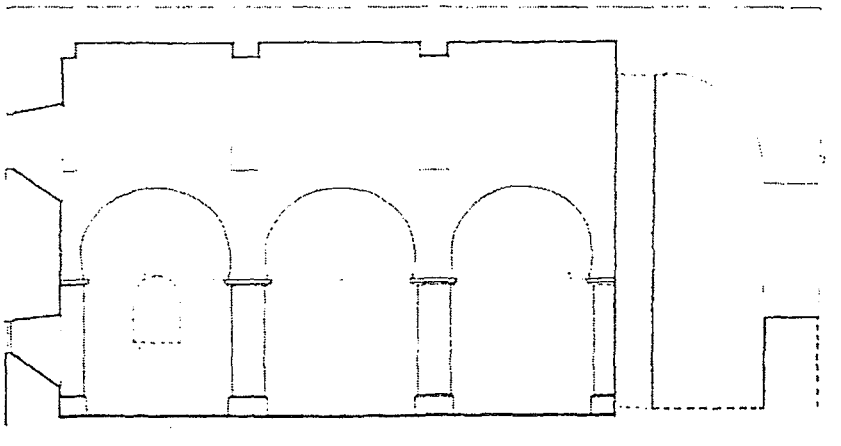

Çizim-8 Gümüşhane Merkez, Kabaköy Ayasofya Camii doğu, batı, kuzey kesitleri

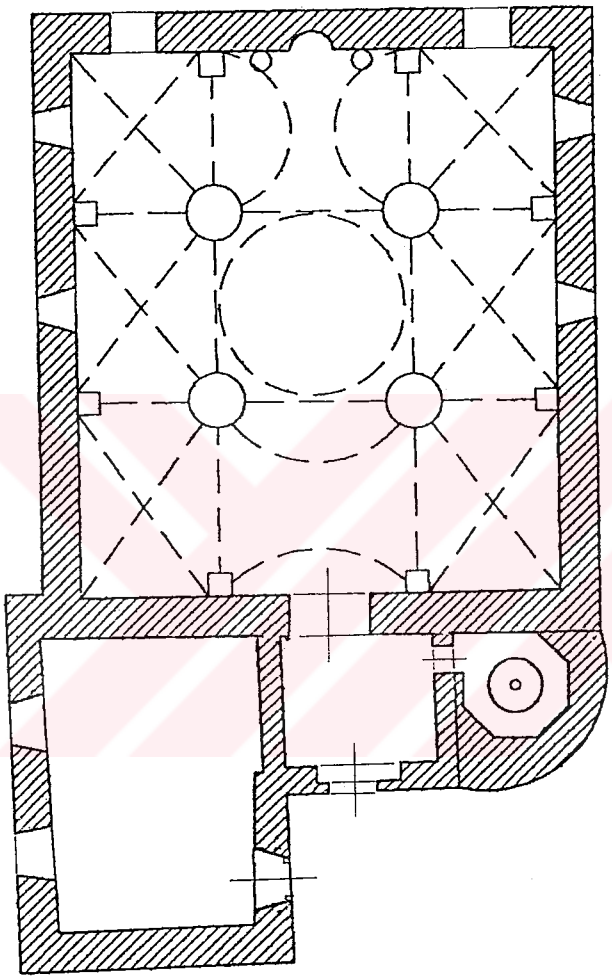

0 1 2

ÇİZ.: M. SARIHAN
03.08.2003

Çizim-9 Gümüşhane Merkez, Tekke Köyü Camii planı

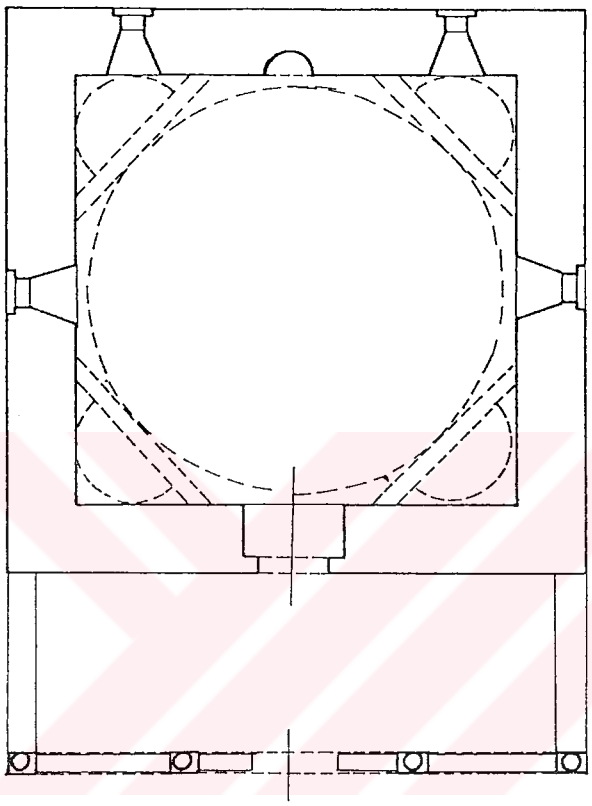

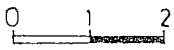

ÇİZ.: M. SARIHAN
31.07.2003

Çizim-10 Torul, Güzeloluk Köyü Camii planı

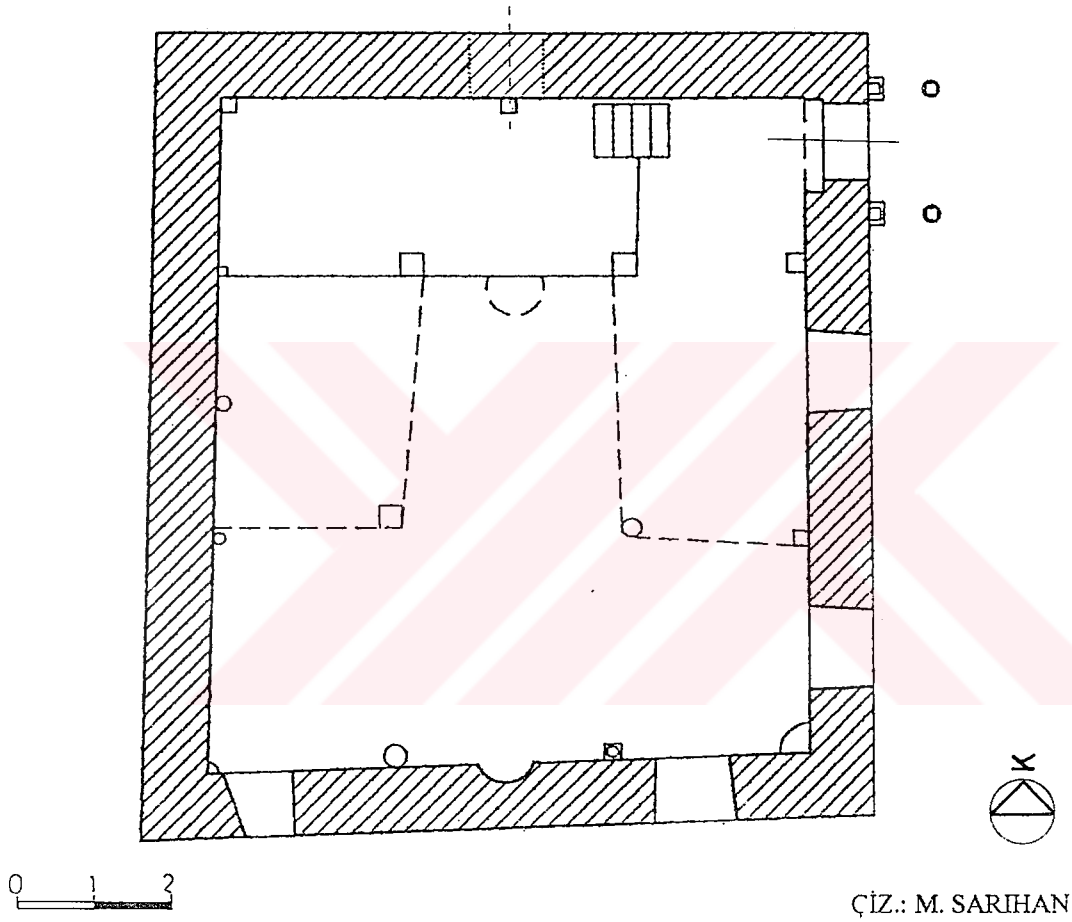

Çizim-11 Şiran, Seydibaba Köyü Eski Camii planı

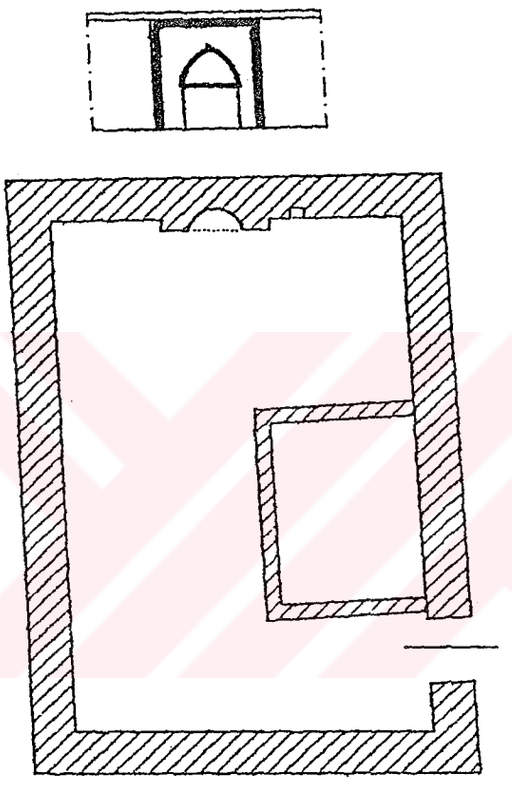

ÇİZ.: M. SARIHAN
04.08.2003

Çizim-12 Şiran, Seydibaba Köyü Namazgahı planı ve mihrap kısmı görünüşü

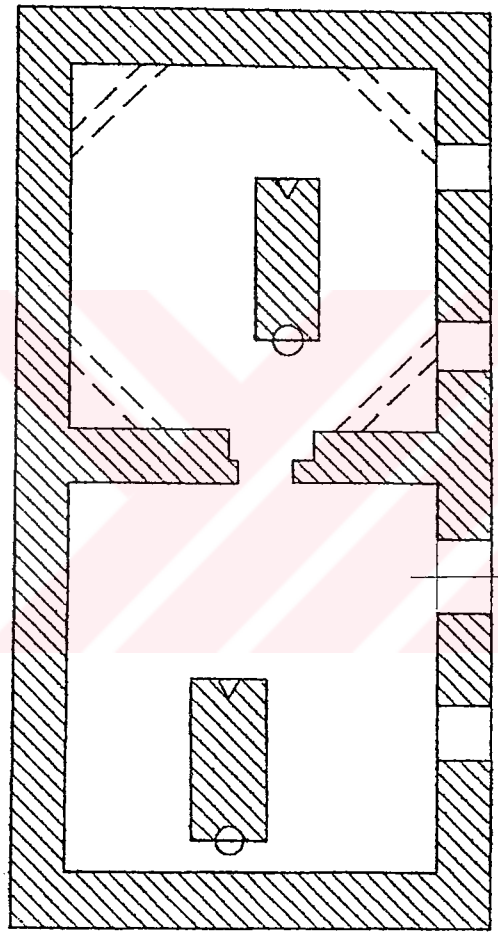

ÇİZ.: M. SARIHAN

03.08.2003

Çizim-13 Gümüşhane Merkez, Tekke Köyü Çağırgan Baba Türbesi planı

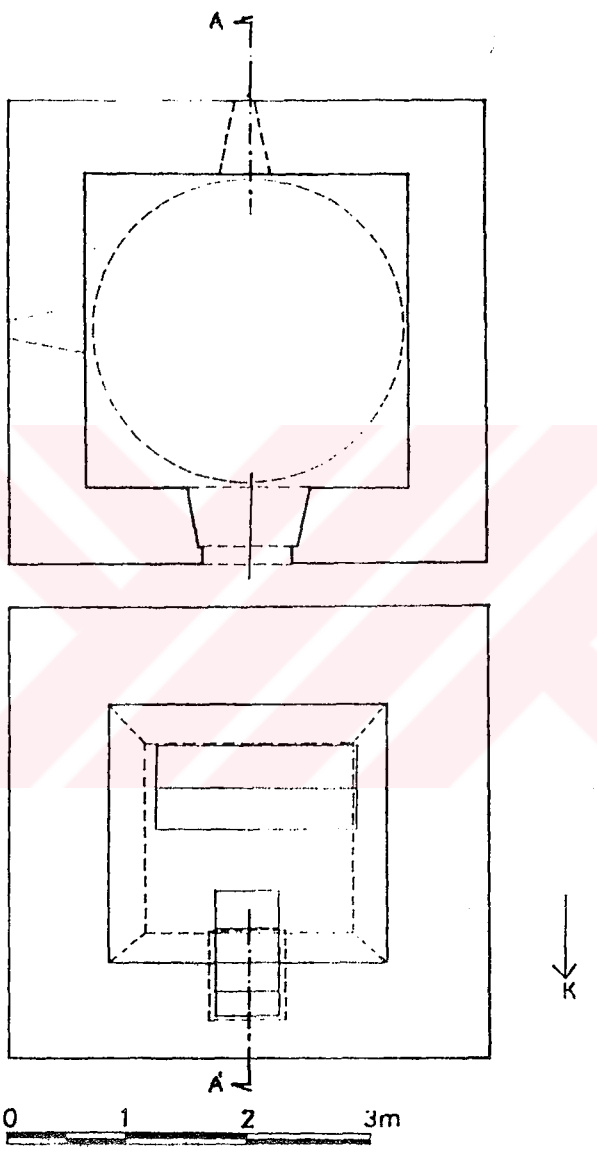

Çizim – 14 Gümüşhane Merkez Pir Ahmet Köyü, Pir Ahmet Türbesi Planı
(K. İNCE'den)

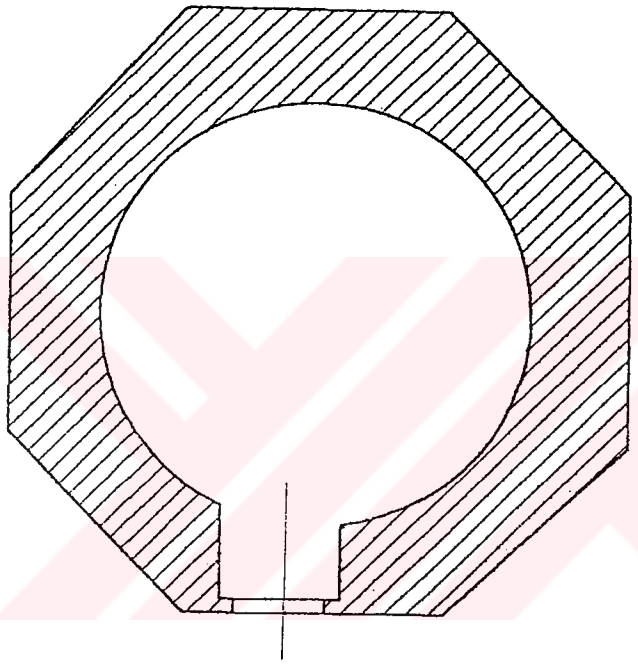

ÇİZ.: M. SARIHAN
05.08.2003

Çizim-15 Kelkit, Çamur Köyü Kümbeti planı

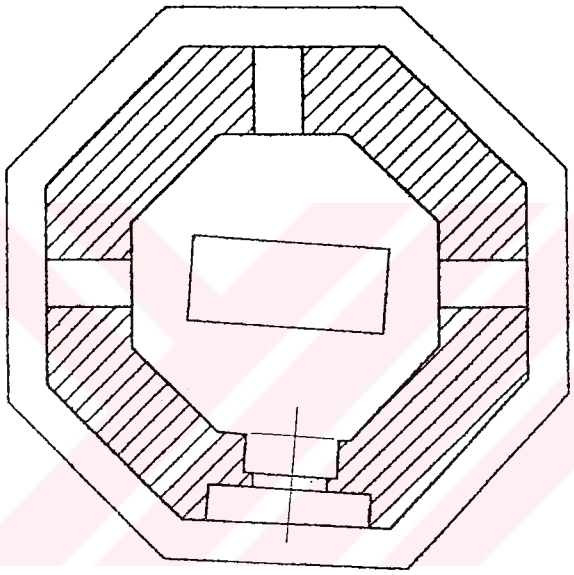

ÇİZ.: M. SARIHAN
04.08.2003

Çizim-16 Şiran, Firdevs Hatun Türbesi planı

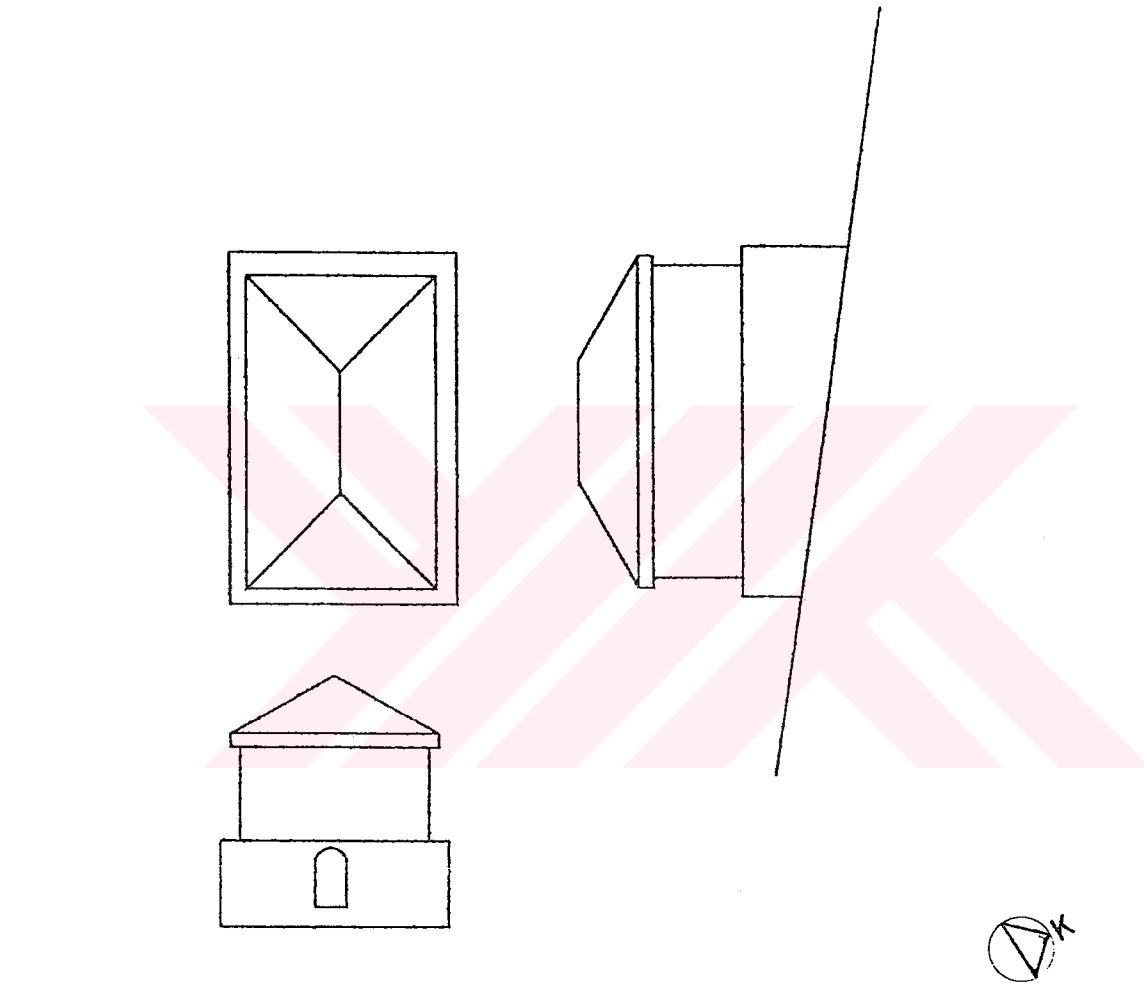

ÇİZ.: M. SARIHAN
04.08.2003

Çizim-17 Şiran, Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi plan ve görünüşleri

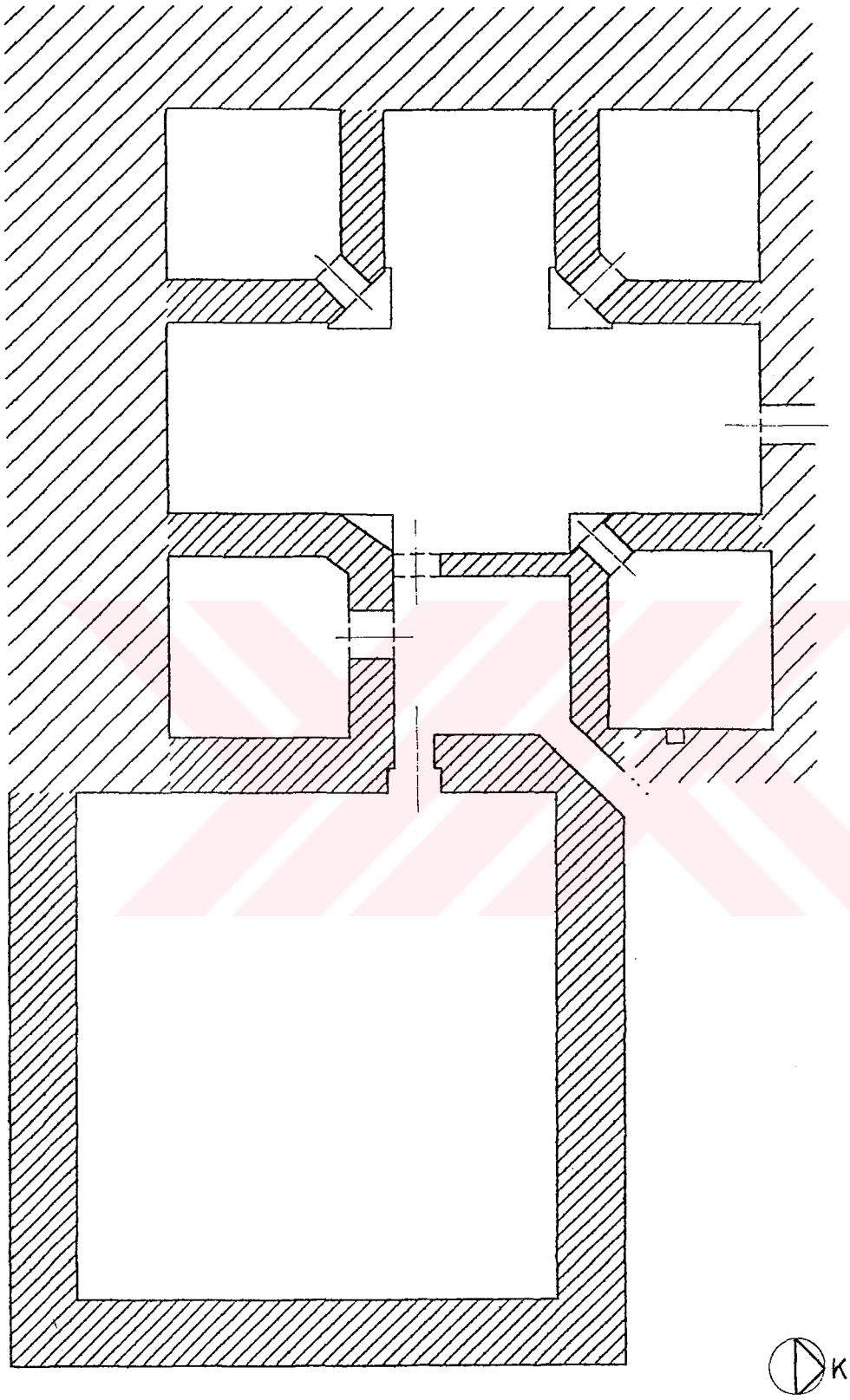

K

0 1 2

ÇİZ.: M. SARIHAN
02.08.2003

Çizim-18 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Çaput Hamamı planı

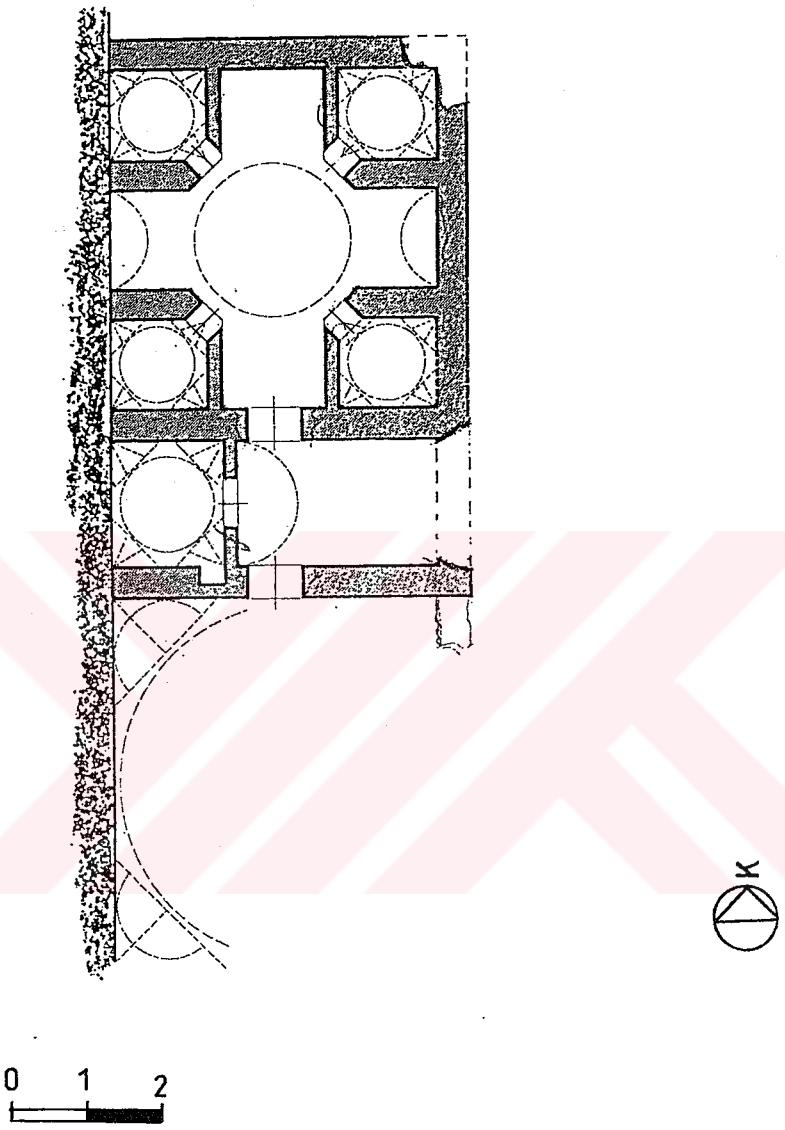

Çizim-19 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Kavaklık Hamamı planı
(G. AKAGÜN'den)

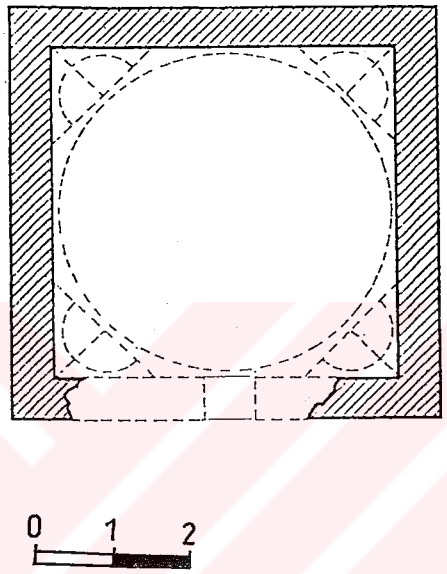

Çizim-20 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Paşa Hamamı planı (G. AKAGÜN'den)

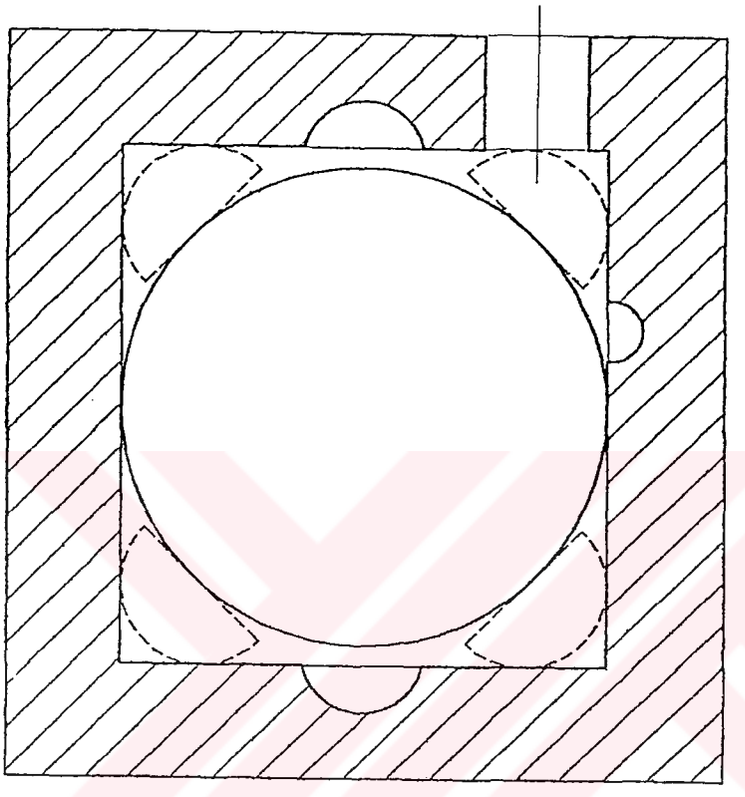

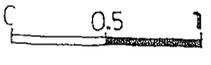

ÇİZ.: M. SARIHAN

02.08.2003

Çizim-21 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Hamam I planı

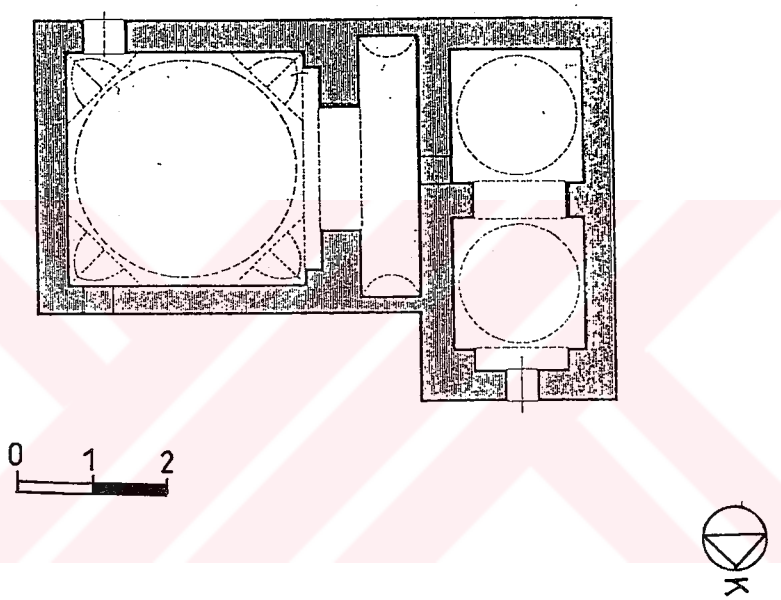

Çizim-22 Kelkit, Sadak Köyü Hamamı planı (G. AKAGÜN'den)

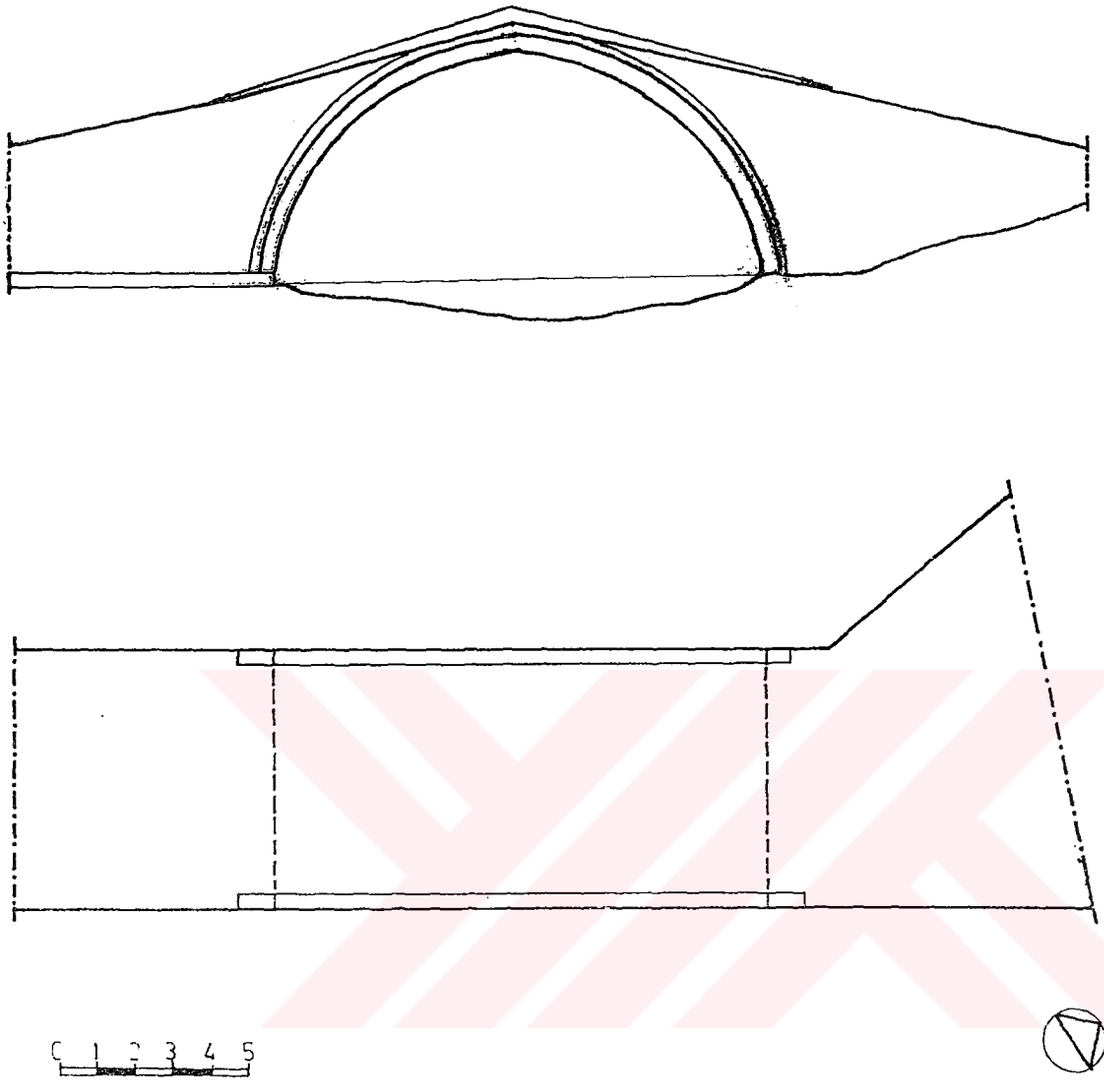

ÇİZ.: M. SARIHAN

01.08.2003

Çizim-23 Gümüşhane Merkez, Canca Köprüsü plan ve görünüşü

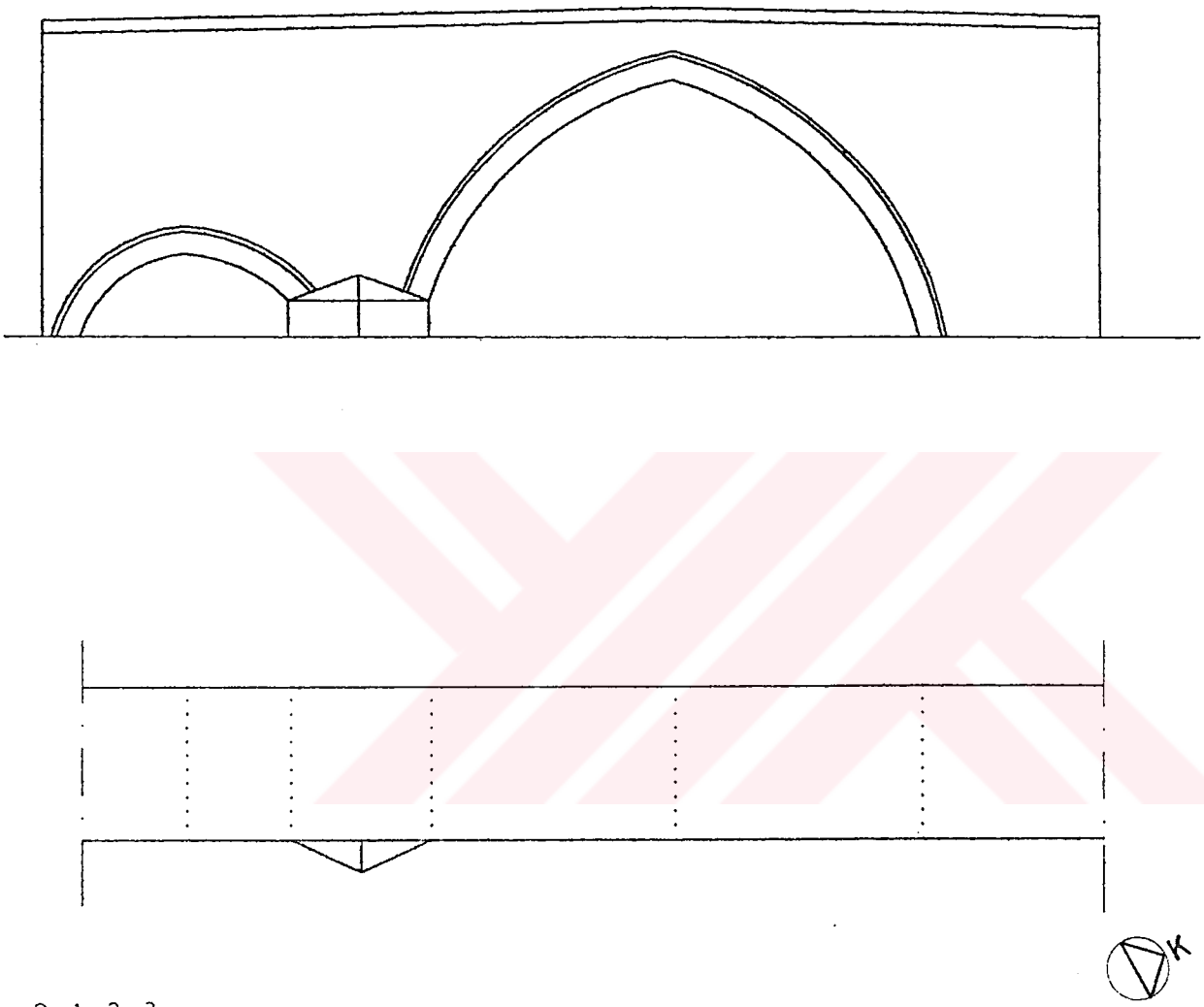

Çizim-24 Gümüşhane Merkez, Gümüşhane Köprüsü plan ve görünüşü

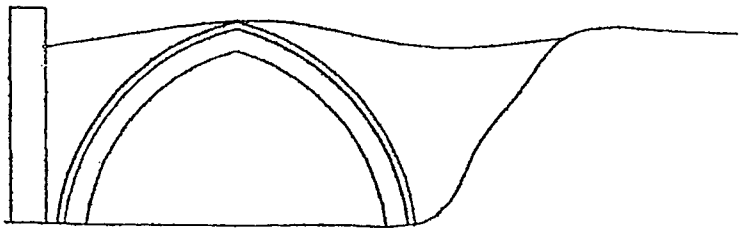

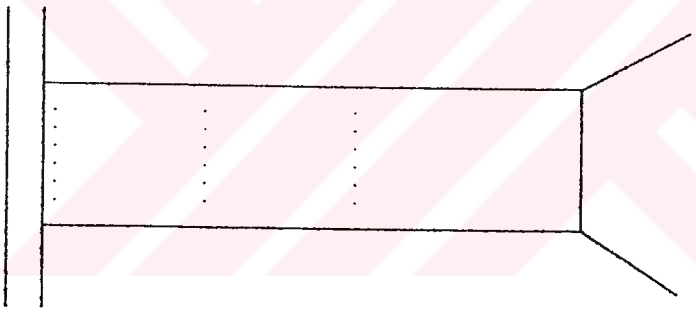

ÇİZ.: M. SARIHAN
03.08.2003

Çizim-25 Gümüşhane Merkez, Güzeller Mahallesi Köprüsü plan ve görünüşü

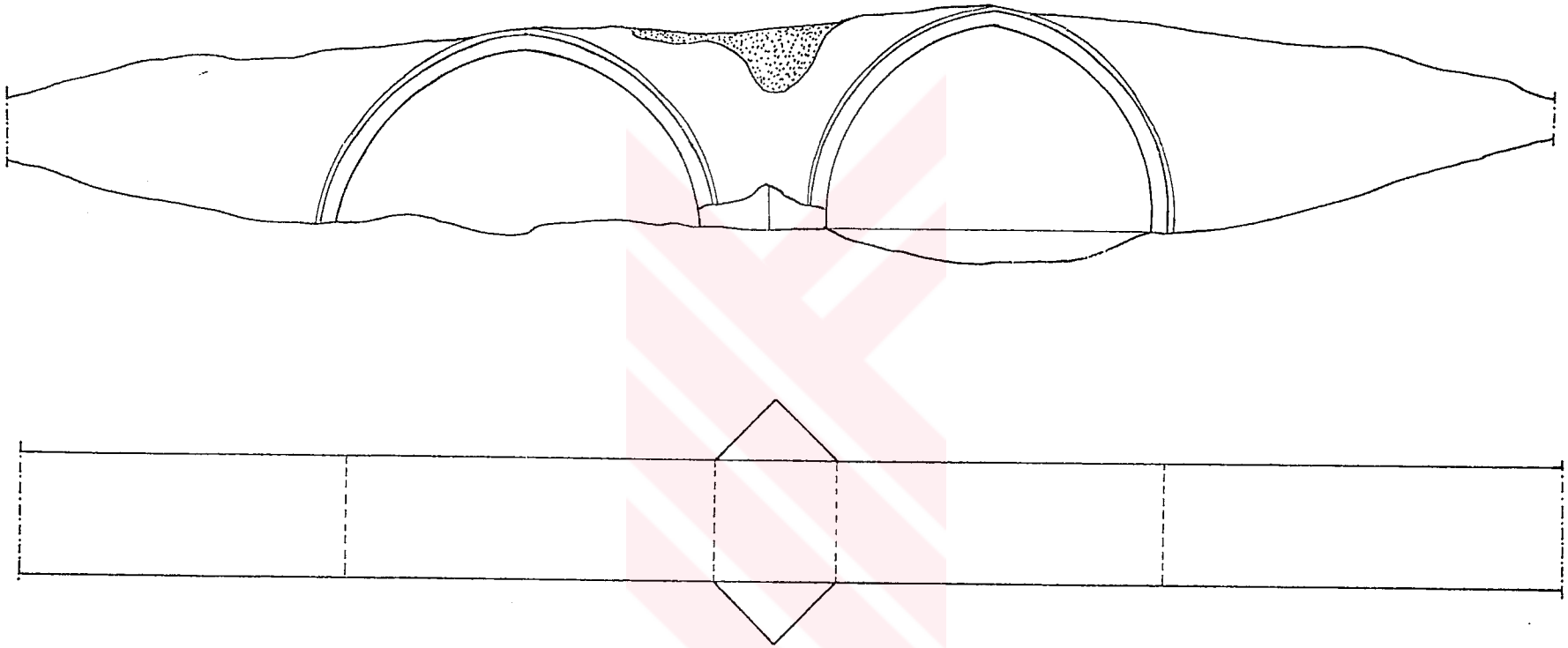

ÇİZ.: M. SARIHAN
02.08.2003

Lev XXVI

Çizim-26 Gümüşhane Merkez, Tohumoğlu Köprüsü plan ve görünüşü

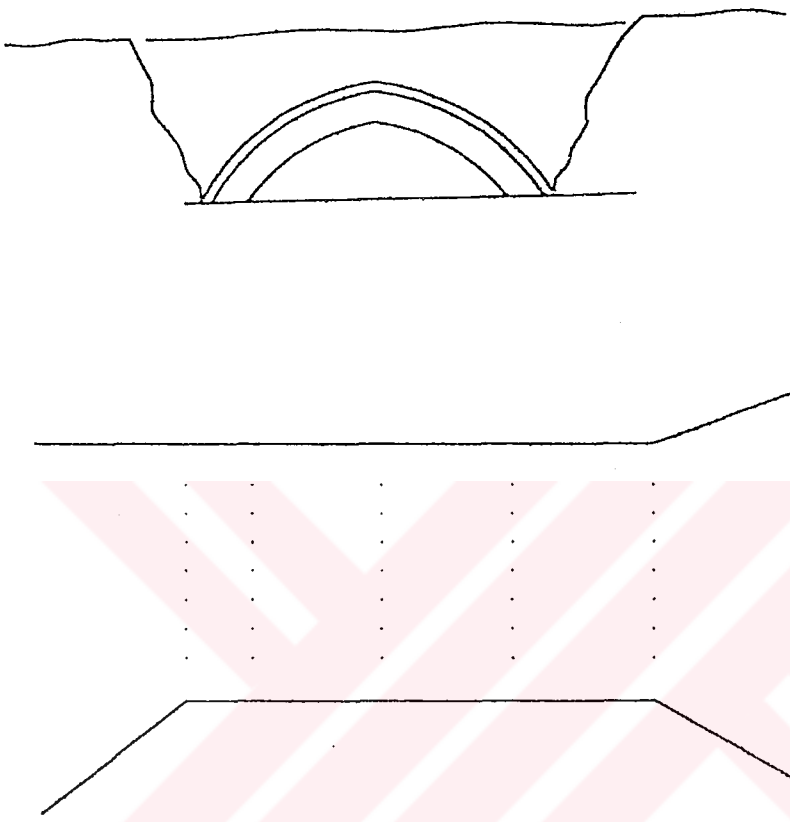

ÇİZ.: M. SARIHAN
02.08.2003

Çizim-27 Gümüşhane Merkez Eskişehir, I. Köprü plan ve görünüşü

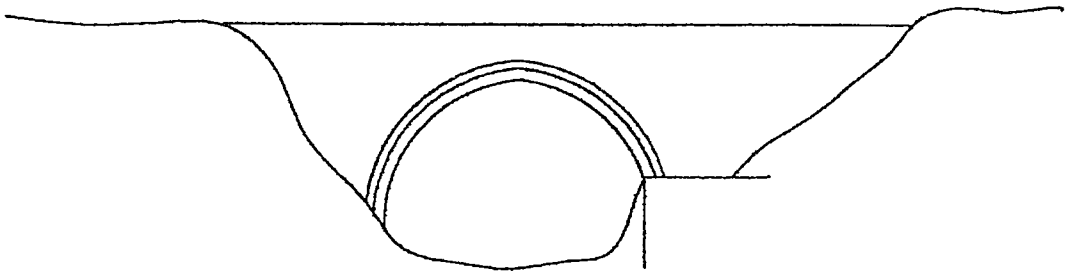

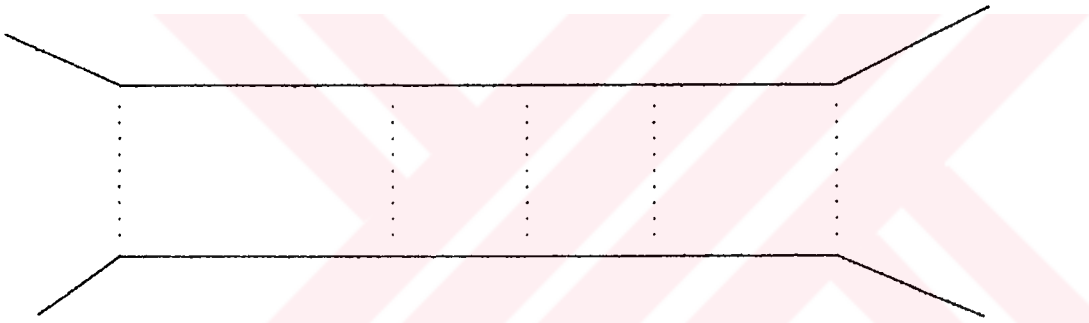

ÇİZ.: M. SARIHAN
02.08.2003

Çizim-28 Gümüşhane Merkez Eskişehir, II. Köprü plan ve görünüşü

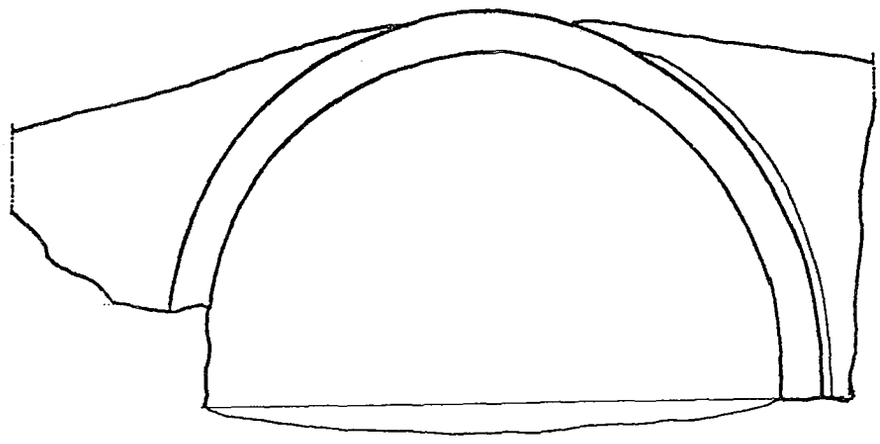

0 1 2

ÇİZ.: M. SARIHAN
02.07.2003

Çizim-29 Gümüşhane Merkez, Söğütağıl Köyü Köprüsü plan ve görünüşü

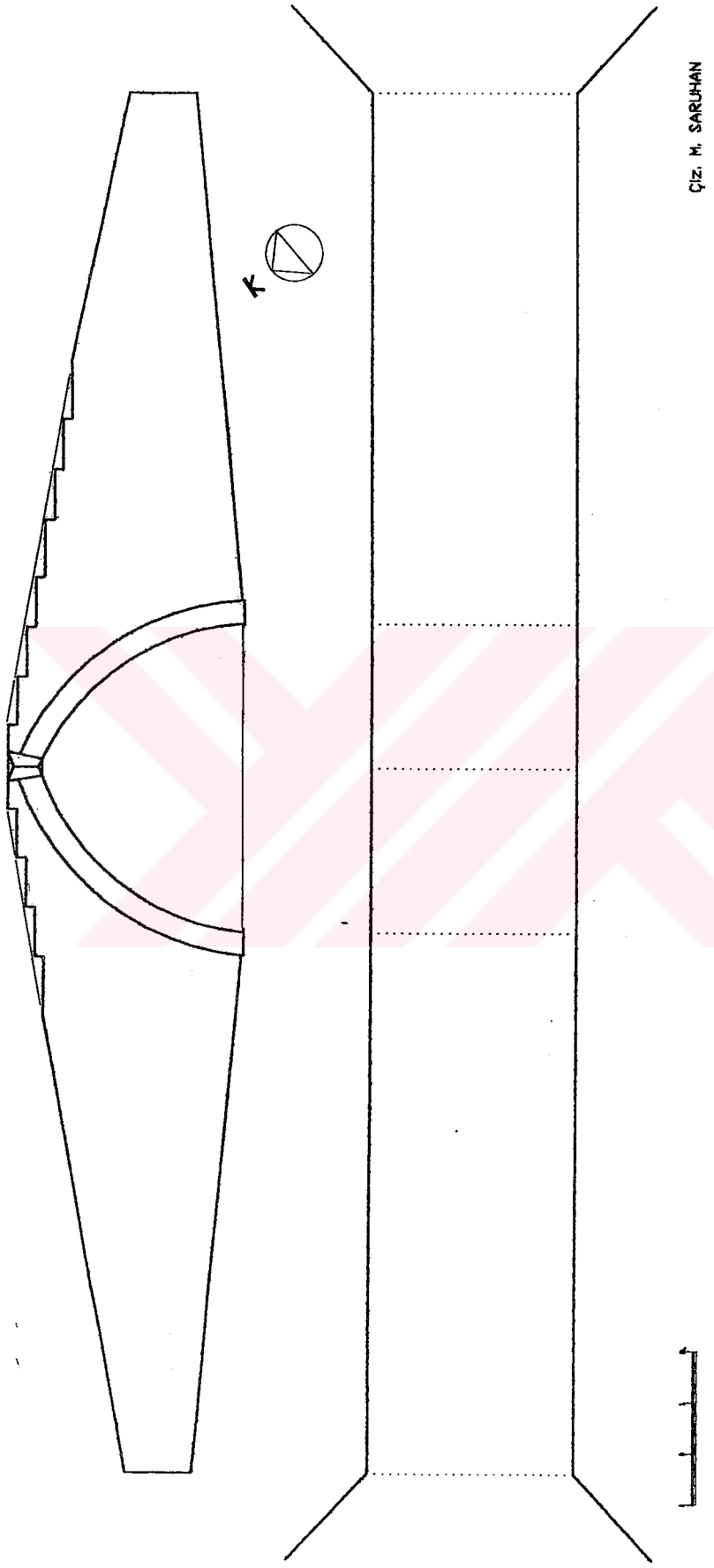

Çizim-30 Şiran, Çanakçı Köyü Köprüsü plan ve görünüşü

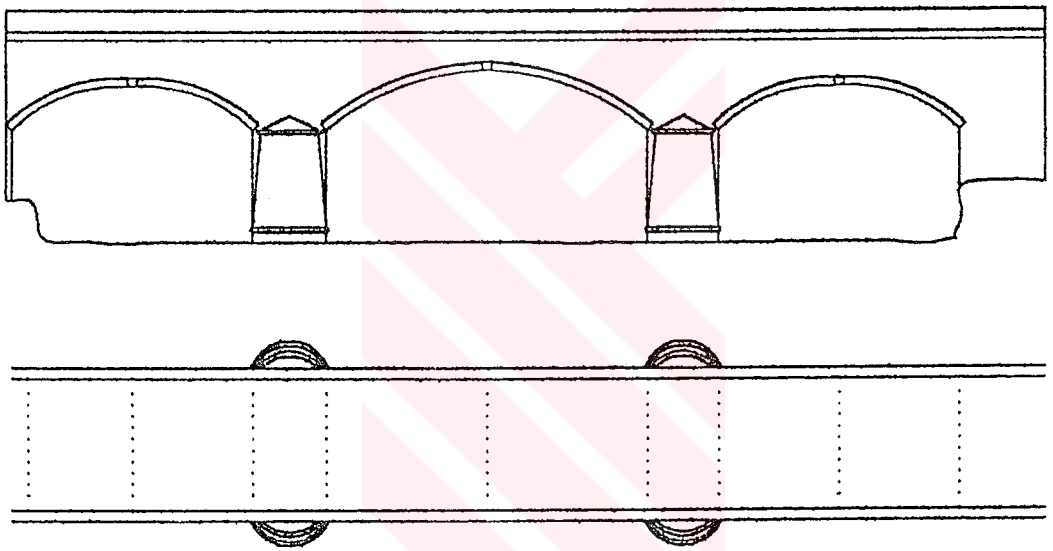

0 1 2 3

K

ÇİZ.: M. SARIHAN
31.07.2003

Lev -XXXI

Çizim-31 Torul, Merkez Köprü planı ve görünüşü

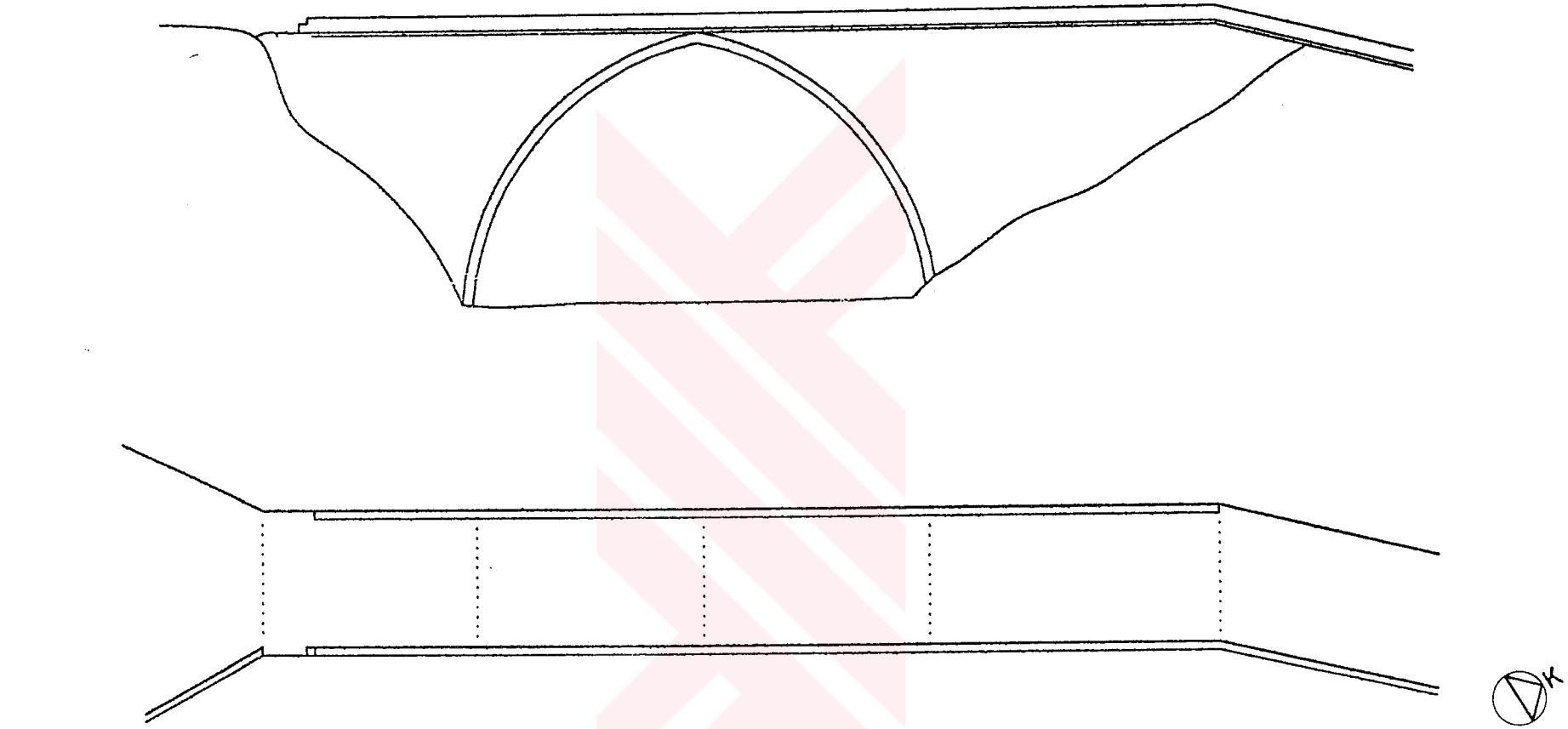

Çizim-32 Torul, Hanlar Mevkii Köprüsü planı ve görünüşü

Çizim-33 Torul, Altınpınar Köyü I. Köprü planı ve görünüşü

Çizim-34 Torul, Altınpınar Köyü II. Köprü planı ve görünüşü

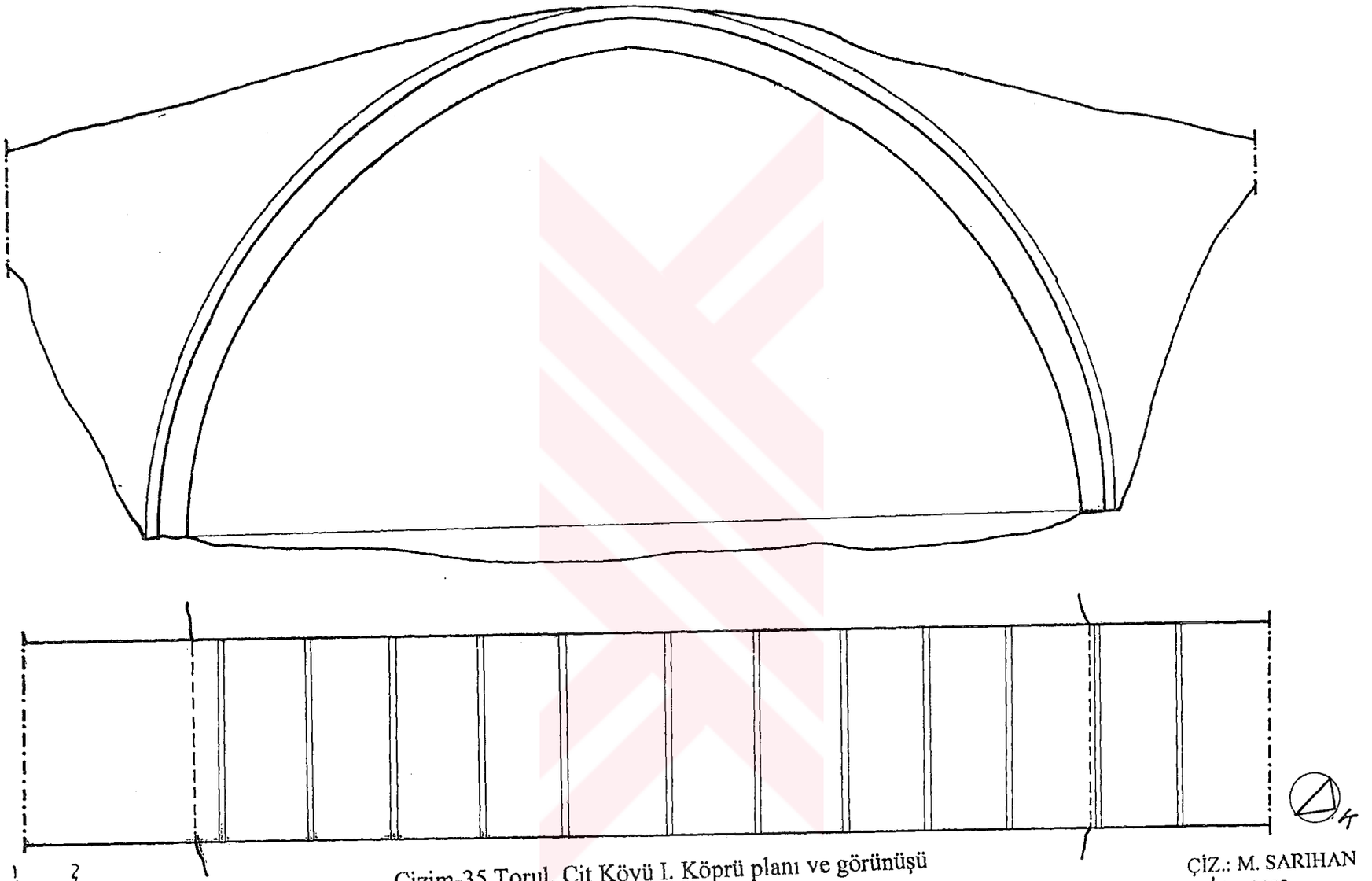

Çizim-35 Torul, Çit Köyü I. Köprü planı ve görünüşü

ÇİZ.: M. SARIHAN
31.07.2003

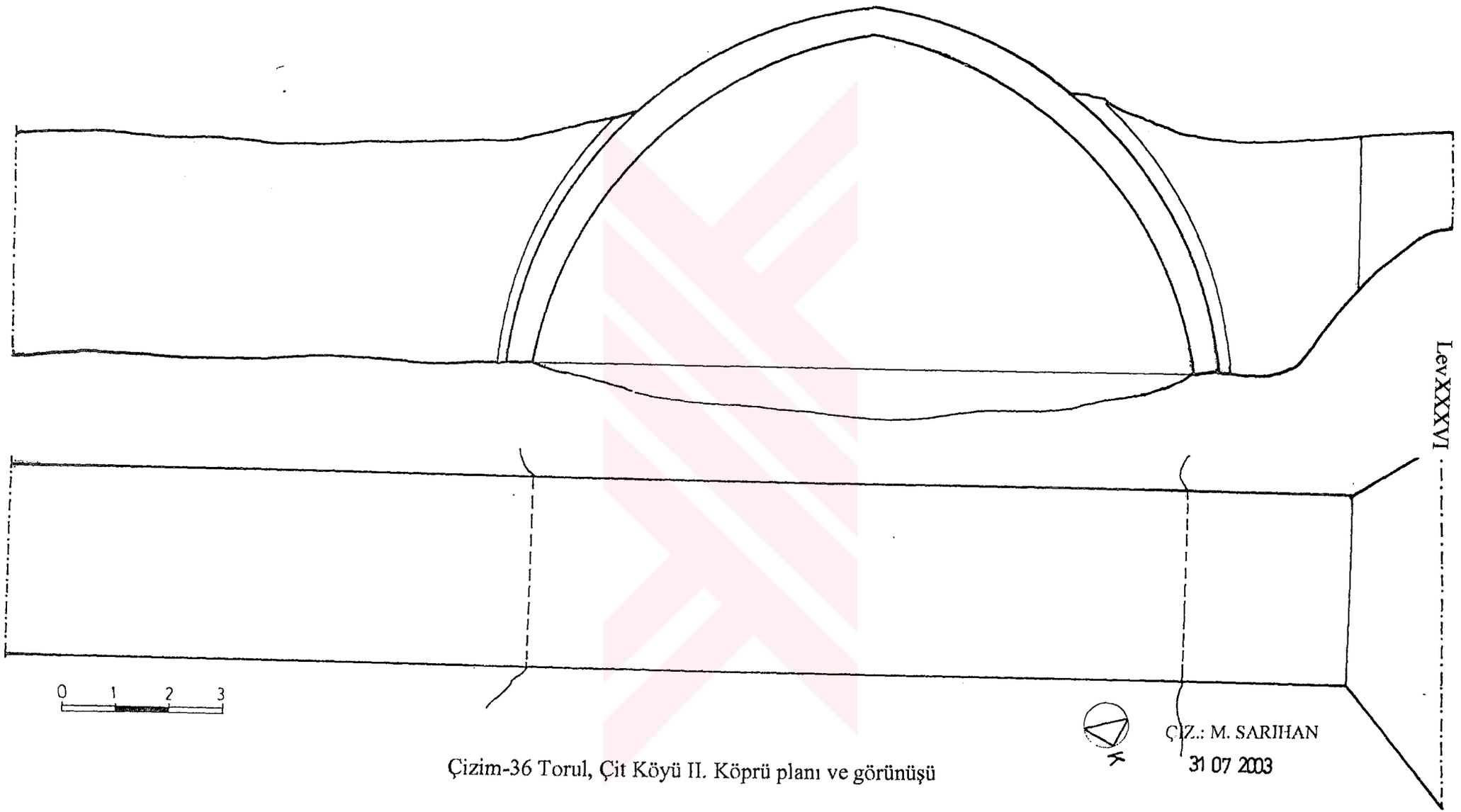

Çizim-36 Torul, Çit Köyü II. Köprü planı ve görünüşü

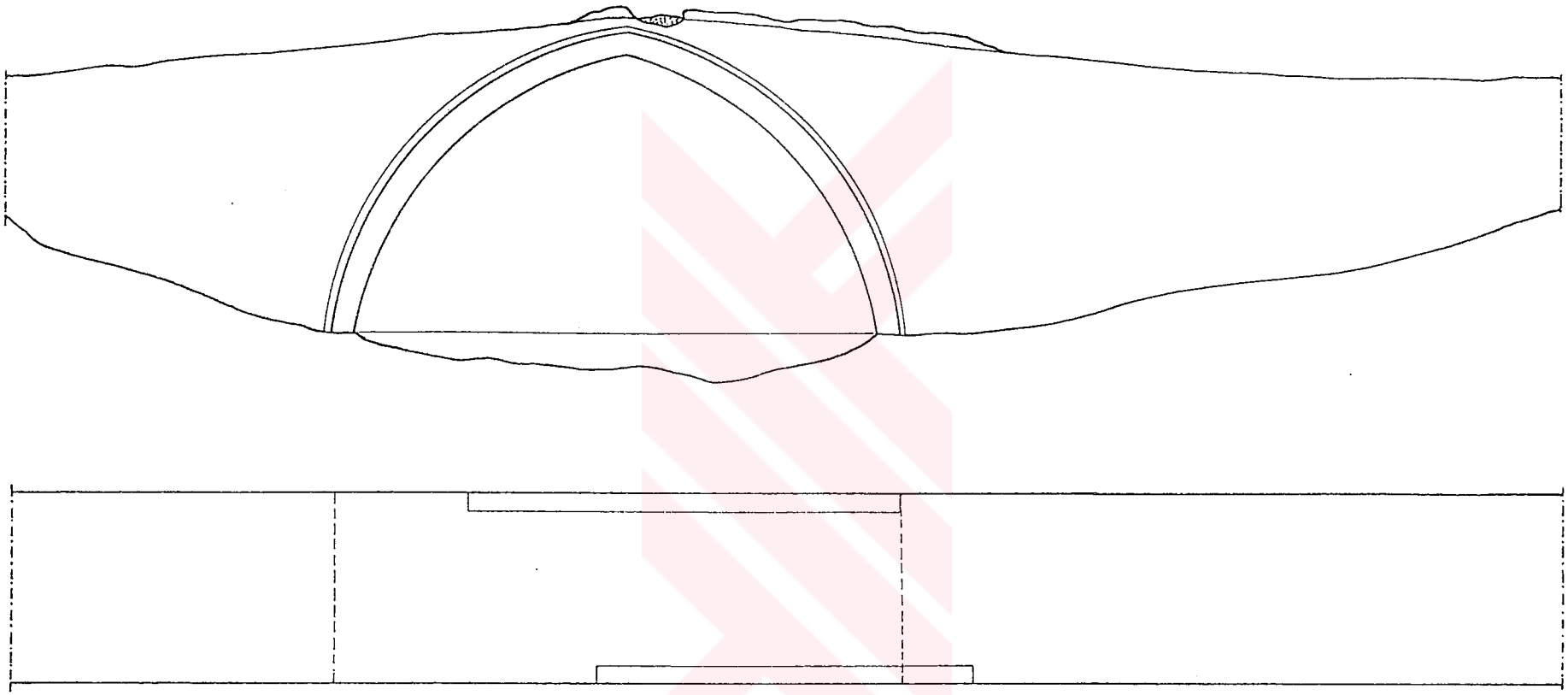

ÇİZ.: M. SARIHAN
01.08.2003

Çizim-37 Torul, Gümüşkaya Köprüsü plan ve görünüşü

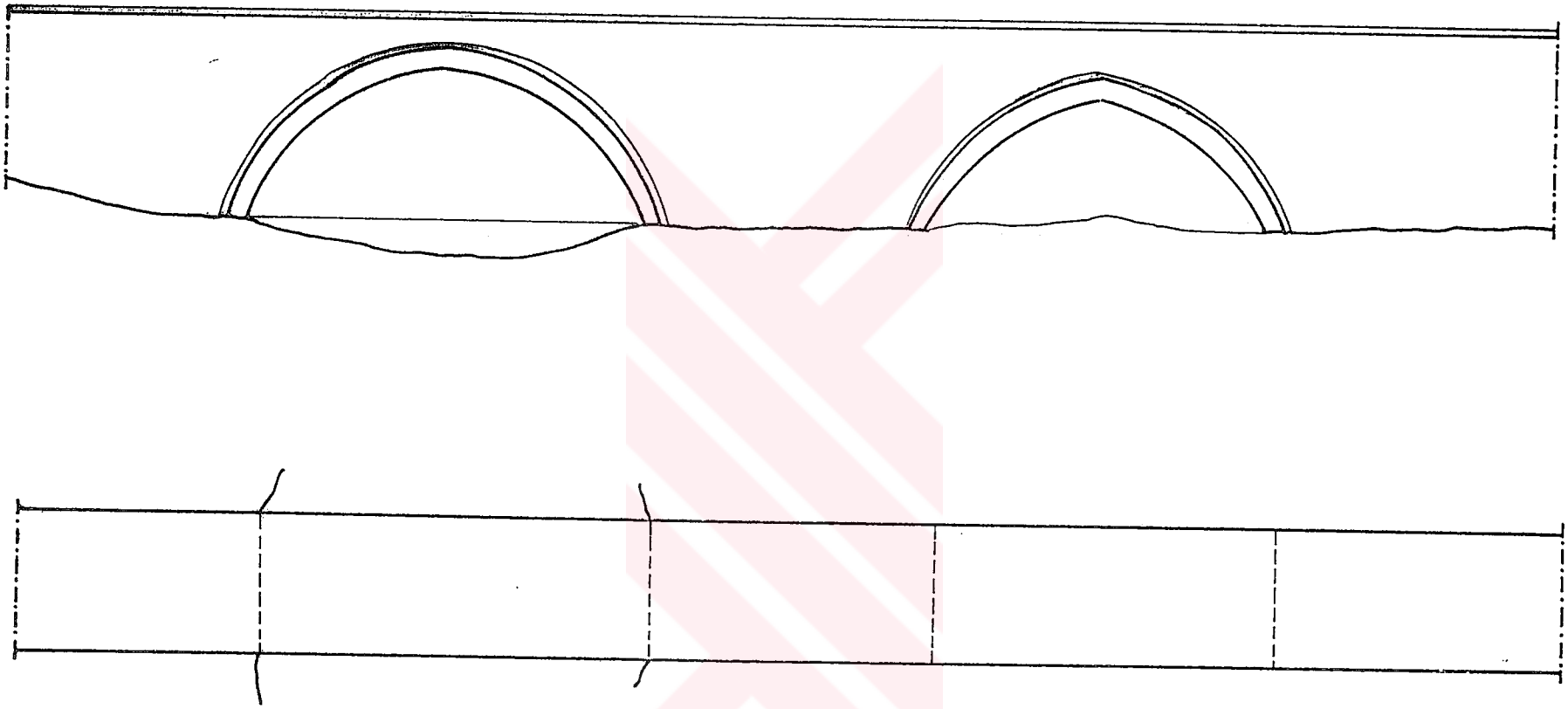

0 1 2 3

Çizim-38 Torul, İkisu Köyü Köprüsü planı ve görünüşü

ÇİZ.: M. SARIHAN
01.08.2003

Çizim-39 Torul, İlecik Köyü Köprüsü planı ve görünüşü

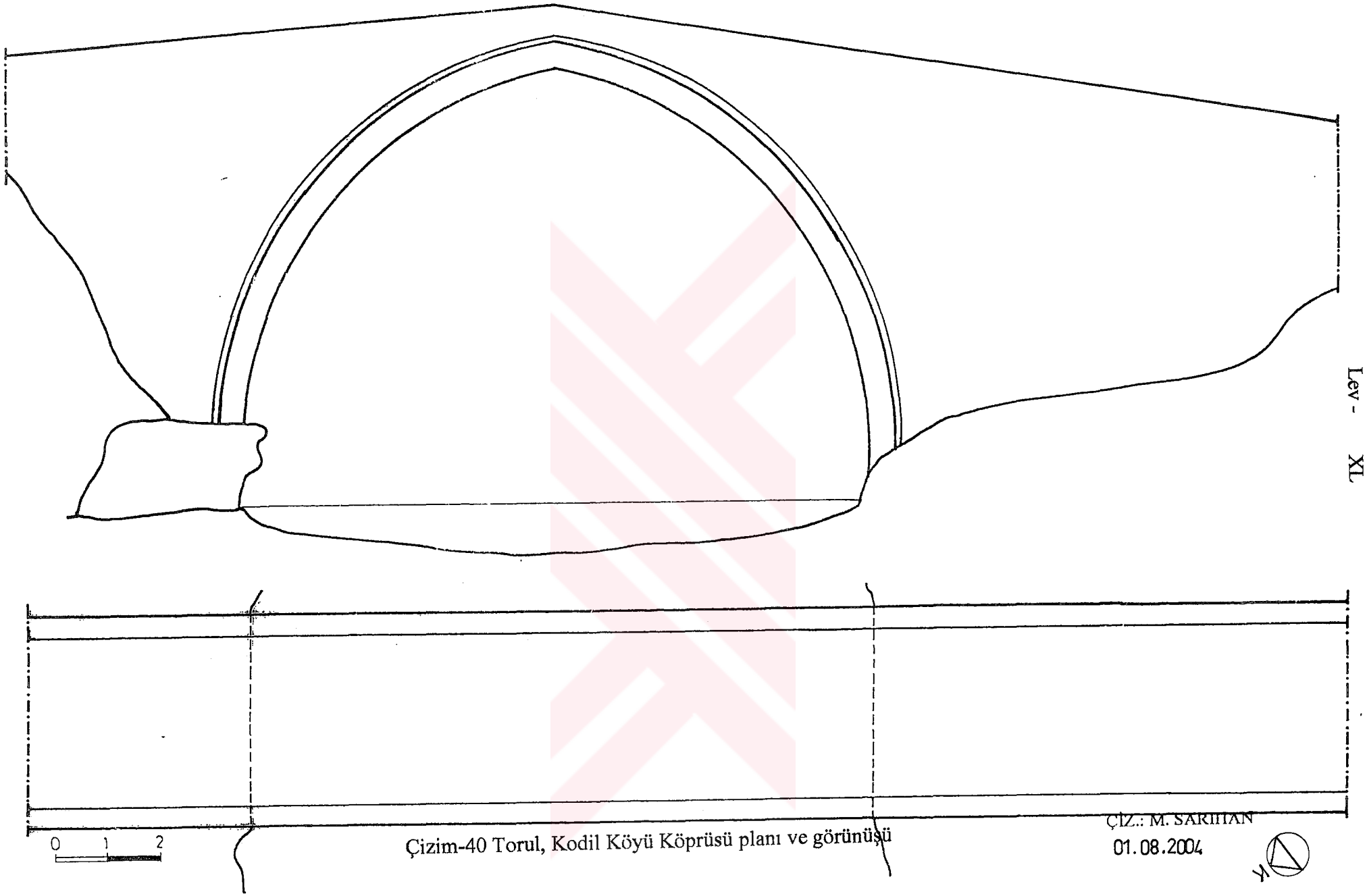

Çizim-40 Torul, Kodil Köyü Köprüsü planı ve görünüşü

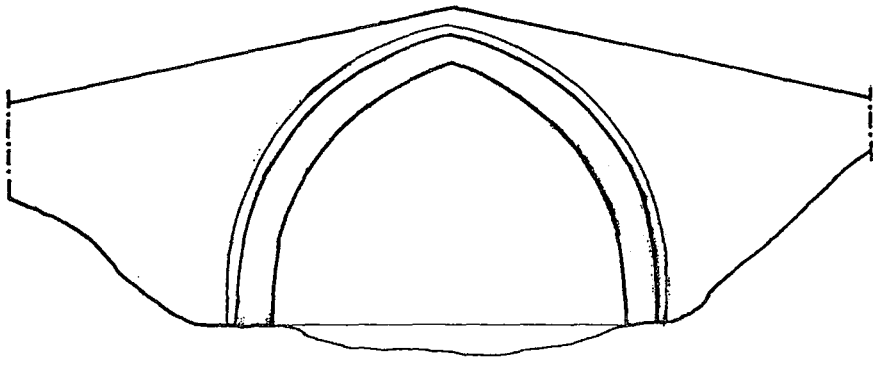

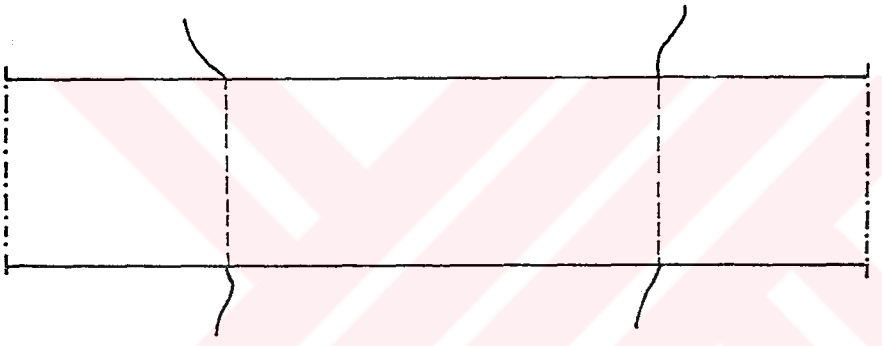

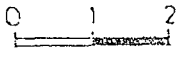

ÇİZ.: M. SARIHAN
31.07.2003

Çizim-41 Torul, Kopuz Köyü Köprüsü plan ve görünüşü

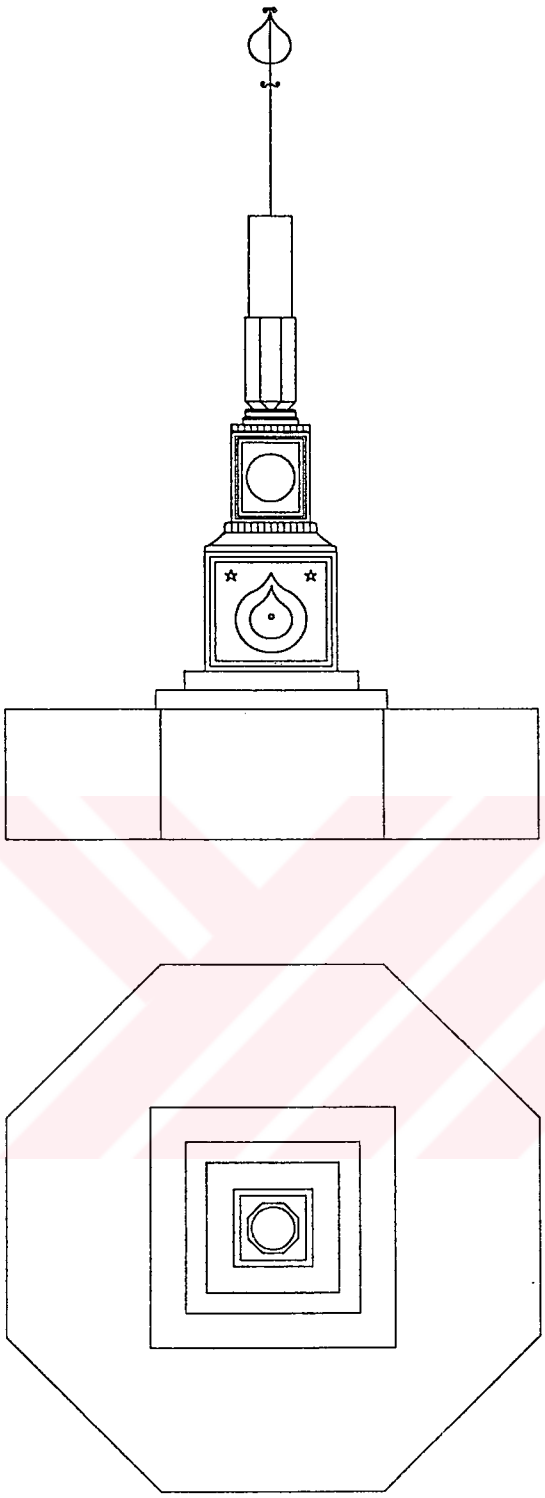

ÇİZ.: M. SARIHAN
03.08.2004

Çizim-42 Gümüşhane Merkez, Daldaban Çeşmesi planı ve görünüşü

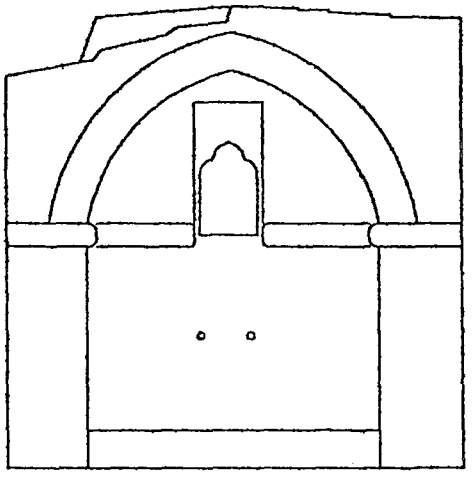

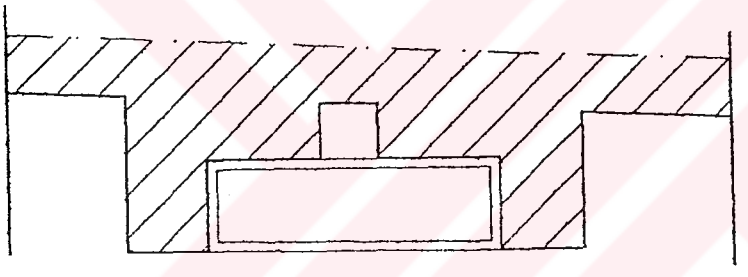

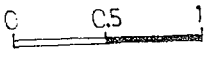

ÇİZ.: M. SARIHAN

31.07.2003

Çizim-43 Gümüşhane Merkez, Eskişehir Süleymaniye Camii Çeşmesi plan ve görünüşü

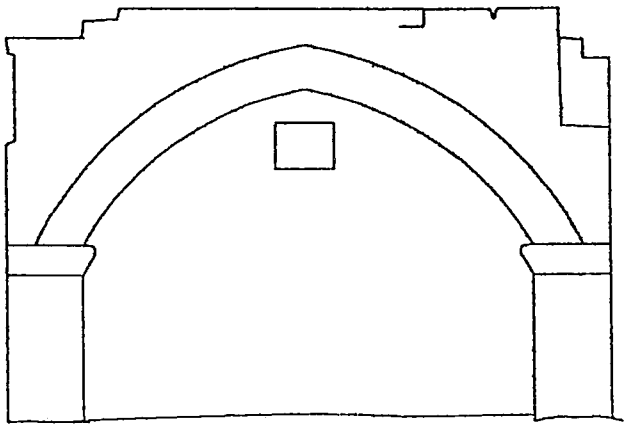

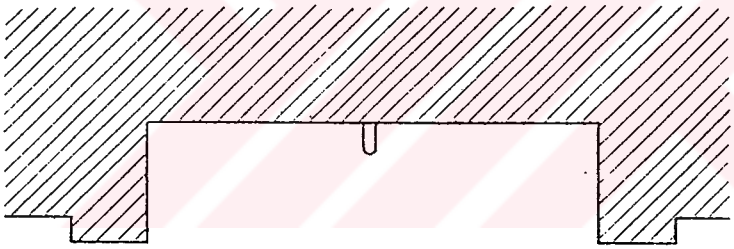

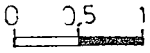

ÇİZ.: M. SARIHAN
03.08.2003

Çizim-44 Gümüşhane Merkez, Mir Ahmet Raşit Çeşmesi plan ve görünüşü

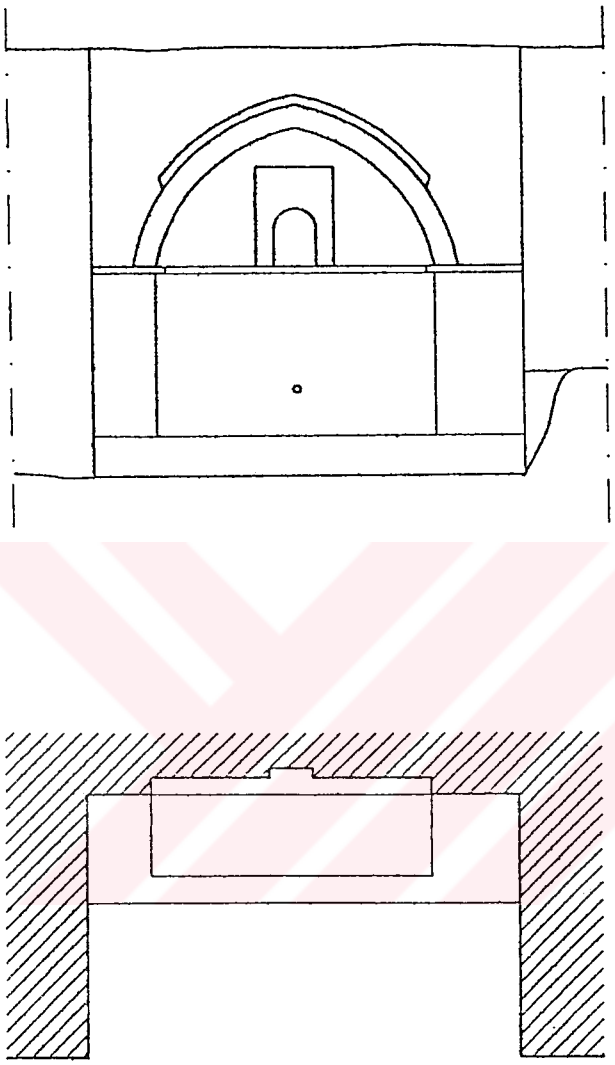

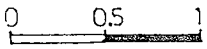

ÇİZ.: M. SARIHAN
02.08.2003

Çizim-45 Gümüşhane Merkez Eskişehir, I No'lu Çeşme plan ve görünüşü

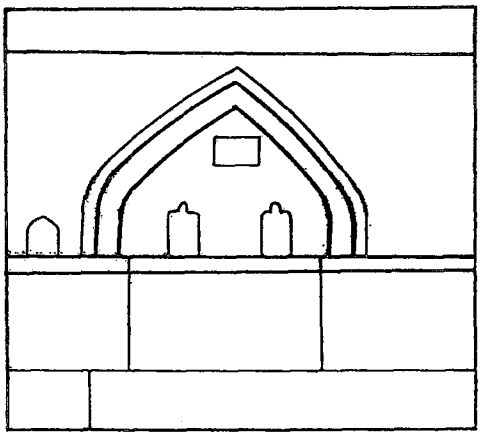

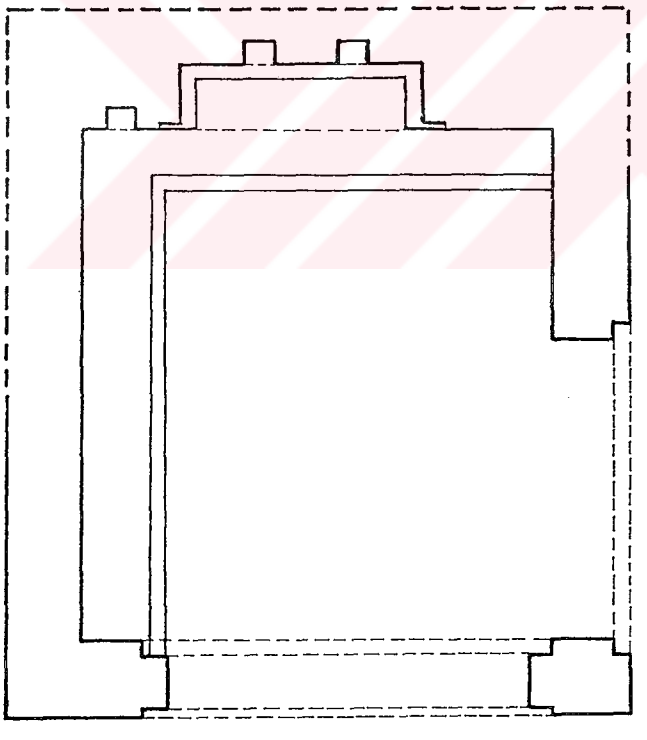

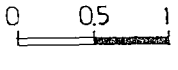

ÇİZ.: M. SARIHAN
02.08.2003

Çizim-46 Gümüşhane Merkez, Kabaköy Köyü Ayasofya Çeşmesi plan ve görünüşü

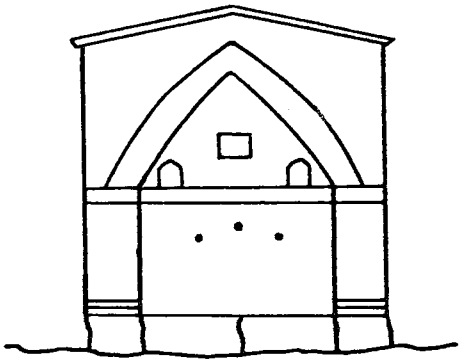

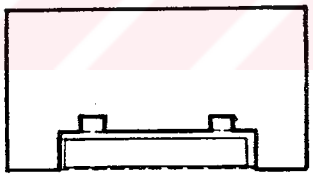

ÇIZ.: M. SARIHAN

Çizim-47 Torul, Osman Ağa Çeşmesi plan ve görünüşü

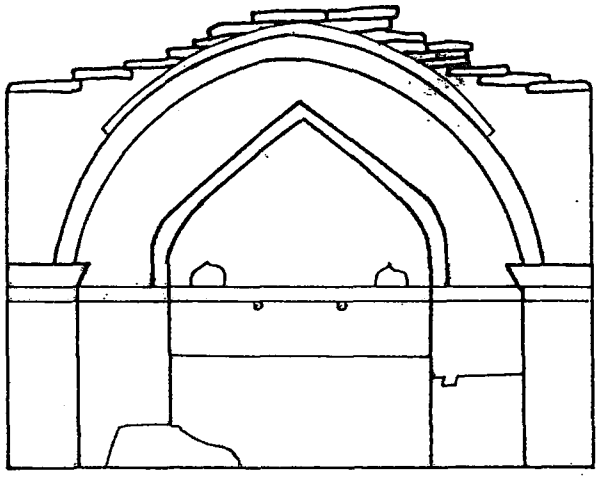

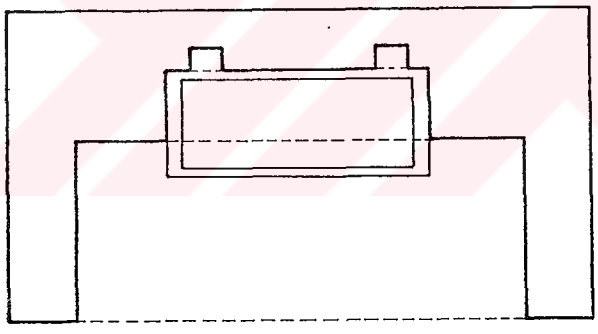

0 0,5 1

ÇİZ.: M. SARIHAN
31. 07. 2003

Çizim-48 Torul, Gümüştuğ Köyü Çeşmesi plan ve görünüşü

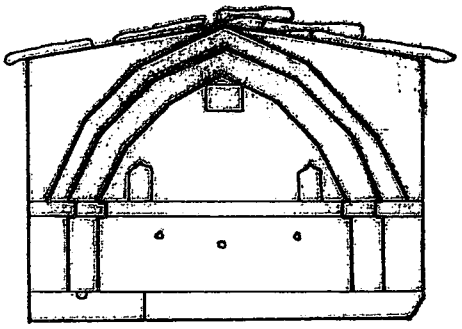

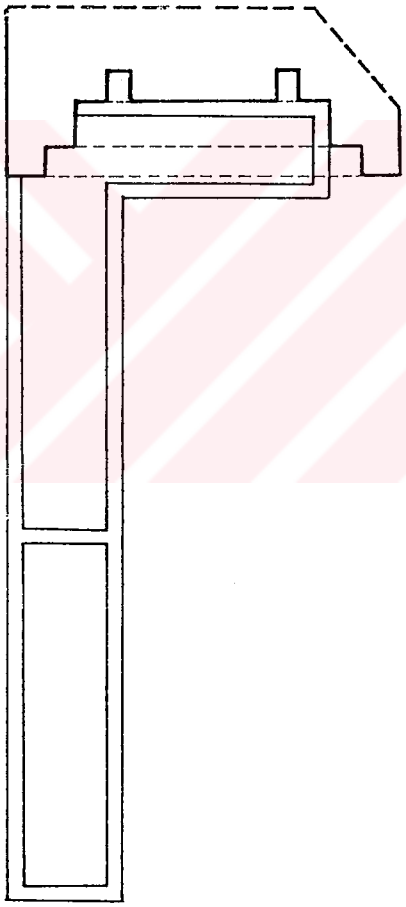

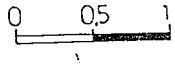

ÇİZ.: M. SARIHAN
31. 07. 2003

Çizim-49 Torul, Güzeloluk Köyü Eski Çeşme plan ve görünüşü

Lev - L

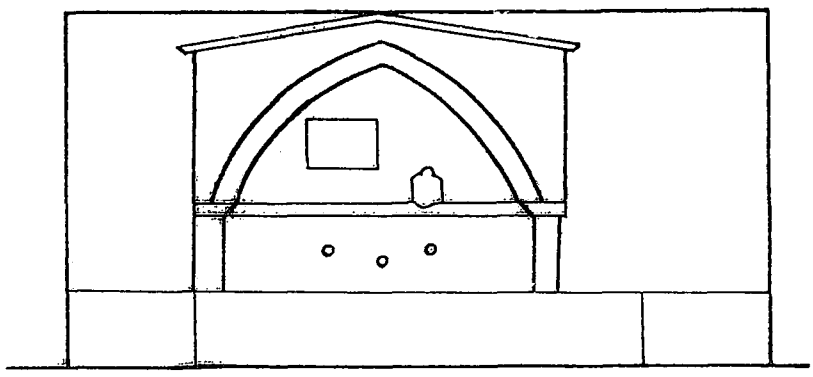

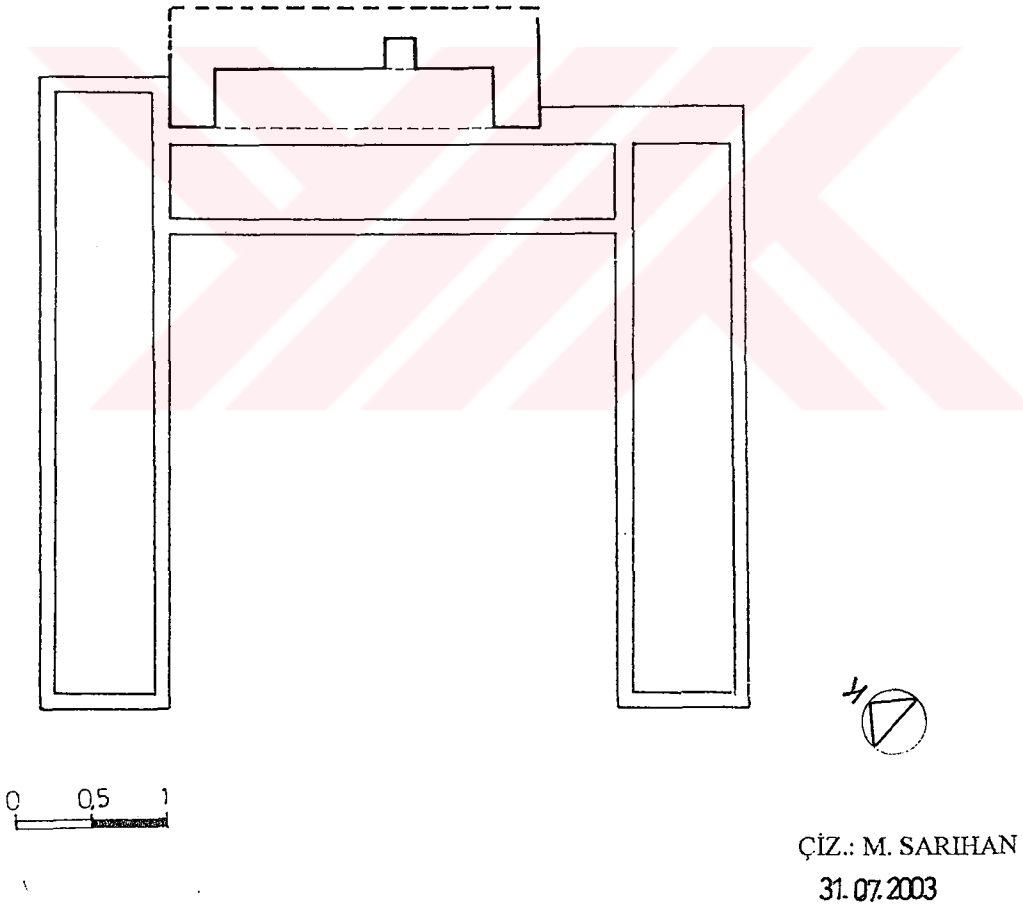

ÇİZ.: M. SARIHAN
31.07.2003

Çizim-50 Torul, Işık Köyü Çeşmesi plan ve görünüşü

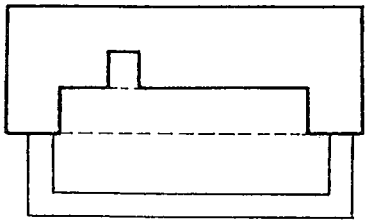

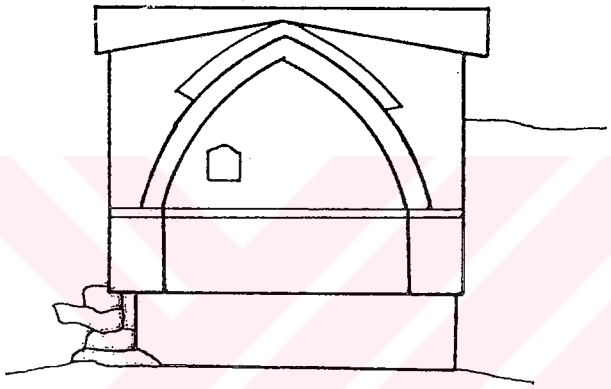

ÇİZ.: M. SARIHAN
31.07.2003

Çizim-51 Torul Kopuz Köyü Çeşmesi plan ve görünüşü

Lev - LII

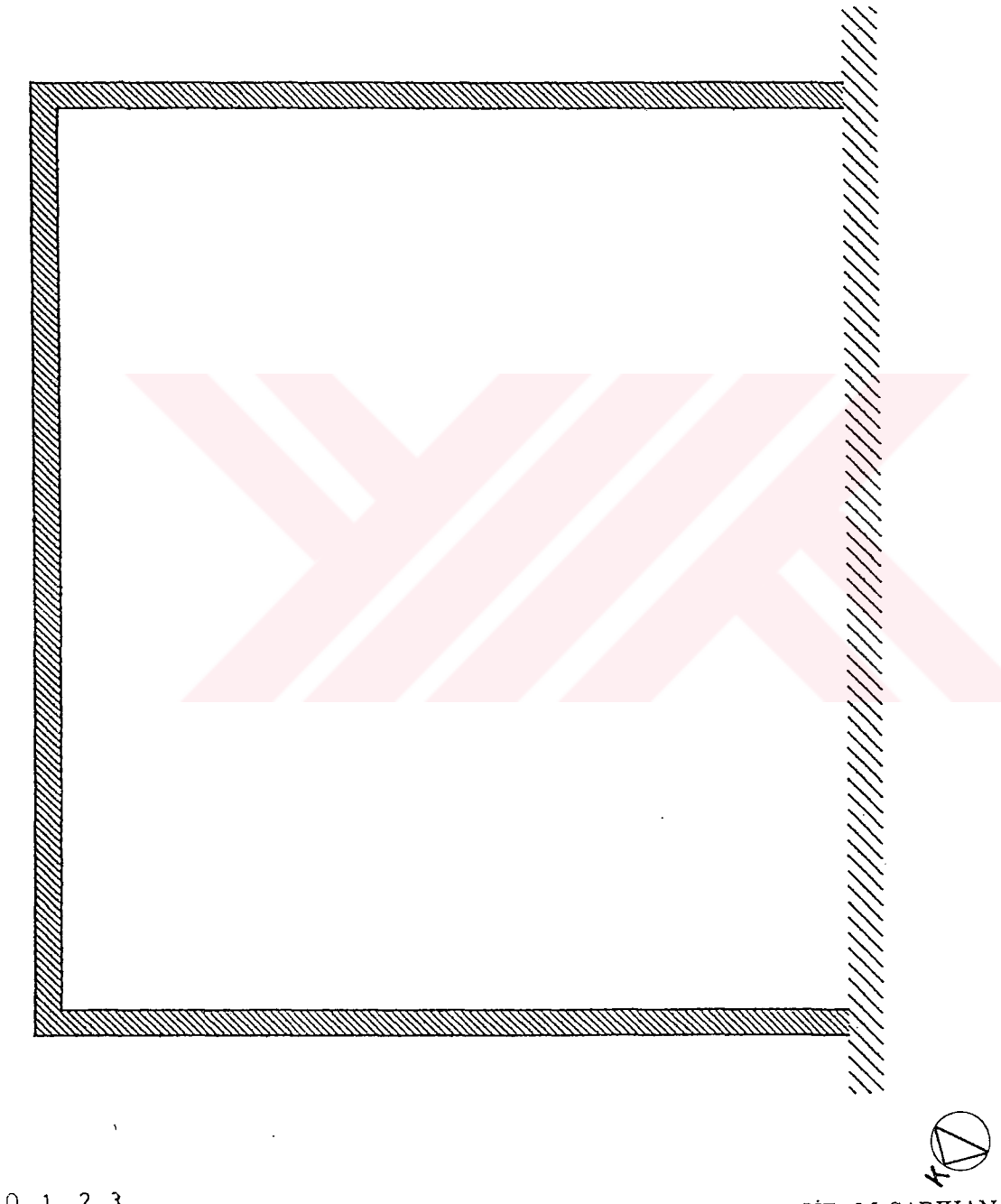

Çizim-52 Gümüşhane Merkez Eskişehir, Sulu Han planı

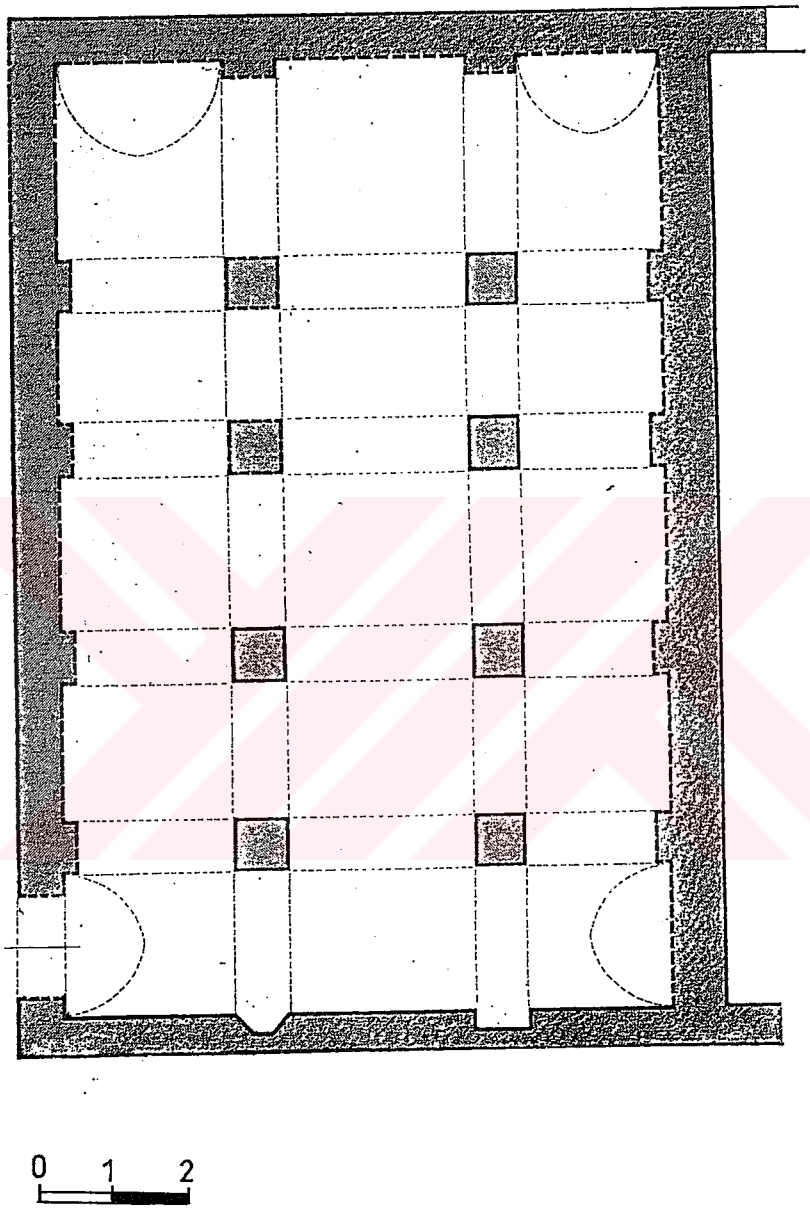

Çizim-53 Torul Merkez, Zigana Kervansarayı planı (G. AKAGÜN'den)

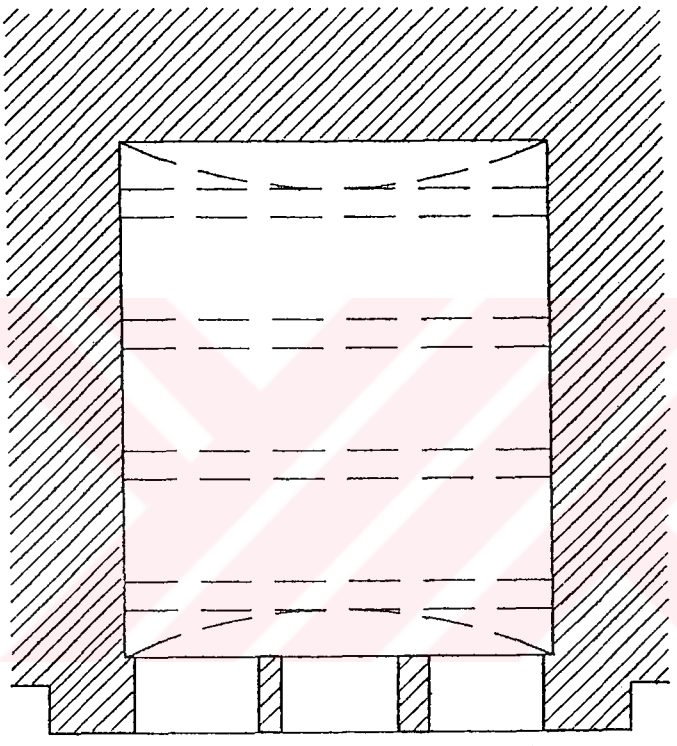

ÇİZ.: M. SARIHAN
02.08.2003

Çizim-54 Gümüşhane Merkez, Eskişehir Taş Mağaza I planı

Lev - LV

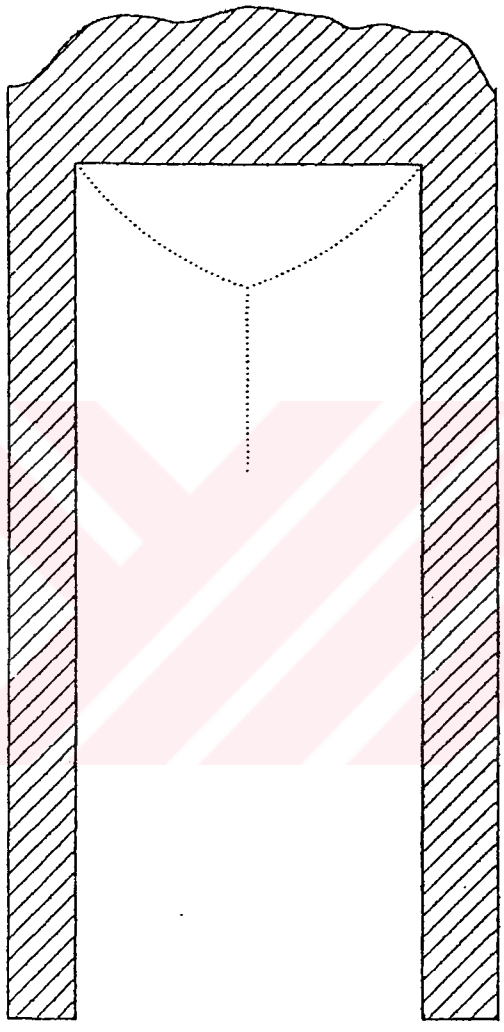

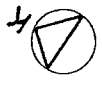

ÇİZ.: M. SARIHAN
02.08.2003

Çizim-55 Gümüşhane Merkez, Eskişehir Taş Mağaza II planı

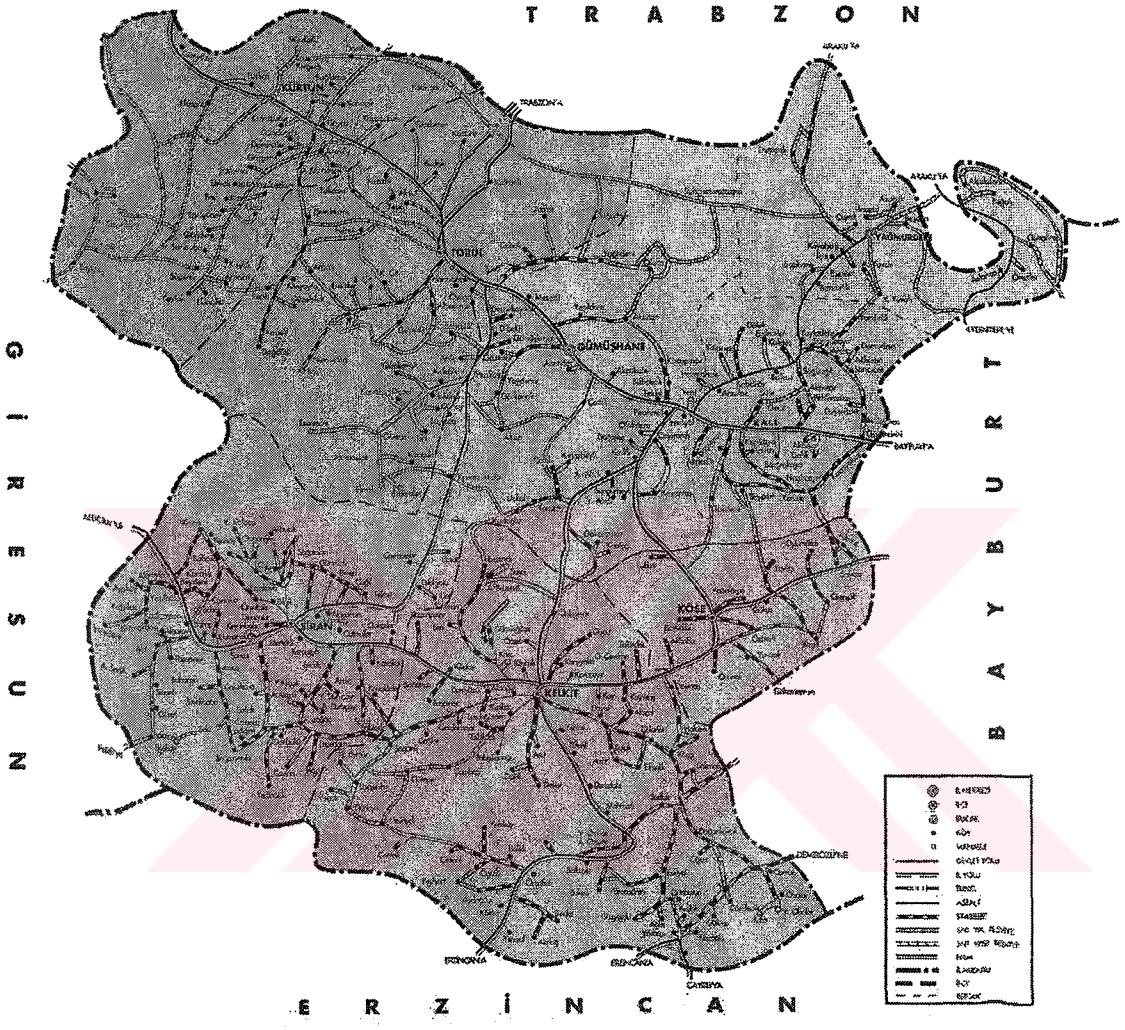

Çizim – 56 Gümüşhane İli Haritası

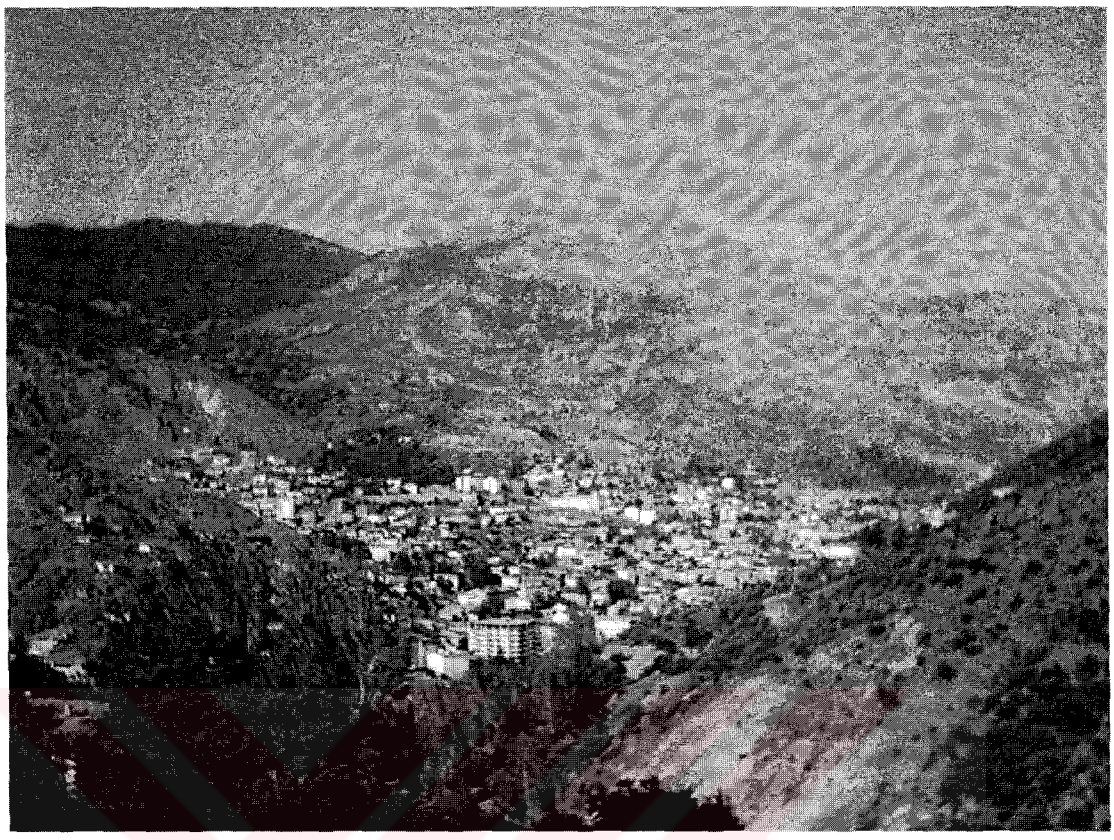

Resim 1 : Gümüşhane şehir merkezi genel görünümü

Resim 2 : Gümüşhane Eskişehir genel görünümü

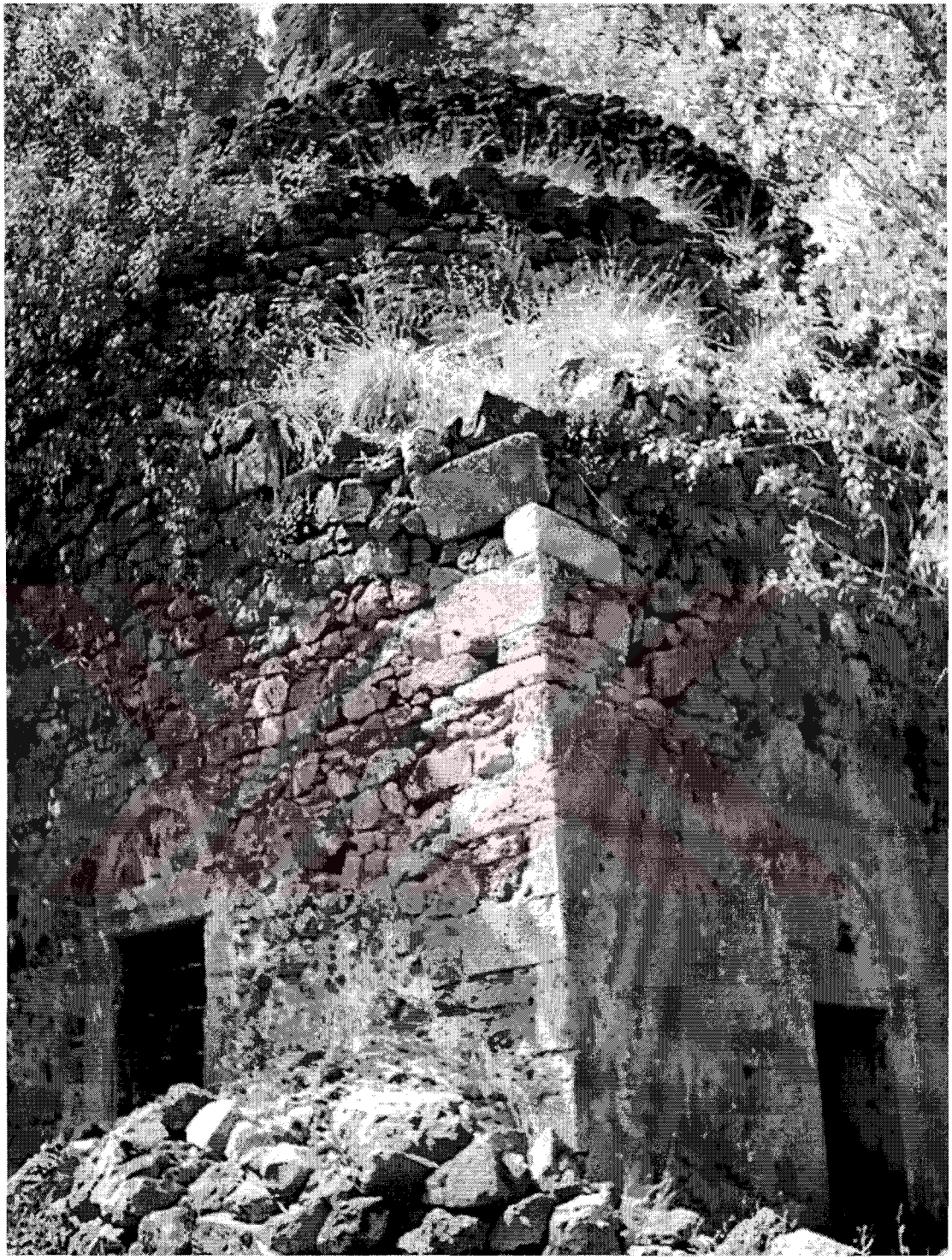

Resim 3 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Camii

Resim 4 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Cami ***Batı Cephesi***

Resim 5 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Cami ***Güney Cephesi***

Resim 6 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Cami ***Doğu Cephesi***

Resim 7 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Cami ***Kuzey Cephesi***

Resim 8 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Cami ***Harim Mekanı***

Resim 9 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Cami ***Mihrabı***

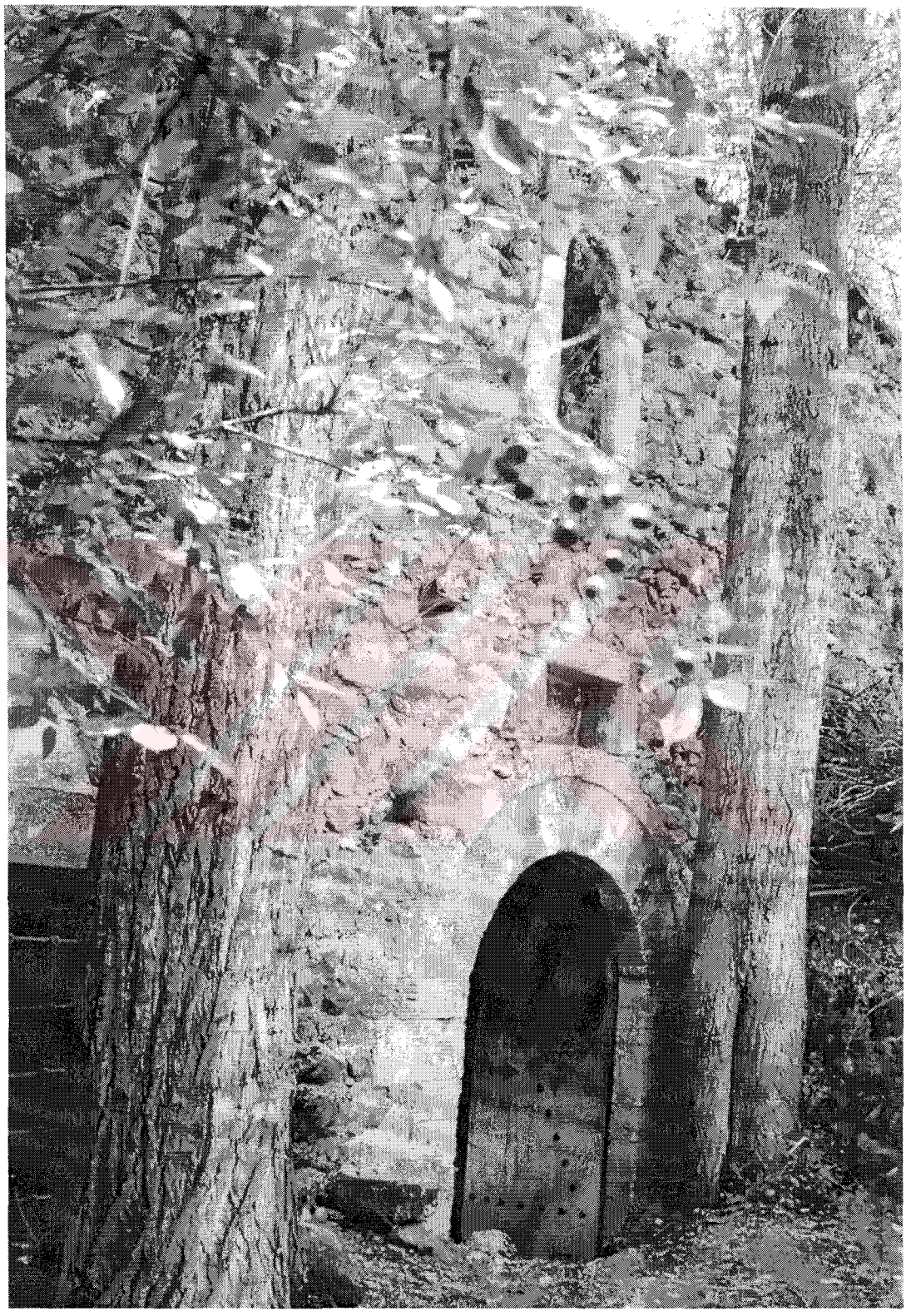

Resim 10 : Gümüşhane Merkez - Eskişehir Küçük Cami ***Giriş Kapısı ve Pencere***

Resim 11 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Cami

Resim 12 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Cami Güney Cephesi

Resim 13 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Cami Doğu Cephesi

Resim 14 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Cami Kuzey Cephesi

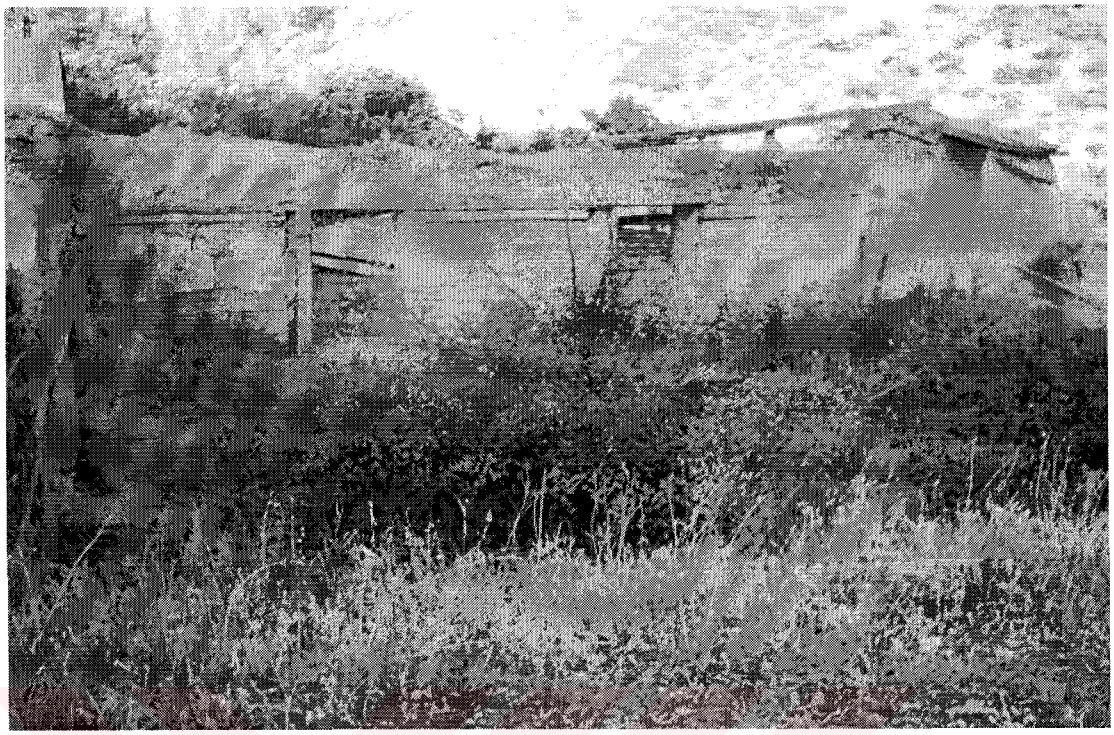

Resim 15 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Cami harim mekanı ve doğu duvarı

Resim 16 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Cami kuzey duvarı

Resim 17 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Mir Ahmet Raşit Cami mihrabı

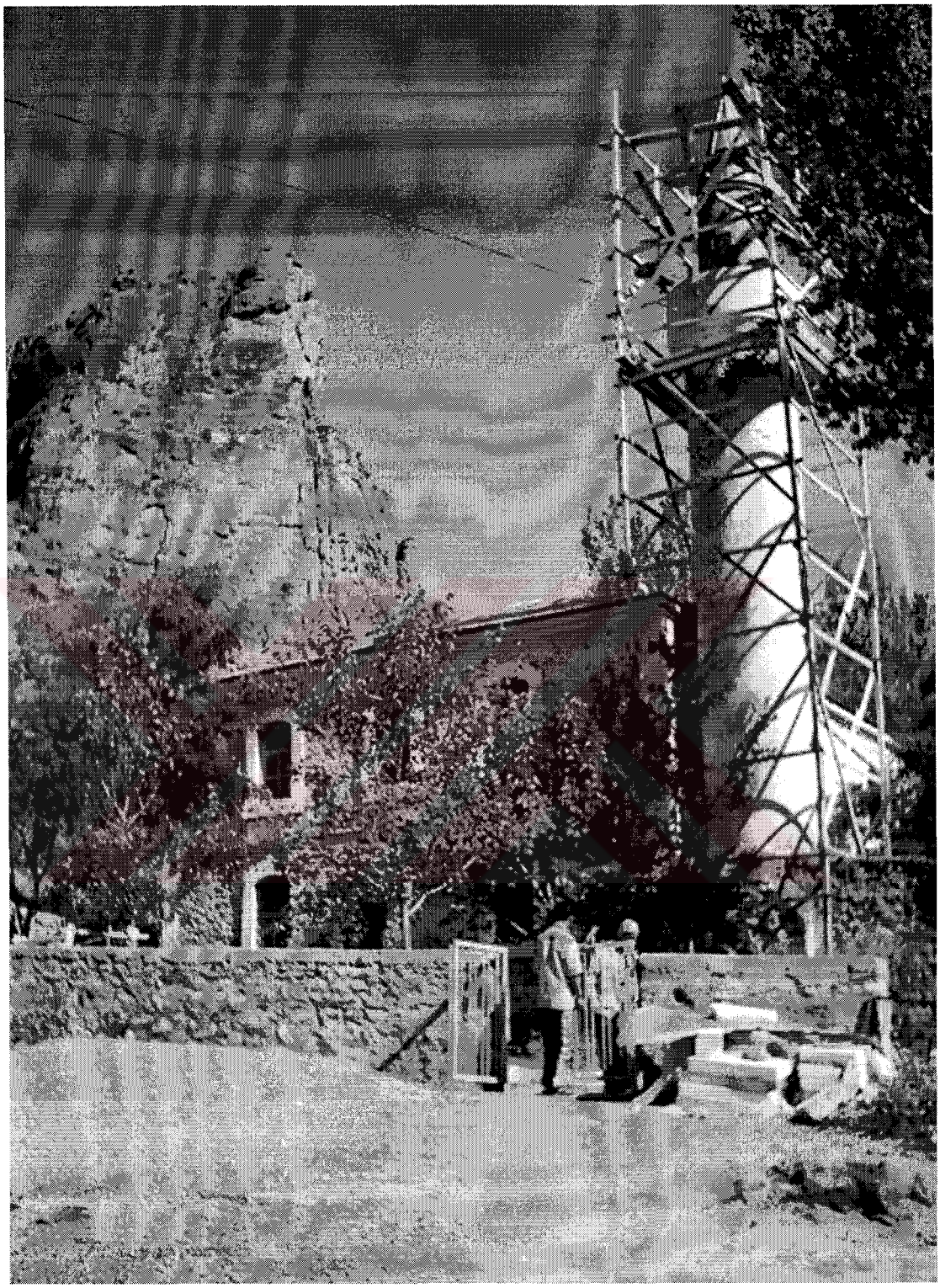

Resim 18 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Süleymaniye Cami

Resim 19 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Süleymaniye Cami Güney Cephesi

Resim 20 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Süleymaniye Cami Kuzey Cephesi

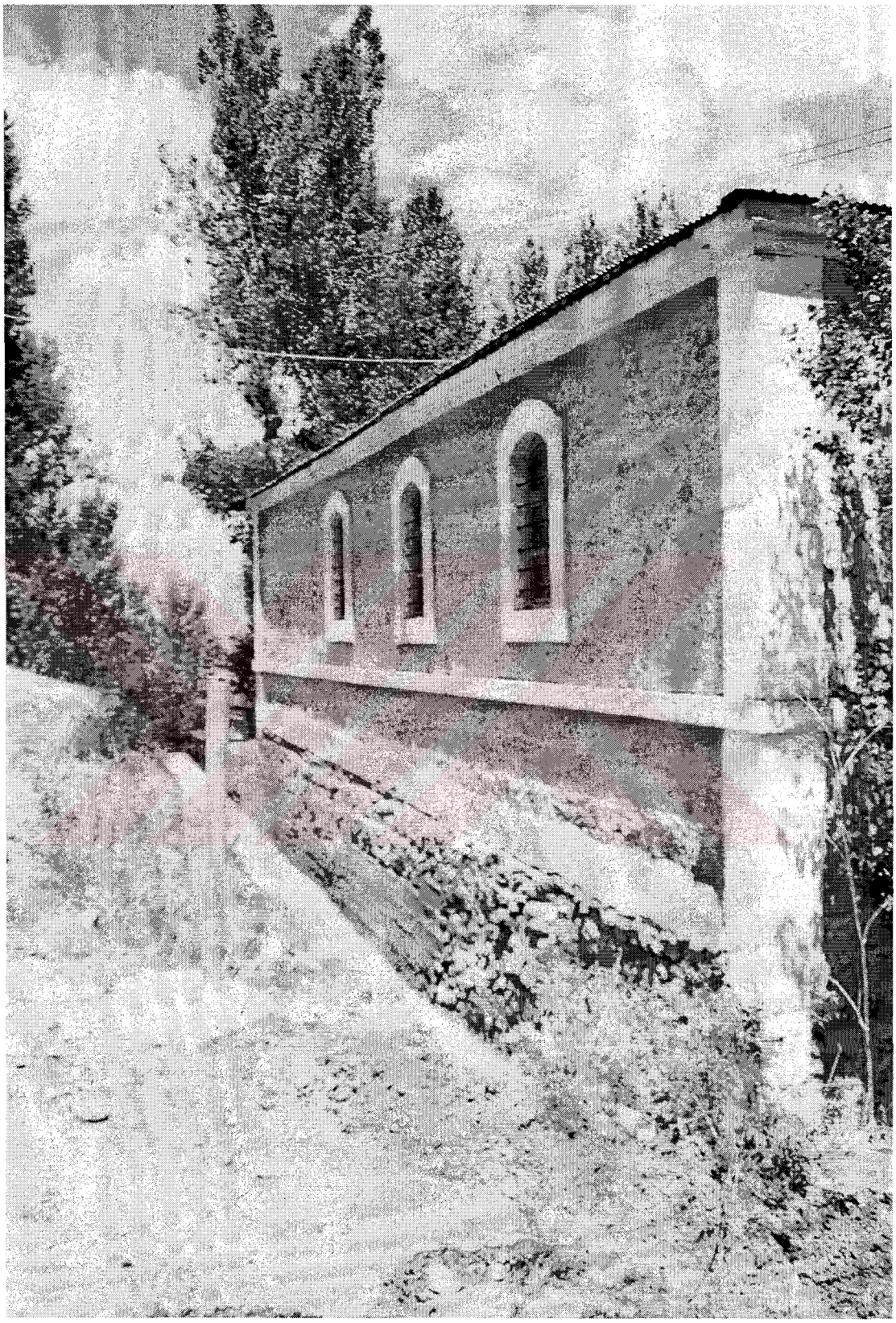

Resim 21 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Süleymaniye Cami Batı Cephesi

Resim 22 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Süleymaniye Cami Doğu Cephesi

Resim 23 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Süleymaniye Cami Güney Duvarı

Resim 24 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Süleymaniye Cami ***mahfil ve giriş kapısı***

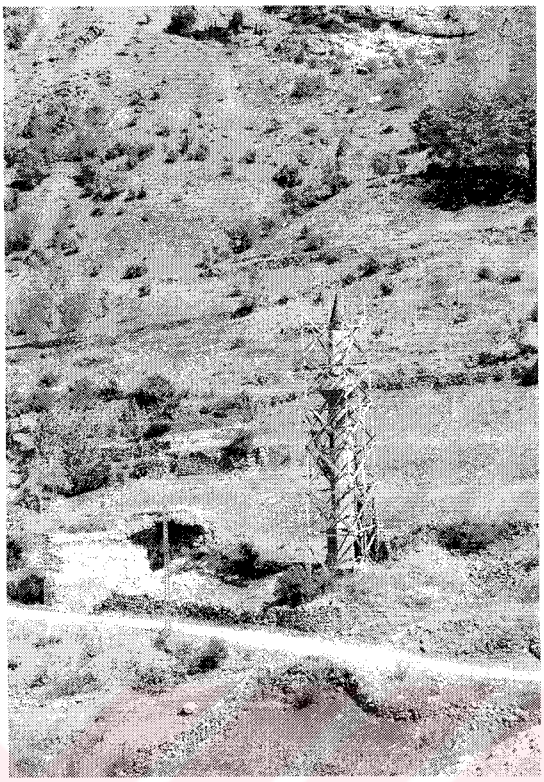

Resim 25 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Cami I

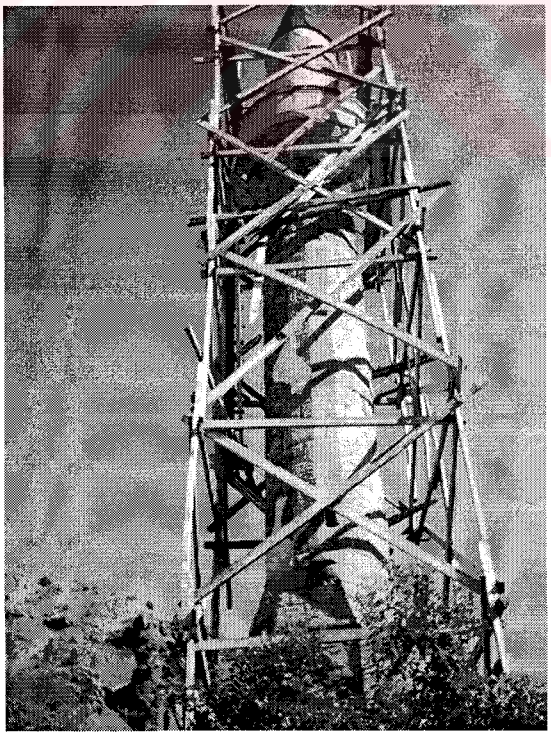

Resim 26 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Cami I

Resim 27 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Cami II

Resim 28 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Camii genel görünümü

Resim 29 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami Güney Cephesi

Resim 30 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami Batı Cephesi

Resim 31 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami Doğu Cephesi

Resim 32 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami doğu duvarı

Resim 33 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami batı duvarının, güneyde yer alan kısmı

Resim 34 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami kuzey duvarı

Resim 35 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami harim mekanı

Resim 36 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami doğu duvarının, güney kısmında bulunan pencere sövesinde yer alan ***makas motifi***

Resim 37 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami doğu duvarının, güney kısmında bulunan pencere sövesinde yer alan ***Kuran Muhafazası ve Bitkisel Motifler***

Resim 38 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami doğu duvarının, girişe yakın kısımda bulunan pencere sövesinde yer alan ***Üç Kubbeli Yapı Tasvirleri***

Resim 39 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami doğu duvarındaki güneye yakın pencerenin üst kısmında yer alan ***Sürahi Motifi*** ile ***İki Hilal ve Yıldız Motifi***

Resim 40 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami doğu duvarında bulunan iki pencere arasında yer alan ***Çift Minareli ve Kubbeli Cami Motifi***

Resim 41 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami batı duvarında yer alan süslemeler

Resim 42 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami batı duvarında bulunan, ***dikdörtgen kartuş içindeki kubbeli iki yapı tasviri***

Resim 43 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami batı duvarında bulunan, ***vazodan çıkan çiçek motifi*** ile ***sarkaçlı saat ve ağaç motifi***

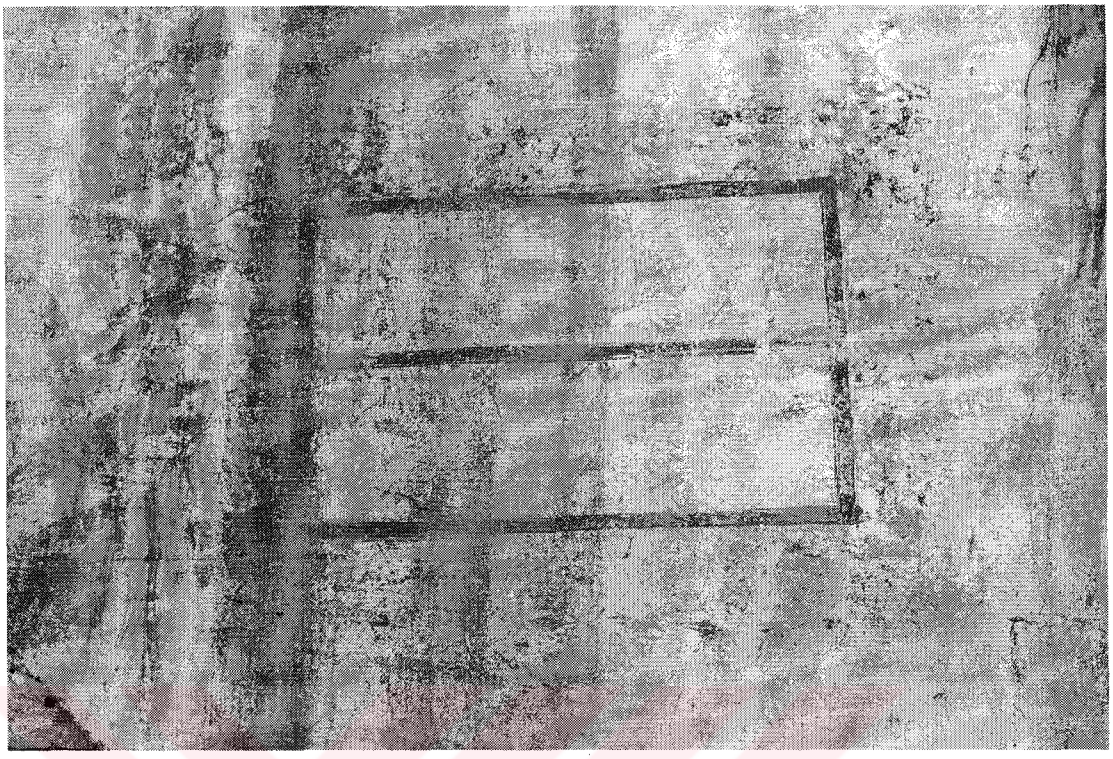

Resim 44 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami batı duvarında bulunan, ***bitkisel motiflerle süslenmiş iki satırlık kitabe***

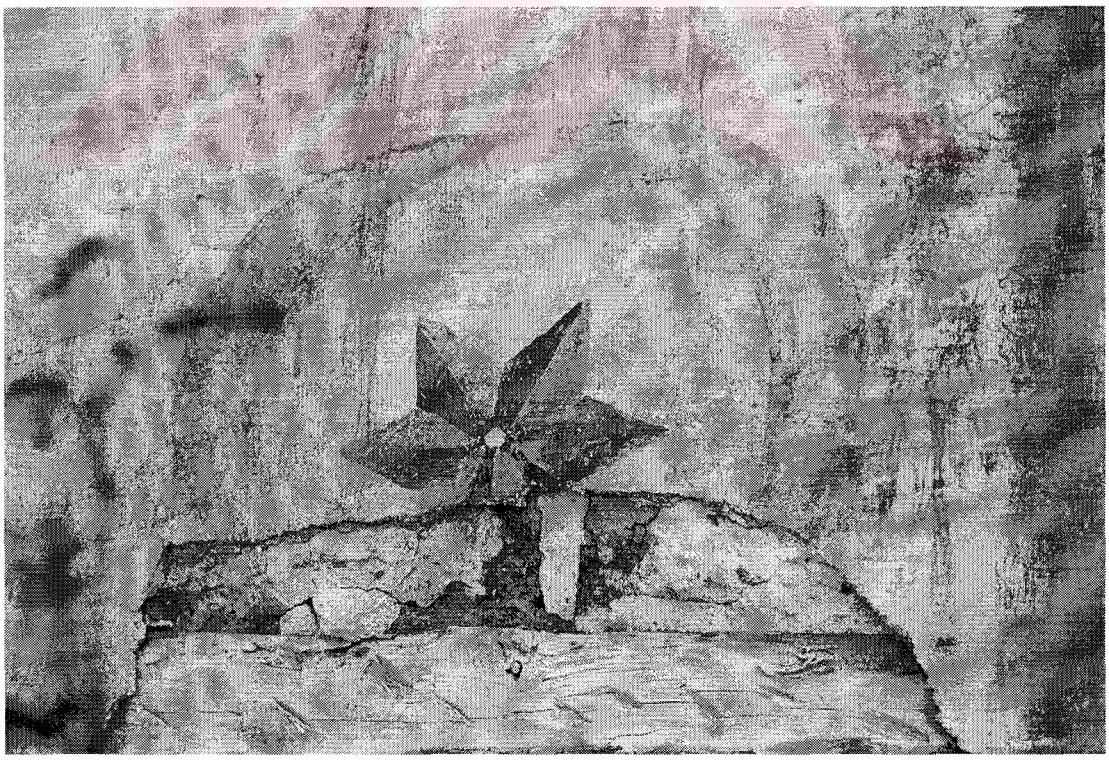

Resim 45 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami batı duvarında bulunan lentonun üzerinde yer alan ***iki hilal ve yıldız motifi***

Resim 46 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami batı duvarında bulunan pencerenin sövesinde yer alan ***vazodan çıkan çiçek motifi***

Resim 47 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami Mihrab Nişi

Resim 48 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami güney duvarının doğu kısmındaki üst kat pencere hizasındaki ***Kabe motifi***

Resim 49 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami pencere sövesinde yer alan vazodan çıkan çiçek motifi

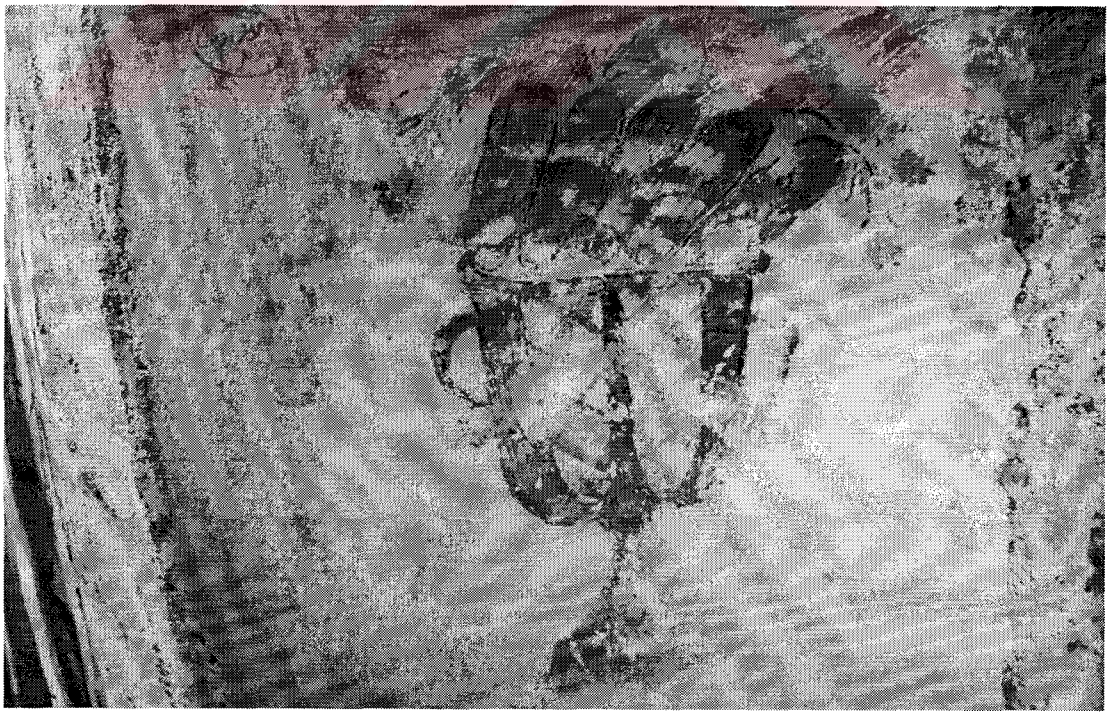

Resim 50 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami pencere sövesinde yer alan vazodan çıkan çiçek motifi

Resim 51 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami pencere sövesinde yer alan vazodan çıkan çiçek motifi

Resim 52 : Gümüşhane Merkez – Akgedik Köyü Cami pencere sövesinde yer alan vazodan çıkan çiçek motifi

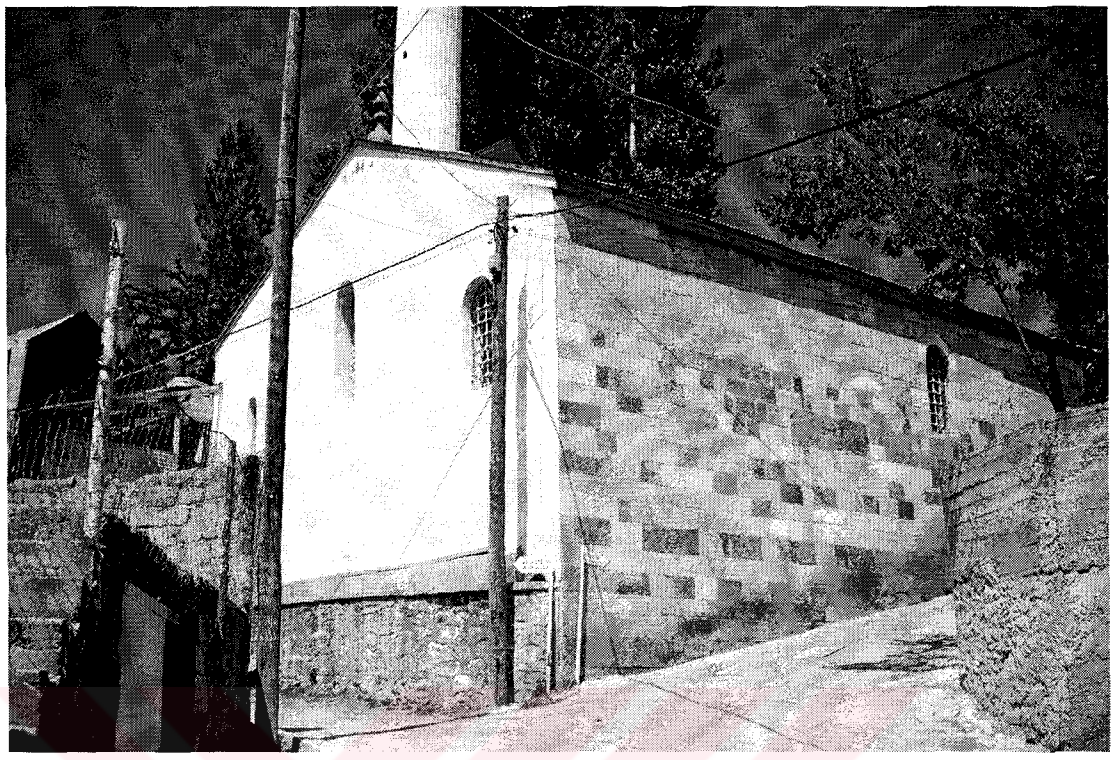

Resim 53 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami

Resim 54 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami güney cephesi

Resim 55 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami doğu cephesi

Resim 56 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami batı cephesi

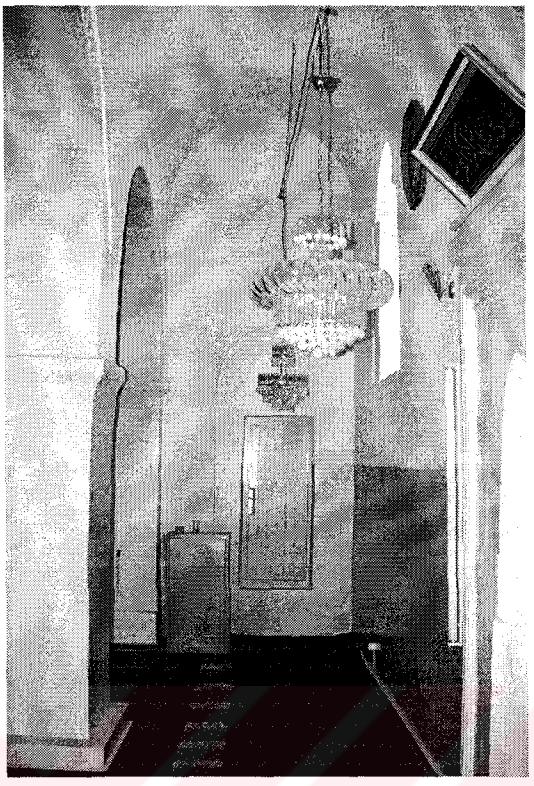

Resim 57 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami, mihrap önündeki sahın

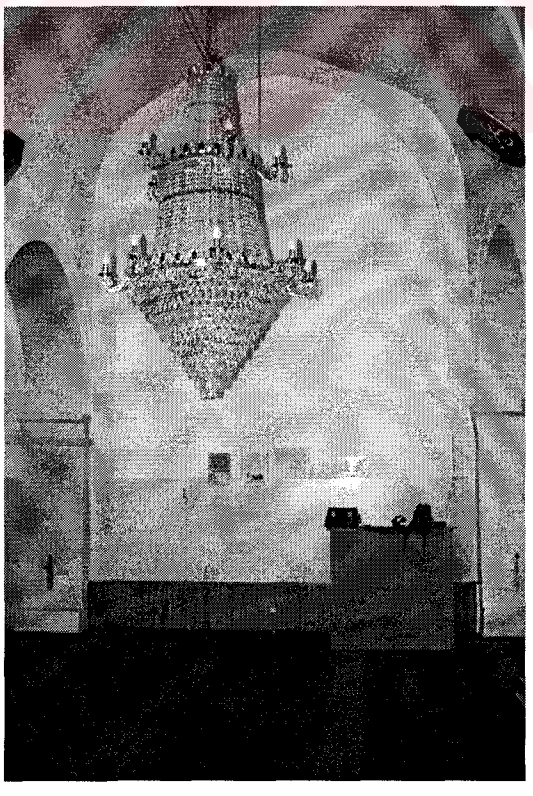

Resim 58 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami, orta sahın

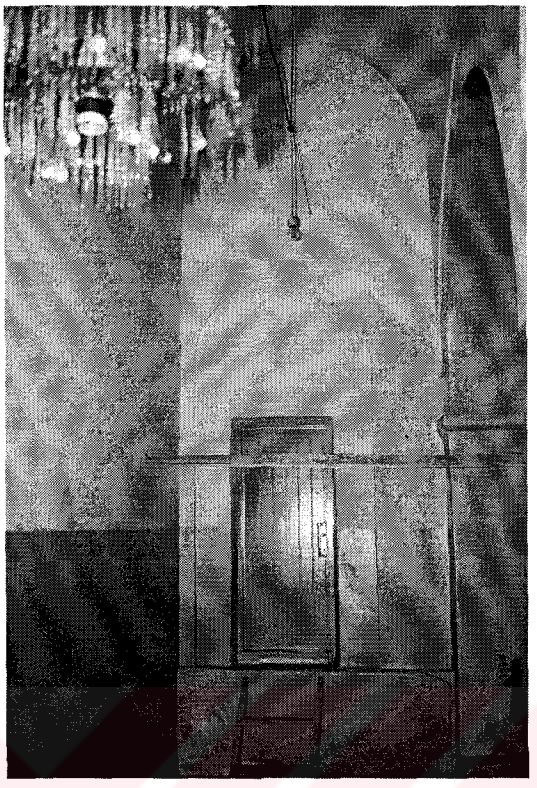

Resim 59 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami, kuzey tarafta yer alan sahın

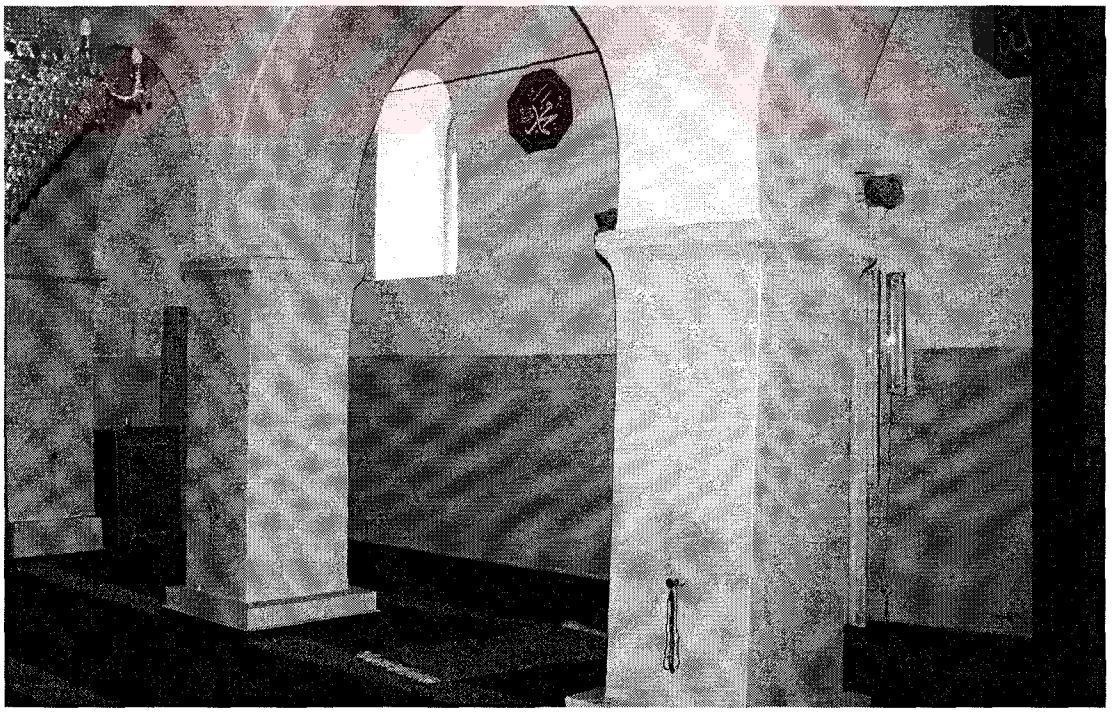

Resim 60 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami, üst örtüyü taşıyan destekler

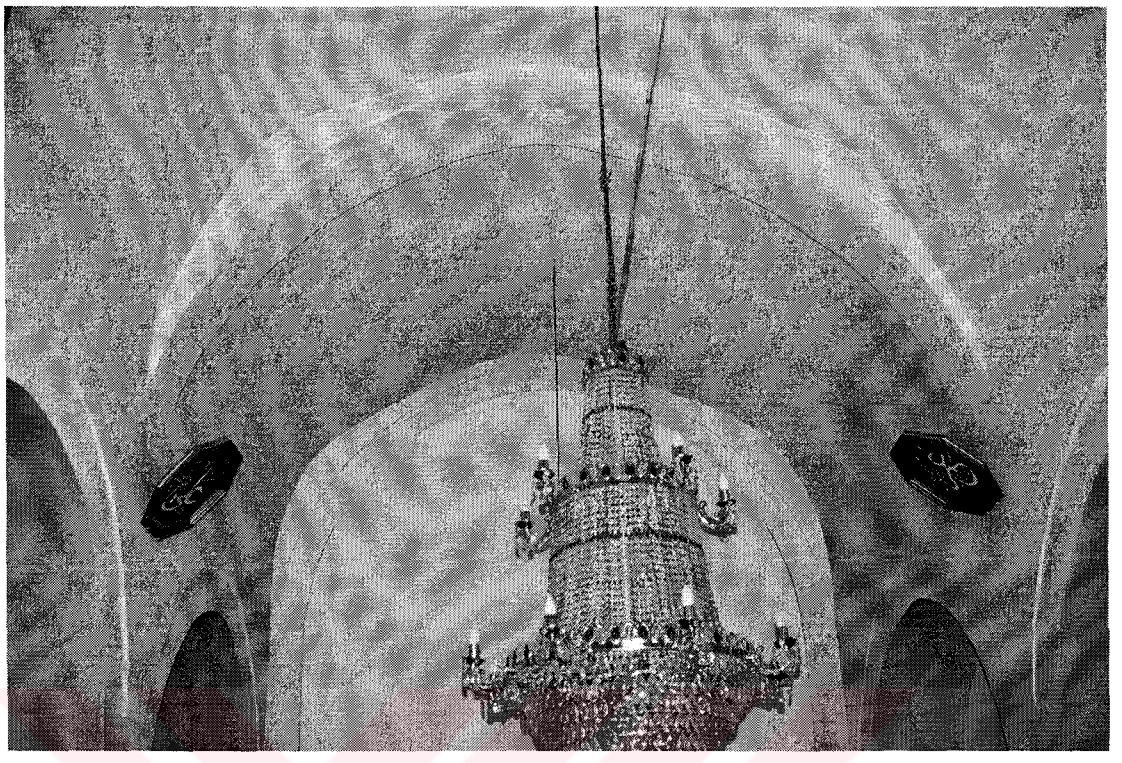

Resim 61 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami, orta sahını örten beşik tonoz

Resim 62 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami, mihrabı

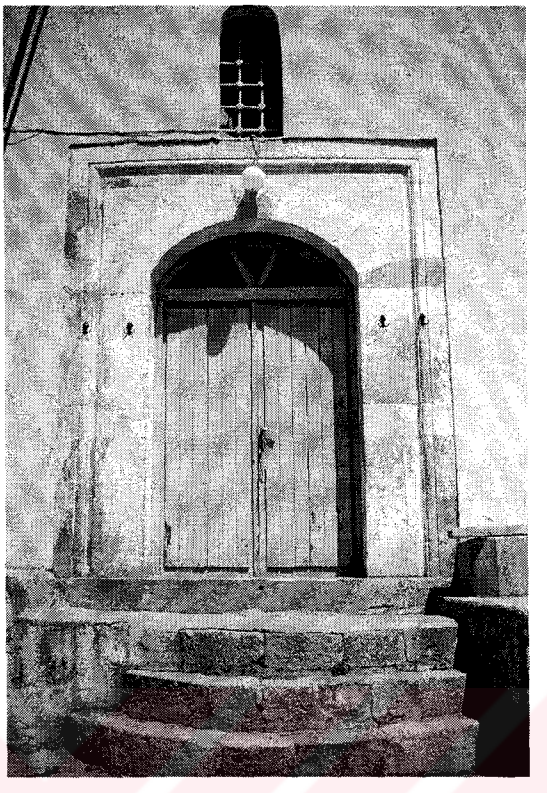

Resim 63 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami giriş kapısı

Resim 64 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami giriş kapısı

Resim 65 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami güney cephesinde yer alan haç motifleri

Resim 66 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami eski fotoğrafı

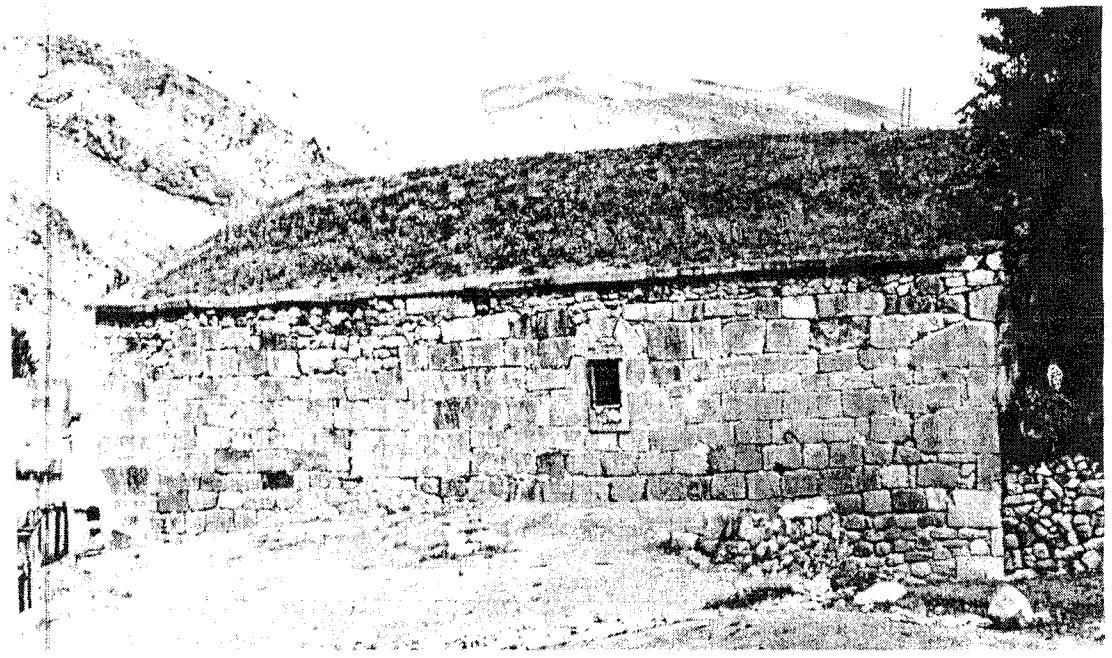

Resim 67 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami eski fotoğrafı

Resim 68 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami eski fotoğrafı

Resim 69 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami eski fotoğrafı

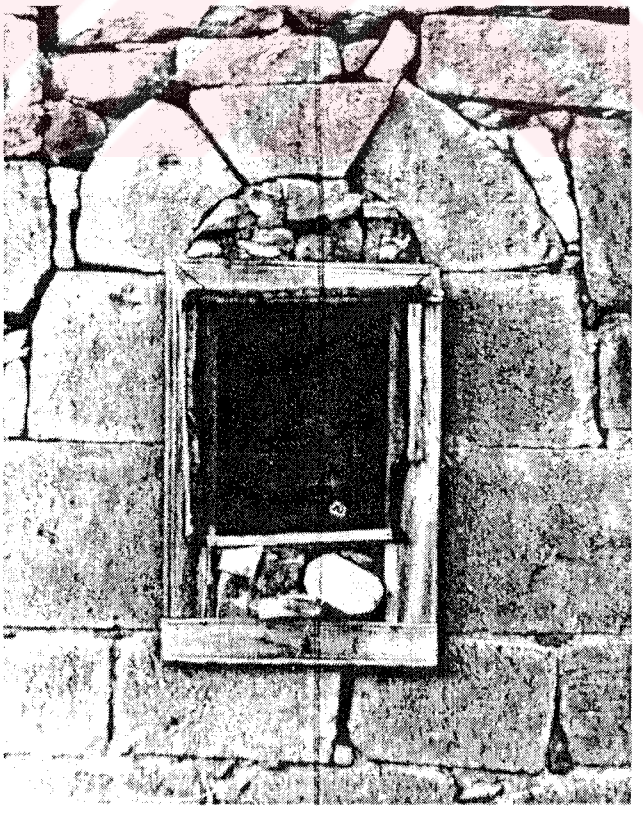

Resim 70 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Ayasofya Cami eski fotoğrafı

Resim 71 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami

Resim 72 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, giriş kapısı üzerinde yer alan kitabe

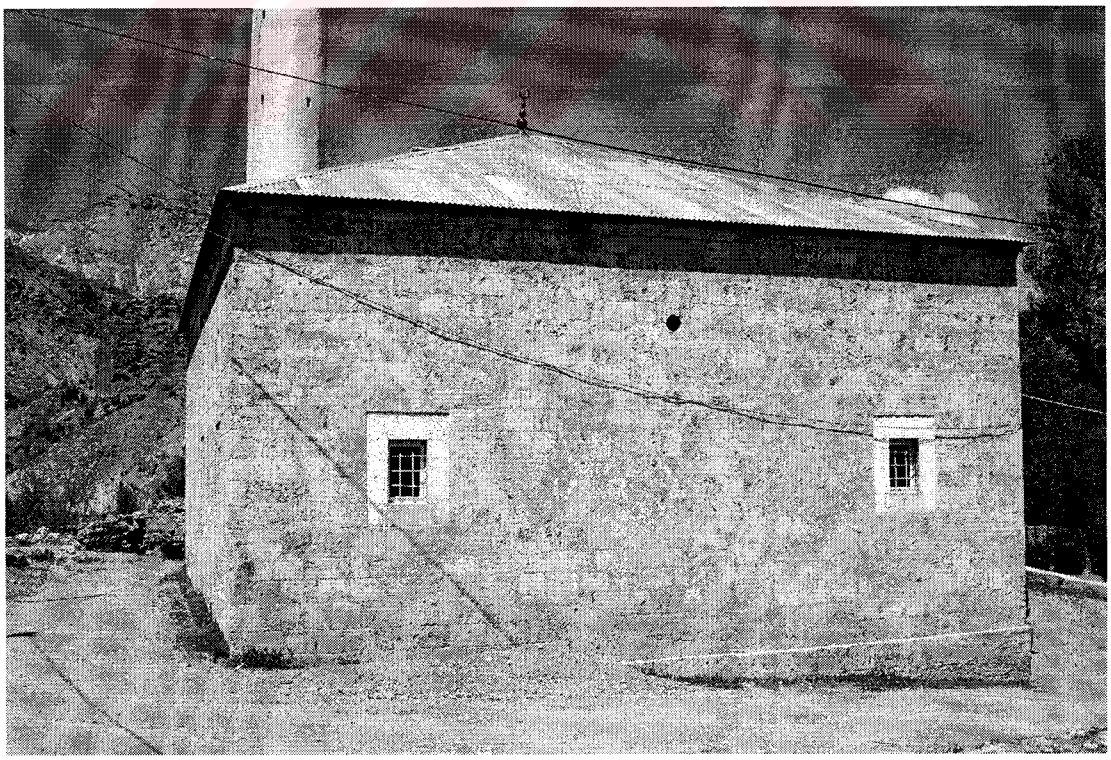

Resim 73 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, güney cephesi

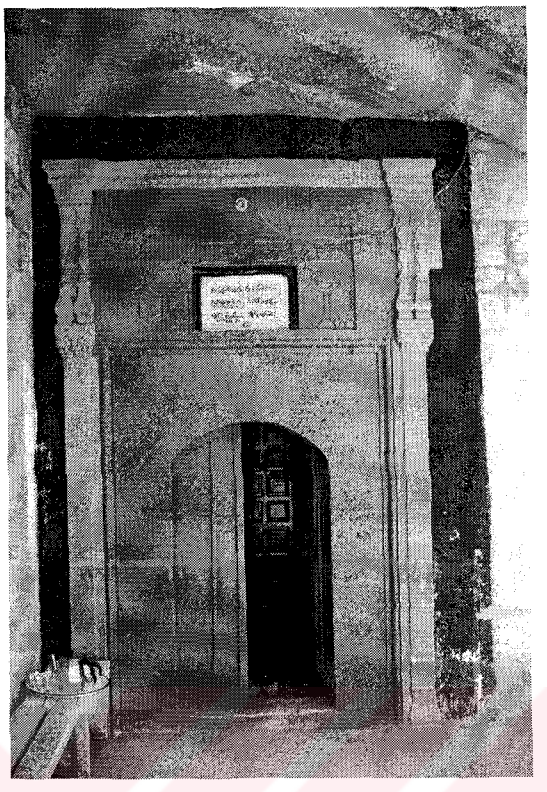

Resim 74 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, giriş kapısı

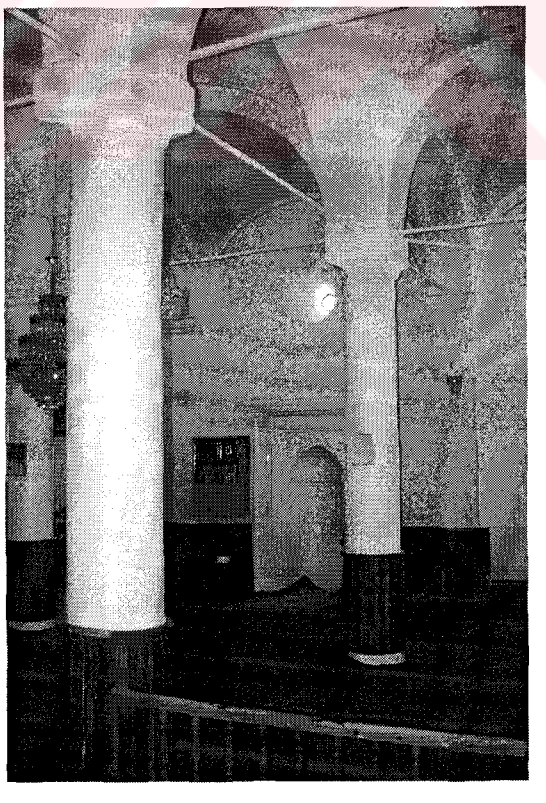

Resim 75 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, harim mekanı

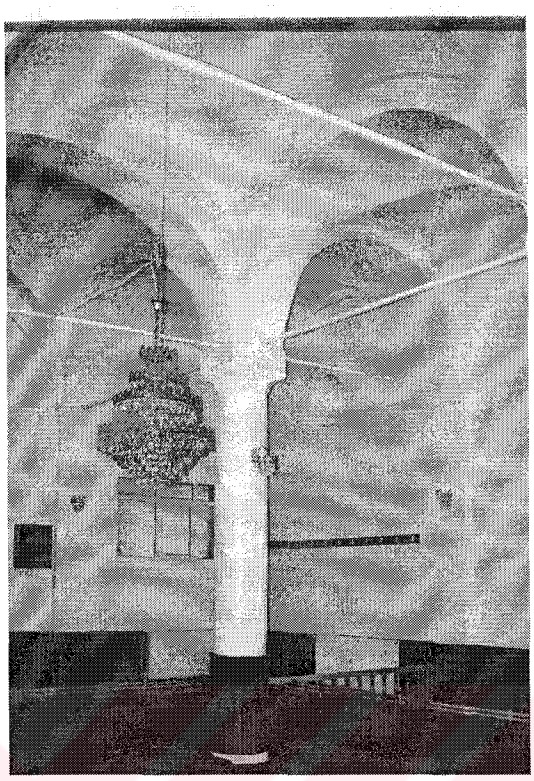

Resim 76 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, harim mekanının kuzeydoğu tarafı

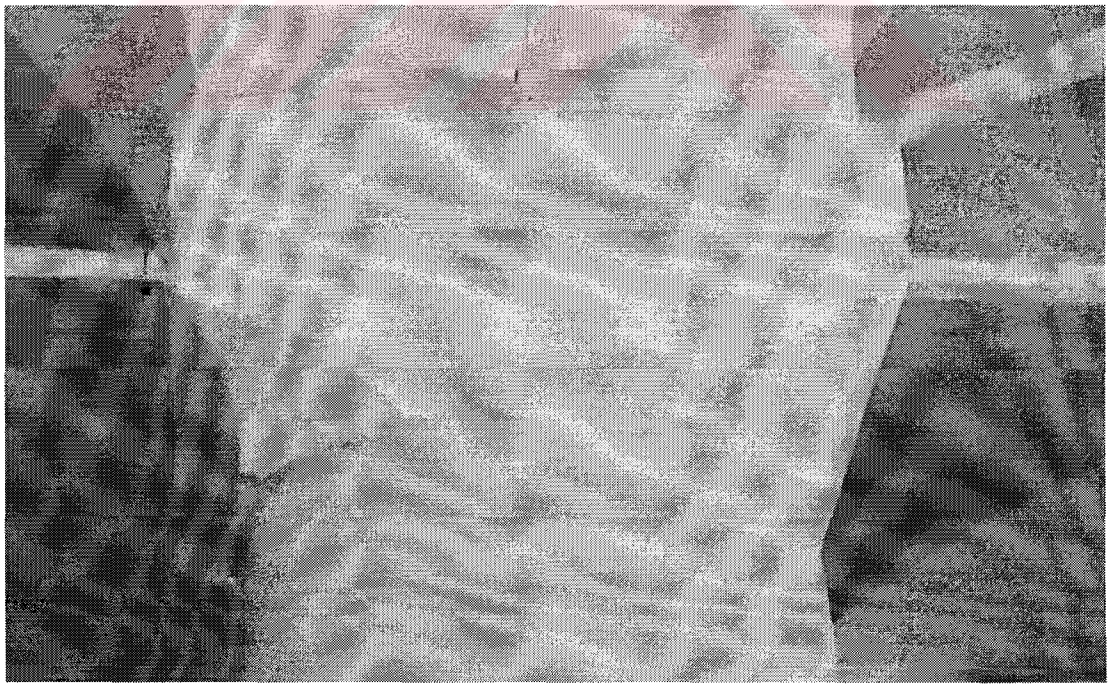

Resim 77 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, sütun başlığı

Resim 78 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, mihrabı

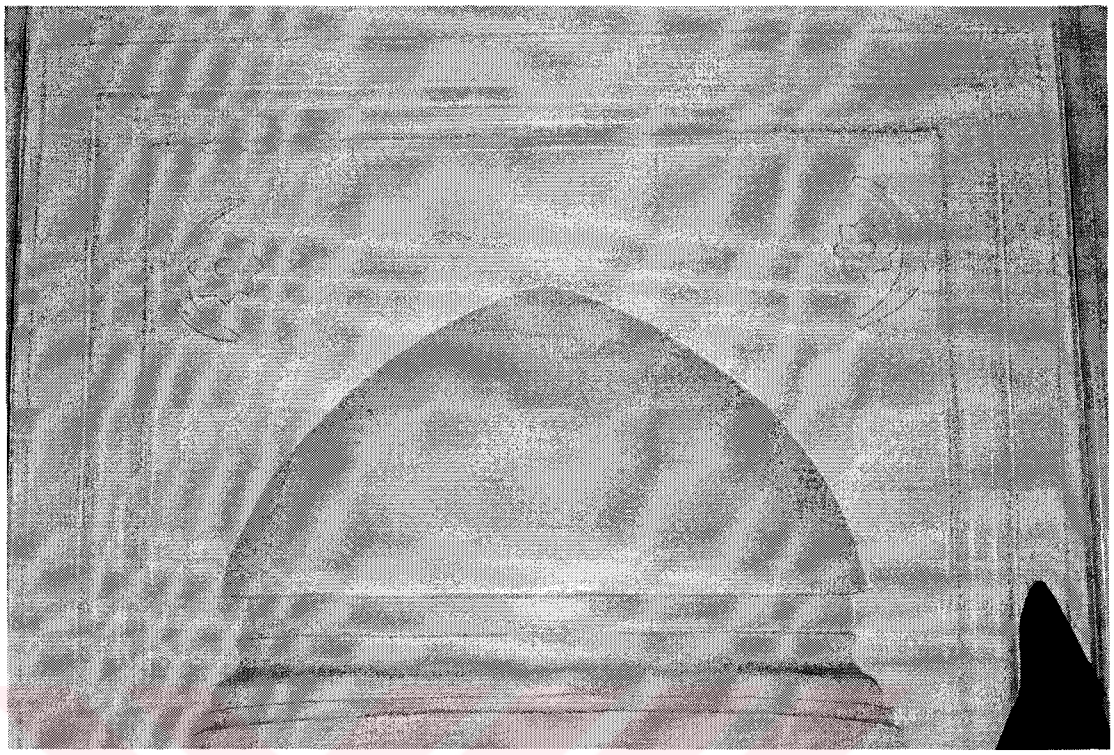

Resim 79 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, mihrap kavsara kısmı

Resim 80 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, mihrap sütunçe başlığı

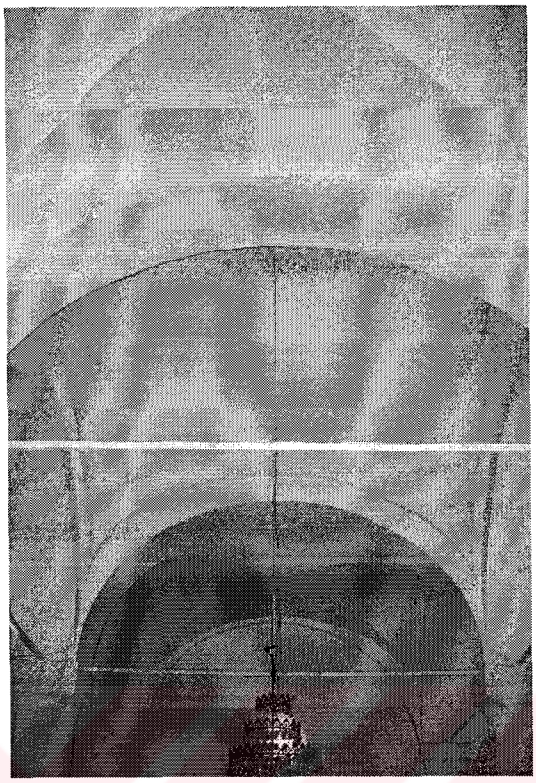

Resim 81 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, kubbe ve aynalı tonoz üst örtüsü

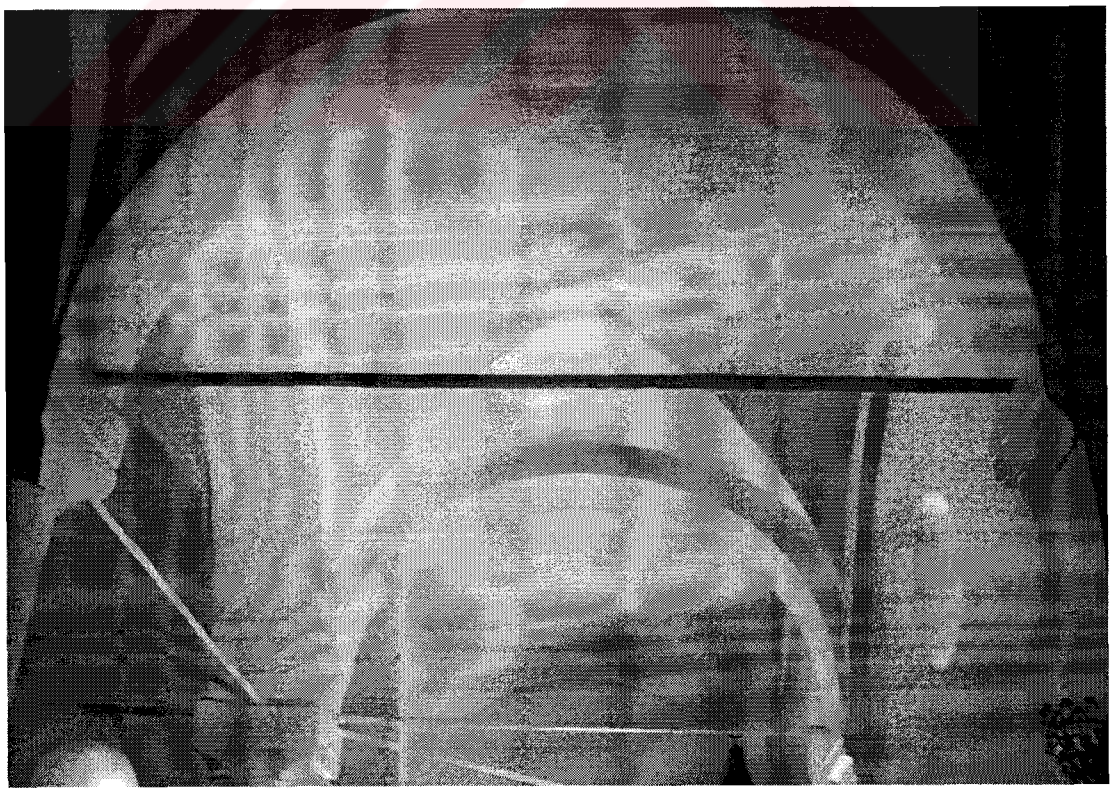

Resim 82 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, çapraz tonoz üst örtüsü

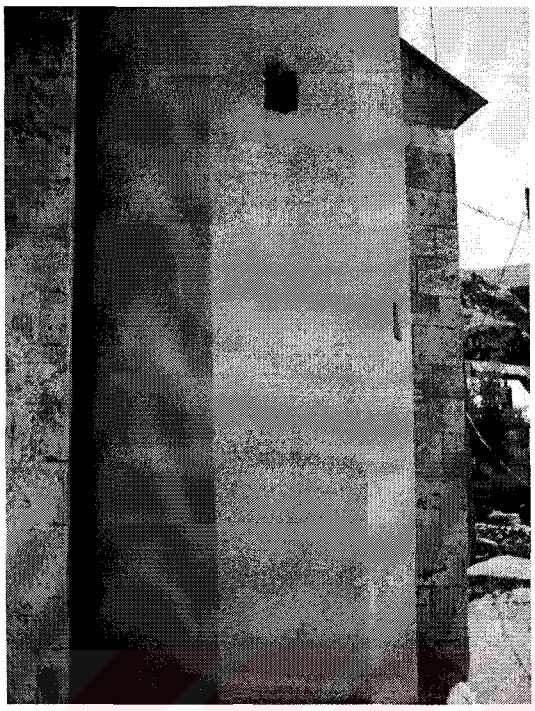

Resim 83 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, minare kaidesi

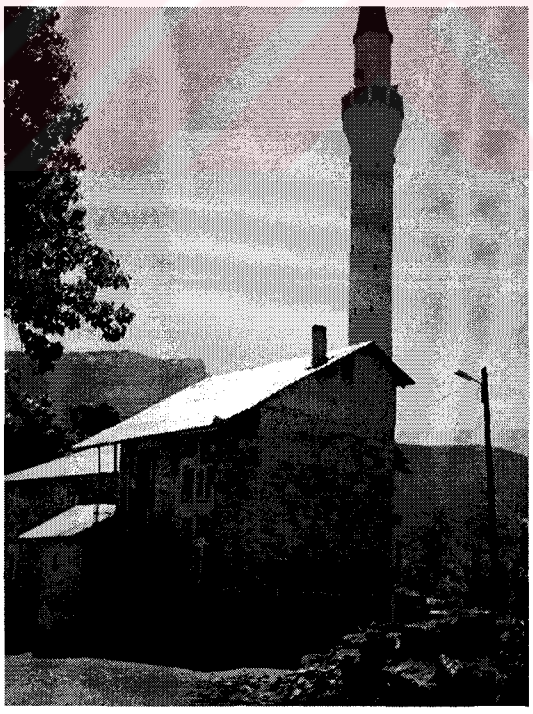

Resim 84 : Gümüşhane Merkez – Tekke Köyü Cami, misafirhane kısmı ve minaresi

Resim 85 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami

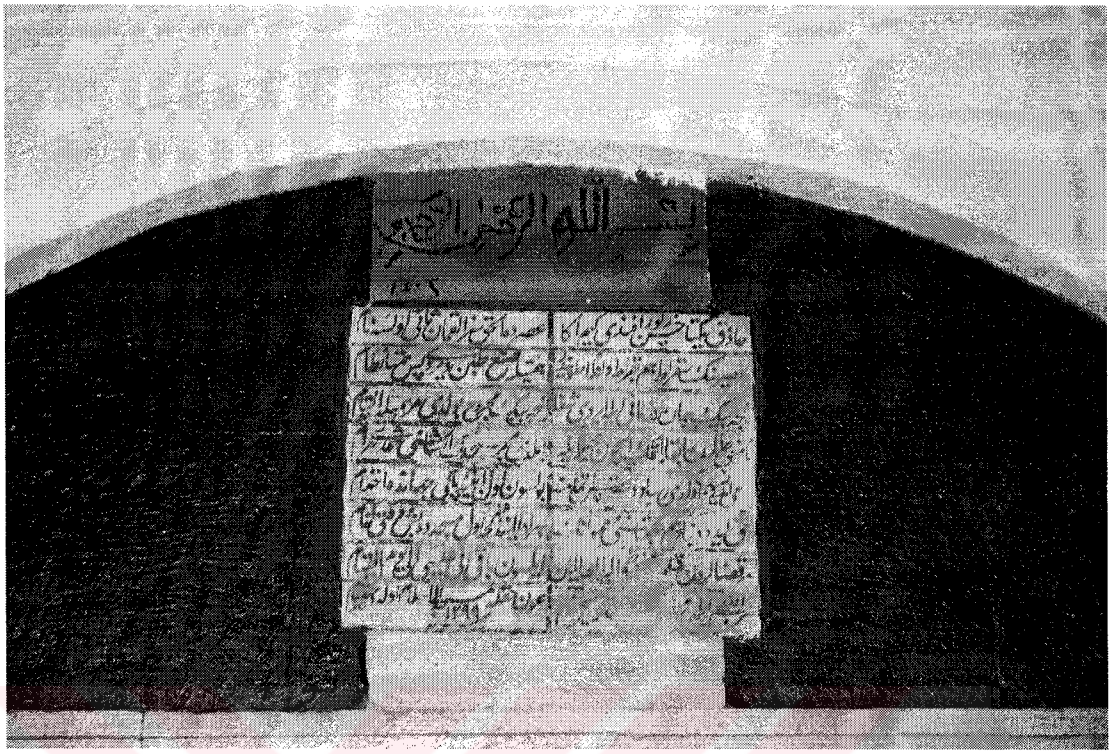

Resim 86 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, giriş kapısı üzerindeki kitabe

Resim 87 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, kuzey cephesi

Resim 88 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, giriş kapısı

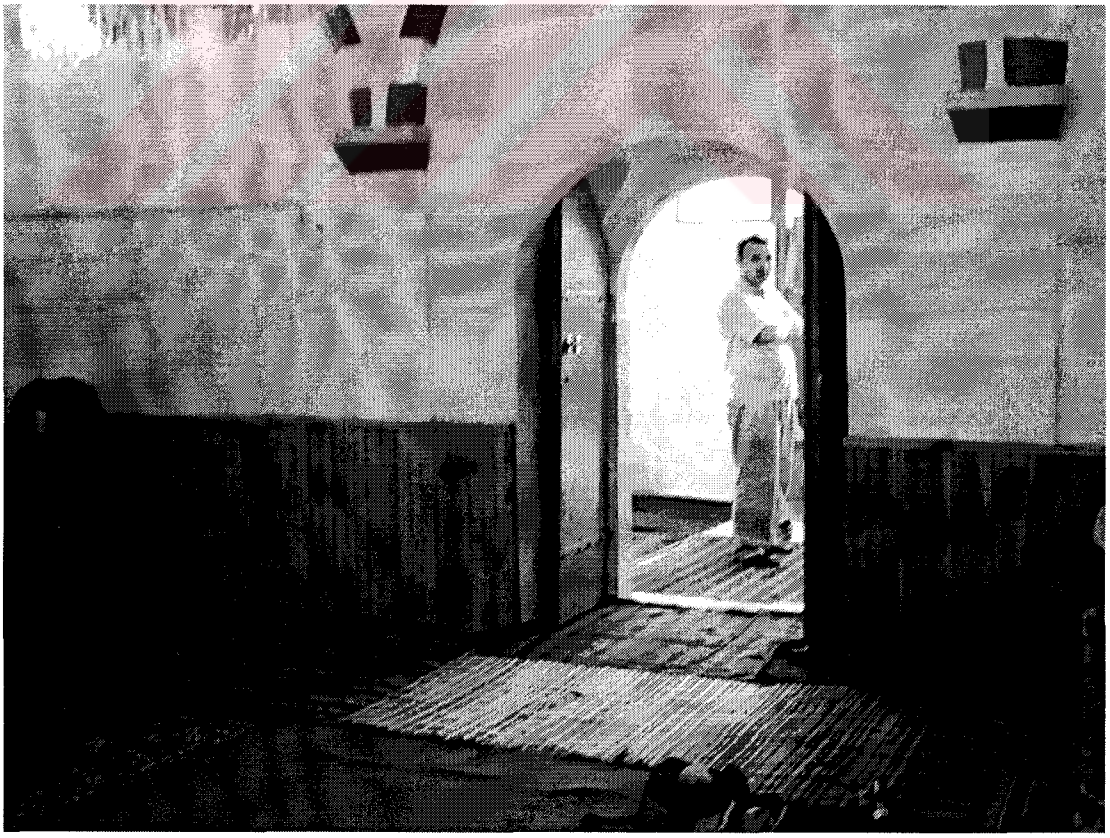

Resim 89 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, giriş kapısı (içten)

Resim 90 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, mihrabı

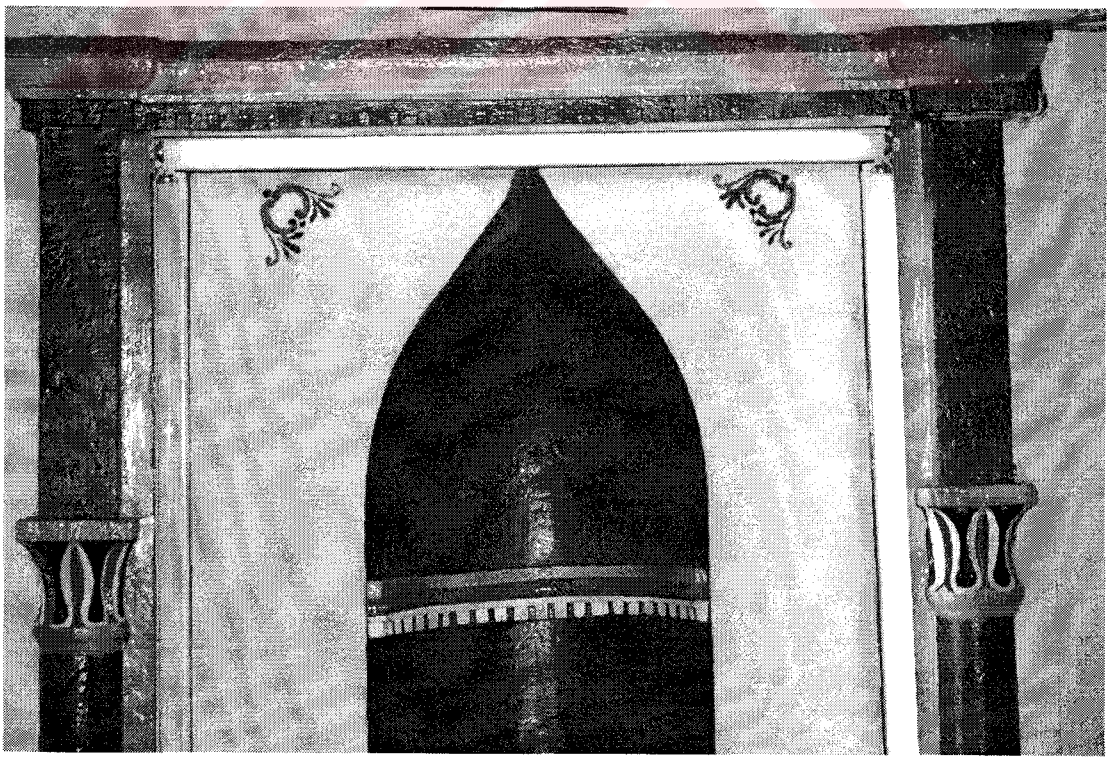

Resim 91 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, mihrap kavsarası

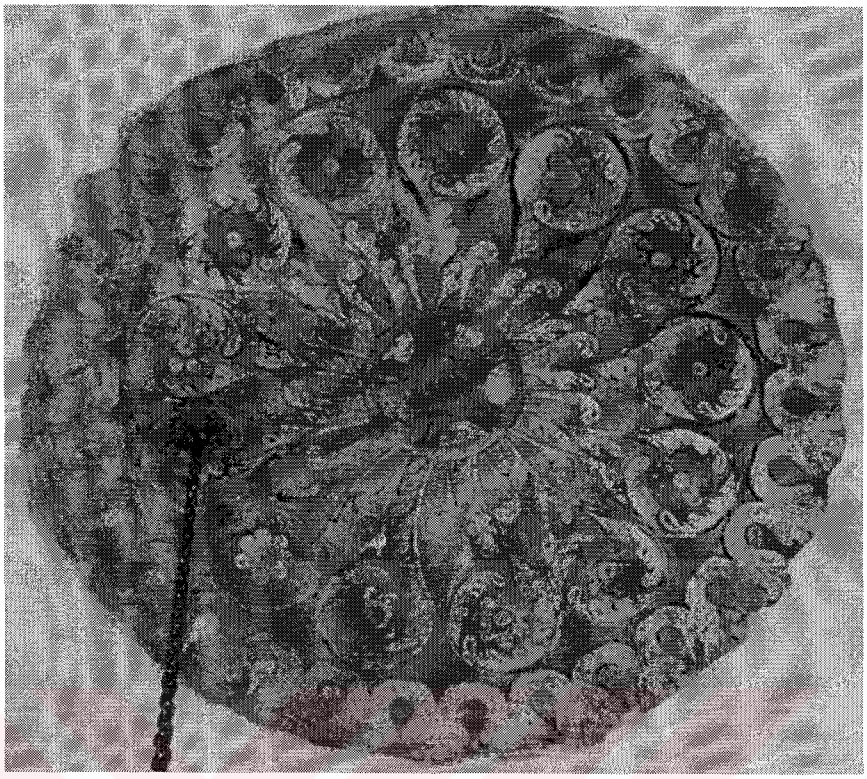

Resim 92 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, kubbe göbeğindeki kalemişi süslemeler

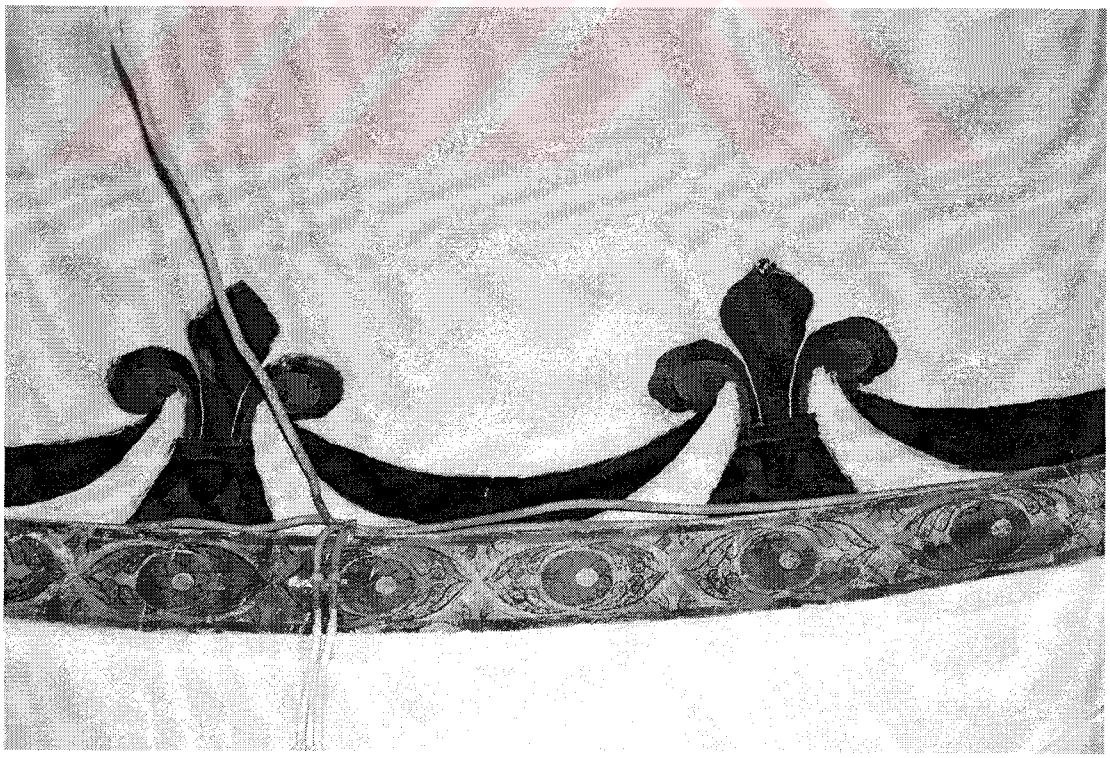

Resim 93 : Torul – Güzeloluk Köyü Cami, kubbe eteğinde yer alan süslemeler

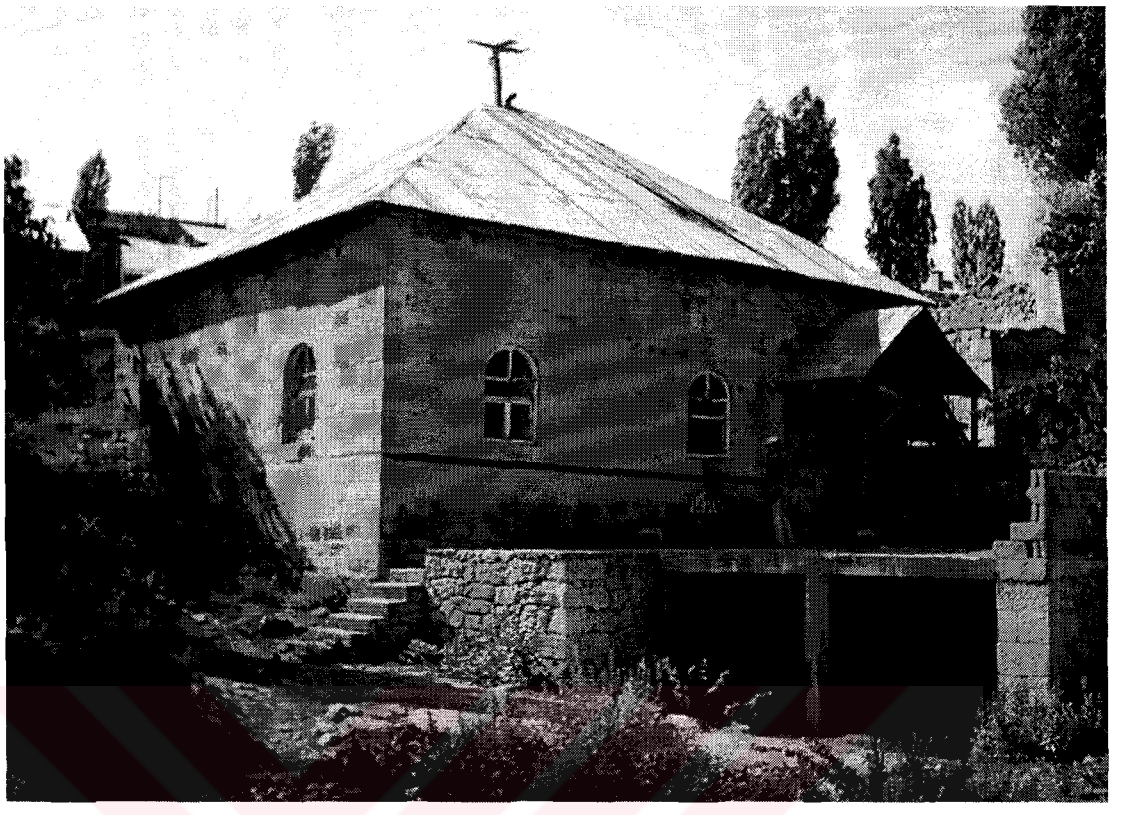

Resim 94 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami

Resim 95 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, doğu cephesinde bulunan kitabe

Resim 96 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, kuzey cephesi

Resim 97 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, batı cephesi

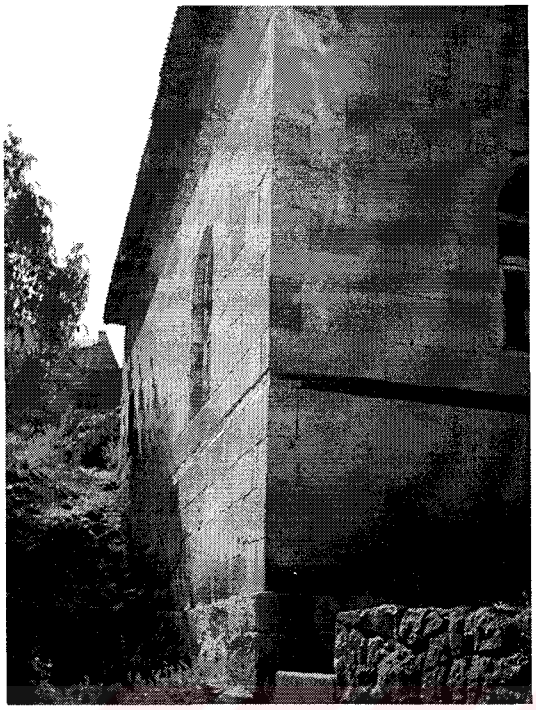

Resim 98 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, güney cephesi

Resim 99 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, doğu cephesi

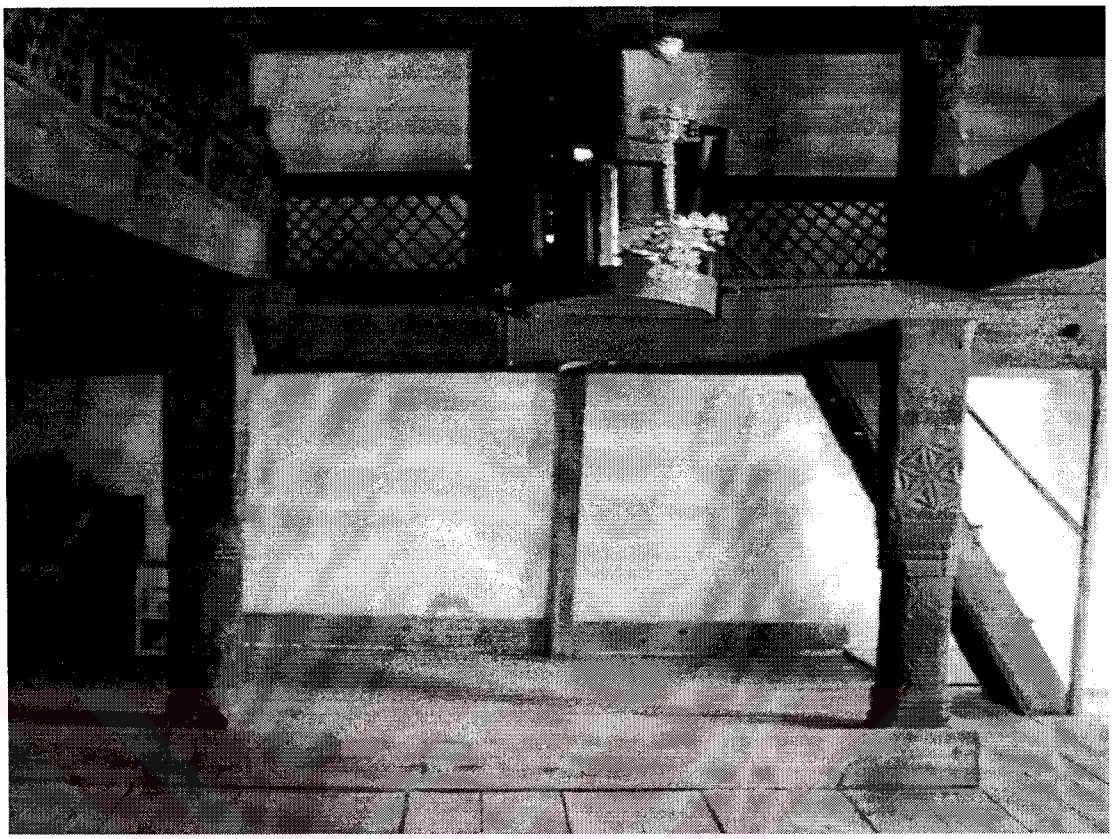

Resim 100 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, harim mekanı

Resim 101 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, mahfili taşıyan kuzeybatıdaki destek

Resim 102 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, mahfili taşıyan kuzeybatıdaki desteğin doğu yüzünde yer alan ağaç motifi

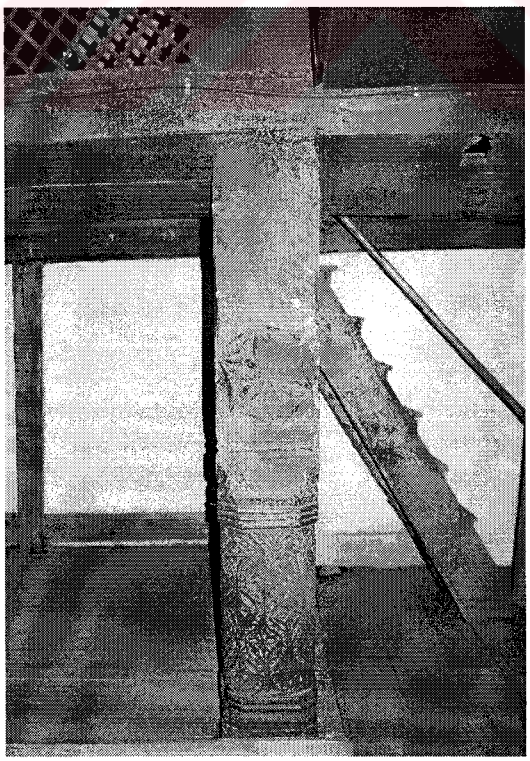

Resim 103 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, mahfili taşıyan kuzeydoğudaki destek

Resim 104 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, mahfili taşıyan kuzeydoğudaki desteğin güney yüzünde yer alan rozet motifi

Resim 105 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, mahfili taşıyan kuzeydoğudaki desteğin doğu yüzünde yer alan çarkıfelek motifi

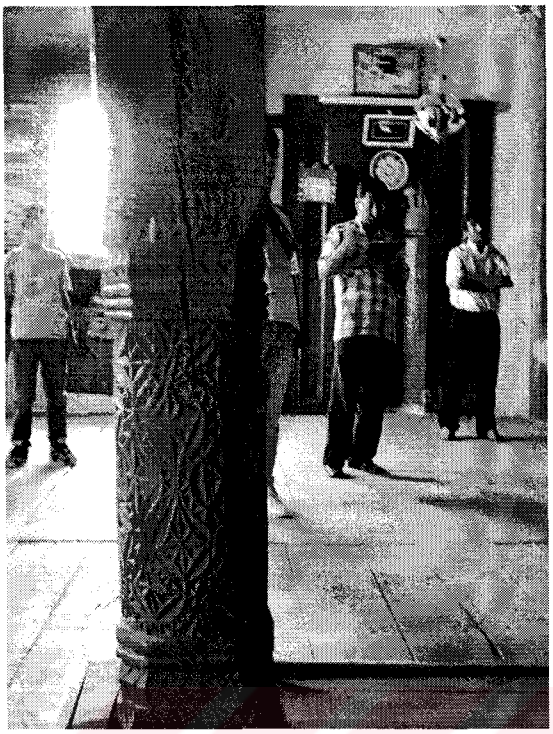

Resim 106 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, mahfili taşıyan kuzeydoğudaki desteğin kuzey yüzünde yer alan gemi çapası motifi

Resim 107 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami mihrabı

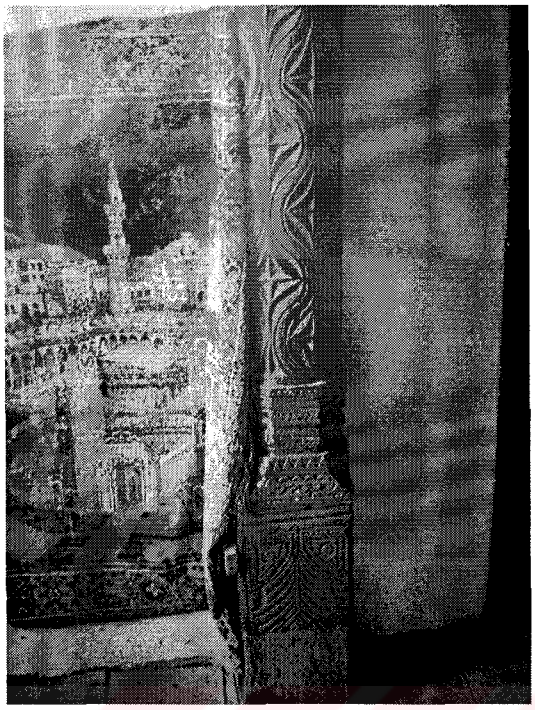

Resim 108 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, kuzeybatı taraftaki duvara gömülü destek

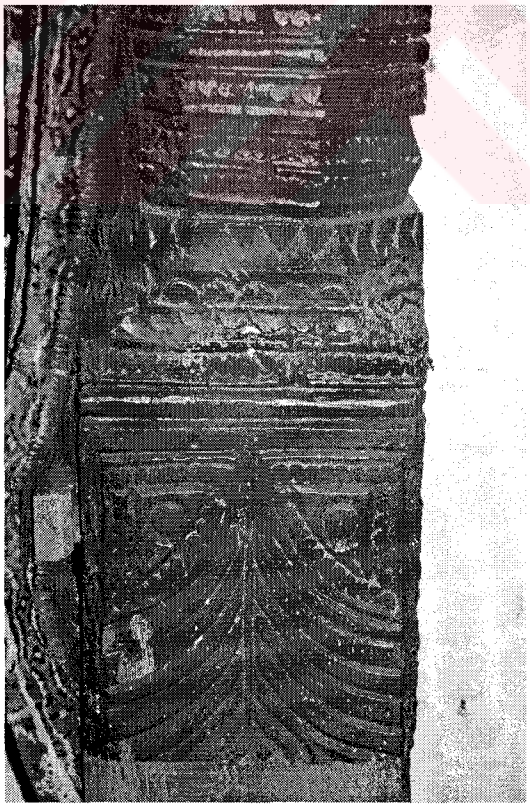

Resim 109 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami, kuzeybatı taraftaki duvara gömülü desteğin kaidesi ve süslemeleri

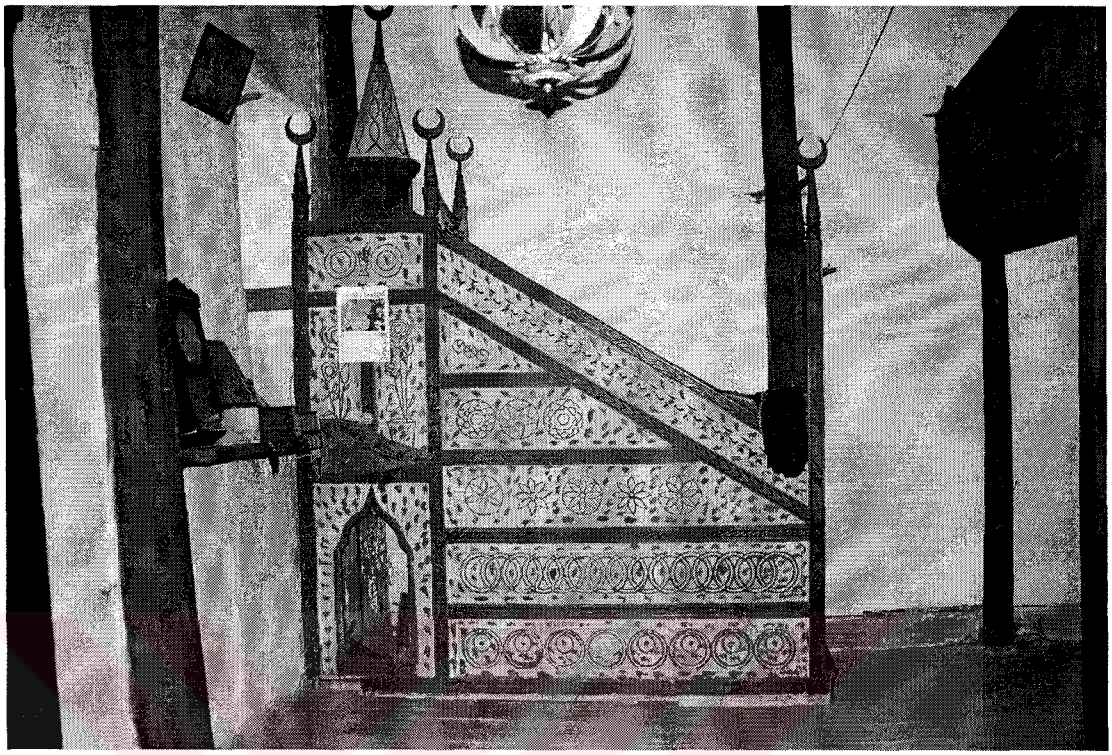

Resim 110 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami minberi ve destekler

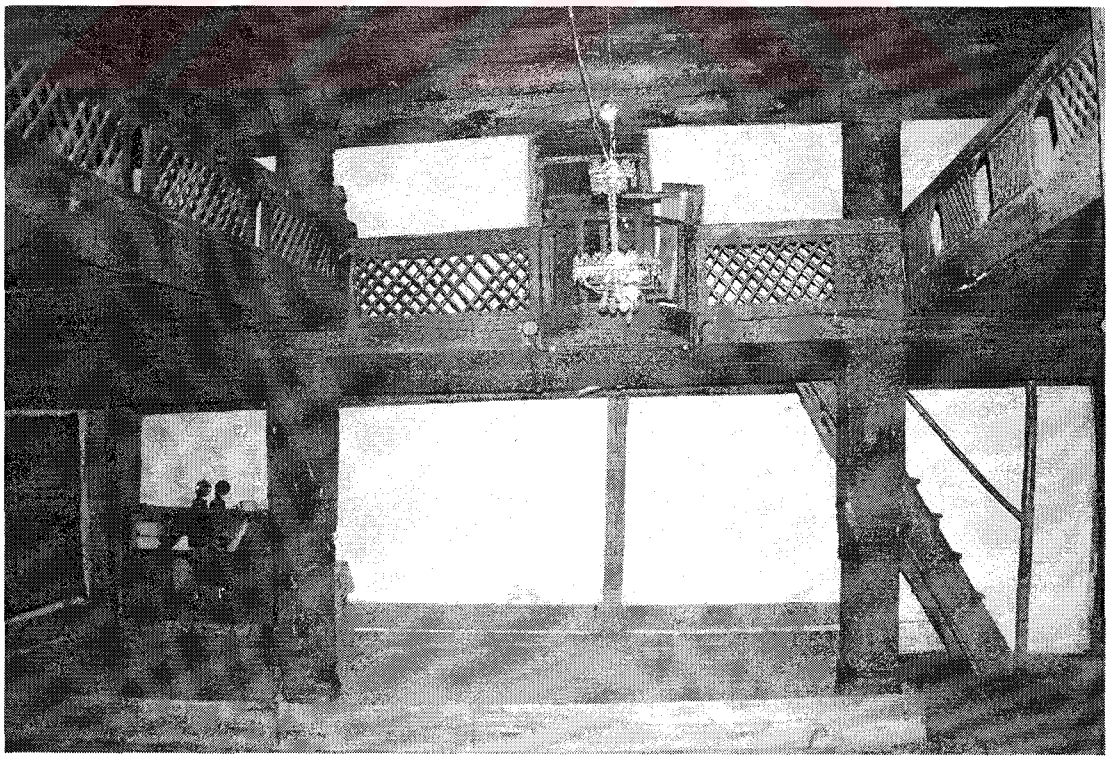

Resim 111 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami mahfil kısmı

Resim 112 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami mahfilinin batıdaki kısmı

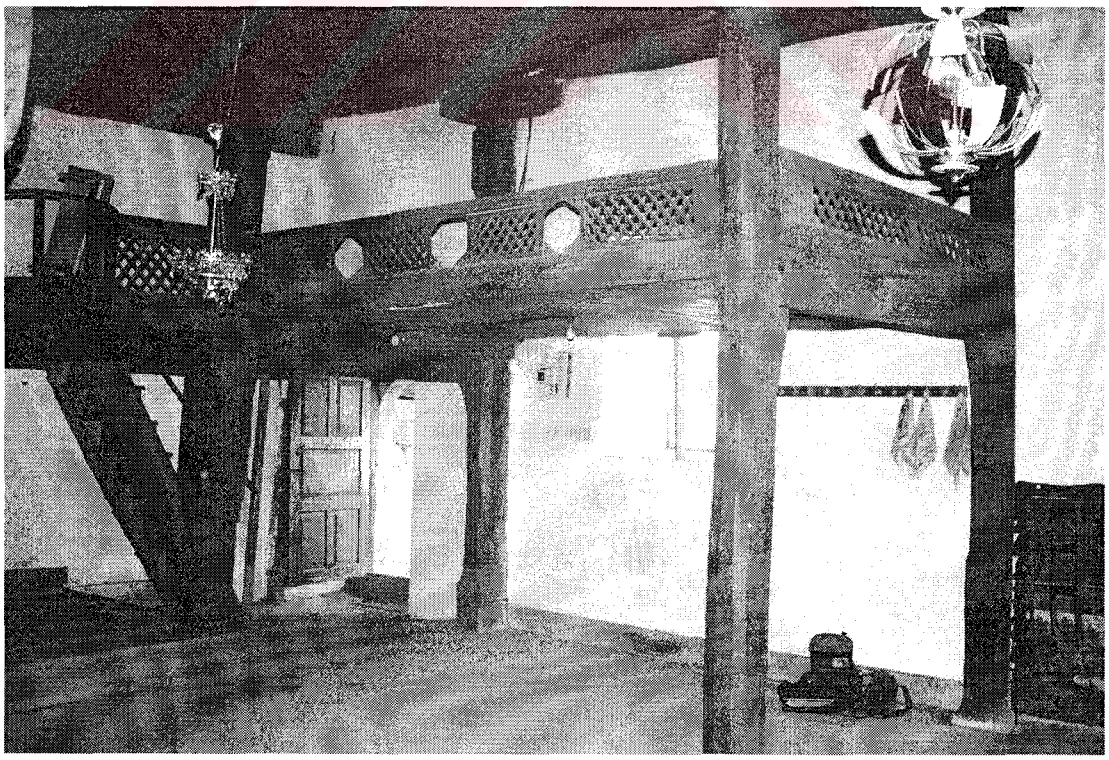

Resim 113 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami mahfilinin doğudaki kısmı

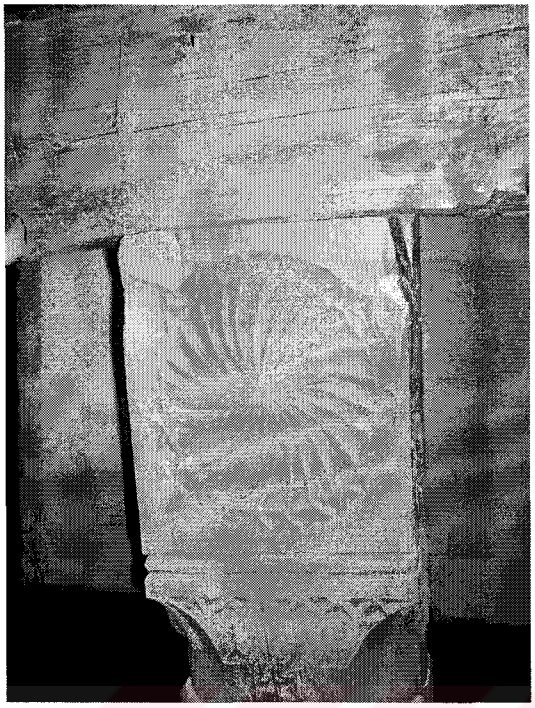

Resim 114 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami mahfil kısmındaki kuzeydoğu desteğin güney yüzünde yer alan çarkıfelek motifi

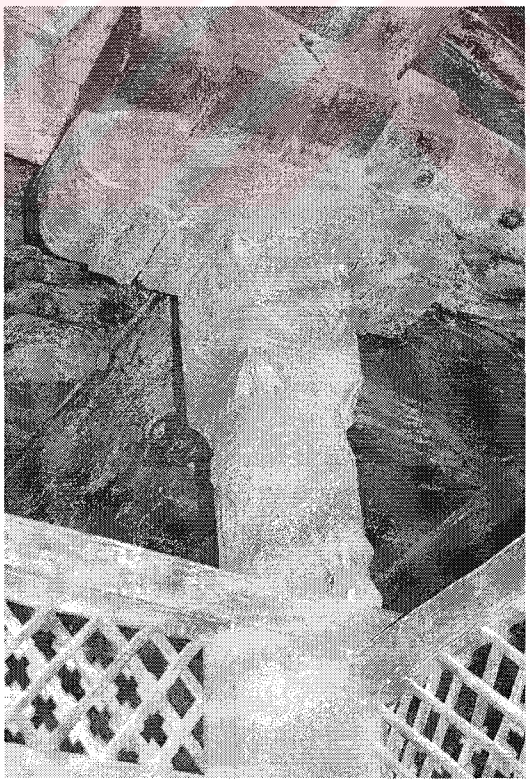

Resim 115 : Şiran – Seydibaba Köyü Eski Cami mahfil kısmındaki kuzeybatı destek ve ahşap üst örtü

Resim 116 : Şiran – Seydibaba Köyü Namazgahı

Resim 117 : Şiran – Seydibaba Köyü Namazgahı doğudan görünümü

Resim 118 : Şiran – Seydibaba Köyü Namazgahı mihrabı

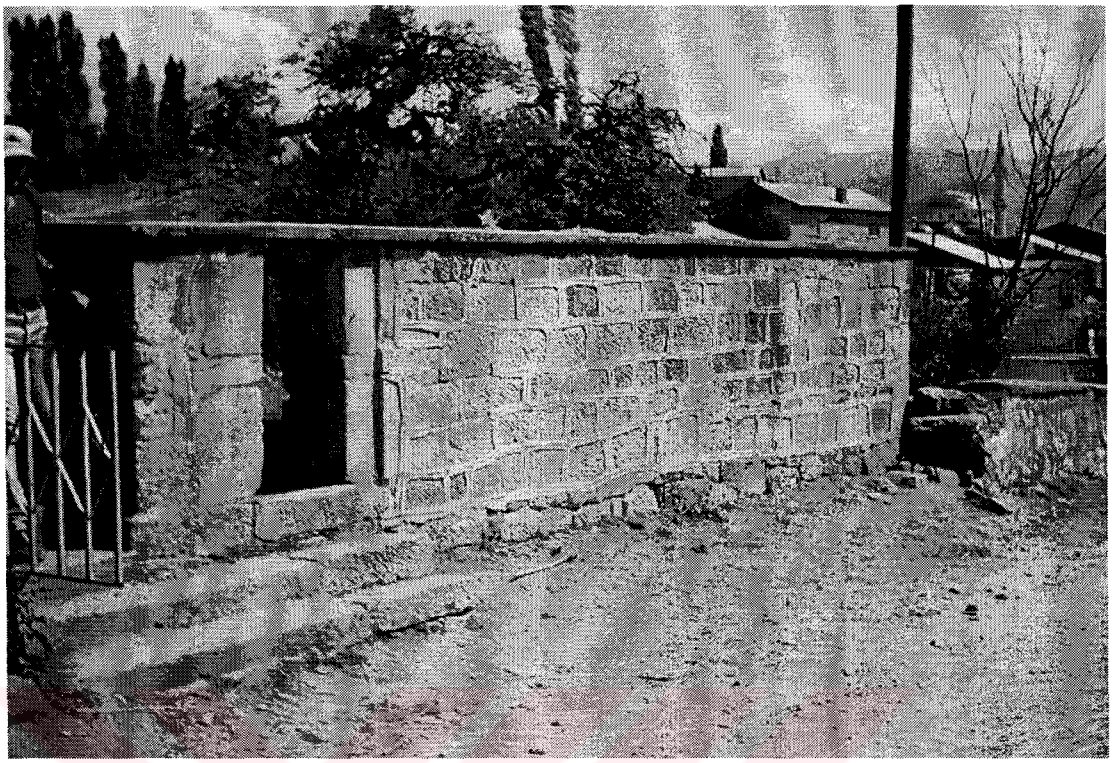

Resim 119 : Şiran – Seydibaba Köyü Namazgahı batıdan görünümü

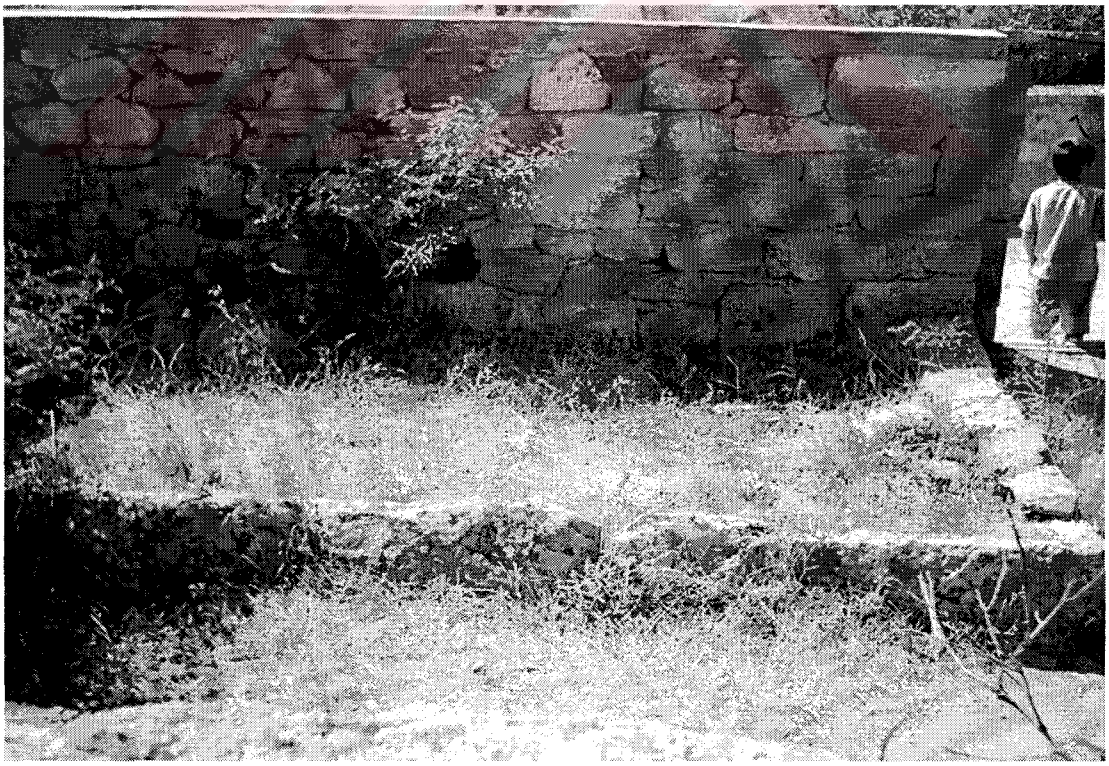

Resim 120 : Şiran – Seydibaba Köyü Namazgahı kuzeybatı bölümde yer alan mezar bölümü

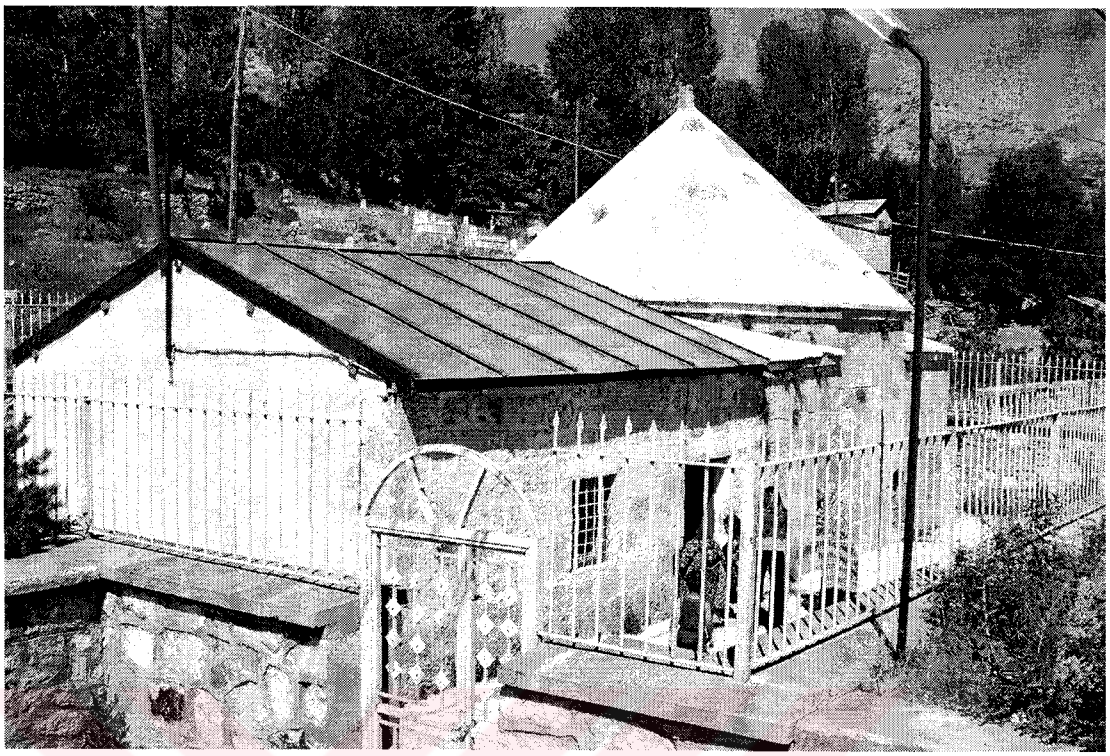

Resim 121 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi

Resim 122 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi

Resim 123 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi ve yanındaki mezarlık

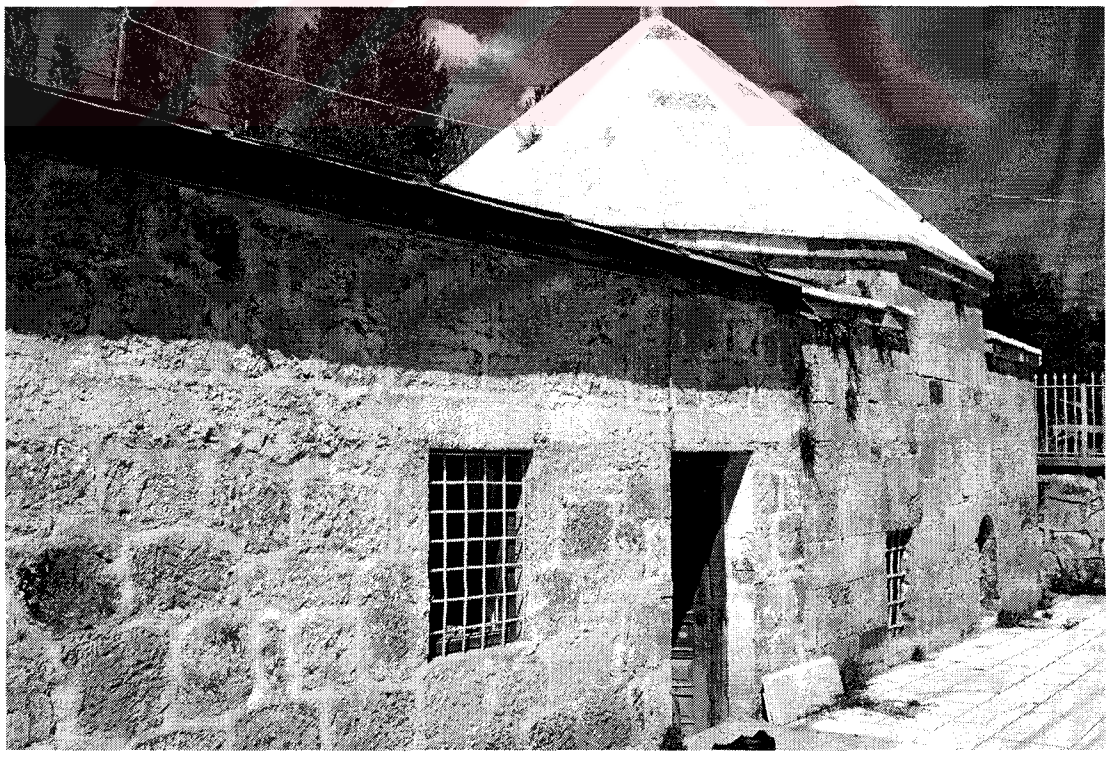

Resim 124 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi güney cephesi

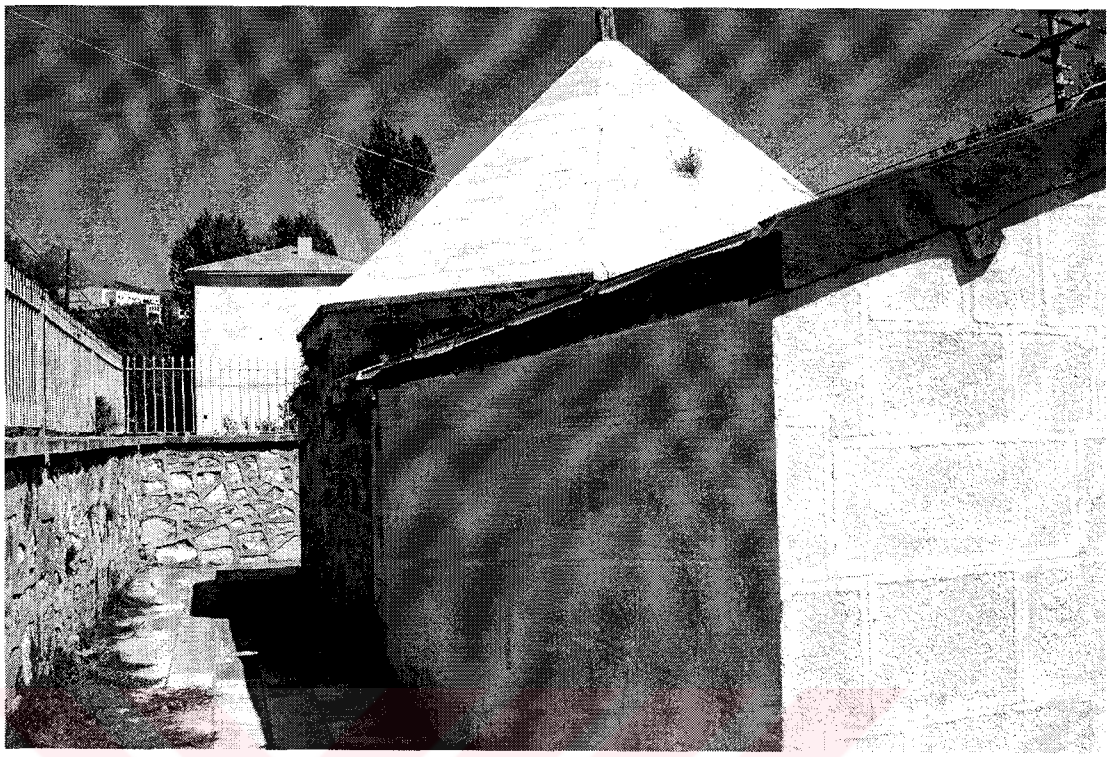

Resim 125 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi kuzey cephesi

Resim 126 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi batı cephesi

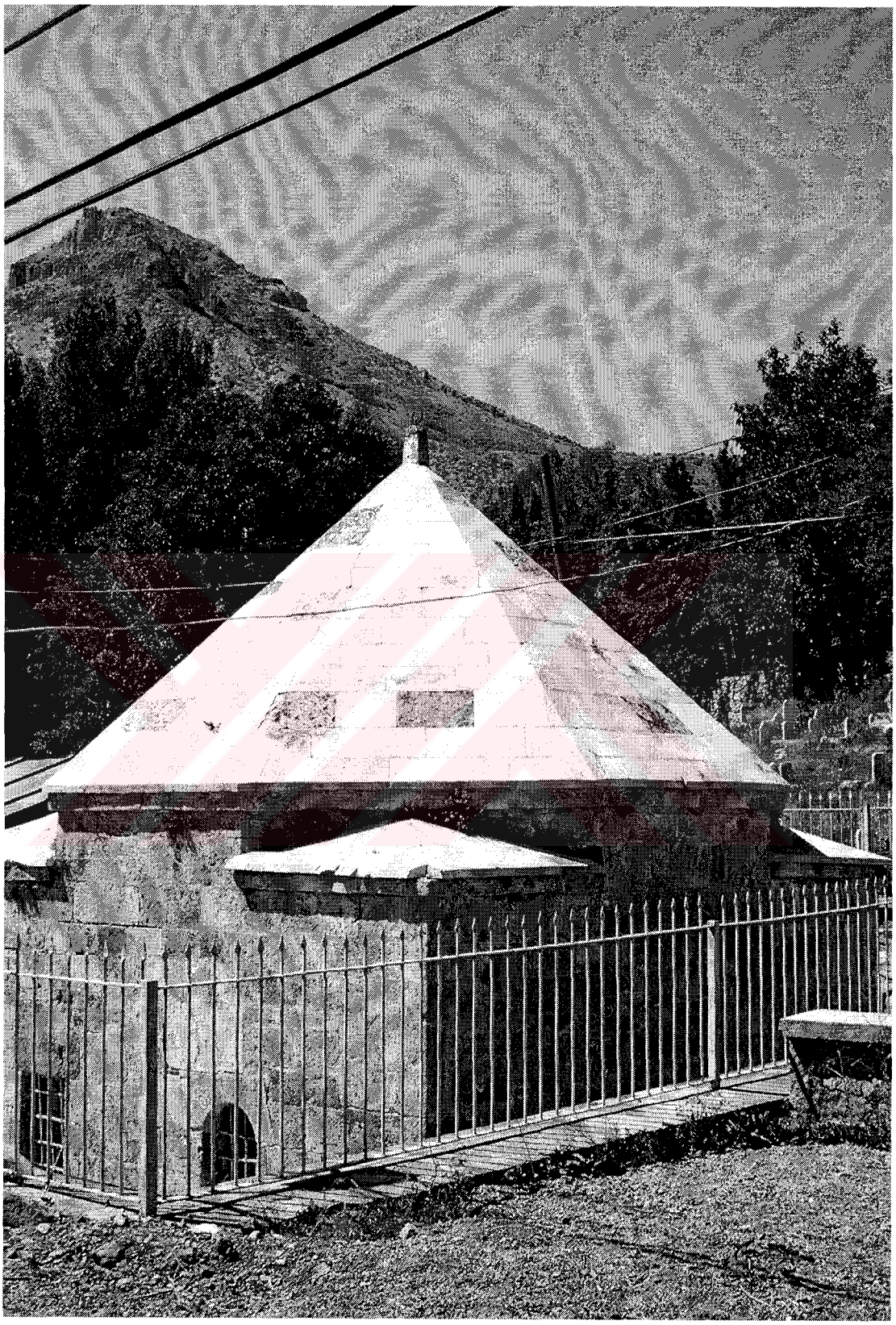

Resim 127 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi doğu cephesi

Resim 128 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi

Resim 129 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi ana mekana giriş kapısı

Resim 130 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi kitabesi

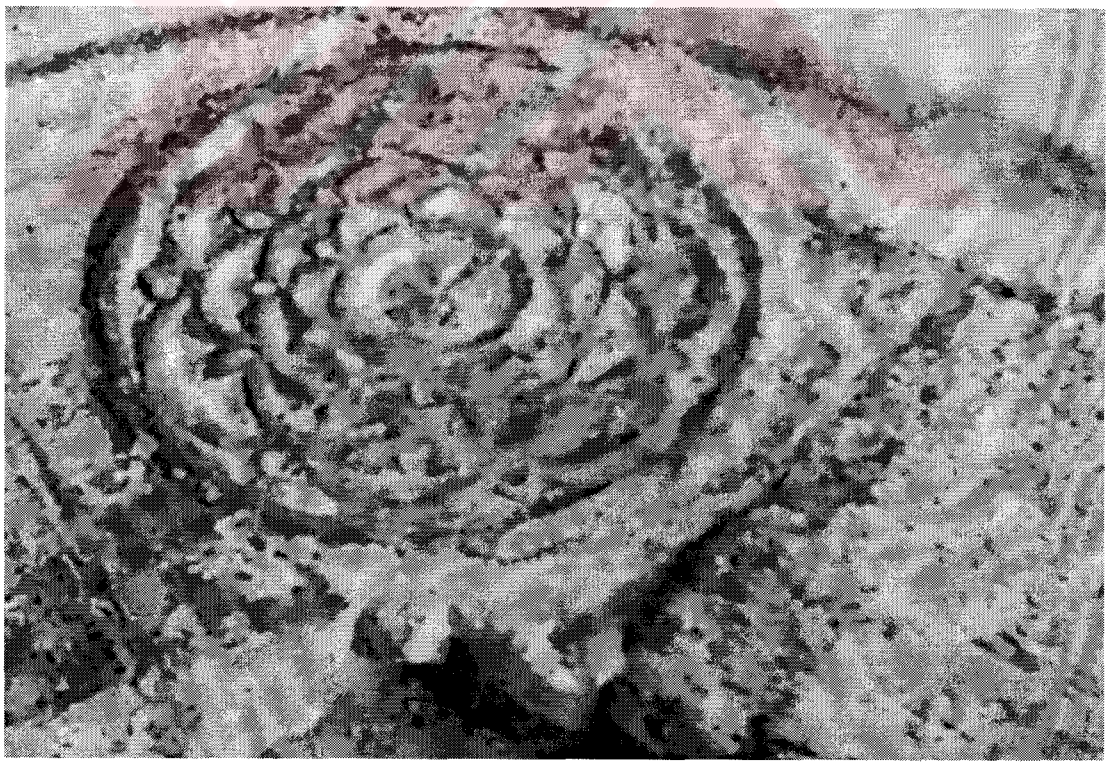

Resim 131 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi iç giriş kapısı kilit taşı üzerindeki süsleme

Resim 132 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi ana mekana giriş kapısı

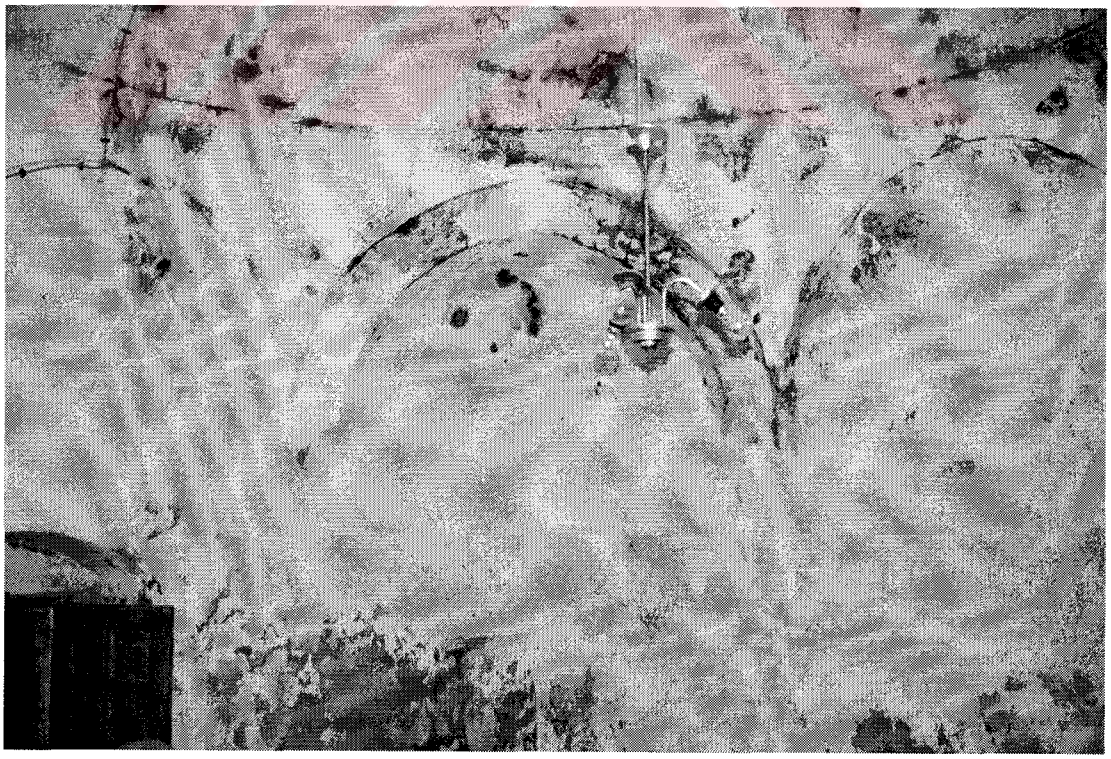

Resim 133 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi ana mekan üst örtüsü

Resim 134 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi ana mekanda bulunan sanduka

Resim 135 : Gümüşhane Merkez – Çağırgan Baba Türbesi dikdörtgen mekanda bulunan sanduka

Resim 136 : Gümüşhane Merkez – Pir Ahmet Türbesi

Resim 137 : Gümüşhane Merkez – Pir Ahmet Türbesi

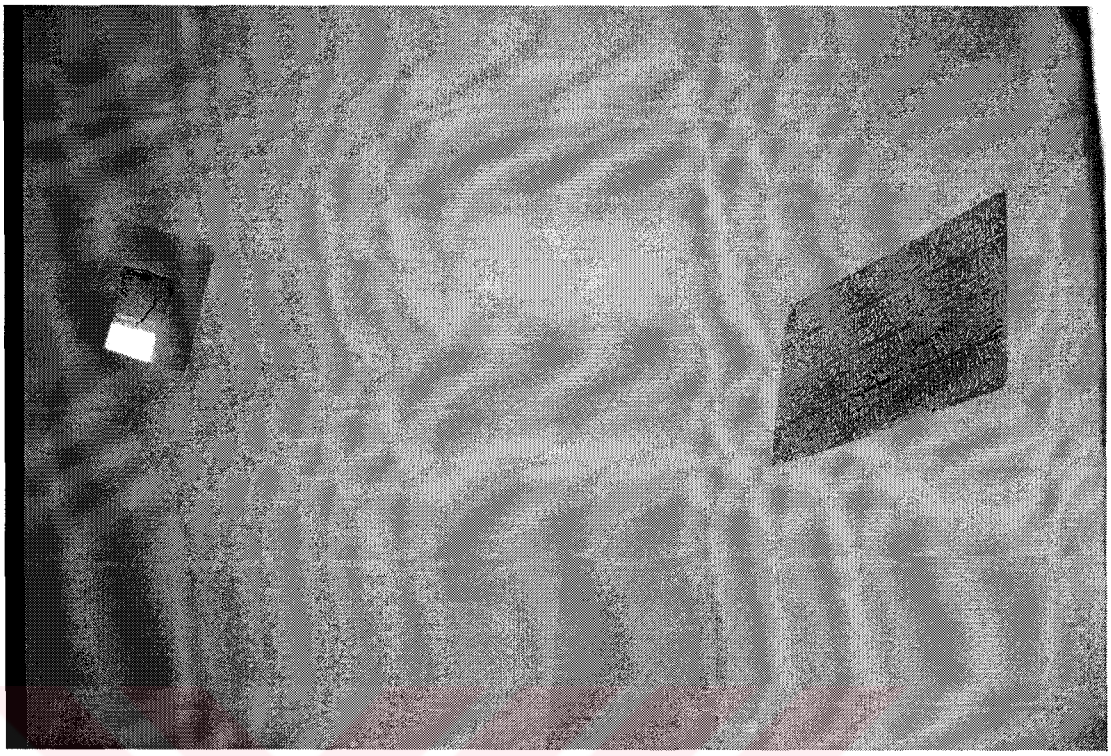

Resim 138 : Gümüşhane Merkez – Pir Ahmet Türbesi

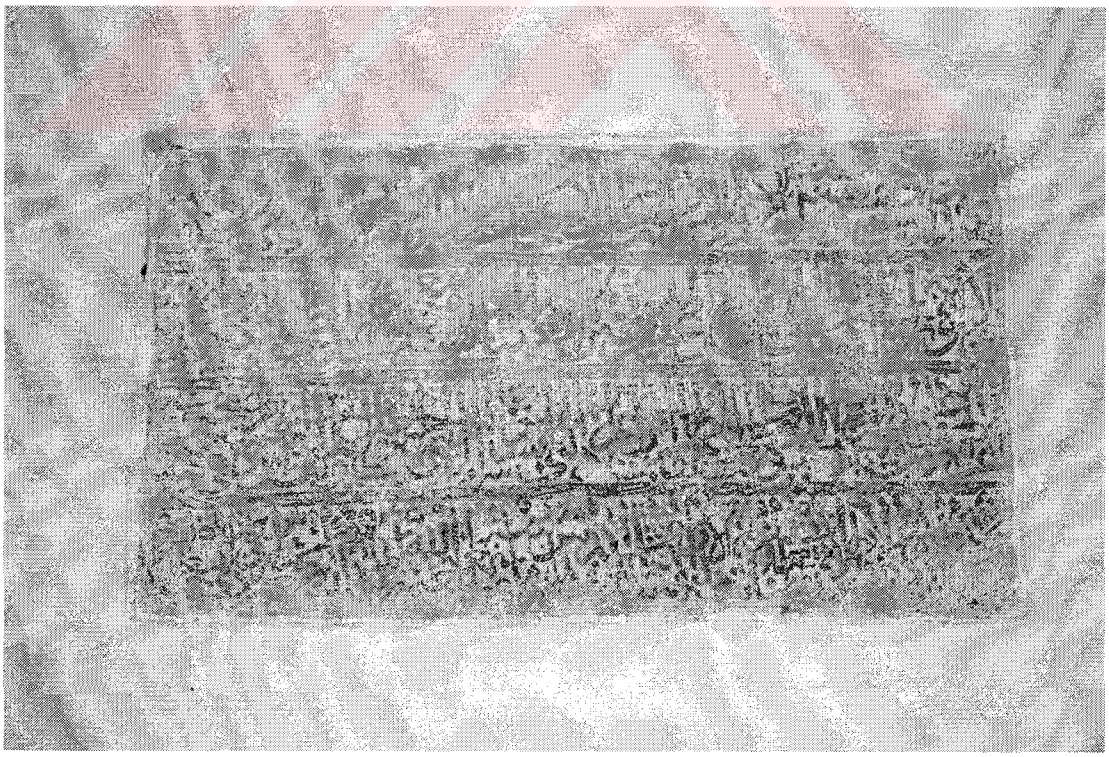

Resim 139 : Gümüşhane Merkez – Pir Ahmet Türbesi kitabesi

Resim 140 : Gümüşhane Merkez – Pir Ahmet Türbesi alt kata geçiş kısmı

Resim 141 : Gümüşhane Merkez – Pir Ahmet Türbesi cenazelik kısmı

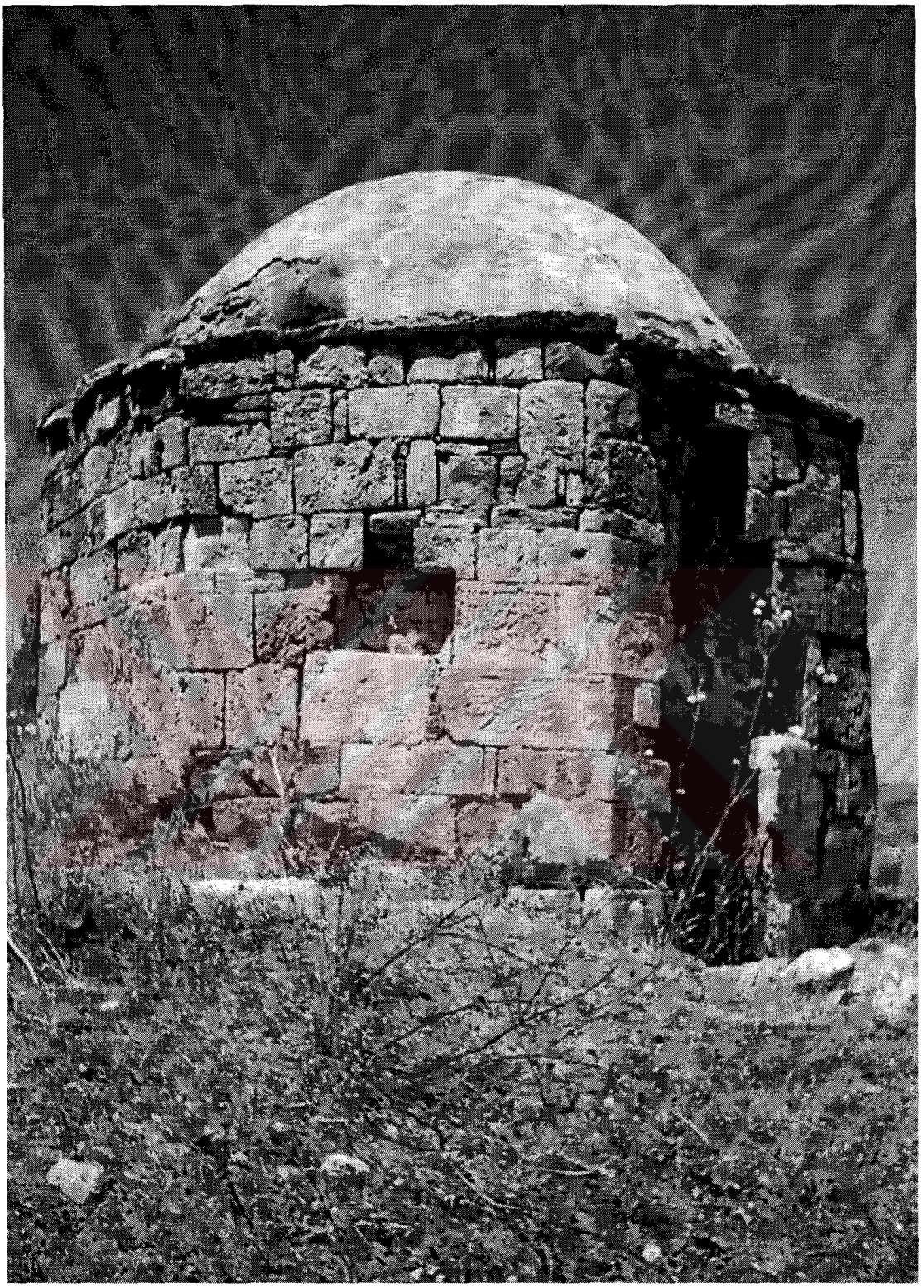

Resim 142 : Kelkit – Çamur Köyü Kümbeti

Resim 143 : Kelkit – Çamur Köyü Kümbeti

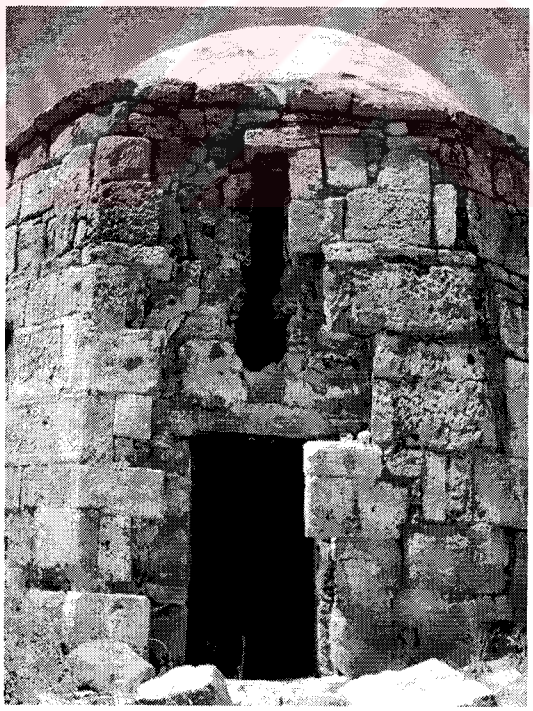

Resim 144 : Kelkit – Çamur Köyü Kümbeti

Resim 145 : Kelkit – Çamur Köyü Kümbeti kitabeleri

Resim 146 : Kelkit – Çamur Köyü Kümbeti kitabelerinden duvar yüzeyinde bulunanlardan üstte yer alanı

Resim 147 : Kelkit – Çamur Köyü Kümbeti kitabelerinden duvar yüzeyinde bulunanlardan altta yer alanı

Resim 148 : Kelkit – Çamur Köyü Kümbeti kitabelerinden yerde bulunanı

Resim 149 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi

Resim 150 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi

Resim 151 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi

Resim 152 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi

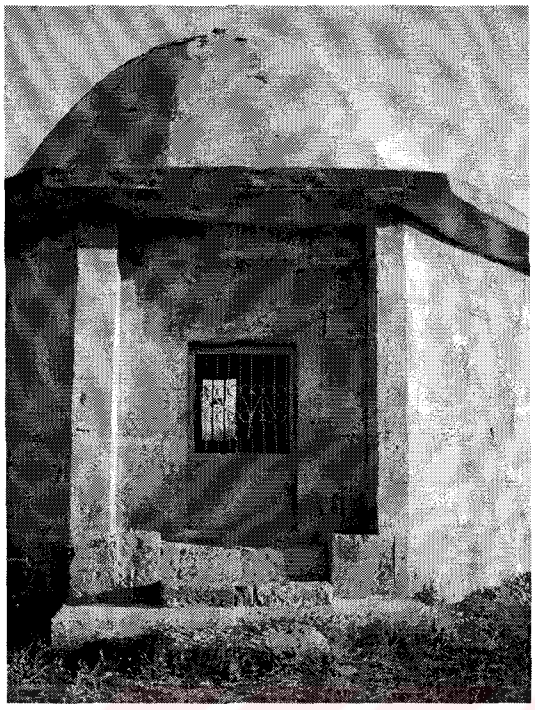

Resim 153 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi giriş cephesi

Resim 154 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi giriş cephesi üzerinde yer alan kitabeler

Resim 155 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi üzerinde yer alan kitabelerden sağda yer alanı

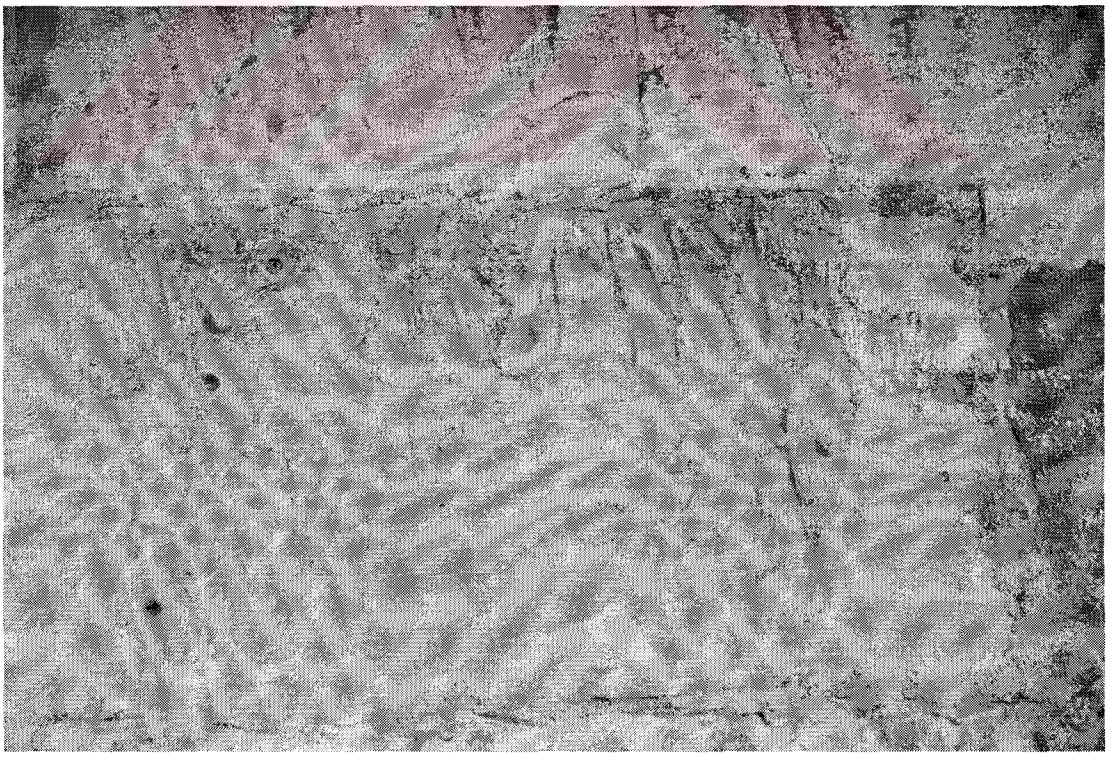

Resim 156 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi üzerinde yer alan kitabelerden ortada yer alanı

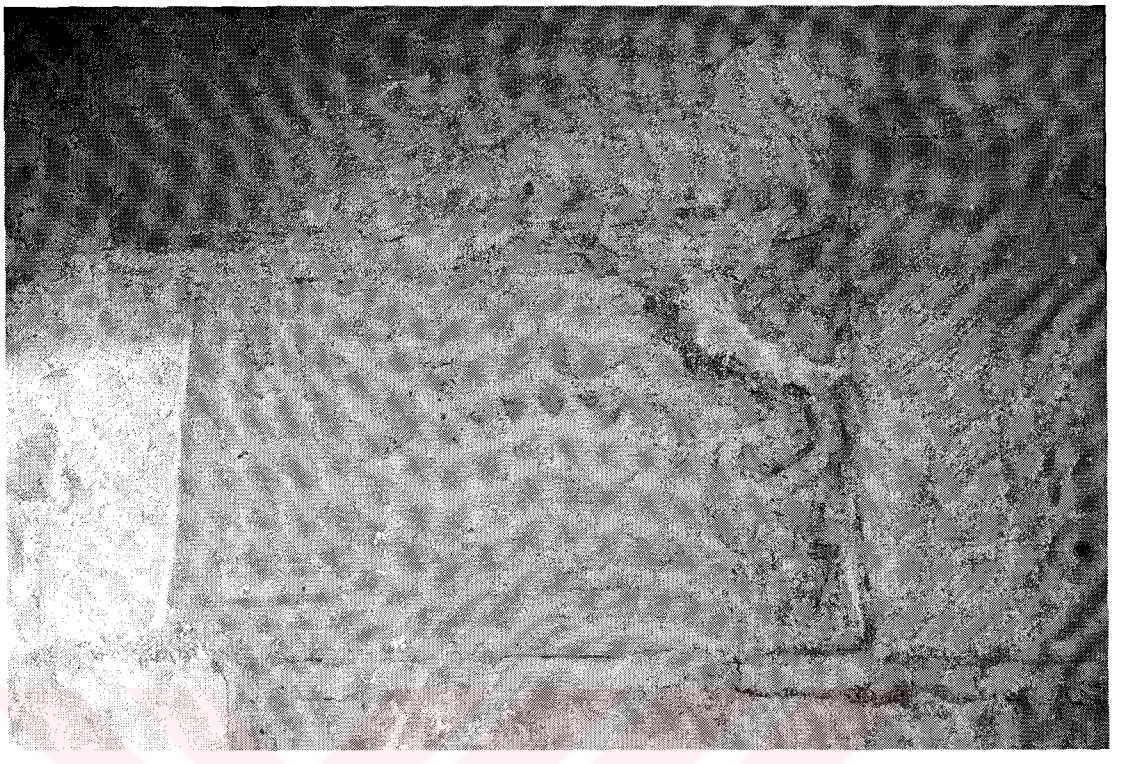

Resim 157 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi üzerinde yer alan kitabelerden solda yer alanı

Resim 158 : Şiran – Firdevs Hatun Türbesi üzerinde yer alan kitabelerden altta yer alanı

Resim 159 : Şiran – Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi

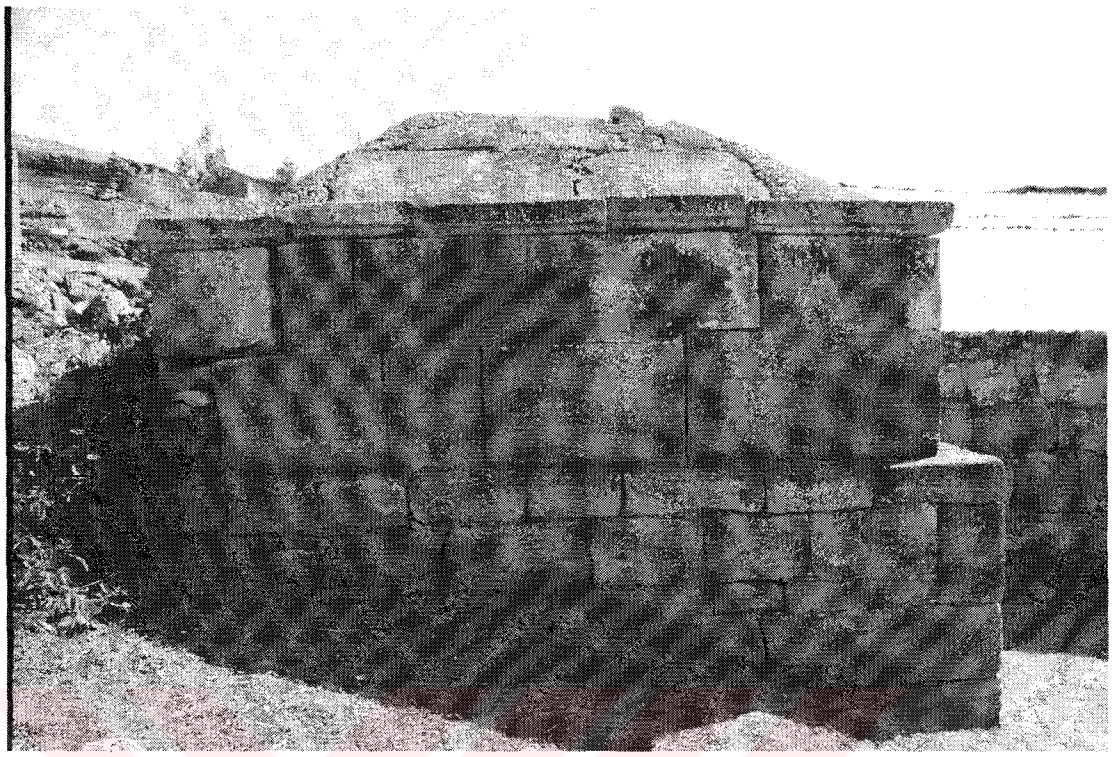

Resim 160 : Şiran – Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi

Resim 161 : Şiran – Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi

Resim 162 : Şiran – Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi kitabesi

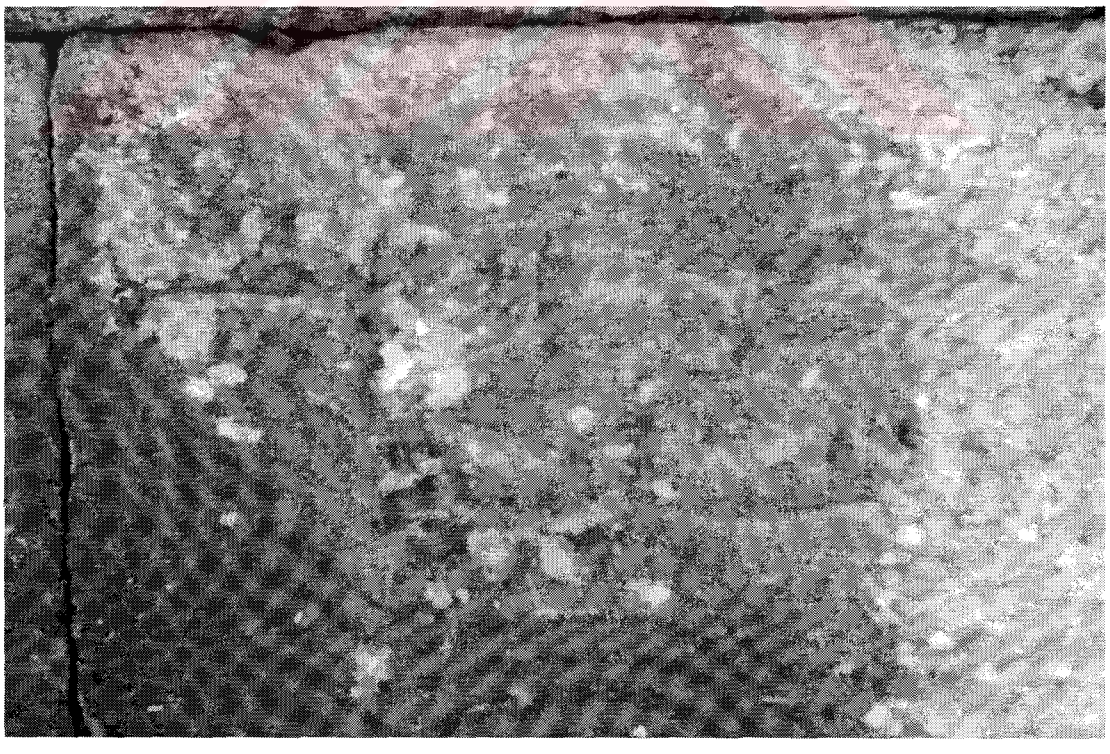

Resim 163 : Şiran – Seydibaba Köyü Gelin Ebe Türbesi üzerindeki yazı

Resim 164 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı Soğukluk kısmının batı tarafı

Resim 165 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı soğukluk kısmının kuzey tarafı

Resim 166 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı, soğukluk kısmından ılıklığa geçiş kapısı

Resim 167 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı batı eyvanı

Resim 168 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı güney eyvanı

Resim 169 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı kuzey eyvanı ve halvet girişleri

Resim 170 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı kuzeybatı halvet girişi

Resim 171 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çaput Hamamı sıcaklıktan ılıklığa geçiş kapısı ile kuzeybatı halvet girişi

Resim 172 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Kavaklık Hamamı Soğukluk kısmı ve ılıklığa geçiş kapısı

Resim 173 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Kavaklık Hamamı doğu cephesi

Resim 174 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Kavaklık Hamamı batı eyvanı

Resim 175 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Kavaklık Hamamı kuzey eyvanı

Resim 176 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Kavaklık Hamamı doğu eyvanı

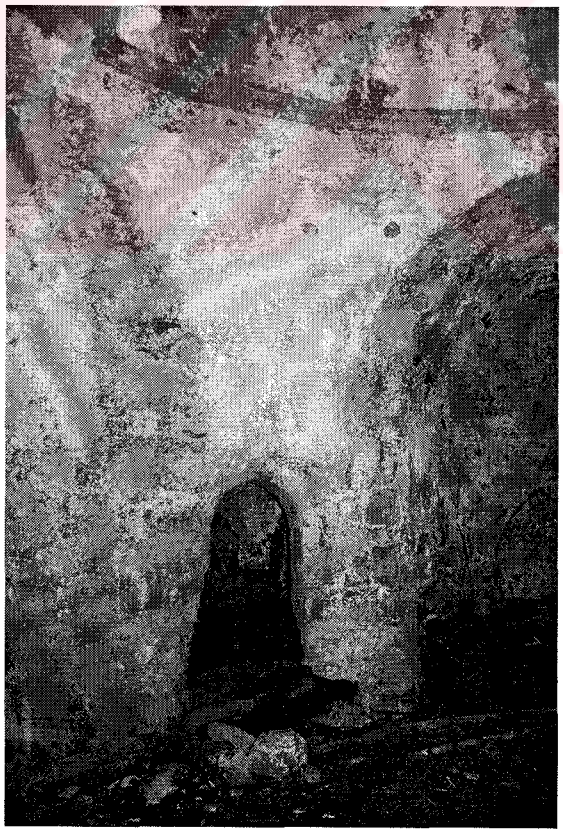

Resim 177 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Kavaklık Hamamı kuzeybatı halvet girişi

Resim 178 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Paşa Hamamı

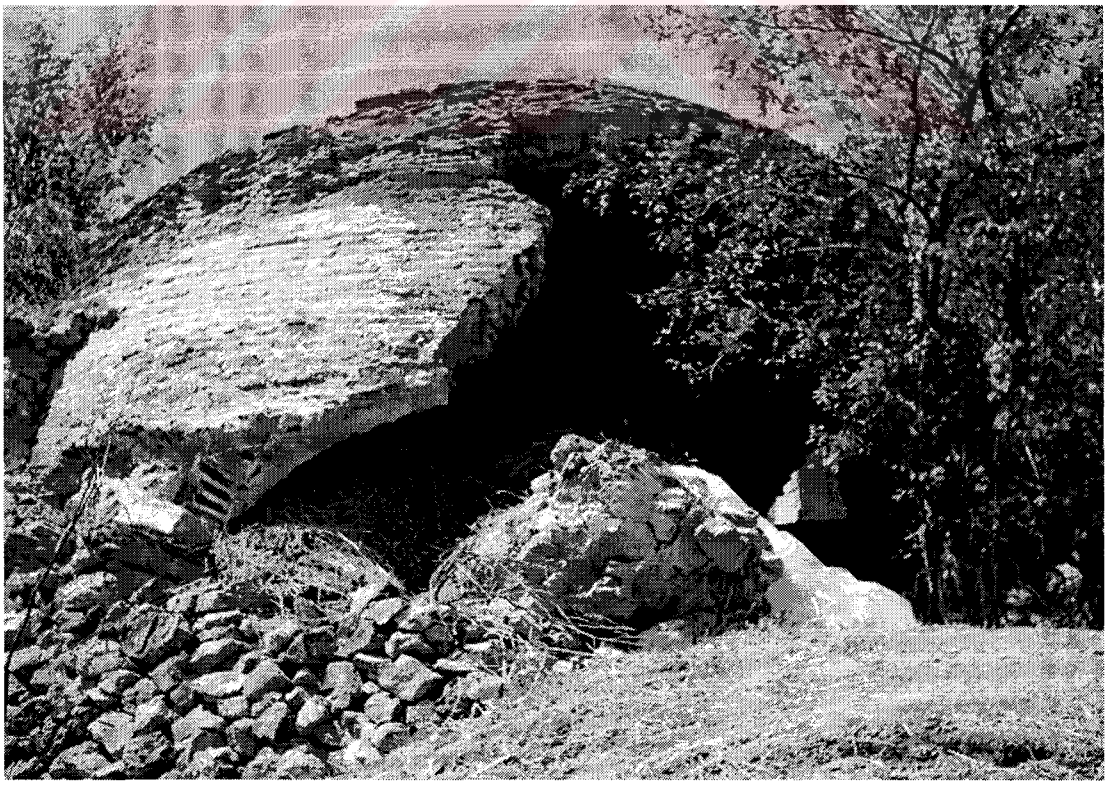

Resim 179 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Paşa Hamamı

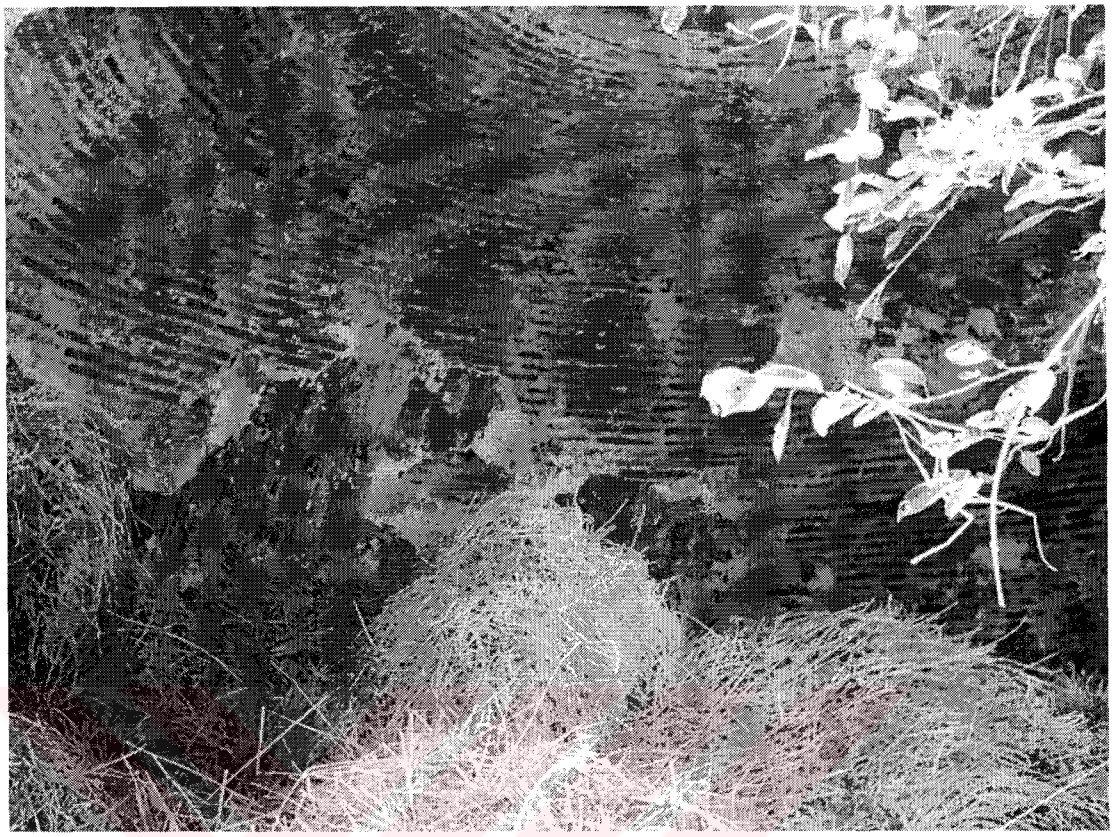

Resim 180 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Paşa Hamamı

Resim 181 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Paşa Hamamı iç mekanı ve üst örtüsü

Resim 182 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Hamam I

Resim 183 : Kelkit – Sadak Köyü Hamamı güney cephesi

Resim 184 : Kelkit – Sadak Köyü Hamamı sıcaklık kısmı

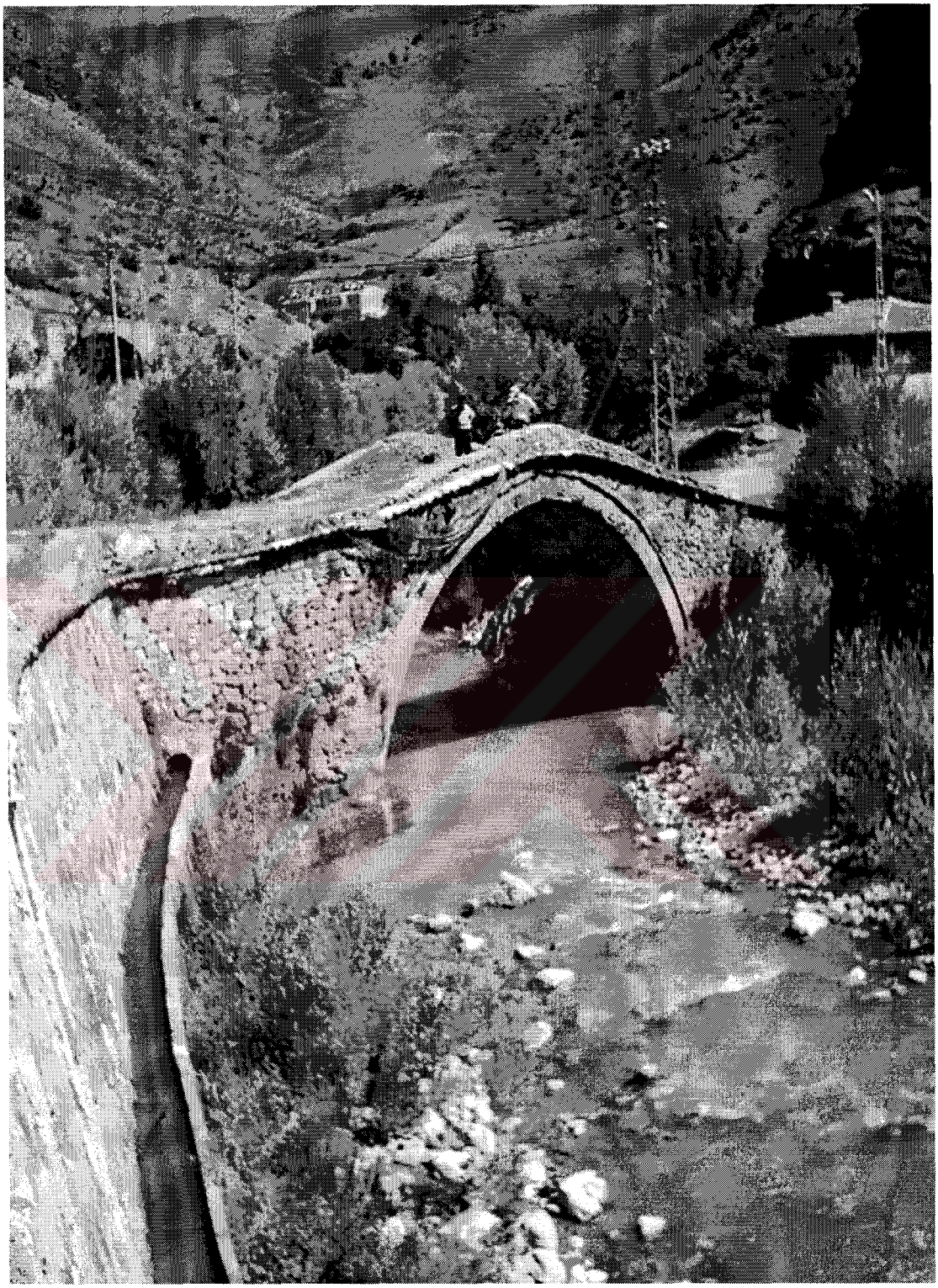

Resim 185 : Gümüşhane Merkez – Canca Köprüsü

Resim 186 : Gümüşhane Merkez – Canca Köprüsü

Resim 187 : Gümüşhane Merkez – Canca Köprüsü

Resim 188 : Gümüşhane Merkez – Gümüşhane Köprüsü

Resim 189 : Gümüşhane Merkez – Gümüşhane Köprüsü

Resim 190 : Gümüşhane Merkez – Gümüşhane Köprüsü kitabesi

Resim 191 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Köprüsü

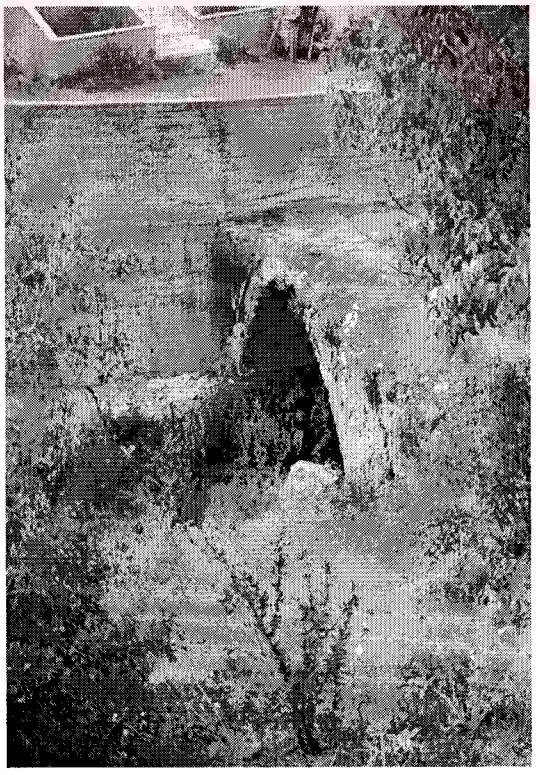

Resim 192 : Gümüşhane Merkez – Güzeller Mahallesi Köprüsü

Resim 193 : Gümüşhane Merkez – Tohumoğlu Köprüsü

Resim 194 : Gümüşhane Merkez – Tohumoğlu Köprüsü

Resim 195 : Gümüşhane Merkez – Tohumoğlu Köprüsü büyük kemer gözü

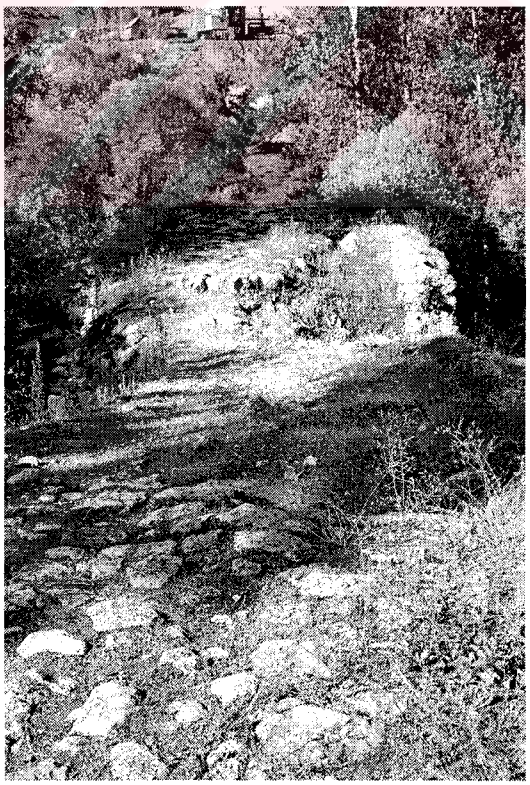

Resim 196 : Gümüşhane Merkez – Tohumoğlu Köprüsü yolu

Resim 197 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Köprü I

Resim 198 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Köprü I

Resim 199 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Köprü II

Resim 200 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Köprü II

Resim 201 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Köprü II

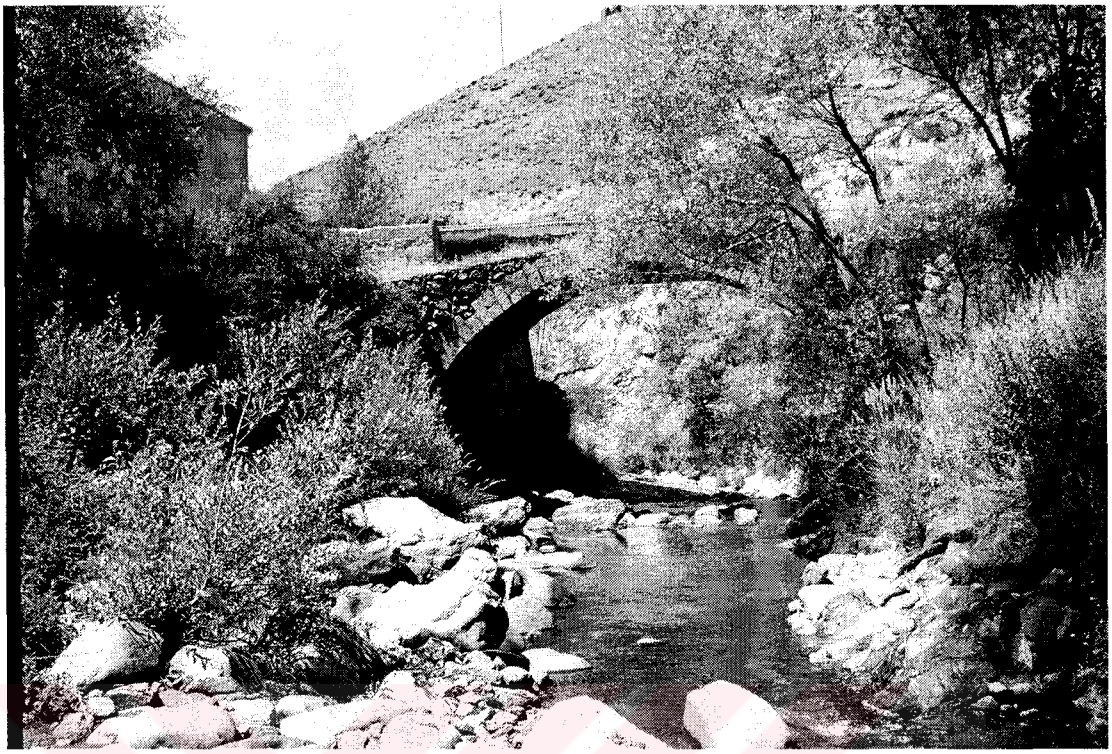

Resim 202 : Gümüşhane Merkez – Söğütağıl Köyü Köprüsü

Resim 203 : Gümüşhane Merkez – Söğütağıl Köyü Köprüsü

Resim 204 : Şiran – Çanakçı Köyü Köprüsü

Resim 205 : Şiran – Çanakçı Köyü Köprüsü

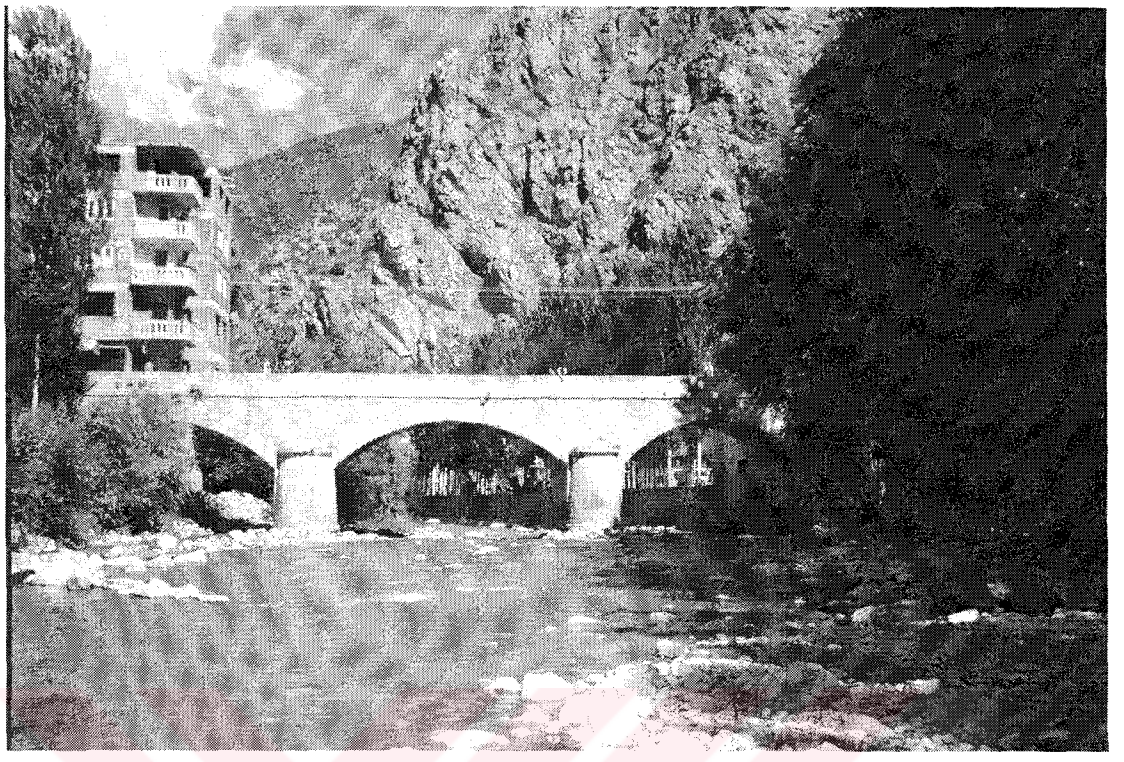

Resim 206 : Torul Merkez Köprü

Resim 207 : Torul Merkez Köprü

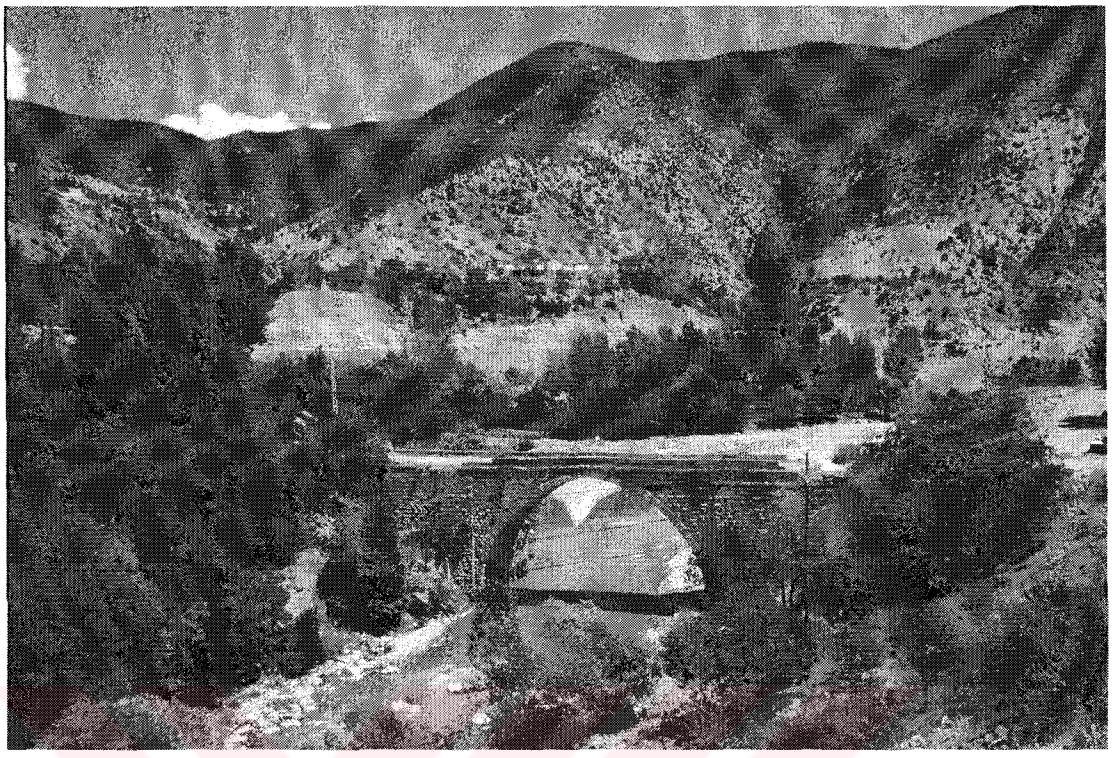

Resim 208 : Torul – Hanlar Mevkii Köprü

Resim 209 : Torul – Hanlar Mevkii Köprü

Resim 210 : Torul – Hanlar Mevkii Köprü

Resim 211 : Torul – Hanlar Mevkii Köprü

Resim 212 : Torul – Altınpınar Köyü I. Köprü

Resim 213 : Torul – Altınpınar Köyü I. Köprü

Resim 214 : Torul – Altınpınar Köyü I. Köprü

Resim 215 : Torul – Altınpınar Köyü I. Köprü yolu

Resim 216 : Torul – Altınpınar Köyü II. Köprü

Resim 217 : Torul – Altınpınar Köyü II. Köprü

Resim 218 : Torul – Çit Köyü I. Köprü

Resim 219 : Torul – Çit Köyü I. Köprü yolu

Resim 220 : Torul – Çit Köyü II. Köprü

Resim 221 : Torul – Çit Köyü II. Köprü

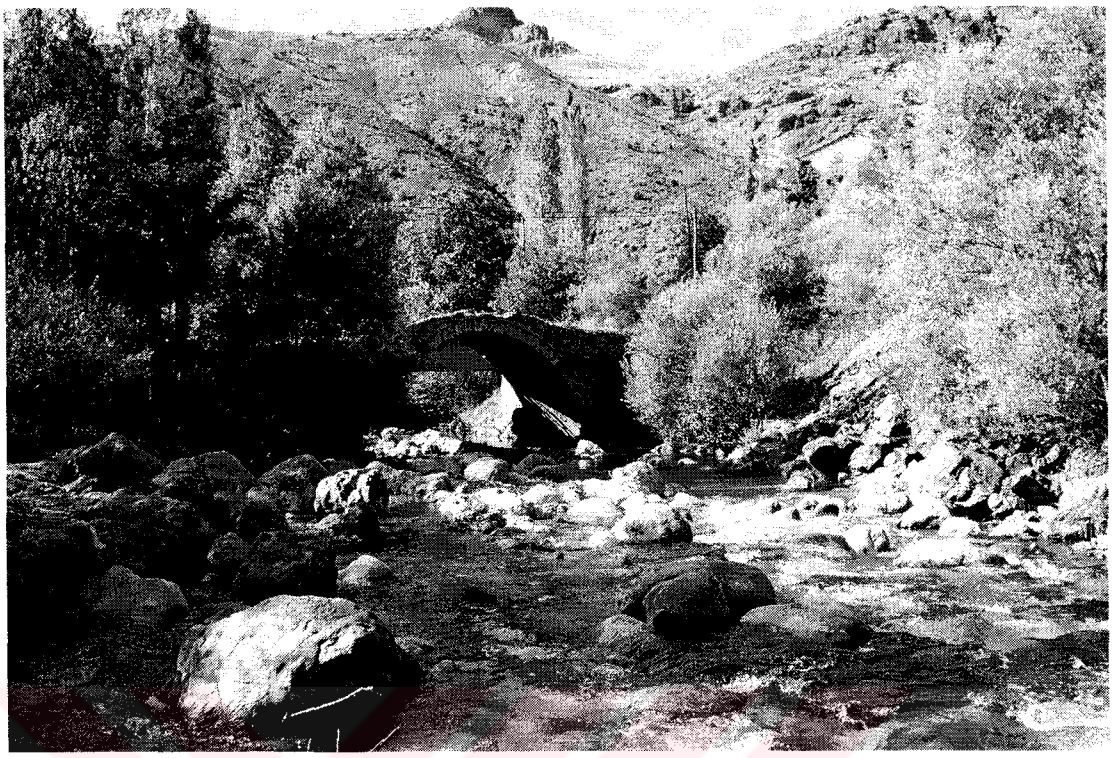

Resim 222 : Torul – Gümüşkaya Köyü Köprüsü

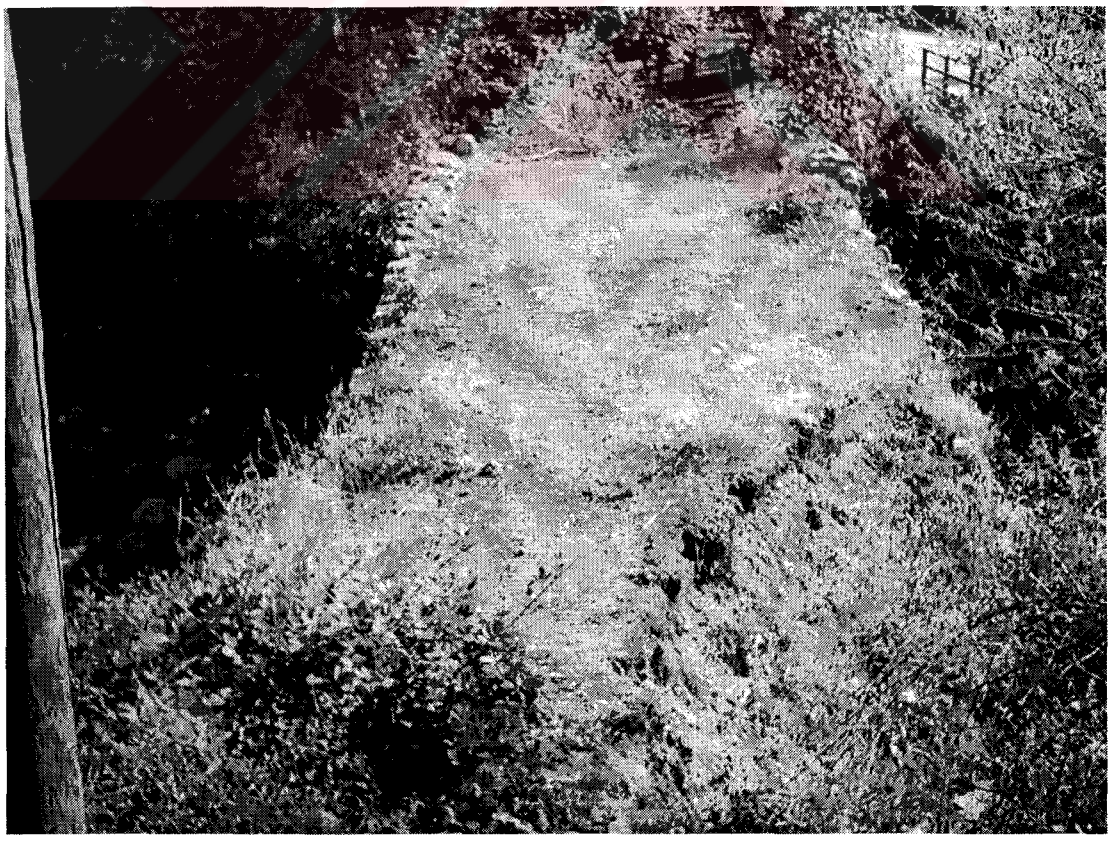

Resim 223 : Torul – Gümüşkaya Köyü Köprüsü yolu

Resim 224 : Torul – İkisu Köyü Köprüsü

Resim 225 : Torul – İkisu Köyü Köprüsü menba tarafı

Resim 226 : Torul – İkisu Köyü Köprüsü büyük kemer gözü

Resim 227 : Torul – İkisu Köyü Köprüsü büyük kemer gözü

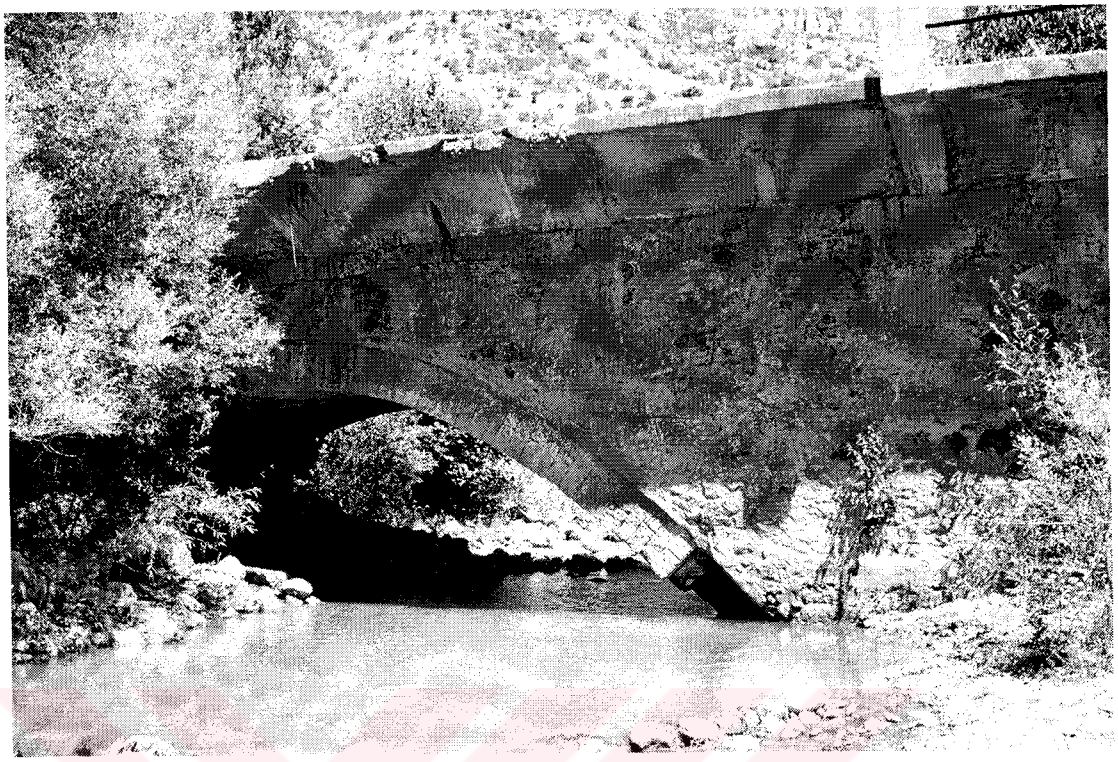

Resim 228 : Torul – İkisu Köyü Köprüsü küçük kemer gözü

Resim 229 : Torul – İkisu Köyü Köprüsü küçük kemer gözü

Resim 230 : Torul - İlecik Köyü Köprüsü

Resim 231 : Torul - İlecik Köyü Köprüsü

Resim 232 : Torul - İlecik Köyü Köprüsü

Resim 233 : Torul - Kodil Köyü Köprüsü

Resim 234 : Torul – Kopuz Köyü Köprüsü

Resim 235 : Torul – Kopuz Köyü Köprüsü

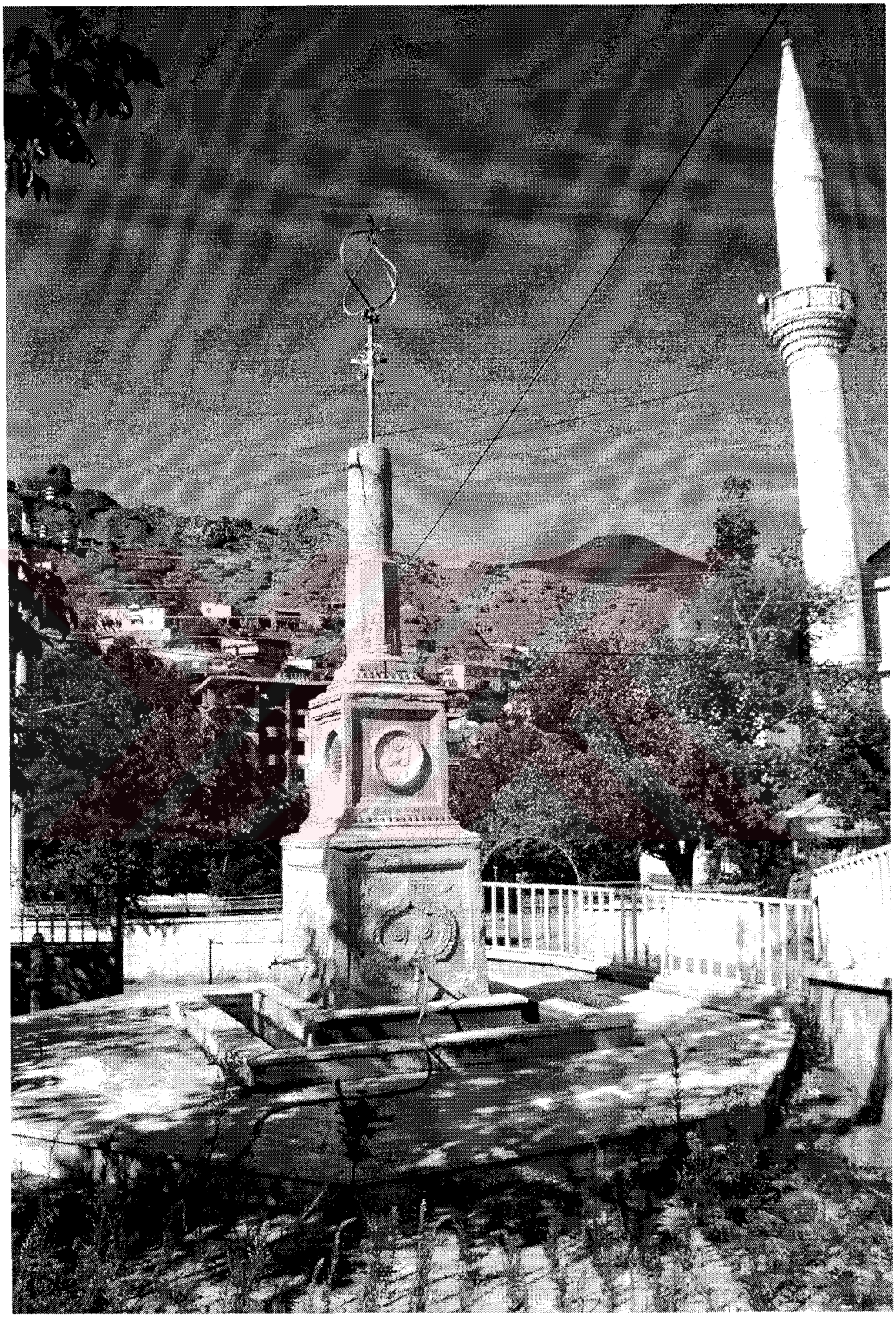

Resim 236 : Gümüşhane Merkez – Daldaban Çeşmesi

Resim 237 : Gümüşhane Merkez – Daldaban Çeşmesi güney cephesi

Resim 238 : Gümüşhane Merkez – Daldaban Çeşmesi kuzey cephesi

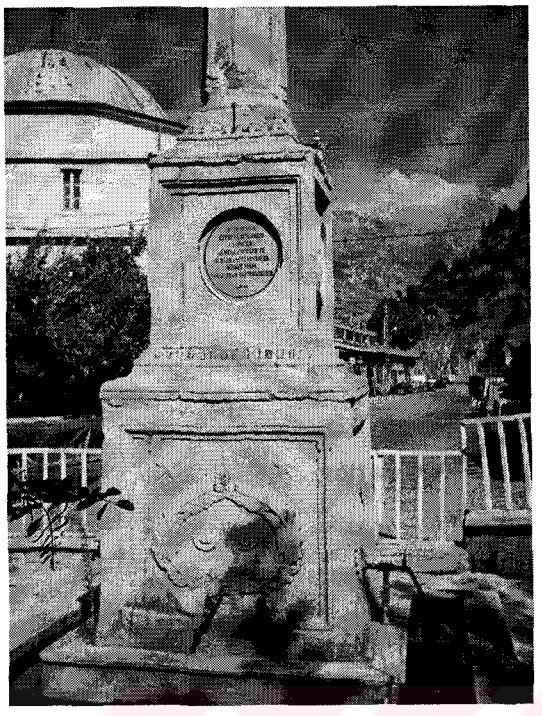

Resim 239 : Gümüşhane Merkez – Daldaban Çeşmesi batı cephesi

Resim 240 : Gümüşhane Merkez – Daldaban Çeşmesi doğu cephesi

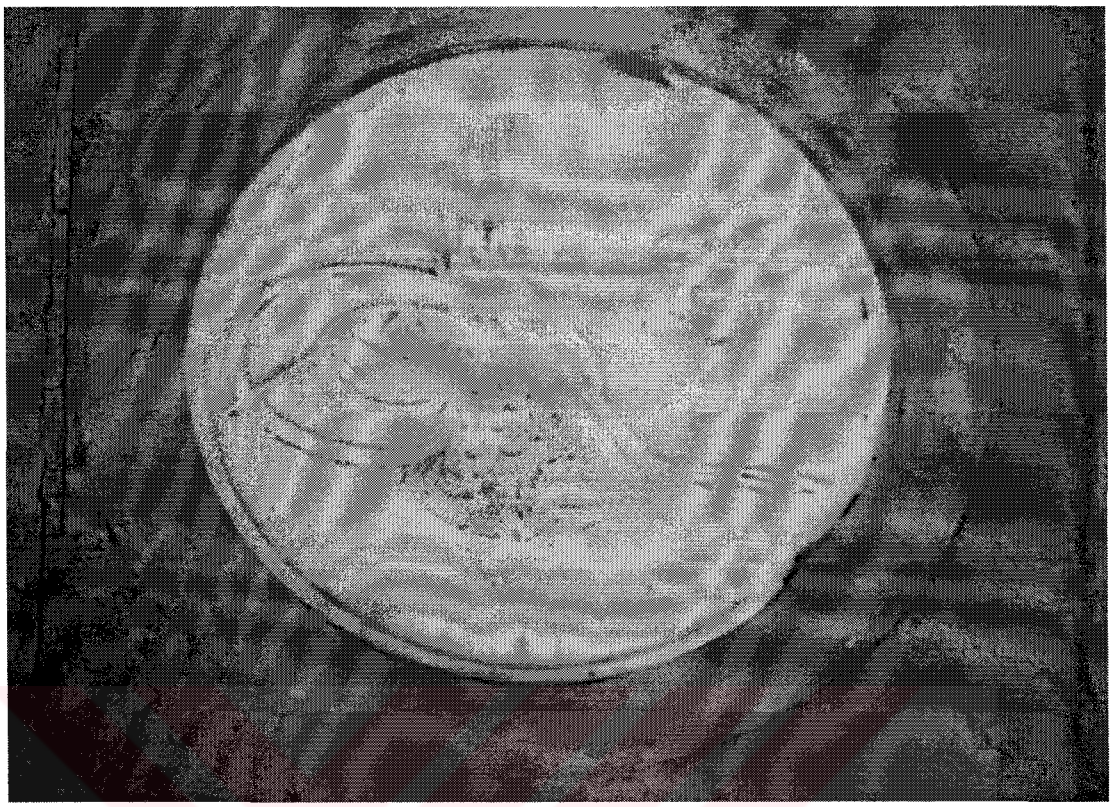

Resim 241 : Gümüşhane Merkez – Daldaban Çeşmesi doğu cephede yer alan madalyon

Resim 242 : Gümüşhane Merkez – Daldaban Çeşmesi güney cephede yer alan madalyon

Resim 243 : Gümüşhane Merkez – Süleymaniye Çeşmesi

Resim 244 : Gümüşhane Merkez – Mir Ahmet Raşit Çeşmesi

Resim 245 : Gümüşhane Merkez – Mir Ahmet Raşit Çeşmesi

Resim 246 : Gümüşhane Merkez – Mir Ahmet Raşit Çeşmesi üzerinde yer alan yapım kitabesi

Resim 247 : Gümüşhane Merkez – Mir Ahmet Raşit Çeşmesi, kuzey köşede yer alan kitabe

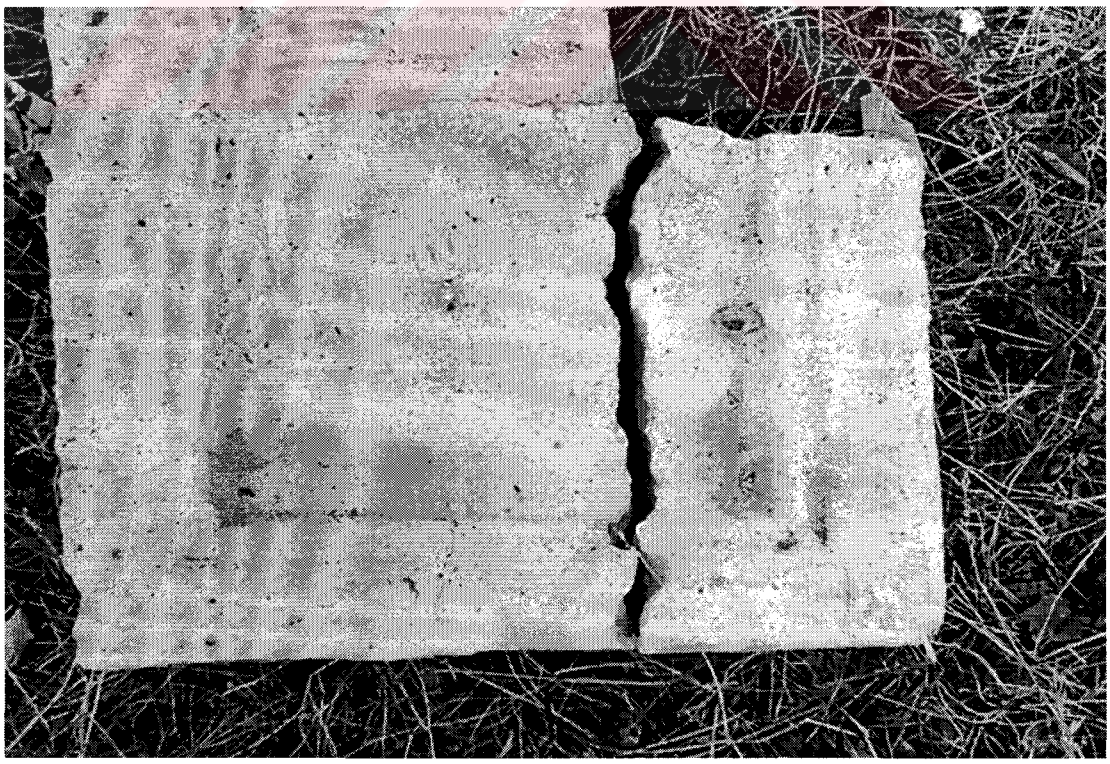

Resim 248 : Gümüşhane Merkez – Mir Ahmet Raşit Çeşmesi, güney köşede yer alması gereken, ancak bahçe içerisinde yerde bulunan kitabe

Resim 249 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çeşme I

Resim 250 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Çeşme I

Resim 251 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Çeşmesi

Resim 252 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Çeşmesi

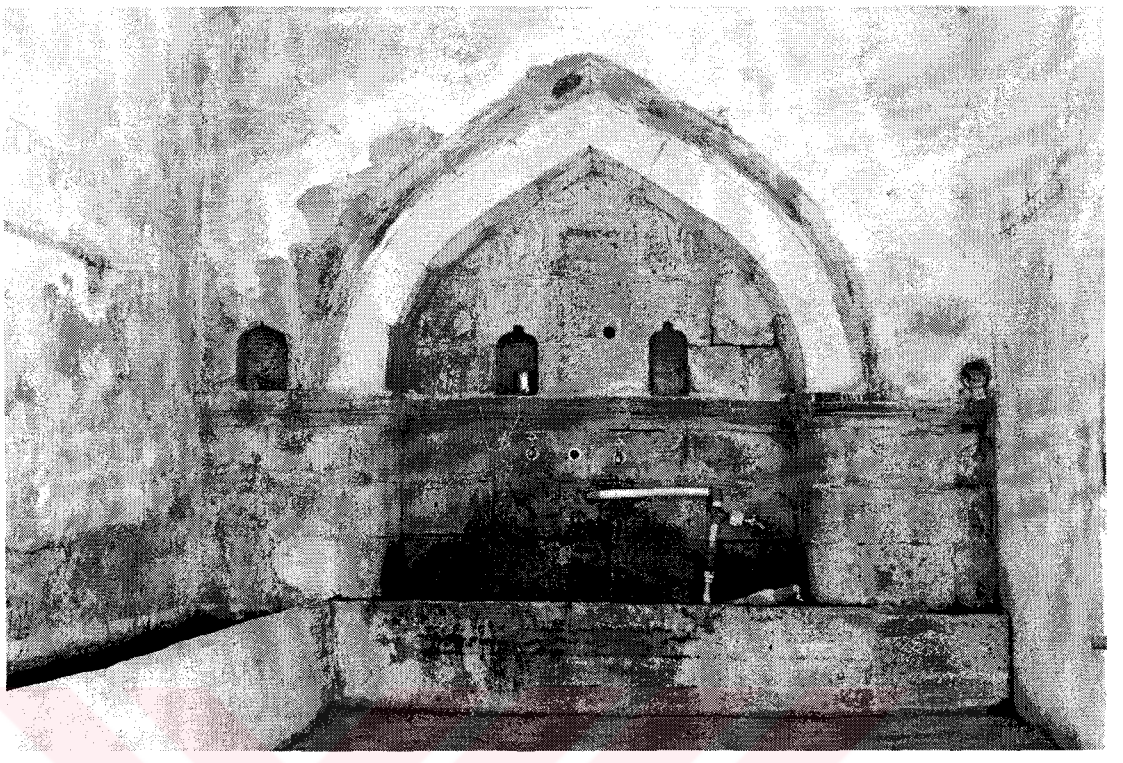

Resim 253 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Çeşmesi

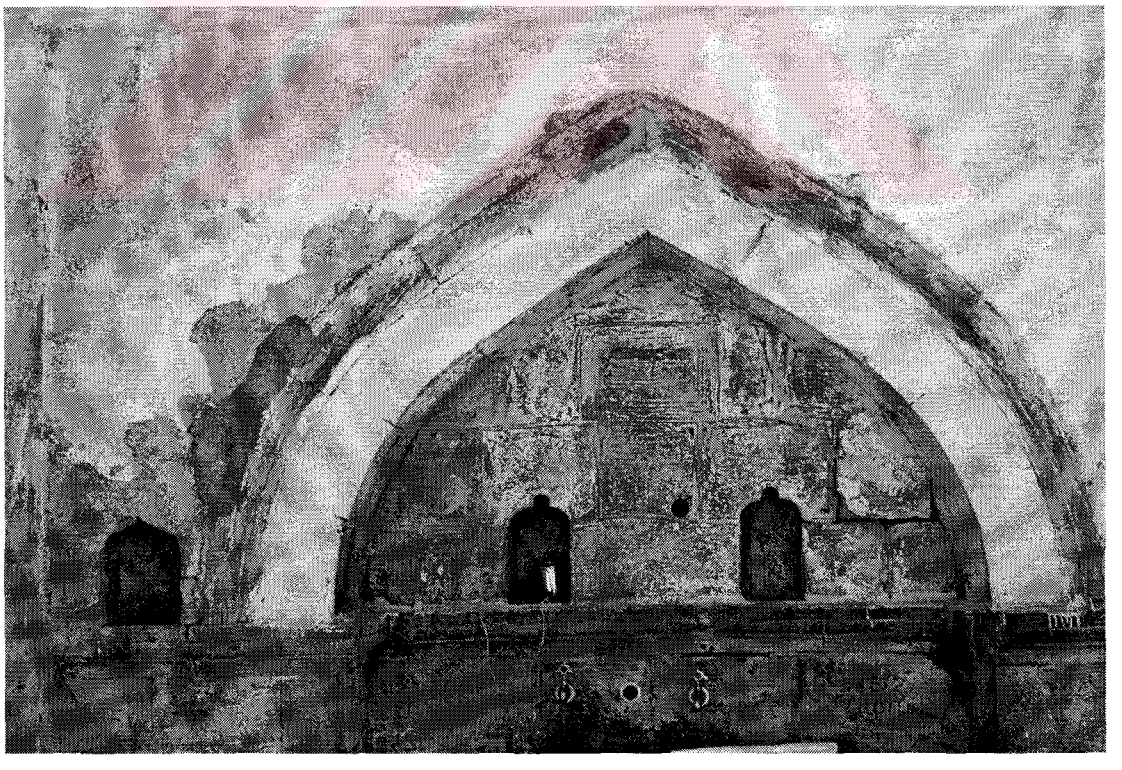

Resim 254 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Çeşmesi

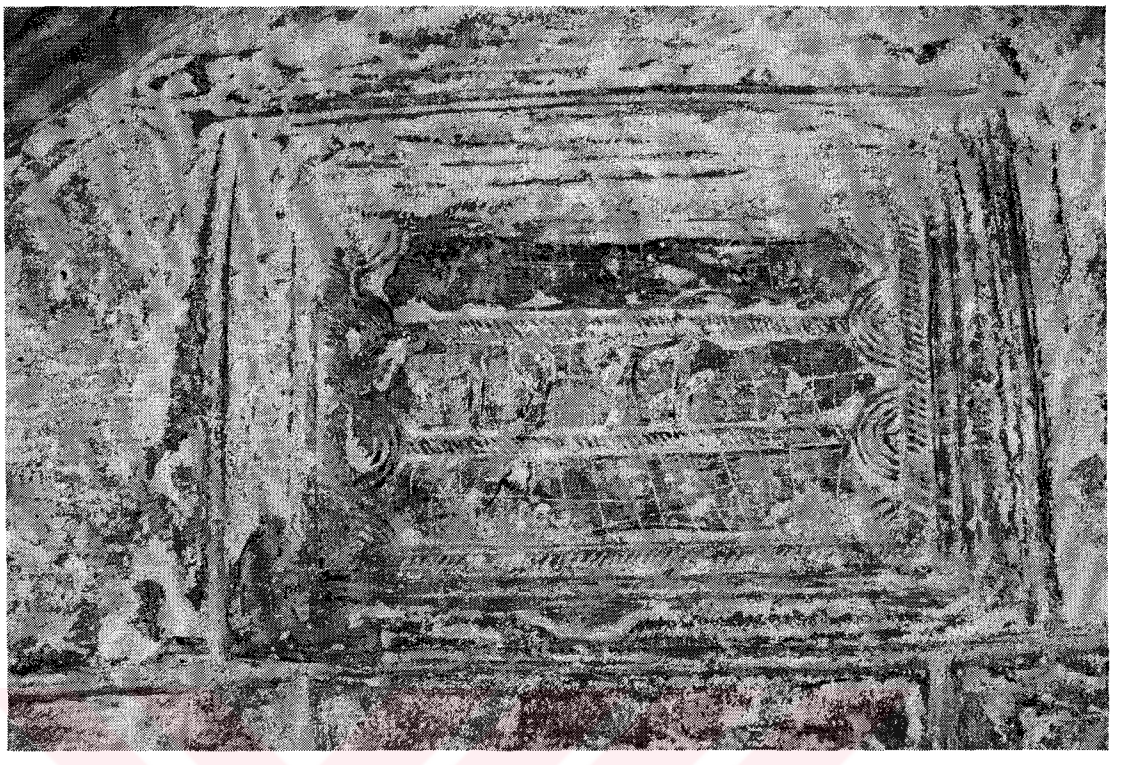

Resim 255 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Çeşmesi üzerinde yer alan kitabe

Resim 256 : Gümüşhane Merkez – Kabaköy Çeşmesi bardaklık kısımları

Resim 257 : Torul – Osman Ağa Çeşmesi

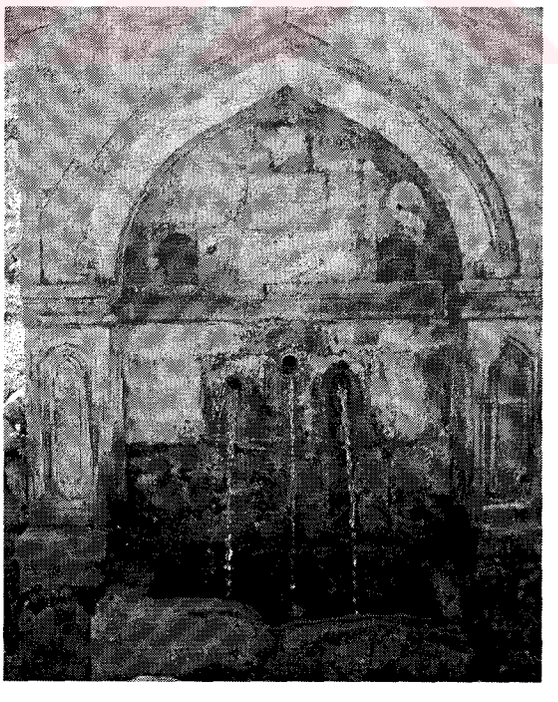

Resim 258 : Torul – Osman Ağa Çeşmesi

Resim 259 : Torul – Gümüştuğ Köyü Çeşmesi

Resim 260 : Torul – Gümüştuğ Köyü Çeşmesi

Resim 261 : Torul – Gümüştuğ Köyü Çeşmesi

Resim 262 : Torul – Gümüştuğ Köyü Çeşmesi, üzerinde yer alan devşirme taş

Resim 263 : Torul – Güzeloluk Köyü Eski Çeşme

Resim 264 : Torul – Güzeloluk Köyü Eski Çeşme

Resim 265 : Torul – Güzeloluk Köyü Eski Çeşme

Resim 266 : Torul – Güzeloluk Köyü Eski Çeşme üzerindeki kitabe boşluğu ve kilit taşı

Resim 267 : Torul – Işık (Bayana) Köyü Çeşmesi

Resim 268 : Torul – Işık (Bayana) Köyü Çeşmesi

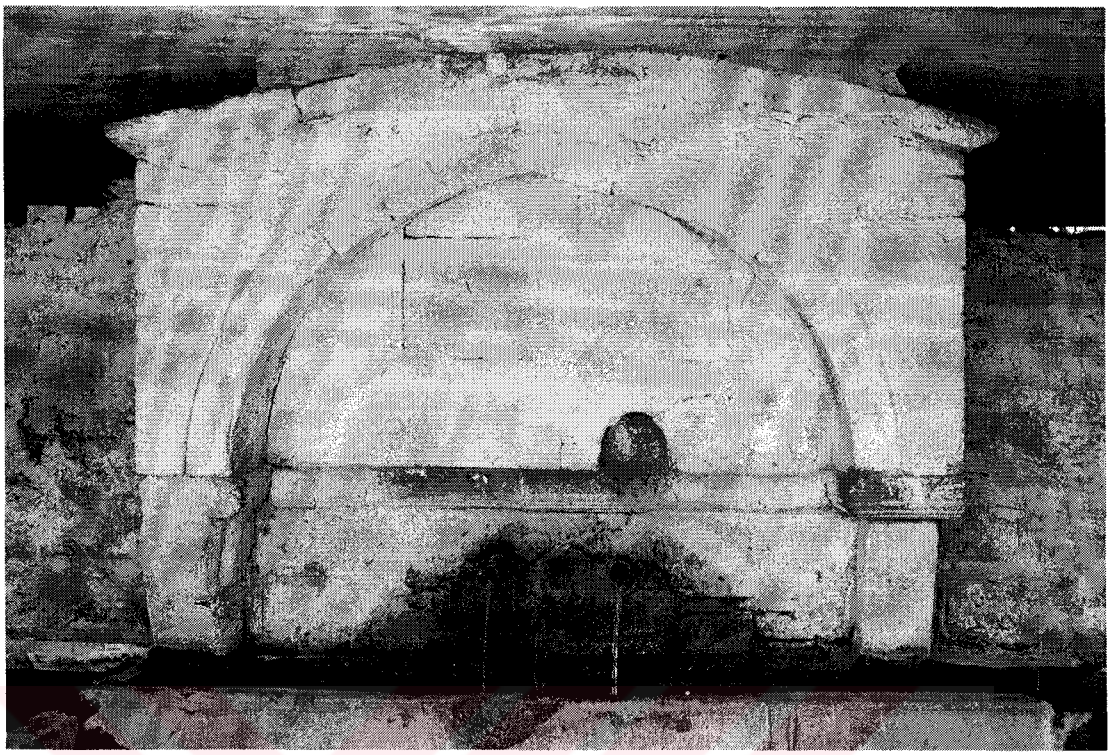

Resim 269 : Torul – Işık (Bayana) Köyü Çeşmesi

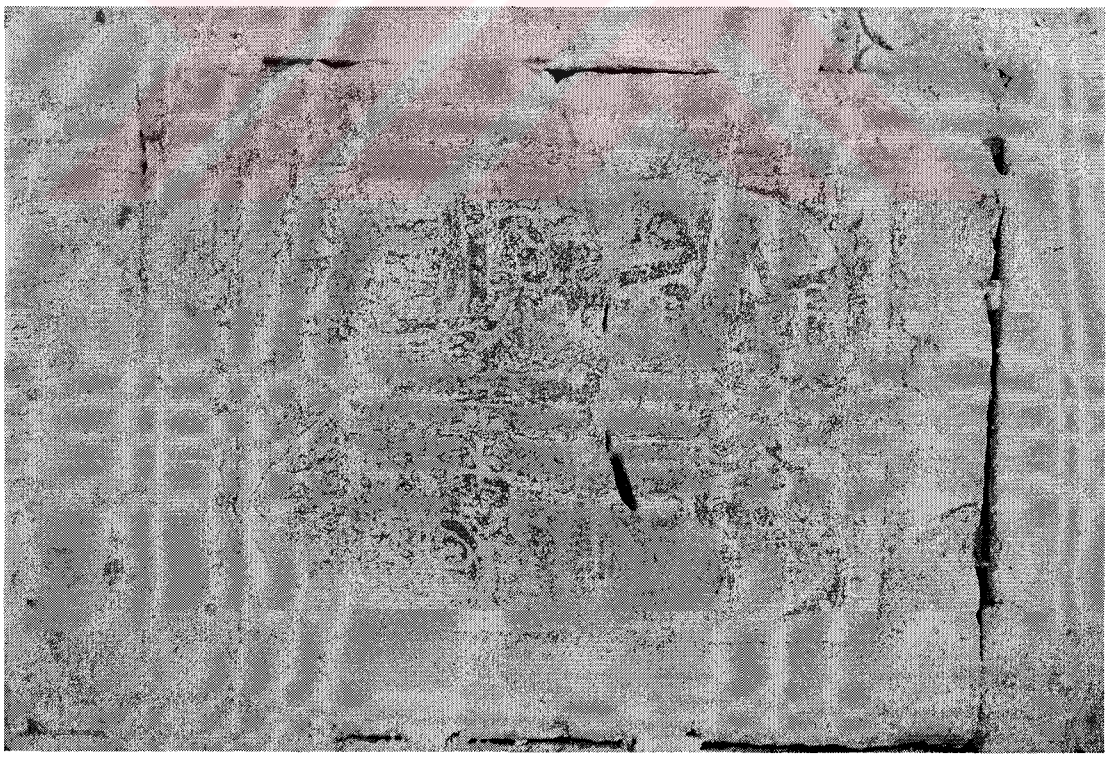

Resim 270 : Torul – Işık (Bayana) Köyü Çeşmesi kitabesi

Resim 271 : Torul – Kopuz Köyü Çeşmesi

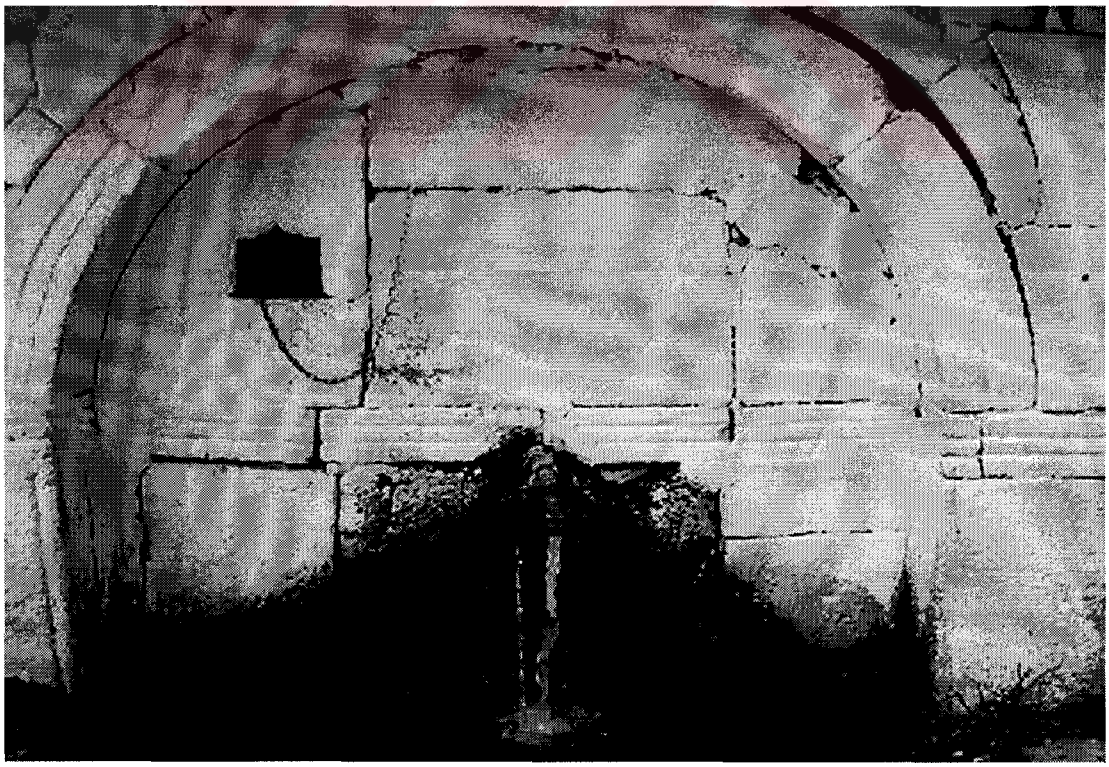

Resim 272 : Torul – Kopuz Köyü Çeşmesi

Resim 273 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Sulu Han

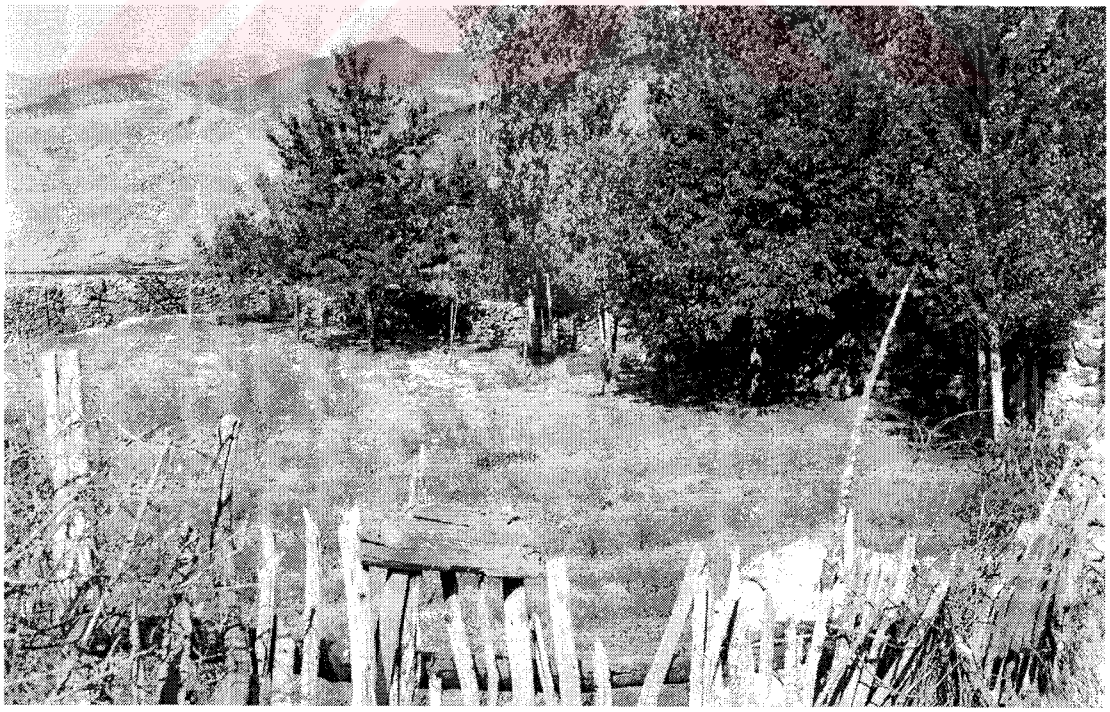

Resim 274 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Sulu Han

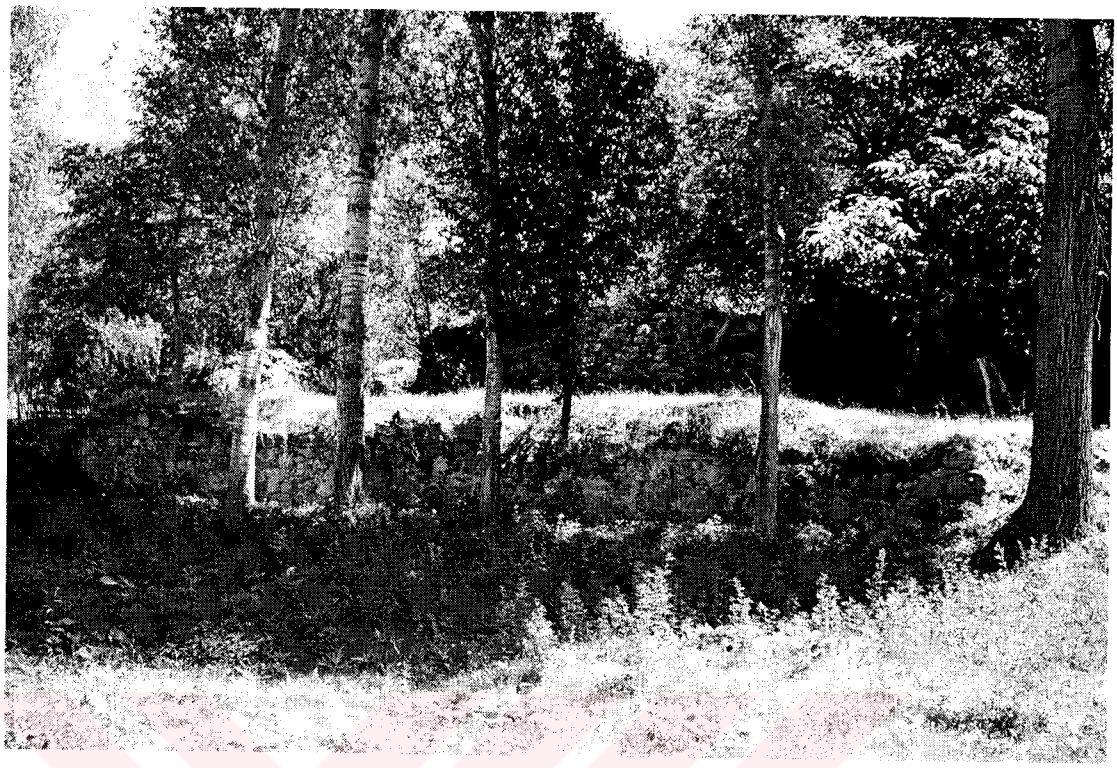

Resim 275 : Torul – Zigana Hanı

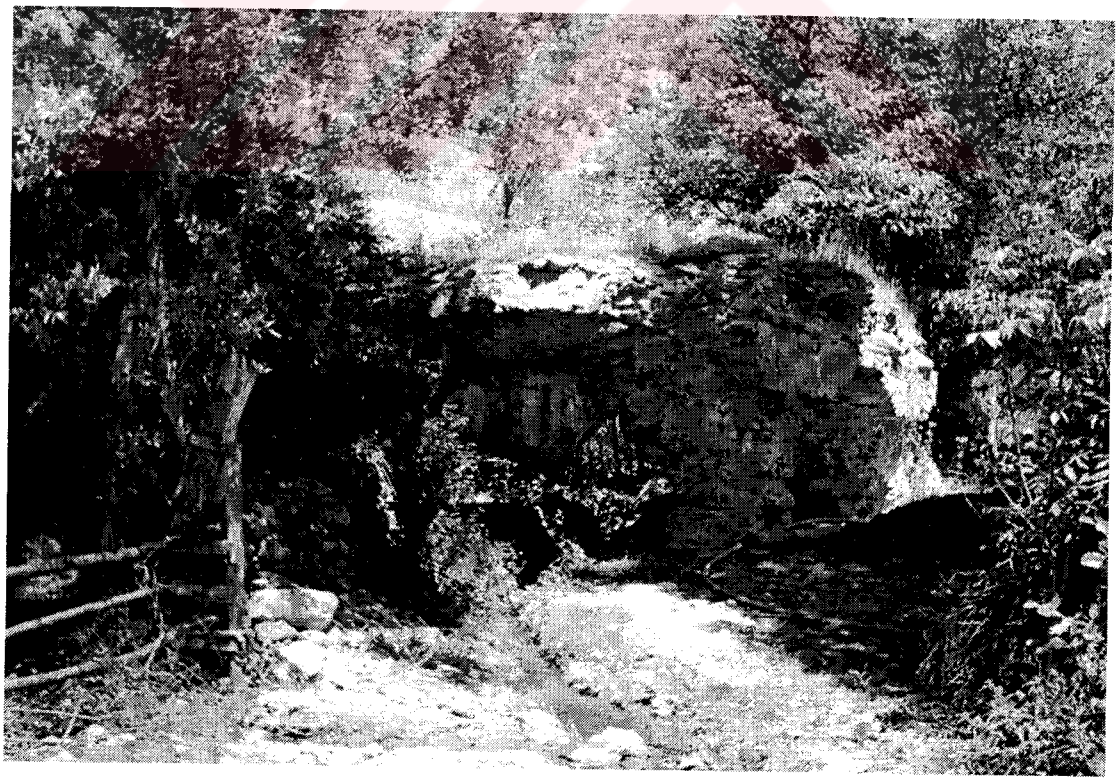

Resim 276 : Torul – Zigana Hanı

Resim 277 : Torul – Zigana Hanı

Resim 278 : Torul – Zigana Hanı

Resim 279 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Taş Mağaza I

Resim 280 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Taş Mağaza II

Resim 281 : Gümüşhane Merkez – Eskişehir Taş Mağaza II